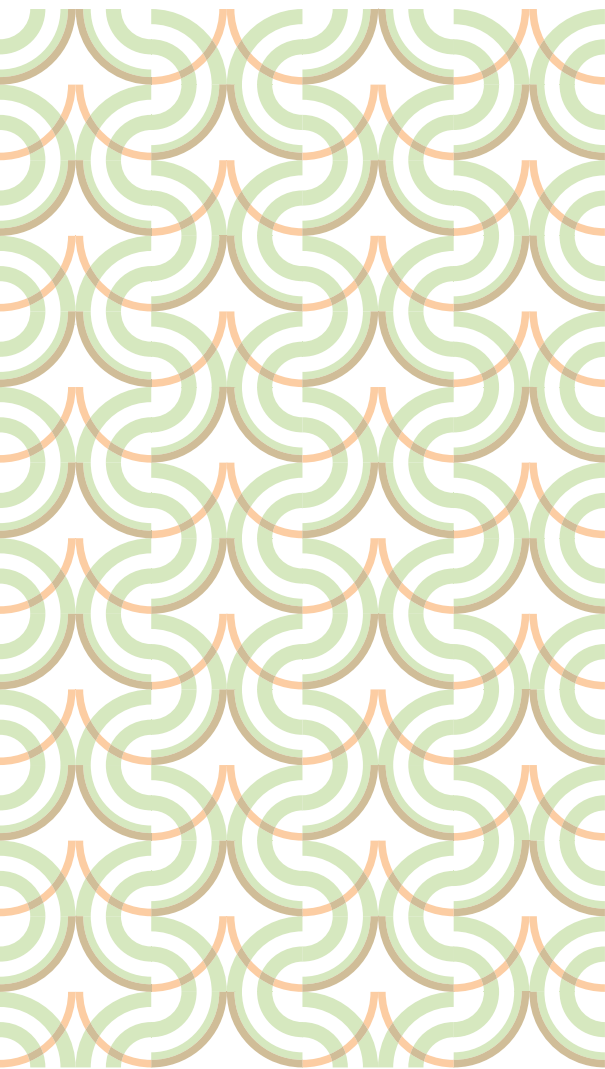

გენდერული
თანასწორობის
გაუმჯობესება
საქართველოში

©ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდი
თბილისი 2009

გენდერული თანასწორობის გაუმჯობესება საქართველოში
საკონფერენციო მასალები

შემდგენელი: ეკა წერეთელი
რედაქტორი: ნინო ბექაშვილი
ფოტოები: ირინა აბუანდაძე, ეკა აღდგომელაშვილი
ფოტო 73-ე გვერდიდან: ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდი. 2008

წინამდებარე პუბლიკაცია გამოიცა საქართველოში ევროკავშირის დელეგაციის მიერ დაფინანსებული პროექტის “საზოგადოებრივი ნდობის ჩამოყალიბება და მარგინალური ჯგუფების თანამონაწილეობა გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საქართველოში გამჭვირვალე არჩევნების ხელშეწყობის გზით” ფარგლებში.

პუბლიკაცია გამოიცა ევროკავშირის დახმარებით. მის შინაარსზე პასუხისმგებელია ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდის სამხრეთ კავკასიის რეგიონალური ბიურო და ის არ ასახავს ევროკავშირის შეხედულებებს.

ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდის სამხრეთ კავკასიის რეგიონალური ბიურო

ზოვრეთის ქ.38

0160 თბილისი, საქართველო

ტ +995 32 38 04 67/68

ფ +995 32 91 28 97

ე info@boell.ge

ვ www.boell.ge

სარჩევი

წინასიტყვაობა	4
პროექტის შესახებ	5
კანონმდებლობის ანალიზი და სამომავლო პერსპექტივები	9
ხათუნა ჭითანავა	9
ნინო ჯავახიშვილი	17
ქალები პოლიტიკაში	25
ლელა გაფრინდაშვილი	26
ეკა აღდგომელაშვილი	32
ქალთა როლი კონფლიქტების დარეგულირებაში	39
ნინო ციხისთავი	39
ქალთა ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესება	45
მარინა თაბუკაშვილი	45
ნანა ფანცულაია	53
ირმა ინარიძე	59
მიხეილ თოქმაზიშვილი	65
ქალები და მდგრადი განვითარება	73
მარინა ელბაქიძე	73
ნინო შავგულიძე	81
კომოვობია	89
კომოვობია, როგორც სოციალური პრობლემა	91
კომოვობია: კერძო სივრციდან საჯარო სივრცემდე	104

წინასიტყვაობა

წინამდებარე კრებული წარმოადგენს კონფერენციის მასალებს, რომელიც 2009 წლის ნოემბერში ქ. თბილისში შედგა და გენდერული თანასწორობის საკითხებს მიეძღვნა. კონფერენცია განხორციელდა ევროკავშირის მიერ დაფინანსებული პროექტის „სამოქალაქო ინიციატივა თანაბარი მონაწილეობისათვის“ ფარგლებში.

ორგანიზატორები შევეცადეთ სხვადასხვა სპექტრში წარმოგვეჩინა ქალების მონაწილეობა საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში და მისი განვითარების სამომავლო პერსპექტივები. კონფერენციის მსვლელობისას განვიხილეთ ისეთი საკითხები, როგორიცაა ქალების მონაწილეობა სამშვიდობო პროცესებში, ქალები პოლიტიკაში, საკანონმდებლო ბაზის ანალიზი გენდერული კუთხით, ქალები ეკონომიკური განვითარებისათვის და ქალები მდგრად განვითარებაში და სხვ.

კონფერენციის თემატიკის აქტუალობის გამო საჭიროდ ჩავთვალეთ ამ მასალების ცალკე პუბლიკაციად გამოცემა.

პუბლიკაციაში შევიდა თერთმეტი მოხსენება, სადაც განხილულია ის საკითხები, რომელთა გადაჭრა უახლოესი წლების განმავლობაში უნდა მოხდეს.

პუბლიკაციის ბოლო ნაწილი დაეთმო რამდენიმე ჩანაწერს საჯარო დებატებიდან, რომლებიც ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდში 2004 წლიდან იმართება პროექტის „საჯარო დებატები საქართველოს მოდერნიზაციის შესახებ“ ფარგლებში. ამ გამოცემაში შესული დისკუსიების თემა ჰომოფობიაა, რომელიც კონფერენციის სამუშაო თემებს შორისაც მოიაზრებოდა, თუმცა კონფერენციის ფორმატმა მისი განხილვის საშუალება არ მოგვცა. ჰომოფობია ჩვენი საზოგადოებისთვის აქტუალურ საკითხად რჩება და აუცილებლად მიგვაჩნია მისი, როგორც სადისკუსიო თემის წინ წამოწევა. პუბლიკაციაში შევიდა 2007 და 2009 წელს შემდგარი ორი დისკუსიის ჩანაწერი (16 მარტი, 2007 და 20 მაისი, 2009), რათა გვეჩვენებინა დინამიკა და საზოგადოების განწყობის ცვლილება დროში. გვინდა ავღნიშნოთ, რომ საჯარო დებატები ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდის სამხრეთ კავკასიის რეგიონალურ ბიუროში 2004 წლიდან იმართება. ფონდი ცდილობს განსახილველად წამოწიოს ის თემები, რაც საზოგადოებაში იმ ნორმებისა და ღირებულებების დამკვიდრებას შეუწყობს ხელს, რომელებიც დემოკრატიული და სამოქალაქო პოლიტიკური კულტურის განვითარებას წაადგება. საჯარო დებატები პუბლიკაციის სახით ყოველწლიურად გამოიცემა და ყველა დისკუსიის ჩანაწერს მოიცავს.

დასასრულ, გვსურს მადლობა ვუთხრათ საქართველოში ევროკავშირის წარმომადგენლობას, რომლის ფინანსური დახმარებითაც განხორციელდა ეს პროექტი, სტატიების ავტორებს, რომლებმაც თავიანთი ცოდნა და გამოცდილება გაგვიზიარეს და იმედ ვიტოვებთ, რომ წინამდებარე პუბლიკაცია საინტერესო მასალად იქცევა მსჯელობისათვის და მომავალი დისკუსიებისთვის.

პროექტის შესახებ

ჰაინრიხ ბოლის ფონდის სამხრეთ კავკასიის რეგიონალური ბიუროს მიერ ევროკავშირის ფინანსური მხარდაჭერით 2007-2009 წლებში განხორციელდა სამწლიანი პროექტი „სამოქალაქო ინიციატივა თანაბარი მონაწილეობისათვის“. პროექტი მიმართული იყო მარგინალური ჯგუფების, კერძოდ ქალების, ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლებისა და იძულებით გადაადგილებული პირების გააქტიურებისაკენ. პროექტის უმთავრესი მიზანი იყო გაეზარდა სამიზნე ჯგუფის ჩართულობა საქართველოს პოლიტიკურ ცხოვრებაში და ხელი შეეწყო ქვეყანაში დემოკრატიული პროცესების გამჭვირვალობისა და ამ პროცესების მიმართ ნდობის ზრდისათვის.

პროექტი ხორციელდებოდა 3 ადგილობრივ პარტნიორ-ორგანიზაციასთან ერთად – „სამოქალაქო კულტურის საერთაშორისო ცენტრთან“, „ქალთა პოლიტიკური რესურს ცენტრთან“ და „ქალთა განათლების საერთაშორისო რესურს-ცენტრთან“ ერთად და ხუთ ძირითად ნაწილად იყო გაყოფილი.

ამომრჩეველთა განათლების პროგრამა ხორციელდებოდა „სამოქალაქო კულტურის საერთაშორისო ცენტრის“ მიერ სამცხე-ჯავახეთსა და ქვემო ქართლში.

იგი მოიცავდა სპეციალურად შემუშავებულ სატრენინგო პროგრამას ეთნიკური უმცირესობებისათვის და მიმართული იყო საარჩევნო პროცესის პროცედურული საკითხების უკეთ გაცნობისკენ. სპეციალური სატრენინგო პროგრამის შემუშავების შემდეგ ადგილობრივი მულტიპლიკატორები მუშაობდნენ სოფლის თემებში.

პროექტის ამ ნაწილის მიზანი იყო საფუძველი ჩაეყარა მომავალში ამ მიზნობრივი ჯგუფების აქტიური მონაწილეობისათვის საქართველოში მიმდინარე დემოკრატიულ პროცესებში.

შესაძლებლობების შექმნის პროგრამა პარლამენტის წევრობის კანდიდატი და პოლიტიკოსი ქალების ხელშეწყობისათვის შემუშავდა „ქალთა განათლების საერთაშორისო რესურს-ცენტრის“ მიერ და მოიცავდა ტრენინგების ციკლს რეგიონული ლიდერი ქალებისათვის, ასევე კონსულტაციებს პოლიტიკურ პარტიებთან ქალი კანდიდატების გასააქტიურებლად.

მისი მიზანი იყო, სხვადასხვა ეთნიკური წარმომადგენლობის ქალებისათვის მიეცა საქართველოს პოლიტიკურ ცხოვრებაში აქტიური მონაწილეობის შესაძლებლობა, ქალებში გაეჩინა შეგრძნება, რომ ისინი პოლიტიკური დისკურსის განუყოფელ ნაწილს შეადგენენ და, იმავდროულად დაერწმუნებინათ ისინი, გამოეყენებინათ საკუთარი საამომრჩევლო უფლებები.

ყურნალისტთა ტრენინგების პროგრამა შემუშავდა და განხორციელდა „სამოქალაქო კულტურის საერთაშორისო ცენტრის“ მიერ.

რეგიონალური მედიის ყურნალისტებისთვის შემუშავებულ იქნა სპეციალური პროგრამა, რომელიც მოიცავდა სხვადასხვა საკითხებს, როგორიცაა საარჩევნო სისტემები, მარგინალური ჯგუფების პოლიტიკური მონაწილეობის დადებითი მხარეები, სამოქალაქო კონტროლისა და მოქალაქეთა მონაწილეობის მოდელები. დემოკრატიული საჯაროობის განვითარებაში მედიის მიერ უმცირესობათა საკითხების გაშუქების მნიშვნელობა. ასევე სპეციალური ყურადღება ეთმობოდა გენდერისა და ეთნიკური საკითხების მიმართ მგრძნობელობის გაზრდის საკითხებს.

კომპონენტი მიმართული იყო საქართველოს სხვადასხვა რეგიონების ჟურნალ-ისტა ცნობიერების ამაღლებისაკენ და მარგინალური ჯგუფების მიმართ მათი მგრძნობელობის გაზრდისაკენ.

პიარ-კამპანია მარგინალურ ჯგუფთა წარსადგენად მოამზადა და ორგანიზება გაუწია „ქალთა პოლიტიკურმა რესურს-ცენტრმა“. კამპანიის მიზანი იყო, გამჭვირვალობისა და თანამონაწილეობის იდეის ხელშეწყობა საქართველოს მოსახლეობაში, განსაკუთრებით კი მარგინალურ ჯგუფებს შორის.

კამპანიის სპეციალური მასალები (პოსტერები, ბროშურები, ვიდეო და რადიო-კლიპები) შემუშავდა მიზნობრივი ჯგუფების საჭიროებების გათვალისწინებით და მთელ საქართველოში გავრცელდა.

ამ კომპონენტის ფარგლებში დაიგეგმა და განხორციელდა რეგულარული ტელე და რადიო განხილვები. მათი ძირითადი თემები იყო დემოკრატიული ფასეულობები, სამართლიანი და გამჭვირვალე არჩევნები, პოლიტიკური პასუხისმგებლობა და მოსახლეობის ნდობასთან დაკავშირებულ სხვადასხვა საკითხები. რიგი განხილვებისა განსაზღვრულად იყო მიმართული ეთნიკური უმცირესობების, იძულებით გადაადგილებული პირების და ქალთა პრობლემებისკენ.

ადგილობრივი თემის უნარებისა და ნდობის ფორმირებისა და მონაწილეობის პროგრამა ხორციელდებოდა ჰაინრიხ ბიოლის ფონდის მიერ და მიმართული იყო რეგიონალური რესურსის განსავითარებლად.

სასურველი შედეგის მისაღწევად შეირჩა შემდეგი რეგიონები: სამცხე-ჯავახეთი (ახალციხე და ახალქალაქი), ქვემო ქართლი (მარნეული და ბოლნისი), შიდა ქართლი (გორი), იმერეთი (ქუთაისი და წყალტუბო), აჭარა (ბათუმი) და სამეგრელო (ზუგდიდი).

კომპონენტის პირველ ეტაპზე ჩატარდა სპეციალურად შემუშავებული ტრენინგები ქალებისათვის, რომლებიც რეგიონების სპეციფიკიდან გამომდინარე სხვადასხვა საკითხებზე აკეთებდა აქცენტირებას. კერძოდ, ერთ-ერთი მოდული იყო მიმართული არასამთავრობო სექტორის განვითარებაზე და განხილვებოდა ისეთი თემები, როგორიცაა პროექტების დაგეგმვა და განხორციელება, სტრატეგიული დაგეგმვა, ლიდერობა, ხოლო მეორე მოდულში აქცენტი კეთდებოდა კოალიციური მუშაობის პრინციპებსა და სოლიდარობაზე. ასევე შემუშავებულ იქნა სპეციალური სატრენინგო მოდულები ადგილობრივ თვითმმართველობის წარმომადგენელთათვის, რომლებიც ეხებოდა წარმომადგენლობითობის გენდერულად დაბალანსებასა და გადაწყვეტილების მიღების პროცესებში მოსახლეობის ჩართულობასთან დაკავშირებულ საკითხებს.

ამ აქტივობების პარალელურად მოწყობილმა საჯარო დებატებმა და მრგვალი მაგიდის დისკუსიებმა თავისი წვლილი შეიტანა კრიტიკული აზროვნების, აზრისა და გამოხატვის თავისუფლების კულტურის საფუძვლების შექმნაში.

კომპონენტის მეორე ეტაპზე მოეწყო საზაფხულო სკოლა წინა აქტივობებიდან შერჩეული მონაწილეებისთვის, რომლებიც სამოქალაქო საზოგადოების იდეების შემდგომი განმავითარებლები იქნებოდნენ თავიანთ რაიონებში. საზაფხულო სკოლის ძირითადი სამუშაო მოდულები იყო პროექტის მენეჯმენტის ტრენინგი, ინფორმაციის მოპოვება და მართვა. ბოლო ეტაპზე ყურადღება გამახვილებული იყო კოალიციის შექმნაზე, ლიდერობასა და ლობირების მექანიზმებზე.

პროექტის შემაჯამებელი ღონისძიება გახლდათ საერთაშორისო კონფერენცია „გენდერული თანასწორობის გაუმჯობესება საქართველოში“. კონფერენციის

სამუშაო თემები იყო საკანონმდებლო ბაზის ანალიზი და სამომავლო პერსპექტივები, ქალები პოლიტიკაში, ქალები კონფლიქტების დარეგულირების საკითხში, ქალთა ეკონომიური მდგომარეობის გაუმჯობესება, ქალები და მდგრადი განვითარება. კონფერენციის ერთგვარ შეჯამებას წარმოადგენდა პუბლიკაცია, რომელშიც კონფერენციაზე გაკეთებული მოხსენებების უმეტესი ნაწილი შევიდა. ამას გარდა გამოიცა პროექტის შემაჯამებელი პუბლიკაცია.

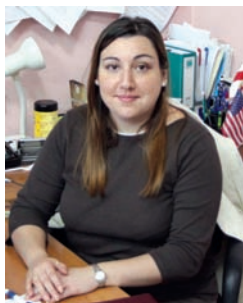
პროექტი „სამოქალაქო ინიციატივა თანაბარი მონაწილეობისათვის“ მთლიანად რეგიონებზე იყო ფოკუსირებული და მისი განხორციელებისას ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდი შეეცადა გამოეყენებინა ადგილობრივი რეგიონალური რესურსი, გაეზარდა სამიზნე ჯგუფების ჩართულობა და ამით პროექტის მიერ წამოჭრილი ინიციატივები უფრო სიცოცხლისუნარიანი გაეხადა. ამ სტრატეგიამ საშუალება მოგვცა განვითარებულიყო რეგიონალური რესურსი, რომელიც სამომავლო პროექტების განხორციელებისას რეალურ დასაყრდენ ძალად შეიძლება იქცეს. ფონდი შემდგომაც განაგრძობს თანამშრომლობას პროექტის პარტნიორებთან და მონაწილეებთან და მხარს დაუჭერს ადგილობრივი ინიციატივების წინ ნამოწევასა და განხორციელებას.

კანონმდებლობის ანალიზი და სამოქალაქო პერსპექტივები

სათუნა ჭითანაძე

საქართველოს კანონმდებლობის მიმოხილვა გენდერული თანასწორობის სფეროში

ხათუნა ქიტანავა საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის „ოჯახური ძალადობის და ადამიანებით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) წინააღმდეგ ბრძოლის“ პროგრამის კოორდინატორი.

2004 წლიდან მუშაობს ქალთა მიმართ ძალადობის საკითხებზე. მონაწილეობს საკანონმდებლო საქმიანობაში – არის რამდენიმე სამართლებრივი დოკუმენტის თანაავტორი, უწევს სამართლებრივ დახმარებას ოჯახური ძალადობის და ტრეფიკინგის მსხვერპლებს და მონაწილეობს ცნობიერების ამაღლების კამპანიებში.

აქვს ორი მაგისტრის ხარისხი – სამართალში - სავაჭრო და ბიზნეს სამართალი (ფლორიდის უნივერსიტეტში, ფლორიდა აშშ) და საჯარო მმართველობაში (საჯარო მმართველობის ინსტიტუტი, თბილისი)

საქართველოს კანონმდებლობით გენდერული თანასწორობა უზრუნველყოფილია — მამაკაცები და ქალები თანაბარი უფლებებით სარგებლობენ, რაც კონსტიტუციასა და სხვა კანონებშია არეკლილი. საქართველოს რატიფიცირებული აქვს საერთაშორისო დოკუმენტები, რომლებიც კრძალავს დისკრიმინაციას: „ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია“, „სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტი“, „ქალთა დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის კონვენცია“ და სხვ. მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ჩვენს ქვეყანაში შესაძლებლობების თანასწორობა ჯერ კიდევ საკმაოდ პრობლემატურ საკითხს წარმოადგენს.

შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოს კანონმდებლობა გენდერულად ნეიტრალურია – დაგმოილია დისკრიმინაცია, მაგრამ არ არის გათვალისწინებული რაიმე წამახალისებელი ზომები ქალთა მონაწილეობის გასაზრდელად; არ არსებობს მექანიზმები, რომლებიც ხელს შეუწყობდა ქალების მონაწილეობას ქვეყნის საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მაგალითად, პოლიტიკასა და ბიზნესში მათ ჩართვას.

2006 წელს საქართველოს პარლამენტმა დაამტკიცა საქართველოს გენდერული თანასწორობის სახელმწიფო კონცეფცია, რაც, საფუძვლად დაედო კანონპროექტს „გენდერული თანასწორობის შესახებ“, რომელიც პარლამენტში 2009 წელს წარადგინეს.

უნდა აღინიშნოს, რომ 2006 წელს კონცეფციის მიღება წინგადადგმული ნაბიჯი იყო თანასწორუფლებიანობის მოპოვების სფეროში. კონცეფცია საპარლამენტო დონეზე დამტკიცებული პირველი ეროვნული დოკუმენტია და აღიარებს, რომ ქვეყანაში აუცილებელია გენდერული თანასწორობის მიღწევა, მაგრამ ის მაინც დეკლარაციულ ხასიათს ატარებს და უფრო მეტად პრობლემის აღიარებას ემსახურება, ვიდრე რაიმე ქმედითი მექანიზმების შემოღებას. ამ სფეროში კანონის მიღება გენდერული თანასწორობის ინსტრუქციონალურ დონეზე დამკვიდრებას და რეგულირებას შეუწყობს ხელს. აღსანიშნავია ისიც, რომ გენდერული თანასწორობის მხრივ 1995 წლიდან დღემდე საკმაოდ ბევრი რამ გაკეთდა. 2006 წლის კონცეფციის და 2009 წელს კანონპროექტის შემუშავებას ამ სფეროში მომუშავე არასამთავრობო და საერთაშორისო ორგანიზაციების მრავალმხრივი მუშაობა უძღოდა წინ.

1994 წლის 22 სექტემბერს საქართველო შეუერთდა კონვენციას „ქალთა დისკრიმინაციის ყოველგვარი ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“, რითაც ვალდებულია აიღოს, რომ ყველა საჭირო ზომას მიიღებდა ქვეყნის პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოსაფხვრელად. კონვენციით ქალებისთვის გათვალისწინებულია თანაბარი უფლებების უზრუნველყოფა: სახელდობრ, არჩევნებსა და საჯარო რეფერენდუმებში ხმის მიცემის უფლება, საჯაროდ არჩეულ ორგანოებში კანდიდატურის წამოყენების შესაძლებლობა და მთავრობის პოლიტიკის ჩამოყალიბებასა და განხორციელებაში მონაწილეობა; აგრეთვე იმის შესაძლებლობა, რომ ქალებმა სახელმწიფო პოსტები დაიკავეთ და მონაწილეობა მიიღონ სახელმწიფო ორგანიზაციებისა და ასოციაციების საქმიანობაში.

გაეროში გაიგზავნა ანგარიში საქართველოში დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის და კონვენციის ცხოვრებაში გატარების შესახებ. უშიშროების საბჭოს ადამიანის უფლებების განყოფილებამ შეიმუშავა სპეციალური პროგრამები ყველა სფეროში ქალთა უფლებების დაცვასთან დაკავშირებით.

1995 წლის სექტემბერში საქართველომ მონაწილეობა მიიღო ქალთა საკითხებზე გაეროს IV მსოფლიო კონფერენციაში „თანასწორობის, განვითარებისა და მშვი-

დობისათვის“, სადაც საქართველოს არასამთავრობო ორგანიზაციებმა ქვეყნის ანგარიში წარადგინეს. ამ კონფერენციის შედეგად 189 სახელმწიფოს მთავრობები, მათ შორის საქართველოსიც, შეთანხმდნენ და დაამტკიცეს ქალების განვითარებისა და გაძლიერებისაკენ მიმართული ხუთწლიანი სამოქმედო გეგმა, რომელიც ასევე “პეკინის სამოქმედო პლატფორმის” სახელით არის ცნობილი და მიზნად ისახავს ქალებისათვის მეტი შესაძლებლობების მიცემას და მათ განსახორციელებლად პირობების შექმნას.

1997 წლის 27 ნოემბერს პრეზიდენტის ბრძანებულებით №593, „პეკინის სამოქმედო პლატფორმა 2000 წელს“ მომზადდა ეროვნული სამოქმედო გეგმა პეკინის სამოქმედო პლატფორმის განხორციელების მიზნით. თებერვალში პრეზიდენტის №48 ბრძანებულების შესაბამისად დაფუძნდა “სახელმწიფო კომისია სახელმწიფო პოლიტიკის სრულყოფისათვის ქალების ხელშეწყობის მიზნით“. კომისია უნდა ყოფილიყო მთავარი სამეთვალყურეო ორგანო სახელმწიფო გენდერული პოლიტიკის განსახორციელებლად.

1998 წელს მიღებული იქნა გაეროს განვითარების პროგრამის მიერ შემუშავებული სამოქმედო გეგმა საქართველოში 1998-2000 წლებში ქალთა მდგომარეობის გაუმჯობესების შესახებ — „ქალები განვითარების პროცესში“, რომელიც პრეზიდენტის მიერ იქნა დამტკიცებული. სამოქმედო გეგმა პეკინის პლატფორმის თორმეტი პრიორიტეტიდან შვიდს მოიცავდა. მისი მთავარი მიზანი საქართველოს საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში გენდერული თანასწორობის უზრუნველყოფა იყო და ითვალისწინებდა ქალთა დახმარების აუცილებლობას გარდამავალ პერიოდში არსებულ სოციალურ პრობლემათა გადასაჭრელად, რაც ქვეყნის კანონმდებლობაში კონკრეტული ცვლილებების შეტანას გულისხმობდა.

„ქალთა დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის“ კომიტეტის რეკომენდაციების საპასუხოდ 1999 წლის აგვისტოში სახელმწიფომ გამოსცა სპეციალური ბრძანებულება №511, რომელიც მიმართული იყო ქალთა უფლებების დაცვის გაუმჯობესებისაკენ. ამ ბრძანებულებით „ქალთა ადამიანის უფლებების დაცვის გაძლიერების ღონისძიებების თაობაზე“ სახელმწიფო კომისიამ შეიმუშავა და ამოცანები დაუსახა 13 სამთავრობო უწყებას. ეს ამოცანები მიზნად ისახავდა ქალთა უფლებების ხელშეწყობასა და ქვეყანაში ქალებისთვის პირობების გაუმჯობესებას.

2000 წლის 25 თებერვლის პრეზიდენტის №64 ბრძანებულების თანახმად დამტკიცდა ქალების მიმართ ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლის სამწლიანი გეგმა (2000-2002). შემდეგი ვადა კი 2004 წლამდე გაგრძელდა.

2003 წლის „ვარდების რევოლუციის“ შემდეგ საქართველოში განხორციელდა რიგი ადმინისტრაციული ცვლილებებისა, რომლებმაც გარკვეული გავლენა მოახდინა ქალთა წინსვლის საკითხზე – მართალია, უშიშროების საბჭოსთან არსებული „ქალთა წინსვლის კომისია“ 2004 წლის იანვარში გაუქმდა, მაგრამ მის ნაცვლად საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარესთან არსებული გენდერული თანასწორობის საკითხების საკონსულტაციო საბჭო ჩამოყალიბდა.

2003 აგვისტოში, გენდერის პრობლემებზე მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციებმა პარლამენტში წამოაყენეს ინიციატივა პოლიტიკურ პარტიებში კვოტების შემოღების შესახებ. ეს წინადადება დეპუტატების მიერ უგულვლყოფილ იქნა, კენჭისყრის პროცედურაში 235-დან მხოლოდ 67 დეპუტატმა მიიღო მონაწილეობა. აღსანიშნავია, რომ თავად არასამთავრობო სექტორშიც სხვადასხვა შეხედულება აქვთ კვოტირების პროცესის შემოღებასთან დაკავშირებით.

2004 წელს პარლამენტის სპიკერის №105/3 ბრძანებულებით და გაეროს განვითარების პროგრამის პროექტის “გენდერი და პოლიტიკა სამხრეთ კავკასიაში” მხარდაჭერით, საქართველოს პარლამენტის თავჯდომარესთან არსებული გენდერული თანასწორობის საკითხების საბჭო ჩამოყალიბდა. საბჭოს უძღვებოდა სპიკერი და იგი ჩვიდმეტი წევრისაგან შედგებოდა: შვიდი პარლამენტის წევრი, სამი სამთავრობო სტრუქტურის წარმომადგენელი (შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალურ საქმეთა სამინისტრო, საქართველოს ევროპული ინტეგრაციის სახელმწიფო მინისტრის კაბინეტი, ეროვნული უშიშროების საბჭოსა და საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი), და ექვსი პირი არასამთავრობო სექტორიდან. საბჭო განსაზღვრავდა სახელმწიფოს გენდერულ პოლიტიკას და გენდერის კუთხით ქვეყნის კანონმდებლობის საერთაშორისო ნორმებთან და სტანდარტებთან შესაბამისობას უზრუნველყოფდა.

2005 წლის 28 ივნისს საქართველოს მთავრობის №109 დადგენილების საფუძველზე და არასამთავრობო ორგანიზაციების ინიციატივით დაარსდა „დროებითი სამთავრობო კომისია გენდერული თანასწორობის საკითხებზე“. საკონსულტაციო საბჭოს მსგავსად, იქაც წარმოდგენილი იყო პარლამენტი, სამთავრობო სტრუქტურები და არასამთავრობო სექტორი. კომისიას დაევალა, ერთი წლის განმავლობაში შეემუშავებინა ეროვნული კონცეფცია და გენდერული თანასწორობის მიღწევის გეგმა. დროებითი სამთავრობო კომისია 2006 წელს გაუქმდა.

2006 წლის თებერვალში, გაეროს სხვადასხვა სააგენტოების მხარდაჭერით (გაეროს განვითარების პროგრამა, გაეროს განვითარების ფონდი ქალებისათვის, გაეროს მოსახლეობის ფონდი), კომისიამ და საკონსულტაციო საბჭომ შექმნეს სამუშაო ჯგუფი, სადაც ამ კომისიისა და მრჩეველთა საბჭოს წევრების გარდა, მონაწილეობდნენ მთავრობის, არასამთავრობო სექტორის და სახალხო დამცველის აპარატის წარმომადგენლები. ამავე წლის 24 ივლისს პარლამენტმა მიიღო გენდერული თანასწორობის სახელმწიფო კონცეფცია, რომელიც საპარლამენტო დონეზე მიღებული ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი დოკუმენტია.

2007 წლის მაისში გენდერული თანასწორობის კოორდინაციის საკითხებზე პასუხისმგებლობა მთავრობის აღმასრულებელი შტოდან სახელმწიფო მინისტრის დაქვემდებარებაში გადავიდა. 20 ივლისს №97/3 ბრძანებულებით განახლდა საქართველოს პარლამენტის თავჯდომარესთან არსებული გენდერული თანასწორობის საკითხების საკონსულტაციო საბჭოს შემადგენლობა, სადაც პარლამენტის ექვსი წევრი შევიდა.

ამავე წლის 26 სექტემბერს მომზადდა და №539 სამთავრობო ბრძანებულებით დამტკიცდა ეროვნული სამოქმედო გეგმა (2007-2009 წწ.), რომელიც შემდეგ საკითხებს მოიცავს:

- გენდერული თანასწორობის დისციპლინათშორისი კომისიის შექმნა;
- გენდერული თანასწორობის სამართლებრივი საფუძვლის შემუშავება;
- გენდერულ საკითხებზე მოსახლეობის ცნობიერების ამაღლება, გენდერული საკითხების პოპულარიზაციის და მათზე ინფორმაციის გავრცელების მეშვეობით;
- გენდერულ საკითხებთან დაკავშირებული სტერეოტიპების გენდერულ თანასწორობზე ორიენტირებული ახალი ხედვით შეცვლა განათლების სისტემის ყველა დონეზე.

აგრეთვე №211 ბრძანებულების საფუძველზე ჩამოყალიბდა გენდერული თანასწორობის პოლიტიკის შემუშავებელი უწყებათაშორისი კომისია. კომისიისათ წევრს, რომლებიც სამთავრობო უწყებებიდან იყვნენ წარმოდგენილნი, რეფორმების კოორდინაციის სფეროში სახელმწიფო მინისტრი ხელმძღვანელობდა.

და. კომისია შეიქმნა, მაგრამ არ უმუშავია.

2009 წელს საქართველოს პარლამენტში საკომიტეტო მოსმენა გაირა კანონ-პროექტმა „გენდერული თანასწორობის შესახებ“. კანონპროექტის შექმნაში აქტიური მონაწილეობა მიიღო საქართველოს პარლამენტის თავჯდომარესთან არსებული გენდერული თანასწორობის საკითხების საკონსულტაციო საბჭომ, UNDP-მ და არასამთავრობო ორგანიზაციებმა. კანონი აყალიბებს სახელმწიფო პოლიტიკის ძირითად მიმართულებებს ქალისა და მამაკაცის თანაბარი უფლებების, თავისუფლებებისა და შესაძლებლობების სფეროში, ავალებს შესაბამის უწყებებს შეაგროვონ და დაამუშავონ სტატისტიკა გენდერული თანასწორობის სფეროში, აყალიბებს საქართველოს პარლამენტში მუდმივმოქმედ სამუშაო ჯგუფს და გენდერული თანასწორობის უწყებათაშორის სამთავრობო კომისიას, განსაზღვრავს ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის გარანტიებს სოციალური ცხოვრების სხვადასხვა სფეროში. საკანონმდებლო პაკეტში აგრეთვე შედის ცვლილებები საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსში, რომლებიც გენდერული თანასწორობის დარღვევისთვის შესაბამის პასუხისმგებლობას შეეხება. პაკეტი აგრეთვე შეიცავს შესაბამის ცვლილებებს სხვა საკანონმდებლო აქტებში, რომლებიც ამ კანონიდან გამომდინარეობს. მაგალითად, ცვლილებები საქართველოს საარჩევნო კოდექსში, საქართველოს შრომით კოდექსში, სტატისტიკის შესახებ საქართველოს კანონში და სხვა.

შესაბამისად, კანონი ხაზს უსვამს საქართველოს მიერ აღიარებულ საერთაშორისო პრინციპებს და დისკრიმინაციის აღმოფხვრას. კანონში განსაკუთრებული ფოკუსი კეთდება დისკრიმინაციის აღმოფხვრაზე:

დასაქმებისა და შრომითი მოვალეობების შესრულებისას;

შრომითი ურთიერთობისას;

ჯანდაცვისა და სოციალურ სფეროში;

საოჯახო ურთიერთობებში;

ქალისა და მამაკაცის მიერ ყველა სახის საგანმანათლებლო დაწესებულებაში ზოგადი, პროფესიული, უმაღლესი განათლების მიღებისას;

სოციალურ-ეკონომიკური და საინფორმაციო რესურსებისადმი თანაბარი ხელმისაწვდომობა;

კანონი აგრეთვე ეხება საოჯახო ურთიერთობებს, ხაზს უსვამს, რომ ქალი და მამაკაცი სარგებლობენ თანაბარი პირადი და ქონებრივი უფლებებით და მათ თანაბარი მოვალეობები ეკისრებათ, თანასწორი უფლება აქვთ დამოუკიდებლად გადაწყვიტონ შრომით და საზოგადოებრივ საქმიანობაში მონაწილეობის საკითხი, შვილების აღზრდისა და სხვა პრობლემები. განსაკუთრებით საინტერესოა, რომ კანონი აყალიბებს თანასწორობას ქონებრივი საკითხების ასპექტში, რადგან მიუხედავად იმისა, რომ კანონმდებლობით ქალსა და მამაკაცს თანაბარი ხელმისაწვდომობა აქვთ სოციალურ-ეკონომიკურ რესურსებისადმი და მემკვიდრეობის მიღებისას, ქვეყანაში დამკვიდრებული პრაქტიკა აჩვენებს, რომ ქონების და მემკვიდრეობის გადაცემა მამაკაცების სასარგებლოდ უფრო ხშირად ხორციელდება.

წინამდებარე კანონის ერთ-ერთი ყველაზე საინტერესო მუხლი (მუხლი 13) შეეხება თანასწორი საარჩევნო უფლებების გარანტიებს და აყალიბებს, რომ საარჩევნო სუბიექტების მიერ კანდიდატთა სიების მომზადებისას, დაცული უნდა იქნეს გენდერული თანასწორობა; ასევე საარჩევნო სუბიექტების ხელმძღვანელ, აღმასრულებელ, მაკონტროლებელ და სხვა ორგანოებში ქალთა და მამაკაცთა თანასწორი წარმომადგენლობა. მსგავსი სპეციალური ზომები მსოფლიო პრაქტიკაში საკმაოდ ფართოდ გამოიყენება. არჩევნებზე მოქმედებს ე.წ. „გენდერული ცენზი“, რაც ვლინდება პარტიის მიერ კანდიდატთა შერჩევის მექანიზმებში,

საარჩევნო კამპანიის დაფინანსებაში, მასმედიის საშუალებებით ქალი კანდიდატების რეკლამირებაში. აღსანიშნავია ისიც, რომ გენდერული თანასწორობის ფორმალურად აღიარება არ იძლევა რეალური უზრუნველყოფის გარანტიებს. ამიტომ, ზოგიერთმა ქვეყანამ კანონმდებლობაში გარკვეული დათქმები ჩადო, რომლებიც ხელს შეუწყობს გენდერული თანასწორობის პრინციპების განხორციელებას. კანონპროექტის ავტორებმა დიდი კამათის შემდეგ გადაწყვიტეს, ამ ეტაპისთვის არ შემოეღოთ კვოტირების პრინციპი, რაც ამ კუთხით, პატარა, მაგრამ მაინც წინგადადგმული ნაბიჯი იქნებოდა.

გენდერული თანასწორობის შესახებ კანონს შემოაქვს კიდევ რამდენიმე მნიშვნელოვანი ცვლილება. მაგალითად, გენდერული თანასწორობის სფეროში სტატისტიკის შეგროვება (სქესის ნიშნით განცალკევებული მონაცემები) და დამუშავება უფლებამოსილი სახელმწიფო ორგანოების მიერ და მათი შემდგომი სისტემატიზაცია სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის მიერ. ეს ინფორმაცია სასარგებლო იქნება გენდერის სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის დაგეგმვისას და განხორციელებისას.

კანონის მე-3 თავი გენდერული თანასწორობის უზრუნველყოფის სფეროში სახელმწიფო ორგანოთა უფლებებსა და მოვალეობებს შეეხება. ყალიბდება ორი უწყება – საქართველოს პარლამენტში შესაბამისი მუდმივმოქმედი სამუშაო ჯგუფი, რომლის ფუნქციაა გენდერულ საკითხებზე სისტემური და კოორდინირებული მუშაობის უზრუნველყოფა. საქართველოს მთავრობაში კი შეიქმნება გენდერული თანასწორობის უზრუნველყოფის საკითხებზე მომუშავე მუდმივმოქმედი უწყებათაშორისი კომისია.

2006 წელს მიღებული საქართველოს გენდერული თანასწორობის სახელმწიფო კონცეფცია ზოგადად აყენებდა გენდერული თანასწორობის საკითხს და აყალიბებდა ძირითად მიმართულებებს, რომლებიც საქართველოს ხელისუფლებას უნდა გაეტარებინა. ეს კანონი კი განსაზღვრავს გენდერული თანასწორობის ძირითად საფუძვლებს, გარანტიებს იძლევა პოლიტიკურ და სოციალურ, აგერთვე საზოგადოებრივ სფეროებში, დასაქმებისა და განათლების საკითხში, საოჯახო ურთიერთობებში, ჯანდაცვაში; ორი ახალი უწყების შექმნა გენდერული თანასწორობის საკითხში პარლამენტის და მთავრობის კოორდინირებულ მუშაობას დაეხმარება; აყალიბებს ქალთა წარმომადგენლობის გაზრდას საარჩევნო სიებში და შესაბამისად, ქალთა მონაწილეობას გაზრდას გადაწყვეტილების მიღების პროცესებში. თუმცა, მიგვაჩნია, რომ ხელმძღვანელ, აღმასრულებელ, მაკონტროლებელ და სხვა ორგანოებში თანასწორი წარმომადგენლობის მისაღწევად დროთა განმავლობაში კიდევ უფრო მეტი ნამახალისებელი ზომების ჩადება შეიძლება.

გენდერული თანასწორობის კუთხით 1995 წლიდან დღემდე, მართლაც, საკმაოდ ბევრი რამ გაკეთდა, მაგრამ მიუხედავად ამისა, რეალურად ბევრი არაფერი შეცვლილა. ამის ერთ-ერთი მიზეზი ისიცაა, რომ საქართველოს კანონმდებლობა გენდერულად ნეიტრალურია – არ არსებობს ისეთი სპეციალური ნორმები, რომლებიც ხელს შეუწყობდა გენდერული თანასწორობის მიღწევას. ამასთან ტრადიციული შეხედულებები და წარმოდგენები ქალისა და კაცის სტერეოტიპული როლების შესახებ, ქვეყანაში გენდერული თანასწორობის მიღწევას ზღუდავს.

ზოგადად, საქართველოში არის რამდენიმე სფერო, სადაც ქალის მონაწილეობა გენდერულად მგრძნობიარე ცვლილებების გატარებით უნდა იქნეს მიღწეული:

- საპარლამენტო და ადგილობრივ თვითმმართველობის არჩევნებში ქალთა მონაწილეობა;

- აღმასრულებელ ხელისუფლებაში (გადაწყვეტილების მიმღების დონეზე) ქალთა დასაქმება;
- ქალთა ქონებივი უფლებების განხორციელება – მიუხედავად იმისა, რომ სამოქალაქო კოდექსის 1153 მუხლი პირდაპირ კრძალავს დისკრიმინაციას სქესის ნიშნით, ფაქტობრივად არსებული ტარდიციებიდან გამომდინარე, ქალები საკმაოდ ხშირად ამბობენ უარს ქონებივი (მემკვიდრეობითი) უფლების განხორციელებაზე ძმის სასარგებლოდ;
- ოჯახში ძალადობა – დამცავი და შემაკავებელი ორდერების გაცემა;
- ქალთა მონაწილეობა ქვეყნის ეკონომიკურ ცხოვრებაში
- გენდერული ბიუჯეტის შექმნა;
- გენდერული თანასწორობის სფეროში სტატისტიკური ინფორმაციის არსებობა და/ან კვლევების ჩატარება სახელმწიფო დონეზე.
- ქალთა უფლებების დაცვის გაუმჯობესების მიზნით საჭიროა არსებული მექანიზმების გაძლიერება და ხელისუფლების მხრიდან მკაფიოდ გამოხატული პოლიტიკური ნება. აგრეთვე ძალიან დიდი მნიშვნელობა ენიჭება საზოგადოების გათვითცნობიერებას გენდერული თანასწორობის შესახებ. ამიტომ, სახელმწიფომ განსაკუთრებული აქცენტი უნდა გააკეთოს განათლების როლზე და ჩაატაროს საინფორმაციო კამპანიები.

ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ბევრ ქვეყანაში გენდერული თანასწორობის მიღწევა ჯერ კიდევ პრობლემად რჩება. ევროპის ქვეყნებშიც კი თვლიან, რომ ბევრი რამ არის გასაკეთებელი, სანამ რეალურად მიიღწევა თანასწორუფლებიანობა. მაგრამ ამ ქვეყნებში მუშაობს გარკვეული მექანიზმები, რომლებიც თანასწორობის პრინციპების ცხოვრებაში გატარებას უზრუნველყოფს. ასევე, განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ახალი თაობის გენდერული თანასწორობის პრინციპებზე აღზრდას.

საქართველოს მთავრობა თუ გამოხატავს პოლიტიკურ ნებას და თანასწორუფლებიანობის მისაღწევად და ქალთა გადაწყვეტილების პროცესებში ჩასართავად კანონში და კანონქვემდებარე აქტებში რეალური მექანიზმები ჩაიდება, მაშინ, ნელ-ნელა შეიცვლება მიდგომა და გაიზრდება ქალთა მონაწილეობა ქვეყნის საზოგადოებრივ, პოლიტიკურ და ეკონომიკურ ცხოვრებაში. ნინაალმდეგ შემთხვევაში, ეს კანონიც 2006 წლის კონცეფციის მსგავსად, დეკლარაციული ხასიათისა იქნება და უბრალო ფარატიანა ფურცლად დარჩება, რომლის მიღებაც მხოლოდ ქვეყნის მიერ აღებულია საერთაშორისო ვალდებულებებმა განაპირობა.

კანონმდებლობის ანალიზი და ახალი კანონმდებლობის პერსპექტივები

ნინო ჯაფარიძე

წინააღმდეგობა ჰოზიტიური ქმედებისადმი: სტუდენტების და არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლების პოზიციები

ნინო ჯავახიშვილი — არასამთავრობო ორგანიზაცია „დინამიური ფსიქოლოგია განვითარებისა და დემოკრატიისათვის“ აღმასრულებელი დირექტორი და გენდერული თანასწორობის საპარლამენტო საბჭოს წევრი, ფსიქოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, თსუ პროფესორი. თსუ სოციალურ მეცნიერებათა ცენტრის მიერ ადმინისტრირებული გენდერის სამაგისტრო პროგრამის ავტორი და ხელმძღვანელი 2005-2008 წლებში. კითხულობს ლექციებს და ეწევა კვლევას სოციალური ფსიქოლოგიისა და გენდერის საკითხებზე.

2008 წლის აპრილში საქართველოს პარლამენტს წარუდგინეს ჯგუფის ინიციატივა, რომელიც მიზნად ისახავს პოლიტიკურ პარტიებში კვოტების სისტემის შემოღებას ისე, რომ პარტიის სიის ყოველი მეორე წევრი განსხვავებული სქესის წარმომადგენელი იყოს. პარლამენტი ვალდებულია განიხილოს ეს წინადადება და დადებითი, ან უარყოფითი პასუხი გასცეს. ეს მოვალეობა ახალი მოწვევის პარლამენტს ეკისრება და ჯერჯერობით უცნობია, როდის განიხილავს ის გენდერული თანასწორობისაკენ მიმართულ ამ ინიციატივას. თუმცა, უკვე ცნობილია წინა მოწვევის პარლამენტის ზოგიერთი წევრის მკვეთრად უარყოფითი დამოკიდებულება ამ საკითხისადმი.

მიუხედავად იმისა, რომ პარლამენტის ის წევრები, რომლებმაც ამ ინიციატივასთან დაკავშირებით გამოთქვეს მოსაზრება, განსხვავებული პოლიტიკური შეხედულებების არიან, საკმარისად ერთსულოვანი იყვნენ იმ არგუმენტების წარმოდგენისას, რომლებითაც პოლიტიკურ პარტიებში გენდერული კვოტების სისტემის შემოღებას წინააღმდეგობდნენ. არგუმენტები შემდეგი იყო: „საერთოდ, კვოტების წინააღმდეგი ვარ, კვოტა ნიშნავს, რომ ალიარებ ქალების სისუტეს და უუნარობას და ხელოვნურად ცდილობს მის მოყვანას პოლიტიკაში“. „ქალი რატომ ავირჩიოთ, იქნებ მამაკაცი სჯობს?“ აღმოჩნდა, რომ კვოტებისადმი უარყოფითი დამოკიდებულება გავრცელებული ფენომენია (Schuman et al. 1997). სოციალურ და პოლიტიკის ფსიქოლოგიაში განხორციელებული მრავალი კვლევა აჩვენებს, რომ პოზიტიური ქმედების² ეს და სხვა ფორმები ადამიანების მიერ არაერთგვაროვნად აღიქმება და აიგება.

პოზიტიური ქმედება პოლიტიკური სისტემის გავრცელებული და დამკვიდრებული იარაღია თანასწორობის მისაღწევად, მას აქტიურად იყენებენ აშშ-ში არასობრივი უთანასწორობის, ინდოეთში კასტების სისტემის, ევროპის მრავალ ქვეყანაში (ნორვეგიაში, საფრანგეთში, გერმანიაში და სხვ.) გენდერული უთანასწორობის აღმოსაფხვრელად. რადგანაც გადაწყვეტილების მიღების ორგანოებში ქალთა წარმომადგენლობის ზრდის კოეფიციენტი მცირეა, პოლიტიკაში გენდერული დისბალანსის დასაძლევად მსოფლიოს 70-ზე მეტმა ქვეყანამ გამოიყენა ისეთი სპეციალური ღონისძიებები, როგორიცაა საარჩევნო კვოტები.

პოზიტიური ქმედებისადმი წინააღმდეგობა თავდაპირველად ელიტარულ პოლიტიკურ დისკურსში გაჩნდა და შემდგომ გავრცელდა ფართო წრეებში (Gamson, Modigliani, 1987) პოზიტიური ქმედების საწინააღმდეგო არგუმენტაცია შემდეგია: ის უსამართლოდ ანიჭებს უპირატესობას გარკვეულ ჯგუფებს, ეს იგივე დისკრიმინაციაა, ის სტიგმას ადებს ზუსტად იმ ხალხს, ვისი დახმარებაც სურს, ის ხაზს უსვამს იდეას, რომ გარკვეული ჯგუფები სხვებზე უარესია (Carmines and Merriman, 1993). როგორც ვხედავთ, ქართველი რესპონდენტების არგუმენტები პრეკტიკულად ემთხვევა ზემოთმოყვანილ მოსაზრებებს.

¹ ცვლილება უნდა შევიდეს საქართველოს ორგანულ კანონში მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ. 96-ე მუხლის მე-7 ნაწილი ჩამოყალიბდეს შემდეგი რედაქციით:

7. პარტიული სიის შედგენის წესს განსაზღვრავენ პარტიები და საარჩევნო ბლოკები, იმგვარად, რომ სიის ყოველი მეორე იყოს განსხვავებული სქესის წარმომადგენელი.“

97-ე მუხლის მე-4 ნაწილი ჩამოყალიბდეს შემდეგი რედაქციით:

„4. პარტიამ/საარჩევნო ბლოკმა მაჟორიტარული წესით ასარჩევად უნდა წარადგინოს ძირითადი და სარეზერვო მაჟორიტარი კანდიდატები, იმგვარად, რომ ყოველ სამ კანდიდატში იყოს არანაკლებ ერთი განსხვავებული სქესის წარმომადგენელი, ხოლო იმ შემთხვევაში, როდესაც წარსადგენია ხუთი კანდიდატი, მათ შორის ორი უნდა იყოს განსხვავებული სქესის წარმომადგენელი. იმ შემთხვევაში, როდესაც მრავალმანდატიან საარჩევნო ოლქში წარსადგენ კანდიდატთა რაოდენობა სამზე ნაკლებია, მაგრამ ძირითად და სარეზერვო მაჟორიტარულ კანდიდატებად ერთიანობაში წარსადგენია ოთხი კანდიდატი, წარსადგენ ოთხეულში უნდა იყოს არანაკლებ ორი განსხვავებული სქესის წარმომადგენელი.“

² ამ ტერმინის ქართული ვერსიის კიდევ ერთი ვარიანტია პოზიტიური დისკრიმინაცია. ჩემი აზრით, სიტყვა ქმედება უკეთ გამოხატავს ამ ტერმინის არსს, ვიდრე დისკრიმინაცია, რადგან პოზიტიური ქმედება სწორედ დისკრიმინაციის აღმოფხვრისკენაა მიმართული.

- პოზიტიური ქმედების რამდენიმე ფორმა არსებობს. მკვლევრები მათ 6 ჯგუფად ყოფენ. სიდანისი და ჰალეი (aley, Sidanius, 2006) აჩვენებენ, რომ რესპონდენტები განსხვავებულ დამოკიდებულებას ავლენენ პოზიტიური ქმედების ამ ექვსი ფორმის მიმართ, კერძოდ გამოიკვეთა სამი ქვეჯგუფი:
- პირველი ქვეჯგუფის ფორმებისადმი დამოკიდებულება დადებითია:
- გარკვეული ჯგუფების წევრთა განათლება მათი კვალიფიკაციის ასამაღლებლად;
- განსაკუთრებული ძალისხმევის დახარჯვა გარკვეულ ჯგუფებში კვალიფიციური კადრების მოსაძიებლად;
- მეორე ქვეჯგუფის ფორმებისადმი რესპონდენტები ზომიერ დამოკიდებულებას ავლენენ;
- გარკვეული ჯგუფის წევრობის გათვალისწინება ერთ-ერთ ფაქტორად;
- გარკვეული ჯგუფის წევრობის ფაქტორად გამოყენება თანაბარი კვალიფიკაციის მქონე აპლიკანტებთან;
- მესამე ქვეჯგუფის ფორმებისადმი ყველაზე უარყოფითი დამოკიდებულება გამოვლინდა;
- კვოტები, ანუ გარკვეული ჯგუფის წევრებისათვის ადგილების დაბეჭება;
- გარკვეული ჯგუფის ნაკლებად კვალიფიცირებული წევრისათვის პრივილეგიის მინიჭება.

კვლევებმა აჩვენა, რომ პოზიტიური ქმედების მხარდაჭერა დამოკიდებულია პოლიტიკურ ორიენტაციაზე — მას ლიბერალები მეტად უჭერენ მხარს, ვიდრე კონსერვატორები (Sidanius, Pratto, Bobo 1996); რასაზე — უმცირესობები (იგულისხმება აშშ-ს უმცირესობები, ლათინოამერიკელები, აზიელები და აფროამერიკელები) მეტად უჭერენ მხარს, ვიდრე უმრავლესობა — თეთრკანიანები (Federico and Sidanius, 2000, Sidanius et al., 1996); ინდივიდუალიზმზე — რაც უფრო მხარს უჭერს ინდივიდუალიზმს რესპონდენტი, მით უფრო ეწინააღმდეგება პოზიტიურ ქმედებას (Sidanius 2000).

გარდა ზემოთმოყვანილი ფაქტორებისა, პოზიტიური დისკრიმინაციისადმი დამოკიდებულებაზე ზემოქმედებს სოციალური დომინანტობის ორიენტაცია, კერძოდ, მაღალი სოციალური დომინანტობის მქონე ადამიანები და ასეთები უმეტესად დომინანტური ჯგუფის წევრები არიან, პოზიტიურ ქმედებას უფრო მიუღებელი ფორმებით აყალიბებენ (მაგ: კვოტა), ხოლო დაქვემდებარებული ჯგუფების წევრები, რომლებსაც უმეტესად დაბალი სოციალური დომინანტობის ორიენტაცია აქვთ, პოზიტიურ ქმედებას შედარებით მისაღები ფორმებით (მაგ: განათლება) აყალიბებენ.

სოციალური დომინანტობის თეორიის მთავარი დებულებაა, რომ ყოველ საზოგადოებაში არსებობს ჯგუფური იერარქია. თითოეული იერარქიული სტრუქტურა სათავეში მინიმუმ ერთ ან მცირე რაოდენობით დომინანტურ და ჰეგემონურ ჯგუფს და რამდენიმე დაქვემდებარებულ ჯგუფს მოიცავს. დომინანტურ ჯგუფს პოზიტიური სოციალური პოზიცია აქვს — პოლიტიკური ავტორიტეტი და ძალა, ცხოვრების საუკეთესო პირობები, მაღალი სოციალური სტატუსი და სხვ. დაქვემდებარებულ ჯგუფს ყოველივე ეს არ გააჩნია (Sidanius, Pratto, 1999; ჯავახიშვილი, ბერუაშვილი, კლდიაშვილი, 2007).

საკვლევი კითხვა შემდეგია: არის თუ არა გენდერი კავშირში პოზიტიური ქმედებისადმი წინააღმდეგობასთან? განხილულ ლიტერატურაში ამ კითხვაზე პასუხი არ ჩანს, თუ არ ჩავთვლით ნაკოსტეს და მისი კოლეგების მონაცემებს იმის შესახებ, რომ ბიზნესის ფაკულტეტის სტუდენტები უარყოფითად არიან განწყობილნი ქალებზე მიმართული პოზიტიური ქმედებისადმი. სავარაუდოდ, გენდერი ნამდვილად იქნება ფაქტორი, რომელიც აძლიერებს პოზიტიური ქმედების მონი-

წინააღმდეგობა რეზისტენტობას იმ მოტივით, რომ ქალები არ არიან დაჩაგრულები და მათ თავად არ სურთ პოლიტიკაში მოსვლა. შესაბამისად, ჩვენი ჰიპოთეზა შემდეგია: წინააღმდეგობა გენდერული კვოტებისადმი უფრო მაღალი იქნება, ვიდრე ზოგადად კვოტების სისტემისადმი.

კვოტების სისტემისადმი უარყოფით დამოკიდებულებას და სოციალური დომინანტობის ორიენტაციას შორის კავშირის კვლევისას, აღმოჩნდა, რომ ჰიპოთეზა შემდეგია: რაც უფრო მაღალია სოციალური დომინანტობის ორიენტაცია, მით უფრო წინააღმდეგი იქნებიან ადამიანები კვოტების (მათ შორის გენდერულის) მიმართ; ხოლო, რაც უფრო დაბალია სოციალური დომინანტობის ორიენტაცია მით უფრო დაუჭერენ მხარს კვოტების სისტემას.

მეთოდი

გავზომე სოციალური დომინანტობის ორიენტაცია და დამოკიდებულება კვოტების სისტემის, ხოლო შემდეგ გენდერული კვოტების მიმართ.

სოციალური დომინანტობის ორიენტაცია ამავე თეორიის ავტორების - სიდანისისა და პრატოს მიერ შექმნილი კითხვარით გავზომე. კვოტებისადმი დამოკიდებულება ფოკუს-ჯგუფური ინტერვიუს მეთოდით ვიკვლიე. ჯგუფების მონაწილეებს ვეკითხებოდი, რას ფიქრობდნენ პოზიტიურ ქმედებაზე, მის ცაკლებულ ფორმებზე, დაუჭერდნენ თუ არა მხარს კვოტებს საერთოდ და იმ შემთხვევაში, თუ ეს ზომა მიმართული იქნებოდა ქალებზე. ფოკუს ჯგუფის მონაწილეები თავიანთ დამოკიდებულებებს ასევე 7-ქულიან სკალაზე აფიქსირებდნენ, სადაც 1 ნიშნავდა მინიმალურ მხარდაჭერას, ხოლო 7 — მაქსიმალურს.

კვლევა ჩატარდა სულ 14 ფოკუს ჯგუფში. მათგან, 9 სტუდენტებთან (63 სტუდენტი), ხოლო 5 არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებთან (35 მონაწილე).

საინტერესოა, რომ მთელ შერჩევაში - სულ 98 ადამიანი, მხოლოდ 15 მამაკაცი მონაწილეობდა, ანუ, შერჩევის 14.7%. მონაცემების დამუშავებამ აჩვენა, რომ ქალ და მამაკაც მონაწილეთა მოსაზრებები ერთმანეთისაგან არ განსხვავდებოდა.

შედეგები:

ფოკუს ჯგუფები

აღმოჩნდა, რომ საერთოდ კვოტების და კერძოდ, გენდერული კვოტების მხარდაჭერა განსხვავებულია:

ცხრილი №1 კვოტებისა და გენდერული კვოტების მხარდაჭერა ფოკუს ჯგუფის წევრების მიერ

	სტუდენტები		არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლები	
კვოტების მხარდაჭერა	ქალები	მამაკაცები	ქალები	მამაკაცები
საშუალო ქულა	5.7	5.6	6.3	6.1
სტანდარტული გადახრა	1.2	0.5	17	0.6
გენდერული კვოტები	ქალები	მამაკაცები	ქალები	მამაკაცები
საშუალო ქულა	4.9	4.8	5.4	5.1
სტანდარტული გადახრა	1.1	0.6	1.3	0.7

ორივე ფოკუს ჯგუფში გამოვლინდა პოზიტიური ქმედების როგორც მხარდამჭერი, ასევე სანინალმდეგო მოსაზრებები. განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს სტუდენტების ფოკუს ჯგუფები, სადაც საქართველოში ქალთა პოლიტიკაში ნაკლებად წარმოდგენის პრობლემის გადაჭრის გზად მონაწილეებმა თავად დაასახელეს კვოტების სისტემა და განიხილეს მისი დადებითი და უარყოფითი მხარეები.

სტუდენტები:

დადებითი მხარეების აღმწერი ტიპური ფრაზა ასეთი იყო:

„კვოტების სისტემა დროებითი ზომაა, ეს ცნობილია. მე მას მხარს ვუჭერ, მიმაჩნია, რომ მდგომარეობას ნამდვილად გამოასწორებს და მეტი ქალი იქნება პოლიტიკაში, რაც გაზრდის დემოკრატიულობას“.

კვოტების სისტემის უარყოფითი მხარეების ამსახველი ტიპური ფრაზა ასეთი იყო:

„მხოლოდ რაოდენობის გაზრდა არ არის საკმარისი, რადგან ბევრი ქალის მოსვლა პოლიტიკაში არ ნიშნავს იმას, რომ ისინი დამოუკიდებელი პოლიტიკოსები იქნებიან და სერიოზულ ცვლილებას შეიტანენ გადწყვეტილების მიღების პროცესში“.

„პარტიის ლიდერები ძირითადად იმგვარ ქალებს ასახელებენ კანდიდატებად, რომლებიც მათი მორჩილები იქნებიან და მათ შეხედულებებს გაატარებენ მხოლოდ და არა საკუთარ, დამოუკიდებელ აზრს. კვოტების სისტემის შემოღება, სავარაუდოდ, გამოიწვევს ამგვარი ქალების რიცხვის ზრდას, რაც რაოდენობრივ ზრდას ნიშნავს, და არა ხარისხობრივს“. ეს მოსაზრება ეთანხმება გავრცელებულ არგუმენტს კვოტების სისტემის წინააღმდეგ, რომელიც ამბობს, რომ პარტიის ლიდერები სწორედ ამგვარი მექანიკური რიცხვის გაზრდით შემოიფარგლებიან და ამით „ორ კურდღელს“ მოკლავენ: ვალსაქ მოიხდიან კვოტების წინაშე და თავისი მორჩილი კონტინგენტის რაოდენობასაც გაზრდიან.

არასამთავრობო ორგანიზაციის წევრები:

„არ მაქვს იმედი, რომ ჩვენი წინადადება კვოტების შესახებ გავა, რადგან საზოგადოება, პარლამენტის სახით, მას მხარს არ დაუჭერს, ჯერ არ არის მზად. მაგრამ მაინც ნამოვიწყეთ ეს ინიციატივა, რათა ფართო საზოგადოების ყურადღება მივიქციოთ და დებატების საგნად ვაქციოთ ქალთა პოლიტიკაში მცირედ წარმოდგენის პრობლემა.“

„პარლამენტში ამგვარი ინიციატივის წარდგენის პროცედურა ძალიან რთულია, ჯერ ჯგუფი რეგისტრირდება, შემდეგ უნდა შეაგროვო 32000 ხელმოწერა, შემდეგ ეს ხელმოწერები უნდა დაადასტურო ნოტარიუსთან. ამას დიდი დრო, ენერგია და თანხები ჭირდება, მაგრამ ჩვენ გავიარეთ ყველა ეს ეტაპი ქალების პოლიტიკაში მოსვლის უკეთესი პირობების შექმნის მიზნით“

„კვოტების სისტემაში ვერაფერ საგანგაშოს ვერ ვხედავ, საყოველთაოდაა ცნობილი, რომ ეს დროებითი ზომაა დისბალანსის აღსადგენად. გასაგებია, რომ ეს ხელოვნური გზაა, მაგრამ საკმაოდ ნაყოფიერი, მსოფლიო გამოცდილება ამას აჩვენებს“.

სანინალმდეგო მოსაზრება:

„კვოტების სისტემის შემოღება ნაადრევია, საზოგადოება ამას ვერ გაი-

გებს, არც პარლამენტი დაუჭერს მხარს, მით უმეტეს, რომ ამისი გამოცდილება გვაქვს, ერთხელ უკვე იყო მცდელობა რამდენიმე წლის წინ და ჩააგდეს“.

„მიუხედავად იმისა, რომ სამოქალაქო საზოგადოება ჩვენთან თითქმის ჩამოყალიბდა, ის მაინც არ არის მზად ქალთა საკითხის განხილვისათვის. ითვლება, რომ ამ ეტაპზე სხვა უფრო მნიშვნელოვანი პრობლემაა გადასაჭრელი.“

სოციალური დომინანტობის ორიენტაცია

არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლების 97%-ს აღმოაჩინდა დაბალი სოციალური დომინანტობის ორიენტაცია, ხოლო სტუდენტებიდან - 65%-ს.

სოციალური დომინანტობის ორიენტაციის საშუალო მონაცემები წარმოდგენილია ცხრილში:

ცხრილი №2 სოციალური დომინანტობის ორიენტაციის საშუალო ქულა

	სტუდენტები		არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლები	
სოციალური დომინანტობის ორიენტაციის	ქალები	მამაკაცები	ქალები	მამაკაცები
საშუალო ქულა	38.7	38.5	21.3	
სტანდარტული გადახრა	4.34	1.45		

სოციალური დომინანტობის ორიენტაციის საშუალო ქულა ორივე ჯგუფში დაბალია (მაღალი ქულა იწყება 70-დან).

განხილვა

გამოკითხულთა აშკარა უმეტესობას სოციალური დომინანტობის ორიენტაცია დაბალი აღმოაჩნდა, ეს არაა გასაკვირი და ემთხვევა ამ კონსტრუქტის ავტორების და მათი კოლეგების მიერ ჩატარებულ კვლევებს მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში. კერძოდ, არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებს სოციალური დომინანტობის თეორიის ავტორები პროფესიათა იმ ჯგუფს - იერარქიის შემასუსტებელი — მიაკუთვნებენ, რომელიც ადამიანთა თანასწორობაზე ზრუნავს და შესაბამისად, მათ სოციალური დომინანტობის ორიენტაციაც დაბალი უნდა ჰქონდეთ. (Sidanius & Pratto, 1999). რაც შეეხება სტუდენტებს, აქ იერარქიის შემასუსტებელი ან გამაძლიერებელი სპეციალობები/ფაკულტეტები გამოიყოფა, კერძოდ, ფსიქოლოგია და სოციოლოგია ცალსახად იერარქიის შემასუსტებელი სპეციალობებია, ეკონომიკა და იურისპრუდენცია¹ - იერარქიის გამაძლიერებელი.

კვოტების სისტემისადმი მხარდაჭერის საშუალო მაჩვენებელი საკმაოდ მაღალ-

¹ თუმცა, თუ იურისტი ე. წ. „დაჩაგრული მოსახლეობის“ ადვოკატად იმუშავებს, მაშინ, ეს იერარქიის შემასუსტებელი პროფესია იქნება.

ლია — 5.9, (მაქსიმუმი შეიძლება 7 ყოფილიყო), რაც ასევე მოსალოდნელი იყო, რადგან არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლები თავად იბრძვიან დემოკრატიის დამკვიდრებისათვის. ასევე, სტუდენტები ითვლებიან შედარებით ლიბერალური ფასეულობების მატარებლებად (Sidanius & Pratto, 1999; Carmines & Merriman, 1993).

ის ფაქტი, რომ გენდერული კვოტებისადმი მხარდაჭერა ნაკლები იყო - საშუალო მაჩვენებელი 5.05, ასევე არ იწვევს გაკვირვებას გამომდინარე ჩვენი საზოგადოების აშკარა მასკულინური ხასიათიდან (სურმანიძე, 2003; ჯავახიშვილი, 2003; Javakhishvili, Khomeriki, 2003) და იქედან, რომ ზოგადად, ქალებისადმი მიმართულ კვოტებს ნაკლებად უჭერენ მხარს, ვიდრე მოხუცების, ან შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა მიმართ (uinn et al, 2001; urrell et al, 1994; Nacoste, Hummels, 1994). ამავე დროს, ეს მაჩვენებელი საკმარისად მაღალია და ისევ სტუდენტებისა და არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლების დემოკრატიულობით შეიძლება აიხსნას.

რაც უფრო დაბალია სოციალური დომინანტობის ორიენტაცია, მით უფრო უჭერენ მხარს კვოტების სისტემას (პოზიტიურ ქმედებას), ხოლო რაც უფრო მაღალია სოციალური დომინანტობის ორიენტაცია, მით უფრო ეწინააღმდეგებიან კვოტების სისტემას. იგივე შეიძლება ითქვას გენდერულ კვოტებზე. დადასტურდა აგრეთვე ჰიპოთეზაც, რომ წინააღმდეგობა გენდერული კვოტებისადმი უფრო მაღალია, ვიდრე, ზოგადად, კვოტებისადმი.

ქალები პოლიტიკაში

ლელა გაფრინდაშვილი

არჩერბარდში თუ ავანგარდში – ქალების არჩევანი

ლელა გაფრინდაშვილი (1967) კავშირის „ქალების ინიციატივა თანასწორობისათვის“ თავმჯდომარე და ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელწოდო უნივერსიტეტის პროფესორი (სოციოლოგიის მიმართულება). მისი აკადემიური და საზოგადოებრივი საქმიანობა დაკავშირებულია საქართველოში ქალთა კულტურის, ქალთა მოძრაობის ისტორიის კვლევასთან, გენდერული/ქალთა/ფემინისტური კვლევის და განათლების ხელშეწყობასთან. არის ამ საკითხებთან დაკავშირებული მრავალი კვლევის და პუბლიკაციის ავტორი.

თანამედროვე საქართველოში გენდერული თანასწორობაზე რეფლექსია მოითხოვს გავიაზროთ ამ საკითხის მთელი ისტორია, რაც გულისხმობს პასუხს კითხვაზე: აქვს თუ არა თანასწორობის იდეას საკუთრივ ქართული სათავე? და თუ საწყისი წერტილი არსებობს, მაშინ როგორ უკავშირდება იგი დღევანდელობას?

მხოლოდ ასეთი სამუშაოს შესრულება მოგვცემს საშუალებას რაციონალურად შევაფასოთ ქალთა მოძრაობის პოსტსაბჭოთა გამოცდილება და გავიაზროთ სამომავლო პერსპექტივა.

XIX საუკუნის საქართველოში ქალებმა შეძლეს გადაელახათ ფეოდალურ-პარტიარქალური შეხედულებები და მოეპოვებინათ თავიანთი ადგილი საზოგადოებაში. მათი ძალისხმევა ერთ-ერთი მძლავრი ნაკადი იყო რუსიფიკაციის საწინააღმდეგო მოძრაობაში, რომელიც საგანმანათლებლო კამპანიის სახით გაფორმდა. 1879 წელს ჩამოყალიბებული „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება“ გახდა ქალების, როგორც სოციალური ჯგუფის, ჩამოყალიბების პროვოკატორი. სწორედ ამ ჯგუფის მეცადინეობით შესაძლებელი გახდა გოგონებისთვის განათლების უფლების მოპოვება, რამაც ნიადაგი მოამზადა მათი ეკონომიკური დამოუკიდებლობისათვის. თითქმის ყველა მაზრაში გაჩნდა ქალთა შემოქმედებითი, საზოგადოებრივი და საქველმოქმედო ორგანიზაციები. ამის პარალელურად გამოიცა ქართველ მწერალ ქალთა ნაწარმოებები, მათ მიერ ნათარგმნი, უცხოური ლიტერატურა და, რაც ყველაზე მთავარია, დაიწყო საზოგადოებრივი დისკუსია თანასწორობის საკითხებზე.

70-იანი წლებიდან მოყოლებული საუკუნის დასასრულამდე არ არსებობდა პერიოდული გამოცემა, რომელშიც წელიწადში ერთხელ მაინც არ გამართულიყო პოლემიკა „დედათა კითხვაზე“. ამ პოლემიკას შედეგად მოჰქონდა ქალის როლისა და დანიშნულების შესახებ ტრადიციული შეხედულებების გადასინჯვა, თანასწორობის იდეის ევროპული ისტორიის გაცნობა და ქალთა ჯგუფებს შორის სოლიდარობის გაძლიერება.

მეოცე საუკუნის დასაწყისს და სოციალ-დემოკრატიის იდეის გამოჩენას უკავშირდება ქალთა მოძრაობის მეორე ტალღა, რომლის სამიზნედ სოციალური სამართლიანობის და თანასწორობის იდეები იქცა. ყველაზე აქტუალური გახდა ქალის სამოქალაქო უფლებები: არჩევნებში მონაწილეობის უფლება: ითარგმნა ავგუსტ ბებელის „ქალი და სოციალიზმი“, „ამომრჩეველი ქალი“, გაჩნდნენ ქართველი სუფრაჟისტები და მათი გაერთიანებები: „ქალთა თანასწორობის საქართველოს კავშირის“ „ქართველ ქალთა საზოგადოება“, „კავკასიელ ქალთა საზოგადოება“. ამ მოძრაობას შეუერთდა პირველი ტალღის მონაწილე ქალთა დიდი ნაწილი.

1918 წელს საქართველოს ეროვნული საბჭო არჩევნებისთვის ემზადებოდა. ყველა პარტია თავის კანდიდატებს ასახელებდა. სოციალ-დემოკრატების შეკრებაზე, როცა ნინო ტყეშელაშვილმა კანდიდატებს შორის ვერცერთი ქალი ვერ აღმოაჩინა, სიტყვა მოითხოვა:

„მე მჭერმეტყველი არა ვარ, საზოგადოებაში ლაპარაკს გავურბივარ. წარსულმა, ქალის ფეხშეკრულმა ცხოვრებამ ქალი დაამუნჯა, მაგრამ თქვენ ახლა ისეთი უსამართლობის წინაშე დაგვაყენეთ, რომ ქვაც ენას ამოიდგამს. ქალი ოჯახს უვლის, შვილებს უზრდის ქვეყანას, საზოგადოებას ემსახურება, რითაც და როგორც შეუძლია, ცოტა გეყვანდნენ რევოლუციონერი ქალები? თქვენ 20 კაცში

ერთი ქალიც ვერ ამოგირჩევიათ...“. გამოსვლის ბოლოს, ნინომ პარტიას 5 კანდიდატი ქალი შესთავაზა, მაგრამ ამაოდ. განზილებულმა ორატორმა და მისმა თანამოაზრეებმა (კ. მიქელაძე, ა. ლვინიაშვილი, ა. ხახუტაშვილი, დ. გელოვანი, ბ. ხოსიტაშვილი) პროტესტის ნიშნად, დემონსტრაციულად დატოვეს კრება.

ქალების სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების მოპოვებისათვის გაშლილმა მოძრაობამ მაინც გამოიღო შედეგი. 1919 წლის თებერვალში ჩატარებული საყოველთაო არჩევნების შედეგად, დამფუძნებელი კრების წევრი გახდა 130 დეპუტატი, მათ შორის იყო 4 (3%) ქალიც: ე. ჩოლოყაშვილი. ე. მახვილაძე, ა. სოლორაშვილი. ქ. შარაშიძე. (26 ადგილიანი კვოტა განისაზღვრა ეროვნული უმცირესობების წარმომადგენელთათვის!) 1921 წლის 21 თებერვლის კონსტიტუციაში კი ჩაინერგა:

„ორივე სქესის მოქალაქე თანასწორია როგორც პოლიტიკურ, ისე სამოქალაქო, ეკონომიკურ და საოჯახო უფლებით“ (მოხლი 39).

მაგრამ ქალები ხედავდნენ, რომ თანასწორობის კონსტიტუციური გარანტია და რეალობა ძალიან განსხვავდებოდა ერთმანეთისგან. „დემოკრატიის“ როგორც ღირებულების გაუფასურებას ეძღვნება მათ მიერ ამ პერიოდში დაწერილი უამრავი პუბლიცისტური წერილი. მათ შორის ძალიან მნიშვნელოვანია დრამატურგი ქალის, ნატალია აზიანის, წერილი: „ინტერვიუ ქალბატონ დემოკრატიასთან“. საყოველთაო ქაოსით და უსამართლობით გაბეზრებული ნატალია გადანწყვეტს ქალბატონი დემოკრატიის მონახულებას და აღმოაჩენს, რომ ნაცვლად მდიდრული აპარტამენტებისა, იგი ბნელ სარდაფში ცხოვრობს. შიმშილისა და სიცივისაგან დატანჯული დემოკრატია უამბობს თავის სტუმარს მისი ტანჯული ბედის შესახებ: როგორ მიათხოვეს ჯერ რუსეთის იმპერიის მოხელეს, შემდეგ – მენშევიკს და როგორ უღალატა ორივე ქმარმა:

„...უბედურება ის არის, რომ მესამეთ მიპირებენ გათხოვებას. არ ვიცი, ვილაც ბოლშევიკი გამოჩენილა, ეხლა ის მეარშიყება, დიდ ბედნიერებას მპირდება, მაგრამ რა ვქნა, როგორ გავებდო?...“

თავზარდაცემული ნატალია გულწრფელად ურჩევს ქალბატონ დემოკრატიას – ალარავის აღარ მისთხოვდეს, რადგან აუცილებლად გიღალატებენო.

ბოლშევიკების მმართველობამ, საბჭოთა რეჟიმმა იდეოლოგიურ საბურველში გაახვია თანასწორობის იდეა. მაგრამ ბევრისთვის მაშინაც ნათელი იყო, რომ ამ კრიმინალურ წყობას მხოლოდ „რაბოტნიცა-კოლხოზნიცები“ და „კომსომოლკა-კომუნისტკები“ აინტერესებდა და არა – კრიტიკულად მოაზროვნე ქალები. სწორედ ამიტომ გაუსწორდა იგი საზოგადოების ყველაზე ნიჭიერ, შემოქმედ და პროგრესულ ნაწილს, რომელთა შორის ბევრი იყო ქალი.

პოსტსაბჭოთა პერიოდის საქართველოში ქალთა საზოგადოებრივი აქტიურობის დასახასიათებლად, აუცილებელია არასამთავრობო სექტორის, სამოქალაქო საზოგადოების განვითარების ტენდენციებს გადავხედოთ. 1992 წლიდან დღემდე 9000-ზე მეტი არასამთავრობო ორგანიზაცია რეგისტრირებული, რომელთაგანაც, ცხადია, მხოლოდ 10-20 პროცენტია აქტიური. მათ რიცხვში დაახლოებით 40% ორიენტირებულია ისეთ პრობლემებზე, რომლებიც ქალთა საკითხებს ნაწილობრივ ან სრულად ფარავს. ორგანიზაციათა ლიდერთაგან 25%-ს ქალები შეადგენენ.

ქალთა პოლიტიკური ლიდერობის იდეის რეალიზაციის მთავარ ინსტრუმენტს წარ-

მოადგენს გაეროს „ქალის მიმართ ძალადობის ყველა ფორმის აღმოფხვრის კონვენცია“, რომელსაც საქართველო 1994 წელს მიუერთდა.

1999 წლიდან ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაციებმა დაიწყეს კონვენციის ერთ-ერთი ფუნდამენტური საკითხის „კვოტირების იდეის“ ლობირება. 2001-2003 წლებში საქართველოს პარლამენტში 4 ასეთი ინიციატივა შევიდა. ზოგი მათგანი ინტერფრაქციულ ჯგუფშივე ჩავარდა, ზოგი კი – საპარლამენტო მოსმენებისას. თანამედროვე საქართველოში ქალის პოლიტიკური მონაწილეობის სურათი ზუსტად იმეორებს საერთაშორისო გამოცდილების ლოგიკას: ქალების წარმომადგენლობა ყველაზე მაღალია ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებში, შემდეგ მოდის – საკანონმდებლო ორგანო და ბოლოს – აღმასრულებელი ხელისუფლება.

„ვარდების რევოლუციის“ შემდეგ, ხელისუფლების ყველა დონეზე, ქალების რაოდენობის მკვეთრი კლება შეინიშნება.

საკანონმდებლო ორგანოში ქალების მონაწილეობის დინამიკა კარგად ჩანს შემდეგ მონაცემებში:

წელი	საკანონმდებლო ორგანო	დეპუტატთა საერთო რაოდენობა	დეპუტატ ქალთა რაოდენობა	დეპუტატ ქალთა რაოდენობა %-ულად
1919	დამფუძნებელი კრება	130	4	3%
1990	უზენაესი საბჭო	250	18	(7.2%)
1992	პარლამენტი	222	14	6.3 %
1995	პარლამენტი	250	16	6.4 %
1999	პარლამენტი	235	17	7.2 %
2003	პარლამენტი	217	22	9.7 %
2008	პარლამენტი	150	8	5.3%

მთავარი კითხვა, რომელიც ქალთა მოძრაობის წარმომადგენლებისათვის დღემდე აქტუალურია, არის გარკვევა იმისა, თუ რას ირჩევს თანამედროვე საქართველოს მოქალაქე ქალი: იშრომოს და იმოღვაწეოს არიერგარდში თუ დემოკრატიული გარდაქმნების ნაკადს სათავეში მოექცეს და მისი ავანგარდი გახდეს? რა არის მათი არჩევანის მიზეზი?

ქალის პოლიტიკური მონაწილეობის და თანასწორობის იდეათა რეალიზაციის პროცესში ასევე ლობირებისას, უმნიშვნელოვანესია ქალთა ჯგუფებს შორის სოლიდარობა. პირველი და მეორე ტალღის ქალთა მოძრაობას საქართველოში ეს პრობლემა ჰქონდა, მაგრამ მისმა ნაწილმა გაერთიანება შეძლო და მხოლოდ მაშინ მიაღწია წარმატებას. თუმცა, ჯერ კიდევ 1918 წელს, კატო მიქელაძე ეკატერინე გაბაშვილს სწერდა:

„ვერავითარი ზემოდან ბოძებული უფლება ჩვენ ვერ გვიხსნის, თუ თვით ქალები არ მოვიწოდებთ ჩვენი ადამიანური პიროვნების აღდგენას. გადახედეთ ჩვენს უბადრუკ ცხოვრებას, თუ რა ცოტა სჭირდებათ მამაკაცებს სახელისა და ავტორიტეტის მოსაპოვებლად და რა დიდი შრომა და ტანჯვა – ქალებს, რომ უბრალო

ყურადღება მიიქცეონ. ჩვენ უნდა შევქმნათ ატმოსფერა ქალთა შემოქმედურ ძალთა და აქტიურობის ასაღორძინებლად და ეს მოხდება მაშინ, როცა ქალები დაისწავლიან საკუთარი თავისა და ურთიერთ პატივისცემას, რომელსაც მისცემს მათ საზოგადოებრივი ცხოვრება. ის, ვინც დღეს იძახის „სწორუფლებიანნი ვართ“-ო, მას არასოდეს განუცდია სულიერი ტანჯვა თავისი უუფლებო მდგომარეობის გამო.. ჩვენ უნდა შევქმნათ ნამდვილი სულიერი კავშირი, რომ არავითარმა წინააღმდეგობამ არ შეგვაშინოს და არ გაგვაცალკეოს. საჭირო არ არის სიმრავლე რიცხვისა. ძალა ერთობაშია და არა – რიცხვში...”

2009 წლის დასაწყისიდან, ხელისუფლება „დემოკრატიის მეორე ტალღაში“ ჩასართველად გვიხმობს. ქართული ქალთა მოძრაობის მესამე ტალღას კი ჯერ-ჯერობით არ მოუფიქრებია იდეა ან იდეები, რომელთა გარშემო გაერთიანებას შეძლებს. ცხადია, დღეს 19-20-ე საუკუნის რეალობისგან განსხვავებული რეალობაა, მაგრამ ქალთა პრობლემების სიმრავლე გვაიძულებს დავფიქრდეთ საკითხზე, რომელიც ამ პრობლემათაგან უმთავრესია.

ქალები პოლიტიკაში

ეკა აღდგომელაშვილი

“მთავარია პროფესიონალიზმი და არა სქესი?”

ეკა აღდგომელაშვილი (1969) „ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერი ჯგუფის“ აღმასრულებელი დირექტორი. გენდერის სპეციალისტი. უპირატესად მუშაობს გენდერისა და სექსუალობის თემებზე, 2006 წლიდან არის პირველი ლგბტ ჟურნალ„მე“-ს რედაქტორი. 2000 წლიდან მუშაობს მედია-კვლევებზე.

ქართულენოვანი მედია ყოველთვის იჩენდა მეტ-ნაკლებ ყურადღებას ცალკეული პოლიტიკოსი ქალების მიმართ (ცალკე საკითხია, თუ როგორ ხდებოდა პოლიტიკაში მონაწილე სუბიექტების გენდერული მარკირება). თუმცა, ისეთი საკითხებით, როგორცაა ქალთა პოლიტიკური მონაწილეობის დაბალი დონე ქვეყანაში, მისი გამომწვევი მიზეზები თუ პრობლემის გადაჭრის გზები, ნაკლებად ინტერესდებოდა. ამ თვალსაზრისით, 2008 წლის წინასაარჩევნო მარათონი იმითაც იყო მნიშვნელოვანი, რამდენადაც მედიაში კანტი-კუნტად, თუმცა მაინც დაინყო საუბრები ზოგადად ქალთა პოლიტიკური აქტივობის მნიშვნელოვანებასა და საჭიროებაზე. ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაციების პოლიტიკურ პარტიებთან მრავალწლიანი მუშაობის გარდა, ამ საკითხით მედიის დაინტერესებას და საჯარო დისკუსების პროვოცირებას ამჯერად ხელი ქართულ პოლიტიკაში გამოჩენილმა ახალმა პოლიტიკურმა სუბიექტმა “ქალთა პარტიამაც” შეუწყო.

წინასაარჩევნო მედიის მიმოხილვამდე, სურათის უკეთ წარმოსაჩენად სტატისტიკას მოვიშველიებ. 2008 წლის საპარლამენტო არჩევნებში მონაწილე 12 პარტიდან და ბლოკიდან ხუთპროცენტიანი ბარიერის გადალახვა მხოლოდ 4 საარჩევნო სუბიექტმა შეძლო. თუ წინასაარჩევნო პარტიულ სიებში ქალები საერთო რაოდენობის 28 პროცენტით იყვნენ წარმოდგენილები, კიდევ უფრო თვალშისაცემი იყო გენდერული დისბალანსი მაჟორიტარ კანდიდატთა შორის — 12%. ცენტრალური საარჩევნო კომისიის მიერ 4 ივლისს გამოქვეყნებული საბოლოო შედეგების მიხედვით, 150-კაციან პარლამენტში სულ 9 ქალია (6%). მათ შორის 8 პროპორციული წესითაა არჩეული, 1 კი მაჟორიტარული სიით გავიდა. ქვეყნისათვის, სადაც მოსახლეობის 53 პროცენტს ქალები შეადგენენ, ამგვარი თანაფარდობა საკმაოდ არაადეკვატურია. თუ წინა საპარლამენტო არჩევნების შედეგებს გადავაკლებთ თვალს, მოვლენათა განვითარების დინამიკა ნაკლებად იძლევა ოპტიმიზმის საფუძველს (1992 წ – 5%, 1995 – 5.8%, 1999 – 6.8%, 2004 – 9,3%).

მიზეზები, რომლებიც ნეგატიურ გავლენას ახდენს ქალების აქტიურ ჩართვაზე პოლიტიკურ პროცესებში, სხვადასხვაა – საარჩევნო კანონმდებლობიდან დაწყებული, საზოგადოებაში არსებული ტრადიციული გენდერული სტერეოტიპებით დამთავრებული. ყოველ შემთხვევაში, საზოგადოების უმრავლესობა „ქართველი ქალის განსაკუთრებულ როლსა და ადგილზე“ საუბრისას საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, პოლიტიკურ აქტივობას რომ ნამდვილად არ გულისხმობს, ეს ამ სტატისტიკიდანაც კარგად ჩანს.

პარტიაში ქალების რიცხვით ჯერჯერობით „საქართველოს რესპულიკურ პარტია“ და „ლეიბორისტული (შრომის)“ პარტია ლიდერობენ. თუმცა, ქალთა პოლიტიკური აქტივობის გაზრდის აუცილებლობაზე დღეს ყველა პოლიტიკური ძალა თანხმდება. რაც შეეხება მისაღწევ სტრატეგიებს, ამაზე უმეტესობას საკმაოდ ბუნდოვანი წარმოდგენა აქვს. ამ თვალსაზრისით, ერთადერთი, რაც მათ აერთიანებთ, გენდერულ კვოტების შემოღების მიმართ კრიტიკული დამოკიდებულებაა. „ქალთა პარტიის“ გარდა, პოლიტიკური სპექტრის არც ერთი წარმომადგენელი მისაღებად არ თვლის კვოტირების პრინციპს როგორც გენდერული დისბალანსის დაძლევის ერთ-ერთ საშუალებას. კვოტირების მოწინააღმდეგეთა მთავარი არგუმენტი პარლამენტში არაპროფესიონალი კადრების შეღიწების საშიშროებაა. პროფესიონალებს მოძებნა და ნახალისება სჭირდებათ, არა-

პროფესიონალებს — მომზადება, ამ ყველაფერს კი პოლიტიკური ნება და ძალუფლების გადანაწილების რეალური სურვილი. ისე კი, პროფესიონალების თვალსაზრისით, ჩვენი პარლამენტის შემადგენლობას თუ გადავხედავთ, ამგვარი შიში ცოტა გაზვიადებული მეჩვენება.

სპეციალური მექანიზმების არარსებობის პირობებში, სიტუაციის შეცვლა მნიშვნელოვანწილად დამოკიდებულია ცალკეული პოლიტიკური პარტიების ხელმძღვანელობის კეთილ ნებაზე, რომელთა უმეტესობაც დაახლოებით ამგვარად აფასებს ქალთა პოლიტიკური გააქტიურების ხელშესაწყობად სპეციალური მექანიზმების შემუშავება-ამოქმედებას:

„პოლიტიკა ავტომატურად არ არის და ქალისთვის ადგილის დათმობა არ ღირს. ქალმა საკუთარი ადგილი თავად უნდა მოიპოვოს. როგორც კი ვიტყვით, ქალებს ადგილი უნდა დაეთმოს, ეს უკვე შეურაცხყოფაა. ეს უკვე ნიშნავს, რომ რაღაცით არასრულფასოვანია ქალი და თუ ადგილი არ დაუთმე, ისე თავისას ვერ მიაღწევს. ეს რომ არასწორი წარმოდგენაა, გვიჩვენებს როგორც მსოფლიო ისტორია და ისე — საქართველოს წარსულიც. უბრალოდ, დრო უნდა იმას, რომ ქალმა თავის თავში იგრძნოს ის თავდაჯერებულობა, რომელიც პოლიტიკურ მოღვაწეობას სჭირდება“. — რამაზ საყვარელიძე.

ცხადია, ამგვარი მიდგომა თავიდანვე უგულვებელყოფს იმ არათანაბარ წინასასტარტო პირობებს, რომელშიც ქალები და კაცები იმყოფებიან: მაგ. პოლიტიკური სოციალიზაციის პროცესში არსებული გენდერული განსხვავებები, რომელიც თავის მხრივ, განაპირობებს ქალის პოლიტიკაში მოსვლის დაბალ მოტივაციას; როგორც მატერიალური, ისე არამატერიალური რესურსების არათანაბარი ხელმისაწვდომობა ქალებისა და მამაკაცებისათვის, რაც ზღუდავს ქალი პოლიტიკოსების შესაძლებლობებს; შიდაპარტიული დისკრიმინაციული დამოკიდებულება, რომლის წყალობითაც ქალები ნაკლებად არიან წარმოდგენილები საპასუხისმგებლო პოსტებზე და როგორც წესი, პარტიული სიის ბოლოში არიან მოქცეულები; საზოგადოებაში არსებული სტერეოტიპები, რომელიც გავლენას ახდენს ამომრჩევლის გადაწყვეტილებაზე თანაბარი პირობების შემთხვევაშიც კი არჩევანი მამაკაცი პოლიტიკოსის სასარგებლოდ გააკეთოს და ა.შ.

შედარებით აქტიური პოლიტიკოსი ქალები, რომლებიც, ერთი მხრივ, აკრძალულ საჯარო სივრცეში იჭრებიან და იმავდროულად, ცდილობენ შეინარჩუნონ პატრიარქალური კულტურისათვის მისაღები იმიჯი (რათა არ დაკარგონ ქალურობა), პოლიტიკური ამბიციების გასამართლებლად საკუთარ აქტივობას საზოგადოებისათვის სოციალურად დაუცველ ფენებზე ზრუნვის მოთხოვნილებით ხსნიან. იზიარებენ რა გავრცელებულ თეზისს, რომ ქალური პოლიტიკა სოციალურადაა ორიენტირებული და ეს დაადასტურა მსოფლიო გამოცდილებამ, ამ ტიპის პოლიტიკოსები ცდილობენ შეესაბამებოდნენ ტრადიციულ მოლოდინებს და არ ითხოვენ იმაზე მეტ ძალაუფლებას, ვიდრე ამის საშუალებას გენდერული სისტემა აძლევს. ამ ტიპის პოლიტიკოსი ქალები, ერთი მხრივ, შეიძლება ორიენტირებულნი იყვნენ პრობლემების გადაჭრაზე, რომელიც გავლენას მოახდენს ქალების მდგომარეობაზე, მაგრამ, იმავდროულად, როგორც წესი, ნაკლებად ცდილობენ შეცვალონ ტრადიციული მიდგომები ქალთა საკითხისადმი. მათი საარჩევნო პოლიტიკა მშვიდია და განონასწორებელი, რათა არ გააღიზიანონ მამაკაცი ამომრჩევლები. მათ რიტორიკაში საკმაოდ ხშირად გვხ-

ვდება სიტყვათშეთანხმებები: ქალი-დედა, ქალი-ერთგული მეუღლე, მზრუნველი დიასახლისი და ა.შ.

„ქვეყნისათვის რთულ პერიოდში ქართველმა ქალებმა საკუთარ მხრებზე იტვირთეს მძიმე ფუნქცია. თავის დროზე მეც ამიტომ მომინია ბიზნესში ჩართვა და მოხარული ვარ, რომ ქალების ეს კეთილშობილური აქტივობა ფასდება. საქართველოში ჯერ კიდევ უამრავ ადამიანს უჭირს და ეს ყველაზე ზუსტად ქალებმა ვიცით. ქალი ხომ დედა და მეუღლეა...”

... იქ საკუთარი თავის წარმოსაჩენად და სალაპარაკოდ მისვლას არ ვაპირებ... კონსტრუქციულ, საქმიან პარლამენტში ჩემი თავი წარმომიდგენია დედა-ფუტკრის მდგომარეობაში.“

რუსუდან კერვალიშვილი. კვირის ქრონიკა, 16, 21-27 აპრილი.

ქალი პოლიტიკოსის კიდევ ერთი იმიჯი, გენდერულად ნეიტრალურ პოზიციას გულისხმობს. ამ ტიპის ქალი პოლიტიკოსები აქცენტს პროფესიონალიზმზე აკეთებენ და როგორც წესი, ან თავს არიდებენ ქალთა პრობლემების ცალკე საკითხად გამოყოფას და მასზე საუბარს, ან მეორეხარისხოვნად თვლიან („არა მგონია, რომ საქართველოში ეს საკითხი მწვავედ იდგეს, თუმცა, უდავოდ, არსებობს...“ ნინო ბურჯანაძე). ვინაიდან ქალის პოლიტიკური მონაწილეობა, ეს უფრო მეტად გამონაკლისია, ვიდრე წესი, ამიტომ მათი მაგალითი არ გამოდგება სხვა ქალების ცხოვრებისეული თვითრეალიზაციისათვის.

პროფესიონალ პოლიტიკოს ქალთა ამ ტიპისათვის დამახასიათებელია იმის მტკიცება, რომ ქალისათვის პროფესიული პოლიტიკური კარიერა არატიპიურია. იმისათვის, რომ ხაზი გაუსვან საკუთარ განსაკუთრებულობასა და როლს, ისინი აუცილებლად თვლიან ამტკიცონ სტერეოტიპული გენდერული ნორმების ურყევობა სხვა დანარჩენი ქალებისათვის („მიმაჩნია, რომ ქალი საქართველოში ისედაც პრივილეგირებულ მდგომარეობაშია, ხოლო, თუ ის დიასახლისია, სულაც არ ნიშნავს, რომ დაჩაგრულია. ვერ ვიტყვი, რომელია უკეთესი, ოჯახი თუ პოლიტიკა - მათ შორის უკეთესი ან უარესი არ არსებობს...“ ფიქრია ჩიხრაძე).

საკითხის მიმართ გენდერულად ნეიტრალური მიდგომა აქვს თინა ხიდაშელსაც. არსებული რთული სტრუქტურული თუ სიტუაციური ბარიერების დაძლევის მთავარ სტრატეგიად ის მაღალ პროფესიონალიზმსა და პოლიტიკური მოკავშირების ძიების გზას მიიჩნევს და ეწინააღმდეგება კვოტირების სისტემის შემოღების საჭიროებას. თუმცა, სხვა „პროფესიონალი“ ქალი პოლიტიკოსებისაგან განსხვავებით, თავს არ არიდებს ამ საკითხებზე საკუთარი პოზიციის ღიად დაფიქსირებასა და არგუმენტირებას.

„იმ ქალებმა, რომლებიც უკვე არიან პოლიტიკაში, ბიზნესში, მედიაში... უნდა გააჩინონ მოტივაცია, რომ მთავარია პროფესიონალიზმი და არა სქესი... პოლიტიკაში მნიშვნელობა არა აქვს, ქალი ხარ თუ კაცი. პირველ რიგში მნიშვნელოვანია პროფესიონალიზმი, ცოდნა, გამოცდილება, პრინციპულობა. მთავარი ის კი არაა პარლამენტში ვინ იქნებიან, ქალები თუ კაცები, არამედ - გონიერება, ნესიერება... ქალების სასარგებლოდ ერთადერთი რამ შემიძლია ვთქვა, რომ ქალები უფრო მეტ პასუხისმგებლობას გრძნობენ ხოლმე, როგორც წესი...”

(თინა ხიდაშელი. თოქ-შოუ „ტაბუ“. 07.05.08)

საერთო ისტერიამ, რომლის ფონზეც ბოლო საპარლამენტო არჩევნებში მონაწილე სუბიექტების მთავარი სტრატეგიად ამომრჩევლებისათვის სხვაზე მეტად „პროფულისტურობის“ მტკიცება იქცა, ქალი-პოლიტიკოსის კიდევ ერთი იმიჯის შექმნას შეუწყო ხელი. მოინანიე ცოდვილი, რომელიც აღიარებს საკუთარი ქცევის შეუსაბამობას ეკლესიის შეხედულებასთან ქალის როლისა და ადგილის შესახებ საზოგადოებაში:

“მინდა თქვენი პირველი კითხვით დავინყო: ქალი პოლიტიკაში უფრო უკეთესი არჩევანია თუ მამაკაცი პოლიტიკაში. თემა თავისი შინაარსითა და სპეციფიკით ცოტა სახიფათოც კი შეიძლება იყოს წინასაარჩევნო პერიოდში, იმიტომ რომ ჩვენი პოზიციის გამო, შეიძლება მამაკაცი ამომრჩეველი დავგაქარგვინოს, მაგრამ მაინც გავბედოთ და ვთქვათ, რასაც ვფიქრობთ... დასაწყისშივე მინდა ვთქვა, რომ მე, როგორც ერთი თქვენთაგანი, მართლმადიდებელი აღმსარებელი უპირობოდ ვიღებ ფორმულას, ფრაზასა და მტკიცებულებას, რომ კაცი არის თავი და ქალი მას უნდა მორჩილებდეს, ეს მეც კი, ქალს, რომელსაც მიაჩნია, რომ ყოველთვის ვიყავი დამოუკიდებელი, აქტიური და ა.შ. უპირობოდ ვიღებ ამ ფრაზას და ამ განმარტებას“.

ეკა ბესელია. გადაცემა „ტაბუ“. 07.05.08

ზემოთ ჩამოთვლილი იმიჯის მატარებელი ქალი პოლიტიკოსები, იმისდა მიუხედავად, აღიარებენ თუ უარყოფენ საკუთარ განსხვავებულობა, უარს ამბობენ ქალების, როგორც სპეციფიური ჯგუფის ინტერესების გამოყოფაზე. ცხადია, მათი პოლიტიკური კარიერისათვის უფრო მნიშვნელოვანია არა ჯგუფური, არამედ ზოგადსამოქალაქო ინტერესები.

“ქალები ზოგადად პოლიტიკაში და, მით უმეტეს, მაღალი რანგის თანამდებობებზე ფაქტიურად არ არიან. ან თუ არიან, ძირითადად ისეთები, რომლებიც თავად ჩვენ, ქალებს არ მოგვწონს და რომლებიც ქალური სოლიდარობის პრინციპით არ მოქმედებენ ანუ არ თამაშობენ „ქალური თამაშებით“. გამოდის, რომ ქალი აბსოლუტურად გამოთიშულია საზოგადოებრივი ცხოვრებისგან მაშინ, როცა ყველა სხვა დონეზე ქალი გადამწყვეტ როლს ასრულებს.“

ლია მუხამაჯარია. საინფორმაციო ბიულეტენი „ქალი და პოლიტიკა“.

მარტი.2008

“ქალთა პარტია“, რომელიც სწორედ არჩევნებისწინა პერიოდში შეიქმნა, ჯერჯერობით ერთადერთი პოლიტიკური ძალაა, რომელიც ზემოაღნიშნული სტრატეგიების საპირისპიროდ აქცენტს სწორედ განსხვავებულობაზე აკეთებს და საქართველოში პოლიტიკური სივრცის თვისობრივი ცვლილების აუცილებლობაზე საუბრობს.

“ნაკვლევია რომ თუ ქალი და მამაკაცი პოლიტიკოსები განსხვავდებიან მათი ძირითადი ღირებულებების მიხედვით, პოლიტიკის პრიორიტეტების და საკანონმდებლო სტილის მიხედვით, ასეთ შემთხვევაში თუ პარლამენტი გადადის არაბალანსირებულიდან ტიტულიროვან ჯგუფისკენ ან დაბალანსებულისკენ, ადგილი ექნება ტრანსფორმაციას ინსტიტუციონალურ კულტურაში, პოლიტიკურ დისკურსში და პოლიტიკურ დღის წესრიგში“. (გუგული მალრაძის სიტყვა ქალთა პარტიის დამფუძნებელ ყრილობაზე)

“ქალთა პარტიის“ შექმნას არაერთგავაროვანი გამოხმაურება მოჰყვა. უმეტესობა დაახლოებით ისეთივე შინაარსის იყო, როგორც ბ-ნი რამაზ საყვარელიძის

შენიშვნა იმის თაობაზე, რომ “ქალებს პოლიტიკა და ავტობუსი ერთმანეთში ერევათ”, მცირე ნაწილი - ქედმაღლურ-შემწყნარებლური:

„გუგული მალრადქვს რაც შეეხება, იგი ჩვენი პარტიის წევრი იყო და დიდი ხანია ვიცნობ... ახლა „ქალთა პარტია“ დააფუძნა, რაც ჩემი აზრით, მისაღები და მომხიბლავი იდეა იყო. თვალს თუ გადავაკლებთ მათ წევრებს, დარწმუნდებით, რომ ამ ადამიანებს ქვეყნისათვის ბევრი სიკეთის მოტანა შეუძლიათ, მაგალითად ადვოკატ ლია მუხაშავერიას... „ქალთა პარტიის“ წევრები როცა აქ მოდიან, განცვიფრებული ვარ მათი აქტიურობითა და საზოგადოებრივი აზროვნებით.“ აკაკი ასათიანი.

ქართული პოლიტიკური სპექტრისათვის ამგვარი პარადოქსები ნამდვილად არაა უცხო ხილი, თუმცა, დამეთანხმებით, ისეთი მრავლისმნახველი პოლიტიკური ფიგურის განცვიფრება და მოხიბვლა „აქტიურობითა და საზოგადოებრივი აზროვნებით“, რომელიც კონდოლიზა რაიზს „იმ შავ ქალად“ მოიხსენიებს, არცთუ ისე ადვილი საქმეა. მით უმეტეს, პოლიტიკურ ალიანსში შესვლა და მათთან ერთად ბლოკის ჩამოყალიბება.

არჩევნებამდე ორი კვირით ადრე, გადაცემა „ტაბუმ“ ცალკე გადაცემა მიუძღვნა ქალთა პოლიტიკურ მონაწილეობას. კითხვებს, რომელიც გადაცემაში დაისვა - არიან თუ არა ქალები საჭირო რაოდენობით წარმოდგენილი პარლამენტში; თუ არა, რა არის იმისთვის საჭირო, რომ გაიზარდოს ქალთა მონაწილეობა პოლიტიკაში და რა შეიძლება შეცვალოს ქალის მოსვლამ პოლიტიკაში - წინასაარჩევნო მარათონში ჩაბმული ქალი კანდიდატები პასუხობდნენ.

მონეული სტუმრებიდან რუსუდან მკერვალიშვილი ერთადერთი აღმოჩნდა, რომელიც საერთოდ უარყოფს საქართველოში ქალთა პოლიტიკური მონაწილეობის პრობლემის არსებობას:

„მე საერთოდ ვერ დავეთანხმები იმას, რომ ქალი არის რაიმე დისბალანსში საქართველოში. ვერ წარმომიდგენია... საქართველო ის ქვეყანაა სადაც ლეკვი ლომისა სწორია და ესე იყო ეს ყოველთვის... იმ ქვეყანაში, სადაც ქეთევან წამებულის კულტია, სადაც წმინდა ნინო არის განმანათლებელი ქვეყნის. ერთადერთი ქვეყანაა, სადაც ქალისაგან მიიღეს განმანათლებლობა... ქვეყანაში, სადა თამარ-მეფე მართავდა ქვეყანას...“

გადაცემის მონაწილე ქალი კანდიდატებისათვის გუგული მალრადქვს გამოკლებით, ასევე მიუღებლად მიაჩნიათ კვოტების შემოღება. კვოტირების საჭიროებასა და აუცილებლობის არგუმენტირება კრიტიკული მასის თეორიით და მისი გამყარება სკანდინავიური ქვეყნების გამოცდილებით, როგორც ჩანს, არასაკმარისად მიიჩნევა ჩვენს რეალობაში.

თუ გავითვალისწინებთ აქტიური პოლიტიკოსი ქალების დამოკიდებულებას ქალთა საკითხებისადმი, ისეთი პატრიარქალური ღირებულებების მქონე ქვეყანაში, როგორც საქართველოა, საკითხის მარგინალიზაციას დიდხანს ვერ დავალწევთ თავს. ქალთა უფლებებზე მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციების სიმრავლის მიუხედავად კი, თამამად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ქალთა მოძრაობის სამოქალაქო აქტივობის ხარისხი მთლიანობაში, რბილად რომ ვთქვათ, არა-დამაკმაყოფილებელია. როგორც ერთ-ერთი ქალთა ორგანიზაციის წარმომადგენელისა და ფემინისტისათვის, ამ პრობლემასა და მისი დაძლევის გზებზე

საუბარი ძალიან მნიშვნელოვანია, რადგან საქართველოში ქალთა მოძრაობის სუსტი განვითარება პრაქტიკულად გამორიცხავს არა მხოლოდ პოლიტიკოსი ქალების რეკრუტირებას საზოგადოებრივი აქტივიზმიდან, არამედ, ქალთა უფლებებთან დაკავშირებული პრობლემების არტიკულირების შესაძლებლობასაც საჯარო სივრცეში.

ქალთა როლი კონფლიქტების დაჩეულობაში

ნინო ციხისთავი

რა არის ქალთა როლი კონფლიქტებისა და ომის შემდგომ პერიოდში თუ ვსაუბრობთ ქალთა უსაფრთხოებაზე საქართველოში?

ნინო ციხისთავი (1966)

არასამთავრობო ორგანიზაცია „კავკასიის ქალთა ქსელის“ დამფუძნებელი, თავმჯდომარე, გენდერული თანასწორობის საკითხთა ექსპერტი, ქალთა გლობალური ფონდის მრჩეველი საქართველოში.

გამოქვეყნებული შრომებიდან აღსანიშნავია – ქალთა პრობლემების პროფილირება საქართველოში 2002, ოჯახური ძალადობის მრავალკომპონენტიანი კვლევა საქართველოში 2005, გენდერული თანასწორობის სახელმწიფო ინსტიტუციური მექანიზმები, სახელმწიფო პოლიტიკისა და მოქმედებათა გეგმის პროექტი საქართველოში 2006, გენდერული თანასწორობის მდგომარეობის ანგარიში საქართველოში 2009.

საქართველოში დიდი ხანია საუბრობენ ქალებზე, მათ მდგომარეობაზე, გამოცდილებასა და საქმიანობის შედეგებზე. ხშირად სვამენ შეკითხვას, არის თუ არა გამოკვეთილი ქალთა როლი კონფლიქტებში, მათ შემდგომ პერიოდში, სამოქალაქო საზოგადოებაში, თუ არის, რა ფერია, როგორი ფორმა აქვს; ზოგი აპირებს გემო გაუსინჯოს, ზოგი კი ცდილობს, პერიოდულობა მიანიჭოს – როდისაა საჭირო და როდის — არა. ზოგი თვლის, რომ ის – ქალი თავისი სოციალური და პოლიტიკური როლით, შეიძლება, კიდევაც არსებობდეს, მაგრამ დაშლილ-დაცალკევებულია და სოლიდარობა არ არსებობს. ყოველ შემთხვევაში, ქალთა აქტიობა ანგარიშგასანევი ძალა ცოტა თუ ვინმეს ჰგონია.

მსგავსი განსჯების შედეგად ხანდახან ისეთი შთაბეჭდილება იქმნება, რომ ეს ჩვენი როლი ერთჯერადი მოხმარების საგანია, რომელსაც ვიღაცის საჭიროების მიხედვით უჯრიდან ამოიღებ, მოიხმარ და მერე შეგიძლია, გადაადგო.

დიახ, ხშირად ჩვენსკენ იშვერენ ხელს და ამბობენ, რომ ჩვენ, ქალები, სოლიდარულნი არა ვართ, და პირველ რიგში, ერთმანეთის მიმართ.

თუმცა, ჩვენი მიზნების ერთგულნი ვრჩებით და აგრეთვე ვაცხადებთ მზაობას, არა მარტო მოვახდინოთ გავლენა პოლიტიკაზე, არამედ პასუხისმგებლობა თანაბრად გავიზიაროთ მიღებულ შედეგებზე.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, ჩამოყალიბდეს გაზიარებული პასუხისმგებლობის ის საფუძვლები, რომლებიც თანაბარ საშუალებას მოგვცემს, მივიღოთ მონაწილეობა და ვიყოთ ჩართულნი, ერთი მხრივ, ჩვენი ქვეყნის პრიორიტეტებისა და სტრატეგიების დაგეგმვაში, და ასევე, უკვე შემუშავებული გეგმების განხორციელებაში.

რას ვგულისხმობთ ქალთა უსაფრთხოებაში

დღევანდელ დღეს ისევ გრძელდება დისკუსია იმის თაობაზე, თუ რა არის ადამიანთა უსაფრთხოება, არის თუ არა იგივე, რაც ქალთა უსაფრთხოება, როგორია მისი შემადგენელი კომპონენტები. სხვადასხვა საერთაშორისო თუ სამთავრობო-შორისო ორგანიზაციას განსხვავებული მიდგომა აქვს შემუშავებული, რომელსაც ამ სფეროში სამუშაოდ ეყრდნობა.

ადამიანთა (ქალთა და მამაკაცთა ცალ-ცალკე) უსაფრთხოების საკითხით შეგვიძლია როგორც სახელმწიფოს უსაფრთხოების გაზომვა, ასევე, მისი განსაზღვრაც. არსებობს უსაფრთხოების ტრადიციული და ადამიანთა უსაფრთხოების¹ გაგება. ტრადიციული უსაფრთხოება ეხება სახელმწიფოს მთლიანობას. ადამიანთა უსაფრთხოება კი გულისხმობს ინდივიდს, ადამიანს, ადამიანთა ჯგუფს, მის/მათ მთლიანობას, რომელიც დგას დაავადებათა, სიღარიბის, ძალადობის, ნაღმების, ადამიანის უფლებათა შელახვისა და ზეწოლის პრობლემათა წინაშე, ან უკვე განიცდის მათ.

ამ მიდგომაში სწორედ ადამიანები და არა სახელმწიფოა უსაფრთხოების სტრატეგიის ფოკუსი. ადამიანთა უსაფრთხოებამ უნდა უზრუნველყოს ადამიანის, ინდივიდის, და თემის, საზოგადოების ფიზიკური დაცვა, მთლიანობა და არა გაამაგროს საზღვრები გარეშე საფრთხეებისგან. ადამიანთა უსაფრთხოების სტრატეგიები პროაქტიური უნდა იყოს და არა რეაქტიური.

ჩვენ რეგულარულად გვინევს ვამტკიცოთ, საზოგადოების შემადგენელი მნიშვნელოვანი ნაწილია თუ არა ქალთა უსაფრთხოების საკითხები, გამოწვეული მათი მდგომარეობით, და, უნდა მიექცეს თუ არა, ბოლოს და ბოლოს, ამ საკითხებს ჯეროვანი ყურადღება. თუმცა, ჩვენს ქვეყანაში ჩამოყალიბებული მიდგომებისგან განსხვავებით, სერთაშორისო საზოგადოებებში სხვაგვარი, სრულიად საპირისპირო დამოკიდებულებაა.

¹ HUMAN RIGHTS, HUMAN SECURITY AND DISARMAMENT, 2004

გაერო-ს განვითარების პროგრამა (UNDP) ადამიანთა უსაფრთხოების მიმართულებით ადგენს 7 კომპონენტს, რომელთაც ეყრდნობა კვლევისას: ეკონომიკური, სასურსათო, ჯანმრთელობა, გარემო, პერსონალური, პოლიტიკური და სათემო/სოციალური უსაფრთხოება. ამათგან, ყველი კომპონენტი ეყრდნობა კონკრეტული პრობლემის არსებობას¹.

სიღარიბით გამოწვეული ეკონომიკური უსაფრთხოება;

შიმშილითა და ნახევრადშიმშილით გამოწვეული სასურსათო უსაფრთხოება; დაზიანებებითა და დაავადებებით გამოწვეული ჯანმრთელობის უსაფრთხოება; დაბინძურებით, გარემოს დეგრადაციითა და გამოფიტვით გამოწვეული გარემოს უსაფრთხოება;

ძალადობის სხვადასხვა ფორმით გამოწვეული პერსონალური უსაფრთხოება;

პოლიტიკური რეპრესიებით გამოწვეული პოლიტიკური უსაფრთხოება;

სოციალური არეულობებით, არასტაბილურობით გამოწვეული სათემო/სოციალური უსაფრთხოება.

როდესაც ადამიანთა უსაფრთხოებაზე ვსაუბრობთ, მნიშვნელოვანია, კომპონენტებზე დაფუძნებული მიდგომა. მაგალითად, ჟორჯ ნეფი² ადამიანთა უსაფრთხოებაში ხუთ ურთიერთდაკავშირებულ ქვესისტემას აღწერს. ესენია: ეკონომიკა, საზოგადოება, ხელისუფლება და კულტურა.

ადამიანთა უსაფრთხოების ფართო კონცეფციაში მესამე, განსაკუთრებული მნიშვნელობის ატრიბუტია პირდაპირი ფოკუსი წევრთა (ლიდერების, ინდივიდების) ძირითად შემადგენლობაზე, მათ შეფასებებზე. ეს მნიშვნელოვანია, რათა გავმიჯნოთ ცნებები „ადამიანთა უსაფრთხოება“ და „ადამიანის განვითარება“. ეს უკანასკნელი უფრო მეტად დაკავშირებულია „კარგ(ად) ყოფასთან (ყოფნასთან)“, ვიდრე „სასწრაფო, კრიტიკულ მდგომარეობასთან“.

ადამიანთა უსაფრთხოების დამოუკიდებელი კომისია³, იაპონიის მთავრობის ინიციატივით შეიქმნა, მისი თანა-თავმჯდომარე⁴ - ქ-ნი სადაკო ოგატა პრიორიტეტულად აყენებს ადამიანთა უსაფრთხოების ფოკუსის მიმართვას წევრთა (ლიდერების, ინდივიდების) ძირითად შემადგენლობაზე და არა ზიანის გამომწვევ პრობლემაზე. ნაცვლად იმისა, რომ კომისიას წარედგინა პრობლემათა მოგვარების გზების სია, მან დაადგინა მთავარი კრიტერიუმი: როგორც კი პრობლემა წევრთა ძირითადი შემადგენლობის მხრიდან წამოიწევა, ის უნდა იდენტიფიცირდეს და მოგვარდეს, როგორც ადამიანთა უსაფრთხოების შემადგენელი ნაწილი. კომისია აგრეთვე ადგენს, რომ შესაბამისი ინსტიტუტები და ორგანიზაციები, რა თქმა უნდა, ვერ დაიცავენ ხალხს ყველა შესაძლო ზიანისაგან, მაგრამ მათ აუცილებლად უნდა მიაწოდონ დიდი მნიშვნელობა ყველა იმ პრობლემას, თუნდაც ის არც კი იყოს ადამიანის სიცოცხლისათვის საფრთხის შემცველი.

ზემოთ მოყვანილი სამი მიდგომის მიმოხილვის შემდეგ უფრო ნათელი ხდება ადამიანთა უსაფრთხოების ფართო კონცეფცია, რომელიც უნდა მიჯნავდეს მის შემადგენელ კომპონენტებს უსაფრთხოების სხვადასხვა ტიპებისაგან, უნდა გაიმიჯნოს ქალთა და მამაკაცთა უსაფრთხოება, რათა შევძლოთ, რომ ცალ-ცალკე გავნვიხილოთ (ან შევისწავლოთ) და შემდეგ, გავამახვილოთ ყურადღება პრობლემების მოსაგვარებლად.

¹ United Nations Development Programme, 1994, 'New Dimensions of Human Security', Human Development Report 1994, New York, Oxford University Press

² J. Nef, 2003, Human Security and Mutual Vulnerability, The Global Political Economy of Development and Underdevelopment (second edition), Ottawa, IDRC Books

³ Commission on Human Security, 2003, Human Security Now:

The Human Security Commission Report, New York, at <www.humansecurity-chs.org/>.

⁴ On 1 May 2003, Co-Chairs of the Commission on Human Security, Sadako Ogata and Amartya Sen, presented the Commission's Final Report, Human Security Now, to the United Nations Secretary-General, Kofi Annan.

2003 წელს გერმანიაში შეიქმნა ქალთა უშიშროების საბჭო¹, რომელმაც გააერთიანა 50 ნევრი ქალი სხვადასხვა კვლევითი, პოლიტიკური და არასამთავრობო ორგანიზაციიდან, მოამზადა სპეციალური ჩრდილოვანი ანგარიში ქალთა უსაფრთხოების საკითხზე გაეროს რეზოლუცია 1325-ის შესრულებასთან დაკავშირებით გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში.

ამ მიმართულებით საქართველოში დიდი და მრავალფეროვანი საქმიანობა განხორციელებული. ქართულმა არასამთავრობო ორგანიზაციებმა 2000 წლიდან საქმიანობა არაერთი მიმართულებით განახორციელეს და შედეგად სხვადასხვა ფორუმზე (მაგ. ბოლო პერიოდის ერთ-ერთი დიდი საერთაშორისო კონფერენცია² ეუთოს ადამიანის უფლებათა დაცვის ბიუროს მხარდაჭერით განხორციელდა 2006 წ. ივნისში) გაიტანეს კონკრეტული რეკომენდაციები, როგორი უნდა იყოს ქვეყნის პოლიტიკა და მისი იმპლემენტაცია ქალთა და გენდერული საკითხების ასახვისათვის კონფლიქტებისა და ომის შემდგომ ქვეყანაში.

არაერთი საგანმანათლებლო, თუ ინსტიტუციური გაერთიანების (კოალიცია, ქსელი და სხვა) პროგრამა³ განხორციელდა, არაერთი მონოდება და საერთო ხელმოწერილი წერილი⁴ დაიგზავნა ეროვნულ თუ საერთაშორისო ადრესატთან.

2008 წლის აგვისტოს ომის შედეგად ისევ თავიდან გავიარეთ ეს გზა – რამდენიმე ორგანიზაციამ ჩაატარა კვლევები (რაოდენობრივი და თვისობრივი)⁵, რათა ხელახლა დაგვეხაზებინა ყველა შესაბამისი სტრუქტურისათვის, რომ დიდი პრობლემები ჯერ აღსარიცხი და შემდეგ — მოსაგვარებელი, მაგრამ, სამწუხაროდ, ადამიანის, ადამიანთა ჯგუფების და მთლიანად საზოგადოების უსაფრთხოების პრობლემები უფრო მეტია, ვიდრე მათ მოსაგვარებლად გადადგმული კონკრეტული ნაბიჯები.

დღეს ამ საერთო საინფორმაციო ფონზე მწვავედ დგას ომით დაზარალებული ადამიანების, კერძოდ კი – ქალების შემდეგი პრობლემები:

განსხვავებული (ე.ი დისკრიმინაციულია) მიდგომები საკომპენსაციო თანხების გადაცემისას: სახლებისათვის ფულადი შემწეობის გამოყოფისა და განაწილების პრინციპის გაუმჭვირვალობის პრობლემა — გორის რაიონში დაბრუნებული მოსახლეობისათვის (15 000 აშშ დოლარის ექვივალენტი) და დიდი და პატარა ლიხ-

¹ http://www.glow-boell.de/en/rubrik_2/813.998.htm

² International Conference Increasing Women's Participation in Democratic Processes , 22-23 June, 2006, Tbilisi, Georgia

³ ეუთო-ს ადამიანის უფლებათა დაცვის ბიუროს, (SCE/ODIHR) და გაერო-ს ქალთა ფონდის (UNIFEM) მხარდაჭერილი პროგრამები საქართველოში ბოლო 10 წლის მანძილზე, ასევე სხვადასხვა საერთაშორისო ფონდები და მათი მხარდაჭერილი პროგრამები მიძღვნილი კონკრეტულად ქალთა გააქტიურებისათვის პოსტკონფლიქტურ ქვეყანაში მშვიდობისმშენებლობისათვის.

⁴ OPEN STATEMENT OF GEORGIAN CIVIL SOCIETY ORGANISATIONS to PACE Members, 28 September, 2009; საქართველოში მოქმედი არასამთავრობო ორგანიზაციების, ქალთა და მამაკაცთა თანასწორობისა და გენდერული საკითხების ექსპერტთა მიმართვა ქ-ნ რუსუდან კერვალიშვილს, საქართველოს პარლამენტის ვიცე-სპიკერს, 31 ივლისი, 2009 წ. თბილისი, საქართველო;

AND DEMANDS OF WOMEN'S NGOs OF GEORGIA TO THE GOVERNMENT OF GEORGIA IN RESPONSE TO CURRENT POST-WAR SITUATION AFTER RUSSIAN-GEORGIAN AUGUST '08 WAR , 23 OCTOBER, 2008 , TBILISI, GEORGIA;

საქართველოს ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაციების მიმართვა გაერო-ს გენერალურ მდივანს, ბ-ნ პან გი მუნს, გაერო-ს გენერალურ ასამბლეას, გაერო-ს უშიშროების საბჭოს, 10 დეკემბერი, 2008 თბილისი, საქართველო;

⁵ დევნილ ქალთა საჭიროებების აღწერა დევნილთა კომპაქტურად დასახლებულ ცენტრებში, 10 ოქტომბერი, 2008 წ. კავკასიის ქალთა ქსელი, თბილისი, საქართველო.;

2008 წლის 12 ოქტომბრიდან გორის რაიონში დაბრუნებული მოსახლეობის - ე.წ. დაბრუნებულ დევნილთა პრობლემები 11 სოფლის მიხედვით: კარალეთი, ტყვიაივი, კარბი, მერეთი, გუგუთიანთკარი, მეღერეკისი, ერგნეთი, ქსუისი, დისევი, კოშკები, ტირძნისი, - კავკასიის ქალთა ქსელის კვლევა, 25 ნოემბერი, 2008 წ. თბილისი, საქართველო.

გაერო-ს ქალთა ფონდის მიერ ხელშეწყობილი კვლევა 2008 წ. აგვისტოს ომის შედეგად დევნილი მოსახლეობის საჭიროებებზე, საზოგადოებრივი პოლიტიკის ინსტიტუტი, ნოემბერი, 2008, თბილისი, საქართველო

ვის ხეობის მოსახლეობისათვის გამოყოფილი კოტეჯების სანაცვლოდ (10 000 აშშ დოლარის ექვივალენტი);

გაყრის საკითხი თავშესაფრის დამატებით გამოყოფის გამო დაურეგულირებელი და პრობლემურია. ასევე, ხდება თბილისში მყოფი დევნილი ოჯახების ფიქტიური გაყრა და ამის შედეგად ბინებით ცალ-ცალკე დაკმაყოფილება, რაც სავარაუდოდ, კორუფციის წყაროს წარმოადგენს მავანი თანამდებობის პირისთვის; მათ შორის, ამ მიმართულებით მკვიდრდება ე.წ. საკომლო გაყრის ინსტიტუტი, რომელიც არ ეფუძნება რაიმე ოფიციალურ დოკუმენტაციას.

სამსახურიდან უსაფუძვლოდ დათხოვნის პრობლემა. მითუმეტეს, ახლანდელ გაჭირვებულ მდგომარეობაში – კერძოდ, საუბარი იყო სამხრეთ ოსეთის ადმინისტრაციაზე;

კერძო სექტორში ჩასახლებულთა მიმართ ფულადი შემწეობისა და ჰუმანიტარული დახმარების მიუწვდომლობისა და ე.ი. პრაქტიკულად არარსებობის პრობლემა; ლიახვის ხეობის და ასევე ზოგი ე.წ. „სასაზღვრე სოფლების“ მოსახლეობისათვის საფლავებზე გასვლის პრობლემა;

დასაქმებისა და უმუშევართა პროფესიული და კვალიფიკაციის პრობლემა;

წამლებით დროულად უზრუნველყოფის პრობლემა (საჭირო იყო გაეწეოთ კომისია და 12 დღის შემდეგ აძლევდნენ წამლებს, ახლა ესეც შეწყდა);

თავშესაფრის მიცემა ხდება მხოლოდ კაცებზე და არა ქალებზე, მარტოხელა ადამიანებზე მათთვისვე აშენებული კოტეჯი არ გაიცემა.

გაუმჯობესებლად და დახურული პროცესის დაკანონების ტენდენციები, დევნილთა მონაწილეობისა და ჩართულობის არდაშვება;

ჰუმანიტარული დახმარებით გათვალისწინებული კვების პროდუქტების მწირი რაოდენობა და ერთფეროვანი რაციონი (სულ მაკარონი და ლობიო);

ომით დაზარალებულმა ან დევნილის სტატუსის მქონემ ან შემწეობაზე უნდა თქვას უარი, ან სოციალურად დაუცველის სტატუსის შემწეობაზე. ორივე ერთად არ გაიცემა.

ერთ-ერთი მაგალითი: სიღარიბის ზღვარის დამდგენმა კომისიამ 99 000 ქულით შეაფასა ვანათიდან დევნილი ქალის (რომელიც 2008 წ. ომით დაზარალებულია, დევნილია და ცხოვრობს ქ. თბილისის ისნის რ-ნის ყოფილი სამხედრო ჰოსპიტლის შენობაში — დროებით თავშესაფარში) „ქონება“ და არ ჩასვა უმწეოთა დახმარების პროგრამაში, მაღალი ქულების გამო. ასეთი მაგალითები საკმაოდ ბევრია, თუმცა ეს პრობლემა მოგვარდება, თუ დაუყოვნებლივ დაიწყება დევნილთათვის სოციალური დაცვის კრიტერიუმების გადახედვა: გადასახედია სოციალურად დაუცველთა სტატუსის განმსაზღვრელი კოეფიციენტი. მიგვაჩნია, რომ თავშესაფრისა და დევნილობის კოეფიციენტი შეუსაბამოდ დაბალია.

ერთი რამ ნათელია: დღეს საქართველოში ნიადაგი მომზადებულია ქალთა უშიშროების საბჭოს შესაქმნელად, რომელიც მოამზადებს ანგარიშს, თუ რატომ ვერ ხორციელდება საქმიანობა სახელმწიფოს მხრიდან ისე, რომ მასში აისახოს კონფლიქტებისა და ომისშემდგომ ქვეყანაში ქალთა საჭიროებებისა და პრობლემების მოგვარების გზები.

მიგვაჩნია, რომ არსებული განსაკუთრებული მდგომარეობის გამო, სახელმწიფო სტრუქტურებმა ადამიანთა უსაფრთხოების საკითხებზე უნდა შექმნან ადამიანთა უსაფრთხოების სპეციალური სამთავრობო კომისია, რომელიც შეიმუშავებს ერთიან მიდგომას და დასახავს ამ პრობლემათა გადაჭრის გზებს.

ქალთა ეკონომიკური პლგოზარეობის გაუმჯობესება

მარინა თაგუკაშვილი

სოფლად მცხოვრებ ქალთა გაქვლიერება ეკონომიკური საქმიანობისთვის და საზოგადოებრივი მოღვაწეობისთვის

მარინა თაბუკაშვილი პროფესია: კლასიკური ფილოლოგია, ხელოვნებათმცოდნეობა.

1995 წლიდან: საზოგადოებრივი/ჰუმანიტარული საქმიანობა. 2000-2006 წლებში: ფონდის „ღია საზოგადოება - საქართველო“ ქალთა პროგრამის კოორდინატორი. 2007 წლიდან — ამ პროგრამის მემკვიდრე დამოუკიდებელი ფონდის, „ფონდის ტასო“ დირექტორი.

მიუხედავად იმისა, რომ უკვე 10-წლეულზე მეტია, რაც ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაციები მოქმედებენ საქართველოში და მრავალ მიღწეულ წარმატებას თან სდევს ამ ორგანიზაციების და მათი ლიდერების პროფესიული ზრდა და სერიოზული წინსვლა ორგანიზაციათაშორისი თანამშრომლობის მიმართულებითაც, მაინც ძნელია იმის თქმა, რომ საქართველოში ქალთა მოძრაობა ნამდვილად შედგა, როგორც საზოგადოებრივი მოძრაობა, რომელიც მომთხოვნი და ქმედითია ქვეყანაში გენდერული თანასწორობისა და სამართლიანობის მისაღწევად. შესაბამისად, მიუხედავად ქალთა ორგანიზაციების მიერ მოსახლეობის ცნობიერების ასამაღლებლად განხორციელებული არაერთი მედია კამპანიისა, ქვეყანაში არ არის ჩამოყალიბებული საზოგადოებრივი მოთხოვნა გენდერულ სამართლიანობასა და თანასწორობაზე, ისევე, როგორც მრავალ სხვა საკითხზე, რაც მოსახლეობის ეკონომიკურ და სოციალურ განვითარებას, საბოლოოდ კი, დემოკრატიული განვითარების უმნიშვნელოვანეს საკითხებს შეეხება. საზოგადოებრივი მოთხოვნის დეფიციტის გამო გენდერული თანასწორობის საკითხი კვლავ მარგინალიზირებულია, მძიმედ იწევს წინ გენდერული ნიშნით ძალადობის საწინააღმდეგოდ მიმართული კანონების განხორციელების საქმე.

დემოკრატიული განვითარებისთვის, სოციალური სამართლიანობისა და თანასწორობისკენ მიმართულ მუშაობას დიდად აფერხებს ქვეყნის ეკონომიკური განუვითარებლობა, უმრავლესობის სიღარიბე და სოფლის მოსახლეობის, განსაკუთრებით კი, ქალების იზოლაცია საზოგადოებრივი და პოლიტიკური ცხოვრებისგან.

სოფლად მცხოვრებ ქალთა საზოგადოებრივი აქტივიზმის გამოსაწვევად აუცილებელია სიღარიბის დასაძლევად მიმართული საქმიანობის შერწყმა სამოქალაქო განათლების პროგრამებთან, ქალაქად მცხოვრები ექსპერტებისა და სოფლის მოსახლეობის მჭიდრო თანამშრომლობაზე დაფუძნებული თანმიმდევრული და მიზანდასახული მუშაობა სოფლის მოსახლეობის ჩასართავად დემოკრატიული განვითარების საქმეში.

2004 წლიდან OSGF ქალთა პროგრამა, 2007 წლიდან კი „ფონდი ტასო“, უშუალოდ თანამშრომლობს სოფლად მცხოვრებ ქალებთან მათი ინიციატივების მხარდასაჭერად. 2005 წლიდან – მცირე ბიზნესის/შემოსავლის მომტანი პროექტების მხარდასაჭერად. ყოველ წელს ტარდება მცირე ბიზნესის მართვის სწავლება, 2007 წლიდან კი ქალთა ლიდერობისა და ქალთა უფლებების სკოლები. 2007 წელს „ფონდმა ტასომ“ გამოსცა წიგნი „სოფლის ღირსება“, სადაც დოკუმენტურად აისახა საქართველოს სოფლის მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა.

სოფლად მცხოვრებ ქალთა ეკონომიკური გაძლიერების სამუშაო მიმართულება იმთავითვე უკავშირდებოდა საქართველოს რეგიონებში ქალთა გააქტიურების ამოცანას. ჩვენ არ ვწყვეტთ კავშირს წინა წლების გრანტისმიმღებ პარტნიორებთან და ვითვალისწინებთ ამ ადამიანურ რესურსს სამოქალაქო საზოგადოების მშენებლობასთან დაკავშირებულ სხვა პროექტებში.

2004 წლიდან ჩვენ, როგორც OSGF ქალთა ეროვნულმა პროგრამამ პრიორიტეტულ მიმართულებად დავისახეთ ქალთა მოძრაობის გავრცელება დედაქალაქიდან ქვეყნის სიღრმეში და სოფლად მცხოვრებ ქალთა/ეთნიკურ უმცირესობათა წარმომადგენელი ქალების ჩართვა საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. ეს იყო ხანგრძლივი, მრავალმხრივი და თანმიმდევრული მუშაობის დასაწყისი.

2004 წელს ქალთა პროგრამამ, ღია კონკურსის საფუძველზე, სოფლად მცხოვრებ ქალთა საინიციატივო ჯგუფებთან უშუალო თანამშრომლობა დაიწყო. ამ წელს

დაფინანსდა ჰუმანიტარული, სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი პროექტები – ხუთ სოფელში გაყვანილი იქნა სასმელი წყალი, ერთ სოფელში ბუნებრივი გაზი შევიდა და კიდევ ერთგან საბავშვო ბაღის შენობის აღდგენა მოხდა. სოფლები: ნინოწმინდა (საგარეჯოს რ-ნი), ღორეშა (ხარაგაულის რ-ნი), დედალაური (ხონის რ-ნი), ერის იმედი (სიღნაღის რ-ნი), მარახევი (დუშეთის რ-ნი), ორთაშენი (გორის რ-ნი), გერგეთი (ყაზბეგის რ-ნი).

ქალთა პროგრამის კოორდინატორის ხშირმა მოგზაურობამ სოფლებში, საუბრებმა, ყოფისა და პრობლემების ადგილზე გაცნობამ მოიტანა დასკვნა იმის შესახებ, რომ ინიციატივები და მიზანდასახულ ქალებს/ქალთა ჯგუფებს წარმატებული მუშაობისთვის, პირველ რიგში, სიღარიბის დაძლევა და ეკონომიკური გაძლიერება სჭირდებოდათ.

იმის გამო, რომ სოფლად მცხოვრებ ქალებს, არც წინათ და არც ახლა, არ მიუწვდებოდა ხელი იაფ სესხებზე ეკონომიკური საქმიანობის დასაწყებად, ჩავთვალეთ, რომ მცირე გრანტებით ქალთა ეკონომიკური საქმიანობის მხარდაჭერა ის დასაწყისია, რაც, თანმიმდევრული მუშაობის შედეგად, სოფელ ქალთა საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში ჩართვას გამოიწვევს.

2005 წელს საგრანტო კონკურსში სოფლად მცხოვრებ ქალთათვის პირველად იქნა დაშვებული ისეთი პროექტების წარდგენა, რომლებიც ქალთა საინიციატივო ჯგუფების მოგებაზე გათვლილ, შემოსავლის მომტან საქმიანობას ითვალისწინებდა. მხარდაჭერილი პროექტების განხორციელების მსვლელობამ დაადასტურა სოფლად მცხოვრებ, სოციალურად დაუცველ ქალთათვის მცირე ბიზნესის დასაწყებად გრანტების გაცემის მიზანშეწონილობა, მაგრამ გამარჯვებული პროექტების გამოვლენას წინ უძღვოდა თვენახევრიანი ჯგუფური კონსულტაციები თბილისში, ფონდის ოფისში. საკონსულტაციო შეხვედრებში მონაწილეობდა საგანგებოდ მონეული ბიზნეს კონსულტანტი ზურაბ ჯანჯღავა. ქალთა პროგრამის კომისიის დასკვნით საინტერესო, რეალისტური ინიციატივები ბევრად მეტი აღმოჩნდა, ვიდრე დაფინანსების შესაძლებლობა. შეიქმნა წინასწარშერჩეული პროექტების სია. საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე ადგილებზე, სოფლებში შემოწმდა წინასწარშერჩეული პროექტების განხორციელებადობა. დაფინანსდა 5 პროექტი სოფლებში: ნიჯგორი, იდომალა და ოშორა (ასპინძის რ-ნი), ტიმოთესუბანი (ბორჯომის რ/ნი), რუისპირი (თელავის რ-ნი), ნატანები (ოზურგეთის რ-ნი), მაღაროსკარი (დუშეთის რ-ნი).

მცირე ბიზნესის მართვის სფეროში ჩვენ განათლებას ვაძლევთ იმ ქალებს, რომლებსაც უკვე აქვთ მოპოვებული გრანტი ეკონომიკური საქმიანობის განსახორციელებლად.

2005 წელს მხარდაჭერილი პროექტების განმახორციელებელი გუნდების წევრი ქალებისთვის ფონდის „ღია საზოგადოება – საქართველო“ დარბაზში გაიმართა სემინარი, რომელზეც ქალთა პროგრამამ და მისმა პარტნიორებმა საკუთარი საქმიანობა და განვითარების შესაძლებლობები წარმოადგინეს, ხოლო ფონდის ფინანსურმა მენეჯერმა ნინო კიკნაველიძემ და მთავარმა ბუღალტერმა დავით ჯაშიაშვილმა უსასყიდლოდ ჩაატარეს სწავლება თემაზე – „მცირე ბიზნესის განვითარება და საგადასახადო ვალდებულებები“.

2006 წლის დასაწყისისთვის ქალთა პროგრამას საქართველოს სოფლებში უკვე ეგულებოდა ქალთა საიმედო, წარმატებული ჯგუფები, ამიტომ პროგრამის ამ წლის საქმიანობა ახალი პარტნიორების ძიებასა და მხარდაჭერასთან ერთად, მოიცავდა მუშაობასაც უკვე გამოცდილ და სანდო ჯგუფებთანაც მათი საზოგადოებრივი მოღვაწეობის ხელშესაწყობად.

2006 წელს გამოცხადებული კონკურსის მიზანთა შორის ძირითადი იყო სოფლად ქალთა ხელშეწყობა ინდივიდუალური და კოოპერაციული მცირე ბიზნესის გასავითარებლად. ორთვიანი საკონსულტაციო პერიოდის შემდეგ პროგრამის კოორდინატორმა ისევ იმოგზაურა საქართველოს სოფლებში. საბოლოოდ შეირჩა და დაფინანსდა რვა პროექტი სოფლებში: დედოფლისწყარო, ასურეთი, ახალქალაქი, ლელიანი, ნაფარეული, ახალსოფელი, ვარდისუბანი, ქურთა. საქმარისი სახსრების ქონის შემთხვევაში წინასწარშერჩეული პროექტებიდან პროგრამა კიდევ ერთ ამდენ პერსპექტიულ პროექტს დააფინანსებდა.

აქ უნდა ითქვას, რომ დიდ სირთულეს წარმოადგენს ფონდების მოზიდვა შემდგომ გრანტების გასაცემად, განსაკუთრებით კი, გრანტების გასაცემად მცირე ბიზნესის დამწყებთათვის.

ზაფხულის მიწურულს, როცა დაფინანსებული ქალთა ჯგუფები პროექტებზე მუშაობას შეუდგნენ, ორგანიზაცია „ადამიანური კავშირები“ და საქართველოს მეგობრების ჰოლანდიური ფონდი იწყებდნენ საქართველოში ახალ პროექტს „ქალები განვითარების პროცესში“. ეს პროექტი გულისხმობდა საქართველოს რეგიონებში მაცხოვრებელ ქალთა მომზადებას მცირე ბიზნესის დასაწყებად. ჩატარდა ქალთა პროგრამისა და „ადამიანური კავშირების“ რამდენიმე სამუშაო შეხვედრა, შეჯერდა ფასეულობები, მიზნები და ამოცანები, დაისახა ერთობლივი მუშაობის გეგმები, რომელთაგან პირველი – ერთკვირიანი ტრენინგ-სემინარი, რომელიც 28 ქალმა (ქალთა პროგრამის პარტნიორები/ გუნდების წევრები) გაიარა, ფონდის „ღია საზოგადოება – საქართველო“ ოფისში განხორციელდა. ტრენინგი ჩატარეს გიორგი ხუციშვილმა და არსენ ონიანმა („ადამიანური კავშირები“), ხოლო ერთი სამუშაო დღე ქალთა პროგრამის თანამშრომლებთან ერთად ჩატარა ქალთა დასაქმების ექსპერტმა ნინო შიოშვილმა. ტრენინგის ყოველი დღის ბოლოს მონაწილეებს საშუალება ჰქონდათ ენახათ თითო ფილმი „ღია საზოგადოების“ ინსტიტუტის ქალთა ქსელური პროგრამის დოკუმენტური ფილმების კოლექციიდან „გენდერული მონტაჟი 2“.

ჩატარებულმა სამუშაომ (შემოსული განაცხადების განხილვა, კონსულტაციები და მხარდაჭერილი პროექტების მონიტორინგი), მრავალრიცხოვანმა შეხვედრებმა როგორც სოფლად, ასევე ფონდის „ღია საზოგადოება – საქართველო“, ოფისში, დაგვარწმუნა, რომ მცირე ბიზნესის ხელშეწყობა გრანტის სახით სწორი გადაწყვეტილება იყო საქართველოს სოფლებში ქალთა კონკრეტული ჯგუფებისთვის სიღარიბის დასაძლევად და გასააქტიურებლად, თუმცა, ცხადი იყო ისიც, რომ საბოლოო მიზანთან მისაახლოვებლად ქვეყნის აგრარული პოლიტიკის გაუმჯობესებაა აუცილებელი.

2006 წლის 31 დეკემბერს ქალთა პროგრამამ დაასრულა 1988 წელს დაწყებული მუშაობა ფონდის „ღია საზოგადოება – საქართველო“, ფარგლებში და 2007 წლიდან, ქალთა პროგრამის მისიის გასაგრძელებლად, თანმიმდევრულად გავლილი მოსამზადებელი პერიოდის შემდეგ, გარდაიქმნა დამოუკიდებელ ორგანიზაციად – „ფონდი ტასო“. 2007 წლიდან ფონდი აგრძელებს საქმიანობას სოფლად მცხოვრებ ქალთა ინიციატივების მხარდასაჭერად, აფინანსებს როგორც შემოსავლის მომტან პროექტებს, აგრეთვე დემოკრატიული განვითარებისკენ მიმართულ ინიციატივებს. მრავალწლიანი საქმიანობის შედეგად უკვე არსებობს სოფლად მცხოვრებელ პარტნიორ ქალთა ერთობა, რომლის გასამტკიცებლად და გასავითარებლად „ფონდი ტასო“ კვლავ აწყობს ტრენინგ-სემინარებსა და სამუშაო შეხვედრებს. ქალთა ეკონომიკური გაძლიერების გარდა, ამ სამუშაოს მიზნად სოფლად მცხოვრებ ქალთა საზოგადოებრივი პასუხისმგებლობის ზრდაც ისახება.

2007 წელს „ფონდმა ტასო“, ღია კონკურსის საფუძველზე, ორსაფეხურიანი შერჩევითა და პროექტების განხორციელებადობის გასარკვევად 32 პროექტის ადგილზე შემოწმებით (29 სოფელი), 18 პროექტს დაუჭირა მხარი. პროექტები განხორციელდა სოფლებში: ართანა, ლელიანი, ჰერეთისკარი, ნაფარეული, სანიორე, ბადიაური, არაშენდა, ველისციხე (2 პროექტი), შემოქმედი, დიდი ჯიხაში, ჭალოვანი, გობრონეთი, არშა, ნოქალაქევი, კახათი, როშკა, ძევერი. 2007 წლის სექტემბერში სოფლად მცხოვრებ 11 ქალს ჩაუტარდა სოციალურ-ფსიქოლოგიური ტრენინგი ლიდერობის თემაზე (ტრენერი ზურაბ მხეიძე).

პროექტების შერჩევის პროცესში, ადგილებზე შემოწმებისას, და მხარდაჭერილი პროექტების განხორციელების მონიტორინგის დროს ჩანერილი 41 ინტერვიუ, გადაღებული 100–ზე მეტი ფოტო და დამატებითი მასალა „ფონდის ტასო“ არქივიდან საფუძვლად დაედო პუბლიკაციას „სოფლის ღირსება“. ეს არის წიგნი ქალთა მდგომარეობის, ქალთა აქტიურობისა და შრომითი მიგრაციის შესახებ საქართველოს სოფლებში. სავსე სამუშაოებში მონაწილეობდა წოვინარ ნაზაროვა, ექსპერტი შრომითი მიგრაციისა და ტრეფიკინგის სფეროში.

„ფონდთან ტასო“, თანამშრომლობით, ფონდის „ღია საზოგადოება – საქართველო“, ეკონომიკური განვითარების პროგრამამ, თავისი შიდა პროექტის ფარგლებში 2007 წლის ნოემბერში უზრუნველყო მცირე ბიზნესის მართვის სფეროში ორი ერთკვირიანი სკოლის ჩატარება „ფონდის ტასო“, პარტნიორი 40 სოფლად მცხოვრები ქალისთვის (სკოლები ჩაატარა „კონსულტაციისა და ტრენინგის ცენტრმა; ჩთჩ). პროექტის მონაწილე ქალთა საპრეზენტაციო/საანგარიშო შეხვედრა ფონდის „ღია საზოგადოება – საქართველო“, სხდომათა დარბაზში 1 დეკემბერს შედგა.

ამ მიმართულებით მუშაობა გაგრძელდა 2008 წელსაც და თებერვლის დასაწყისში გამოცხადდა ახალი კონკურსი. ორთვიანი, საგანგებო პერიოდის განმავლობაში, „ფონდის ტასო“, ოფისში კონსულტაციები 120–ზე მეტმა ქალმა მიიღო. „ფონდის ტასო“, გამგებამ განიხილა 84 საკონკურსოდ რეგისტრირებული პროექტი და ჩამოაყალიბა წინასწარშერჩეული პროექტების სია. პროექტების განხორციელებადობის ხარისხის გასარკვევად განმცხადებლების სოფლებში მგზავრობები 2 აპრილიდან დაიწყო. ამ პროცესში ვოლუნტარად იყო ჩართული ფრანგი ექსპერტი ჰუმანიტარული და განვითარების პროგრამების სფეროში ლინ მაკკი. იგი წარმართავდა ზოგიერთ ინტერვიუს განმცხადებლებთან, უწევდა კონსულტაციებს და პროგრამის ხელმძღვანელთან ერთად აფასებდა სამიზნე ჯგუფის საჭიროებებს მათი პირადი და ადგილობრივი თემის განვითარების პოტენციალის თვალსაზრისით.

კონკურსის შედეგად 2008 წელს დაფინანსდა 29 პროექტი სოფლებში: ნორიო, ნაგები, მახარაძე, ვაქირი, სანიორე, გიორგეთი, ფშაველი, ლელიანი, შრომა, წინანდალი, უდაბნო, თოხლიაური, დვაბზუ, სარბევი, ლახუნდარა, არალი, ვალე, გობრონეთი, უფლისციხე, ბულაჩაური, ინგირი, დუისი, ართანა, ლემშენიერა, თამარისი, საჩინო.

2008 წელს, ფონდის „ღია საზოგადოება – საქართველო“ მიერ მხარდაჭერილი პროექტის „სათემო ცენტრი საზოგადოებრივი პასუხისმგებლობისთვის დემოკრატიზაციის პროცესში“ ფარგლებში „ფონდმა ტასო“ სოფლად მცხოვრები ქალებისთვის მოაწყო ერთკვირიანი სკოლები: „ქალთა უფლებები“ და „მცირე ბიზნესის მართვა“ (ეს უკანასკნელი ჩაატარა „კონსულტაციისა და ტრენინგის ცენტრმა“).

2009 წელს „ფონდი ტასო“ თავის საქმიანობას სოფლის ქალების ეკონომიური გაძლიერებისათვის აგრძელებს უკვე კონფლიქტის რეგიონში, შიდა ქართლში და

საქართველოს ბანკის „კონფლიქტის შედეგად დაზარალებულთა ფონდის“ მხარდაჭერით იწყებს პროექტს „ქალთა ეკონომიკური გაძლიერება შიდა ქართლის 9 თემში“. სამუშაო განხორციელდა შემდეგ სოფლებში: ტყვიაივი, მერეთი, ტირძნისი, ვარიანი, ნიქოზი, იძულებით ადგილნაცვალთა კარაღეთის დასახლება (გორის მუნიციპალიტეტი) და ფრონეს ხეობის სამ სოფელში: ბრეთი, დვანი, დირბი (ქარელის მუნიციპალიტეტი). პროექტი დაიწყო რიგი მიზანმიმართული შეხვედრებით ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენლებთან, ქალებთან; ყველა თემში ჩატარდა პროექტის საპრეზენტაციო და საკონსულტაციო ხალხმრავალი შეხვედრები. თითოეულ სოფელში შეირჩა 2–2 ადგილობრივი კონსულტანტი ქალი, რომლებიც გვეხმარებოდნენ ადგილობრივი მოსახლეობის სოციალური მდგომარეობის, მათი შესაძლებლობების უკეთ გაცნობაში. კონკურსის ფარგლებში 126 განაცხადი შემოვიდა. ამათგან შეირჩა და ადგილობრივ კონსულტანტებთან ერთად მიღებული გადაწყვეტილებით დაფინანსდა 53 პროექტი.

მხარეთა შეთანხმებით, ამ პროექტის მონაწილე ქალებმა გაიარეს ერთთვიანი სწავლება მცირე ბიზნესის მართვის სფეროში საქართველოს ახალგაზრდა ეკონომისტთა ასოციაციის მიერ გაეროს ქალთა ფონდის მხარდაჭერით განხორციელებული პროექტის „მომავლის იმედი“ ფარგლებში.

2009 წლის გაზაფხულზე ევრაზიის თანამშრომლობის ფონდისა და ნორვეგიის ლტოლვილთა საბჭოს მხარდაჭერით „ფონდმა ტასო“ დაიწყო განხორციელება პროექტისა „კარაღეთის ქალთა ცენტრი ძალადობასთან საბრძოლველად და სათემო განვითარებისათვის“. ცენტრის საგანმანათლებლო/ქალთა ლიდერობის პროგრამაში მონაწილეობენ გორისა და ქარელის მუნიციპალიტეტების იმ სოფლების წარმომადგენელი ქალებიც, სადაც ჩვენ, საქართველოს ბანკის „კონფლიქტის შედეგად დაზარალებულთა ფონდის“ მხარდაჭერით, ქალთა ეკონომიკური გაძლიერების პროექტი განვახორციელეთ. კარაღეთის პროექტის მიზანია ადგილობრივ დონეზე დემოკრატიული განვითარების ხელშეწყობა ქალთა ლიდერობითა და მოსახლეობის მობილიზაციით.

ფონდის „ღია საზოგადოება – საქართველო“ ქალთა პროგრამის / „ფონდის ტასო“ ეკონომიკური გაძლიერებისკენ მიმართული საქმიანობის საფუძველზე ჩამოყალიბებული ქალთა საზოგადოებრივი პასუხისმგებლობის ცენტრები მუშაობენ სოფლებში: ლელიანი (ლაგოდეხი), სანიორე (თელავი), დვაბზუ (ოზურგეთი), დირბი (ქარელი), კარაღეთი (გორი).

ამჟამად, ქალთა იმ ჯგუფების გამოსავლენად, და მხარდასაჭერად, რომელნიც საზოგადოებრივ საქმიანობას ეწევიან საქართველოს სოფლებში, ჩვენი ფონდი ატარებს კონკურსს „სოფლის ქალთა გაძლიერება საზოგადოებრივი და პოლიტიკურად მნიშვნელოვანი საქმიანობისთვის“.

ჩვენი მიზანია სოფლის ქალთა, და მათი ლიდერობით, სოფლის მოსახლეობის ცნობიერებისა და საზოგადოებრივი პასუხისმგებლობის ამაღლების გზით მივაღწიოთ მოსახლეობის უმრავლესობის ჩართვას დემოკრატიული განვითარების პროცესში და, შესაბამისად – დემოკრატიის ხარისხის ამაღლებას საქართველოში. ამ მიზანთან მიახლოება მით უფრო მნიშვნელოვანია, რომ, მიუხედავად ქალთა ორგანიზაციების მრავალწლიანი მუშაობისა, არც ხელისუფლებისგან და არც მოსახლეობისგან, არაა გაცნობიერებული გენდერული თანასწორობა, როგორც განმსაზღვრელი მნიშვნელობის მქონე შემადგენელი მშვიდობიანი და სტაბილური დემოკრატიული განვითარებისთვის.

ისევე, როგორც სხვა ღარიბ ქვეყნებში, რომელთაც განვითარების დემოკრატიული გზის არჩევანი განაცხადეს, აუცილებელია ქალთა მოძრაობა გაძლიერდეს

და გაფართოვდეს ინტენსიური მუშაობით შემდეგი მიმართულებებით:

- ქალთა მოძრაობამ, პოლიტიკური და სოციალური პრობლემების სირთულისა და ურთიერთკავშირის გააზრების საფუძველზე, უნდა განაცხადოს, რომ მას, როგორც ქვეყნის მოსახლეობის უმრავლესობის წარმომადგენელს, ეხება არა მხოლოდ ე.წ. ქალთა პრობლემები, არამედ ქვეყანაში არსებული ყველა პრობლემა; უნდა გააძლიეროს ურთიერთქმედება არასამთავრობო ორგანიზაციების სხვა კონსოლიდირებულ ჯგუფებთან/ორგანიზაციებთან სამოქალაქო საზოგადოების გასაძლიერებლად და შემდგომი ურთიერთთანამშრომლობისთვის მშვიდობის, გარემოს დაცვის, ეკონომიკური განვითარებისა და სხვა უმნიშვნელოვანეს სფეროებში;
- განვითარებულმა/დანინაურებულმა ქალთა ორგანიზაციებმა ხელი უნდა შეუწყონ სოფლად მცხოვრებ ქალთა საზოგადოებრივ აქტივიზმს, ინტენსიურად და სისტემატიურად გადასცენ ცოდნა და გამოცდილება სოფლებში და ქალაქების გარეუბნებში მცხოვრებ ქალებს, ეთნიკური უწიურესობების წარმომადგენელ ქალებს მათი კომპაქტური დასახლების ადგილებში რათა დაეხმარონ მათ თანამშრომლობის დამყარებაში ადგილობრივ ხელისუფლებასთან/თვითმმართველობის ორგანოებთან ადამიანის უფლებების/ქალთა უფლებების განსახორციელებლად და სოციალურად სამართლიანი ადგილობრივი ბიუჯეტების შემუშავებისა და განხორციელების საქმეში; თანმიმდევრული და მიზანდასახული მუშაობით, უნდა შეუქმნან სოფლად მცხოვრებ ქალებს აუცილებელი წინაპირობები მათი საქმიანობის პირდაპირი საერთაშორისო დაფინანსებისთვის;
- ქალთა მოძრაობამ, ქალთა პოლიტიკური წარმომადგენლობის რიცხობრივად და ხარისხობრივად გასაზრდელად, ინტენსიურად უნდა იმუშაოს ქალებში საზოგადოებრივი პასუხისმგებლობის, თავდაჯერებულობისა და აღიდგრობის შეგრძნების დასაწერად და კვალიფიკაციის მიზნობრივად ამაღლების მიმართულებით;
- ქალთა მოძრაობამ უნდა ითანამშრომლოს მედიასთან იმისათვის, რათა აჩვენოს საზოგადოებას, რომ ქალთა მოძრაობისგან, წლების განმავლობაში, ხორციელდება მთელი საზოგადოებისთვის მარგი და მნიშვნელოვანი საქმიანობა, რომ გენდერული თანასწორობა, რაც ადამიანის უფლებების განხორციელებას გულისხმობს, ხელს უწყობს ეკონომიკურ განვითარებას, სამართლიანობისა და სტაბილურობის დამკვიდრებას; ამგვარად, უნდა აღდგეს დემოკრატიული ფასეულობების ღირსება ფართო საზოგადოების თვალში;
- ქალთა მოძრაობამ უნდა ითანამშრომლოს განვითარების/დონორ ორგანიზაციებთან ამ უკანასკნელთა პროგრამების დაგეგმარების ეტაპზე ამ პროგრამების ასაგებად ქვეყანაში მიმდინარე პროცესების/ქალთა მდგომარეობის რეალური სურათის საფუძველზე და იმისთვის, რომ შესაძლებელი გახდეს ქალთა მოძრაობისა და დონორი ორგანიზაციების სტრატეგიული გეგმების ჰარმონიზაცია.
- დასასრულ, უნდა გაძლიერდეს ეროვნული ფონდები, რათა გაიზარდოს სოფლად მცხოვრებ ქალებთან/მოსახლეობასთან უშუალო თანამშრომლობის შესაძლებლობები თუნდაც იმ დრომდე, სანამ ეს უკანასკნელნი იმდენად დახვეწილად თავიანთ ინგლისურს, დაეუფლებიან სამუშაო ენას, შეიძენენ შესაბამის ჩვევებს, ორგანიზაციულად განვითარდებიან იმისათვის, რომ დააკმაყოფილონ საერთაშორისო დონორ ორგანიზაციებთან თანამშრომლობის მოთხოვნები.

ქალთა ეკონომიკური პოტენციალის გაუმჯობესება

ნანა ფანცულაია

ქალთა ეკონომიკური დამოუკიდებლობის შექმნის მოდელი

ნანა ფანცულაია (1958) ხელმძღვანელობს ქალთა ფონდს საქართველოში. აქვს მესამე სექტორში აღმასრულებელ პოზიციაზე მუშაობის თოთხმეტწლიანი გამოცდილება - ადგილობრივი ფილანთროპიის, გენდერული თანასწორობისა და ქალთა სამოქალაქო აქტივობის განვითარების კუთხით. არის შემდეგი პუბლიკაციების და პერიოდული გამოცემების ავტორი და თანაავტორი: „ფილანთროპია საქართველოში – წარსულის, აწმყოსა და მომავლის პარადიგმები“, „ქალთა ორგანიზაციების გზამკვლევი“, „ფილანთროპია – თეორია და პრაქტიკა“, „ფილანთროპიის გაკვეთილები“, „ქალთა აქტივიზმი საქართველოში“ და სხვ.

სქესთა თანასწორობა და ქალთა უფლებამოსილების გაზრდა დღეს მსოფლიოში ყველგან აქტუალურად განიხილება და ერთნაირად მოიცავს სამართლებრივ, ეკონომიკურ და სოციალურ ასპექტებს. პატრიარქალურ სისტემებში ქალთა მოძრაობა იბრძვის სოციალური სამართლიანობისათვის, აღიარებს გენდერული თანასწორობისა და ქალთა უფლებებისათვის ბრძოლის საყოველთაობას (გლობალურად). ეს ძალისხმევა საზოგადო სარგებლის მომტანი რომ გახდეს, მასში ქალთა სხვადასხვა ჯგუფების მონაწილეობაა საჭირო.

დღეს ქალები კანონიერ მოთხოვნებს აყენებენ: ესენია თანასწორობა, ინდივიდუალური თავისუფლება, არაძალადობა, უსაფრთხოება, ეკონომიკური დამოუკიდებლობა, აღიარება და ა.შ., ოღონდ არა მარტო დეკლარირებული, არამედ ცხოვრებაში რეალურად განხორციელებული და საზოგადოების მიერ მხარდაჭერილი.

იმისათვის, რომ ქალთა უფლებები ცხოვრებაში ნამდვილად განხორციელდეს, იმისათვის, რომ საზოგადოებამ იფიქროს და საღად შეაფასოს, თუ რა არის გასაკეთებელი ქალთა მდგომარეობის გასაუმჯობესებლად, იმისათვის, რომ ქალები დავინახოთ და მათი ხმა გავიგონოთ – ქალთა ჯგუფებს რეალური დახმარების განევა სჭირდებათ. ამიტომაა, რომ მთელს მსოფლიოში ქალთა ფონდები თავიანთ სახსრებს წარმართავენ ქალთა მოძრაობის ყველაზე მარგინალიზებული ნაწილისაკენ, როგორცაა სოფლის ქალები, ეთნიკური თუ სექსუალური უმცირესობები, პატიმრები, ძალადობისა და ტრეფიკინგის მსხვერპლები და ა.შ. ეს ის ადამიანები არიან, რომელთაც, როგორც წესი, უჭირთ მხარდაჭერის მოპოვება და ხშირად ქალთა ფონდებისაგან მიღებული ფინანსური დახმარება მათი გადარჩენის ერთადერთი რესურსი და საშუალებაა.

„ქალთა ფონდი“ საქართველოში 2005 წელს საგანმანათლებლო თანამშრომლობისა და განვითარების ცენტრის ინიციატივით დაფუძნდა. ცენტრს მესამე სექტორში შვიდი წლის მუშაობის გამოცდილება გააჩნდა, ადგილობრივი ფილანთროპიის განვითარებისა და მთიან რეგიონებში საგანმანათლებლო პროგრამების განხორციელების, კვლევითი და საინფორმაციო საქმიანობის, ქალთა ჯგუფების გაძლიერების კუთხით. „ქალთა ფონდის“ შექმნა ლოგიკური ნაბიჯი გახლდათ, ერთი მხრივ, გამოცდილებით ნაკარნახევი, მეორე მხრივ, კი ამ რთულ საქმეში წვლილის შეტანის დიდი სურვილით განპირობებული. „ქალთა ფონდი“ საქართველოში დამოუკიდებელი ადგილობრივი გრანტისგამცემი ორგანიზაციაა, რომელიც მხარს უჭერს ქალთა ჯგუფების საქმიანობასა და ინიციატივებს საქართველოში. „ქალთა ფონდი“ ნათლად ხედავს ქვეყანაში ქალთა პრობლემებს, ხელს უწყობს ქალთა ახალი ორგანიზაციების დაფუძნებასა და ნოვაციების დანერგვას, ქალთა ინიციატივების პროგრამულ განვითარებას. ეს ყოველივე კიდევ უფრო დროული და გადაუდებლად აუცილებელია საქართველოს რეგიონებში, რადგან იქ პრობლემები განსაკუთრებით მწვავეა, სიტუაცია კი, უფრო დამძიმებული. ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ქალთა ფონდის პრიორიტეტები მოიცავს ქალთა გაძლიერებისა და მათი უფლებების დაცვის ფართო სპექტრს, მათ შორის ქალთა ეკონომიკური შესაძლებლობების განვითარებას, კონფლიქტის ზონაში მცხოვრები ქალების დახმარებას, ქალთა გათვითცნობიერებას გენდერულ საკითხებზე, საზოგადოების მგრძნობელობის ამაღლებას ქალთა საკითხებისადმი, ქალთა ერთობლივი ინიციატივების მხარდაჭერას.

როგორც ცნობილია, საქართველოს მოსახლეობის ეკონომიკური გადარჩენის უმთავრეს ფაქტორს მცირე და საშუალო ბიზნეს-ინიციატივების განვითარება წარმოადგენს. საქართველოს აქვს მცირე ბიზნესის განვითარების ძლიერი პოტენციალი ქვეყნის რეგიონებში, სადაც სოფლის მეურნეობის ტრადიციე-

ბი ჯერ კიდევ არსებობს. თუმცა, საქართველოს რეგიონებში, ასევე ძალიან თვალსაჩინოდ დგას სოციალური და ეკონომიკური დაუცველობის საკითხი, განსაკუთრებით კი ძნელად მისადგომ და იზოლირებულ ადგილებში. ასეთ რეგიონებში რთული გარემოა შექმნილი ქალებისთვის, რომლებიც ოჯახისა და პარტიარქალური სტრუქტურების მკაცრი და რიგიდული წესების გავლენის ქვეშ ცხოვრობენ, რაც, თავის მხრივ, ხელს უშლის ძალაუფლების თანაბარ განაწილებას გენდერებს შორის და ბუნებრივად აფერხებს ქალთა უფლებების სრულყოფილ რეალიზაციას, გაძლიერებას და შესაბამისად, თემებში მათ აქტიურ მონაწილეობაზე ჩამოყალიბებას. მრავალი კვლევის თანახმად, ცნობილია, რომ ფინანსური სახსრების ხელმისაწვდომობა აუმჯობესებს ქალის სტატუსს ოჯახში და საზოგადოებაში. ეს უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია ქალის ასერტიულობისა და თავდაჯერებულობისათვის, ეკონომიკური დამოუკიდებლობის მოპოვების გზით იგი ახერხებს იყოს აღიარებული და გახედეს ანგარიშგასაწევი ძალა.

„ქალთა ფონდმა“, რომლის უმთავრესი მიზანი საქართველოს რეგიონებში ქალების გაძლიერებაა, თავის ერთ-ერთ მიმართულებად დაისახა ქალთა ეკონომიკური დამოუკიდებლობის პროგრამა, რომელიც შემდეგ მოდელს ეფუძნება:

- ქალთა ბიზნეს და მენეჯერული შესაძლებლობების განვითარება;
- ქალებისათვის მცირე ბიზნესის წამოწყების ხელშეწყობა;
- მიკროსაფინანსო ინსტიტუტების ინტერესის გაფართოვება დამწყები ბიზნესების დაფინანსების სფეროში;
- ქალებისთვის მცირე ბიზნესის შესაძლებლობების განვითარება.

პროგრამა გულისხმობს რეგიონებში მცხოვრები ქალების დახმარებას ბიზნეს ჩვევების განვითარებაში, საინტერესო ბიზნეს იდეის ჩამოყალიბებაში, ბიზნეს-გეგმის დანერგვა-დამუშავებაში, დაბოლოს, ფინანსური შესაძლებლობების შექმნით საკუთარი მცირე ბიზნესის წამოწყებაში. ეს ფინანსური შესაძლებლობა, შესაძლოა, ორგანოდ შეიქმნას: დავებმართ დამწყებ ქალებს მიკროსაფინანსო ინსტიტუტებთან ურთიერთობაში, რომ მიკრო სესხები აიღონ; ან მიეცეთ მათ ფინანსური წყარო მცირე ბიზნესის წამოსაწყებად მცირე გრანტების სახით.

პროგრამაში მონაწილეობისათვის ქალების შერჩევისას პრიორიტეტი ენიჭებათ სოციალურად დაუცველ, უმუშევარ ან დაბალხელფასიან, იძულებით ადგილნაცვალ, ოჯახის მარჩენალ ქალებს.

პროგრამით გათვალისწინებული საქმიანობები კომპლექსურია და გულისხმობს შემდეგ უმთავრეს კომპონენტებს:

1. პროგრამის მონაწილე ქალების შერჩევა რეგიონებში ტესტირების გზით;
2. შერჩეული ქალების ტრენინგი „მცირე ბიზნესის განვითარება“
3. ტრენინგის მონაწილე ქალების დაკავშირება მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებთან ან საგრანტო კონკურსი მცირე გრანტების მოსაპოვებლად.

შერჩეულ ქალებს უტარდებათ შვიდდღიანი ინტენსიური ტრენინგი გრონინგენის (ჰოლანდია) უნივერსიტეტში შემუშავებული მეთოლოგიით – „ინოვაციური მენარმეობა“, რომლის მფლობელია „საქართველოს მეგობართა ასოციაცია“, ხოლო ტრენერი ამ ასოციაციის დამფუძნებელი - გიორგი ხუციშვილი.

პროგრამის ჰოლანდიელმა კონსულტანტმა, პეტრა თაამსმა ჰოლანდიაში დააფუძნა საგრანტო ფონდი „Stichting Queen Tamar Foundation“, რომელიც 2008 წლის დასაწყისში საგანგებოდ შეიქმა მიკროსაფინანსო ინსტიტუტების

ნასახალისებლად ახალდანწყებული ბიზნესების დაფინანსებაში და მომზადებული ქალებისთვის ლიბერალური საკრედიტო პირობების შესათავაზებლად. საგარანტიო ფონდი თავის თავზე იღებდა გაცემული კრედიტის დარჩენილი თანხის 50%-ის დაფარვას დიფოლტის შემთხვევაში. გარდა ამისა, „ქალთა ფონდი“ და მიკროსაფინანსო ინსტიტუტები აფორმებენ მემორანდუმს თანამშრომლობაზე, რომლის მიხედვითაც საკრედიტო ინსტიტუტი პროგრამის მონაწილე დამწყებ ქალებს განსაკუთრებული შეღავათს სთავაზობს (მაგ., გირაოს არმოთხოვნა).

პროგრამის განხორციელების პირველ ეტაპზე, საკუთარი ბიზნესი დაიწყო პროექტის მონაწილეთა 46 %-მა, აქედან ბიზნეს-გეგმების ნახევარი დაფინანსდა მიკროსაფინანსო ინსტიტუტების მიერ, ხოლო ნახევარი დაფინანსდა ქალების მიერ თავად მოძიებული სახსრებით.

გამოვლენილი პრობლემები და რეკომენდაციები

- ქვეყანაში არასტაბილური ეკონომიკური მდგომარეობა - არსებულმა კრიზისმა ქალები უფრო ფრთხილი გახადა;
- კრედიტის თანხა სასურველია იყოს ეროვნულ ვალუტაში, ან დაფიქსირდეს უცვლელი კურსი სესხის აღების მთლიან პერიოდზე;
- ქალები ითხოვენ შეღავათიანი პერიოდის გაზრდას, რადგან მათი ბიზნესი ან სეზონურია, ან მოგებას იძლევა მხოლოდ გარკვეული პერიოდის შემდეგ;
- გასაუმჯობესებელია მომსახურების პირობები, იყო შემთხვევები, როცა ქალებს არ შეატყობინეს უარყოფითი პასუხი, შესაბამისად ქალებმა პასუხის მოლოდინში დაკარგეს დიდი დრო.

პროგრამის შედეგები

- პროექტში მონაწილე ქალები გაძლიერდნენ, შეძლეს გადაწყვეტილების დამოუკიდებლად მიღება;
- პროექტში მონაწილეებს მიეცათ ფინანსური დამოუკიდებლობის შესაძლებლობა;
- ქალებმა მიიღეს აუცილებელი ცოდნა მცირე ბიზნესის წამოწყების, მართვისა და ადგილობრივ კონტექსტში საქმიანობის სწორად წარმართვისათვის;
- ქალებმა შეიძინეს ბიზნეს და მენეჯერული თვისებები, დარწმუნდნენ თავიანთ შესაძლებლობებში;
- ქალებმა მოიპოვეს ფინანსური სახსრები საკუთარი ბიზნესების დასაწყებად;
- მიკროსაფინანსო ინსტიტუტებმა დააფინანსეს დამწყები ბიზნესები;
- ქალებმა გამოავლინეს დიდი პასუხისმგებლობა და წინდახედულება სესხის აღება/დაფარვასთან დაკავშირებით;
- ქალებმა დაიწყეს საკუთარი ბიზნესი იმის მიუხედავად, რომ არაფერი იცოდნენ საგარანტიო ფონდის შესახებ;
- გამოიკვეთა პროექტის გაგრძელების რეალური შესაძლებლობა სხვა მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობის საფუძველზე.

ამჯერად, საქართველოში შეირაღებული კონფლიქტის შემდგომ, ქვეყანაში შექმნილმა რთულმა სოციალურმა, ეკონომიკურმა და პოლიტიკურმა სიტუაციამ კიდევ უფრო დაძაბა სიტუაცია, მარგინალიზებული ჯგუფების რაოდენობა გაიზარდა, ქალებისთვის ასევე შემცირდა საკუთარი ცხოვრების გაუმჯობესების შესაძლებლობები.

გენდერული პარადიგმა კიდევ უფრო თვალსაჩინო გახდა, რადგან შეიარაღებული კონფლიქტი, როგორც წესი, ზრდის სოციალური უსამართლობის ხარისხს. კონფლიქტის ტრავმული გამოცდილება ზეგავლენას ახდენს ქალებზე და მეტწილად საქმე გვაქვს ისეთ შემთხვევებთან, რომლებიც საჭიროებენ არა მხოლოდ სწრაფ ჰუმანიტარულ, არამედ შედეგზე ორიენტირებულ, მდგრად და გრძელვადიან დახმარებას. აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ამგვარ ექსტრემალურ სიტუაციებში, ქალებმა გამოიჩინეს მაქსიმალური ელასტიურობა, აღმოჩნდნენ საკმარისად ძლიერები, რომ გადარჩენილიყვნენ და აქტიურად ჩართულიყვნენ, როგორც ჰუმანიტარულ, ისე სოციალურ თუ ეკონომიკურ საქმიანობებში.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე და ასევე პროგრამის პირველი ეტაპის განხორციელებისას გამოვლენილი პრობლემებისა და შედეგების გათვალისწინებით, ამჯერად, „ქალთა ფონდი“ გეგმავს იმუშაოს იძულებით ადგილნაცვალ ქალებთან შიდა ქართლში და ასევე, ყველაზე ღარიბ და იზოლირებულ რეგიონებში, სადაც ქალთა მენარმეობის ნახალისება მოხდება ეკონომიკური გაძლიერების აღნიშნული მოდელის დანერგვით, რაც გულისხმობს:

- ბიზნესის წამოწყებისათვის აუცილებელი და საჭირო ცოდნის მიღებას;
- ბიზნეს-კონსულტაციებს;
- საკუთარი მცირე ბიზნესის დაწყებას ფონდისგან მიღებული ფინანსური სახსრების (მცირე გრანტების) მეშვეობით.

ქალთა ეკონომიკური პლგოზარეობის გაუმჯობესება

ირმა ინარიძე

ქალთა გაძლიერება ეკონომიკურ სფეროში – სოციალური ცვლილებების მნიშვნელოვანი აგენტი

ირმა ინარიძე (1966) აგროტურ-
ისტული ქსელის - „გლეხების
მასპინძლობა საქართველოში“
თავმჯდომარე, „ქალთა ინიცია-
ტივების მხარდამჭერი ჯგუფის“
დამფუძნებელი. 2001 წლიდან მუშ-
აობს სოფლად მაცხოვრებელ ქა-
ლთა ეკონომიკური გაძლიერების
პროექტებზე. მუშაობს კულ-
ტურულ-გაცვლით პროგრამებზე
საქართველოსა და საფრანგეთს
შორის.

საქართველოში 90-იანი წლების დასაწყისში მომხდარმა მოვლენებმა (სამოქალაქო ომი, ეთნოკონფლიქტები აფხაზეთსა და სამაჩხლოში) კიდევ უფრო დაამძიმა გარდამავალი პერიოდის ქვეყნებისათვის დამახასიათებელი სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა. საბაზრო ეკონომიკაზე მოუშადადებლმა, სტიქიურმა გადასვლამ ქალი გამოაძევა ინტელექტუალური და მაღალანაზღაურებადი სამუშაოს სფეროდან. პირველივე საპარლამენტო არჩევნებმა მკვეთრად შეამცირა ქალთა რაოდენობა საკანონმდებლო ორგანოში. შეიცვალა საბჭოთა რეჟიმისათვის დამახასიათებელი იდეოლოგიური მიდგომა ქალთა საკითხისადმი – გაძლიერდა ტრადიციული პატრიარქალური შეხედულებები ქალის როლისა და დანიშნულების შესახებ საზოგადოებაში, რაც განსაკუთრებით რეგიონებშია საგრძნობი.

ერთიანი საბჭოთა ეკონომიკური სივრცის დაშლისა და ქვეყანაში გატარებული არასწორი ეკონომიკური რეფორმების ფონზე, საქართველოს მოსახლეობის ნახევარზე მეტი სიღარიბის ზღვარს მიღმა აღმოჩნდა. მოსახლეობის 52,7% სიღარიბის ზღვარს მიღმა ცხოვრობს. უკიდურესი სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მყოფი მოსახლეობის რიცხვი კი 16,9%. ათასწლეულის მიზნების განსახორციელებლად საქართველოში 2003 წლის ივნისში ხელისუფლებამ შეიმუშავა საქართველოს ეკონომიკური განვითარებისა და სიღარიბის დაძლევის პროგრამა. პროგრამის დაწყებიდან 2 წლის თავზე უცხოური და საერთაშორისო ორგანიზაციების მონიტორინგის შედეგების გათვალისწინებით, პროგნოზი არცთუ სახარბიელოა. წინა წლებთან შედარებით ღარიბი მოსახლეობის წილი უმნიშვნელოდ შემცირდა (1,8%-ით). უცვლელი დარჩა უკიდურესი სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მყოფი მოსახლეობის რიცხვი. ექსპერტთა აზრით, საქართველოში სიღარიბის მაჩვენებლები ზრდის ტენდენციას ატარებენ და არსებითი ზემოქმედების გარეშე, 2015 წლისათვის სიღარიბის მაჩვენებლები არა თუ შემცირდება, არამედ 68,2%-ს მიიღწევს (უკიდურესი სიღარიბისა კი – 29,6%-ს)¹. საინტერესოა სიღარიბის ზრდის მაჩვენებელთა განსხვავება სოფლისა და ქალაქის ჭრილში. 2004 წელთან შედარებით, სიღარიბის დონის მაჩვენებელი ზრდის ტენდენციით ხასიათდება: ქალაქში — 2.8 პროცენტული პუნქტით, ხოლო სოფლად – 4.6 პროცენტული პუნქტით².

მსოფლიო ბანკის მონაცემებით, საქართველო მეორე ქვეყანაა პოსტსაბჭოთა სივრცეში, სადაც ოჯახის უფროსის სქესი მჭიდრო კავშირშია სიღარიბესთან.³ კონფლიქტებისა და შრომითი მიგრაციის შედეგად მკვეთრად გაზრდილი იმ ოჯახების რაოდენობა, რომლებსაც სათავეში ქალები უდგანან. როგორც ნესი, ასეთი ოჯახები მოსახლეობის უღარიბეს ფენას მიეკუთვნებიან.

გარდამავალ პერიოდში ქვეყანაში უკონტროლო პრივატიზაციის პროცესებმა გამოიწვია ქალთა დასაქმების ტრადიციული სფეროების არეალის შემცირება, რამაც ამ სანარმოებში დასაქმებული ქალების უმეტესობა უმუშევარი დატოვა. სამსახურთან ერთად მათ სამუშაო ადგილებთან დაკავშირებული სოციალური დახმარებები და შეღავათებიც დაკარგეს, რომელთა სანაცვლოდაც სხვა სოციალური დაცვის მექანიზმები არ შექმნილა.

ზემოაღნიშნული პრობლემების მიუხედავად, სახელმწიფო დღეს ნაკლებადაა ორიენტირებული შრომის ბაზარზე არსებული გენდერული დისბალანსის მიზეზების აღმოფხვრაზე. შეინიშნება უარყოფითი ტენდენცია, რაც გამოიხატება აშკარა დისკრიმინაციული ხასიათის მქონე კანონპროექტის შემუშავებას

¹ „ათასწლეულის განვითარების მიზნები საქართველოში“. თბილისი. 2005

² „ათასწლეულის განვითარების მიზნები თბილისში“. თბილისი. 2007

³ „გენდერული პრობლემები გარდამავალ პერიოდში“. მსოფლიო ბანკი. 2002 წ.

შრომითი კანონმდებლობის შესახებ.¹

2008 წლის მონაცემებით, ქალები დასაქმებულთა საერთო რიცხვის 44,9%-ს შეადგენენ. მათი უმეტესობა დაბალანაზღაურებად სამსახურებში მუშაობს (მაგ. პედაგოგთა 70% ქალია. დაწყებითი განათლების დაწესებულებებში, სადაც ყველაზე დაბალი ანაზღაურებაა, ქალები 83%-ს შეადგენენ). 56,6% სოფლის მეურნეობაშია დასაქმებული², 12,6 % – განათლების სფეროში, 9,9 % – ვაჭრობაში, 6,2 % – ჯანმრთელობის დაცვისა და სოცუზრუნველყოფის სფეროში. ქალების ნომინალური ხელფასი ეკონომიკის ყველა სექტორში ნაკლებია დაქირავებით დასაქმებულ კაცთა საშუალო ნომინალურ ხელფასზე. შემოსავლების საერთო მაჩვენებლებზე გავლენას ახდენს დაბალი პენსიებიც. საშუალო პენსია საარსებო მინიმუმზე 5-ჯერ ნაკლებია, პენსიონერთა 64,6%-ს კი ქალები შეადგენენ.³

თვითდასაქმებულ ქალებში მცირეა მენარმე ქალების წილი (13,8%), როცა იგივე სტატუსით კაცებში 26,2% დასაქმებული. საზოგადოების დამოკიდებულების გარდა, ეს შეიძლება იმითაც აიხსნას, რომ ქალებს ნაკლებად მიუწვდებათ ხელი რესურსებზე, კრედიტებზე, ტექნოლოგიებზე. არ ფლობენ ბიზნესის სანარმოებლად საჭირო ცოდნას.

ამასთან, საქმიანი/მენარმე ქალები ნაკლებად არიან ორიენტირებულნი თანამშრომლობაზე, ჯგუფურ მუშაობაზე, რაც ერთი მხრივ, ხელს შეუწყობდა მათ თვითგანვითარებას, მეორე მხრივ, გააძლიერებდა მათ სამოქალაქო აქტივობას. ჯანსაღი სოციალური გარემო და ეკონომიკა აუცილებლად გულისხმობს ამგვარი ტიპის თანამშრომლობას.⁴

განსაკუთრებით მძიმეა სოფლად მცხოვრებ ქალთა მდგომარეობა. პატრიარქალური ტრადიციების გავლენა რეგიონებში უფრო საგრძნობია, სოფლად მცხოვრებ ქალებს ნაკლებად მიუწვდებათ ხელი ინფორმაციაზე ქალთა უფლებების შესახებ. განსაკუთრებულ ყურადღებას საჭიროებენ მუსულმანებითა და ეთნიკური უმცირესობებით მჭიდროდ დასახლებული რეგიონები, სადაც ქალების საქმიანობა მთლიანად შემოიფარგლება ოჯახურ/შინამეურნეობაში დასაქმებით. შესაბამისად არ ხდება მათი შრომის ვალორიზება და მათი საზოგადოებრივ საქმიანობაში ჩართულობა მაქსიმალურად შეზღუდულია.

კრედიტები და სესხები სოფლად მაცხოვრებელი ქალებისათვის განსაკუთრებით ხელმიუწვდომელია რამდენიმე მიზეზის გამო: როგორც წესი, ქალები ნაკლებად არიან მესაკუთრეები; მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებისა და საბანკო სექტორის საკრედიტო პოლიტიკა ფაქტობრივად არ ითვალისწინებს სასოფლო-სამეურნეო სესხების სპეციფიკას (გრძელვადიანი და მცირეპროცენტისანი კრედიტები და სხვ.).

სიღარიბის დონის ზრდამ ქვეყანაში უარყოფითი გავლენა მოახდინა ქვეყნის ეკოლოგიაზეც. მოსახლეობის დაბალმა ეკოლოგიურმა სენსიტიურობამ მზარდი სიღ-

¹ შრომის კოდექსის მიხედვით ორსულობა, მშობიარობა და ბავშვის მოვლა შრომითი ურთიერთობის შეჩერების საფუძველს წარმოადგენს, რომლის დროსაც დაქირავებულს არ მიეცემა ანაზღაურება. გასულ წელს გაუქმდა კანონი საავადმყოფო სოციალური დაზღვევის შესახებ, რომელიც არეგულირებდა დროებითი შრომისუუნარობისა და დეკრეტული შვებულების ანაზღაურების საკითხებს. ამ საკითხების მარეგულირებელი ნორმა ამოღებული იქნა შრომის კოდექსიდანაც. დროებითი შრომისუუნარობისა და დეკრეტული შვებულების ანაზღაურების წესს წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შესახებ კანონი განსაზღვრავს, რომელიც შეუსაბამოდ მცირე, არაადეკვატურ ანაზღაურებას ითვალისწინებს.

² „დასაქმების უცვლელი ტენდენციის პირობებში, შინამეურნეოებში, რომელთა შემოსავლის წყარო სასოფლო თვითდასაქმებაა, სიღარიბის მაღალი რისკის ჯგუფად რჩება“. ათასწლეულის განვითარების მიზნები საქართველოში. განხორციელების ანგარიში 2004-2005 წწ. თბილისი. 2005 წ.

³ „ქალი და კაცი“. სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი. თბილისი. 2008 წ.

⁴ Gender Assessment for USAID Caucasus. June 2003. Tbilisi.

არიბის ფონზე გაზარდა ანთროპოგენული ზეწოლა, როგორც ბიზნეს-სექტორის, ასევე მარგინალური ფენების მხრიდანაც, რომლებიც პრაქტიკულად არსებობენ ბუნებრივი რესურსების ხარჯზე. ბუნებრივი რესურსების არაგეგმაზომიერი გამოყენება (ხე-ტყის უკონტროლო ჭრა, სავარგულებისა და საძოვრების, წყლის რესურსების არაგეგმაზომიერი მოხმარება, ბრაკონიერობა და სხვ.) საფრთხეს უქმნის რეგიონის ბიომრავალფეროვნებას. მეორეს მხრივ, დასაქმებისა და შემოსავლის ალტერნატიული საშუალებების გარეშე კი პრაქტიკულად უშედეგო და არაეფექტურია საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ რეკომენდებული სხვადასხვა ეკოპროგრამების განხორციელება და იმპლემენტაცია.

მნიშვნელოვანია, რომ სოფლად მაცხოვრებელ ქალთა გაძლიერებაზე მიმართული პროექტები მეტ-ნაკლებად ითვალისწინებდეს ზემოჩამოთვლილ პრობლემებსა და ტენდენციებს.

„ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერი ჯგუფი“, რომელიც 2000 წლიდან მუშაობს სოფლად მაცხოვრებელ ქალთა გაძლიერებაზე სოციალურ-ეკონომიკურ სფეროში ორიენტირებული იყო პროექტებზე, რომელიც ხელს შეუწყობდა მათ თვითდასაქმებასა და გაძლიერებას ორგანიზებული ურთიერთთანამშრომლობის გზით.

სოფლად მაცხოვრებელ ქალებთან რამდენიმეწლიანმა მუშაობამ დაგვანახა, რომ მათი რესურსებისა და სხვა გარე ფაქტორების გათვალისწინებით, მათი თვითდასაქმების ერთ-ერთ ოპტიმალურ გზას აგროტურიზმი და აგროტურისტული ქსელის ჩამოყალიბება წარმოადგენდა. მასპინძლობის ტვირთი ოჯახში ტრადიციულად ქალს ეკისრება, მაგრამ ეს შრომაც, ისევე როგორც ზოგადად მისი საქმიანობა ოჯახურ შინამეურნეობაში, ვალორიზებული არაა. აგროტურიზმის კიდევ ერთი თავისებურება იმაში მდგომარეობს, რომ ის ხელს უწყობს მასპინძელი ოჯახების გარშემო სათემო მეურნეობების შექმნას, მცირე ტურისტული ინფრასტრუქტურის ჩამოყალიბებას. ეს ყოველივე სოფლად მცხოვრები ქალების ეკონომიკური გაძლიერებისა და კვალიფიკაციის ამაღლების გარდა, ხელს უწყობს ქალების აქტიურ ჩაბმას ქვეყანაში მიმდინარე სოციო-კულტურულსა და ეკონომიკურ ცხოვრებაში საკუთარი მეურნეობისაგან მოუწყვეტლად.

2001 წლიდან „ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერმა ჯგუფმა“ დაიწყო საქართველოს სხვადასხვა რეგიონებში ისეთი ოჯახების მოძებნა, რომლებიც აკმაყოფილებდნენ აგროტურიზმის განვითარებისათვის საჭირო მოთხოვნებს. ორგანიზაციამ მათთვის შეიმუშავა ინდივიდუალური აგროტურისტული კონცეფციები, ინფორმაცია მათ შესახებ განთავსდა როგორც ორგანიზაციის ვებგვერდზე, ისე უცხოურ აგროტურისტულ კატალოგებში, მოვიზიდეთ მათთვის ტურისტები.

ადგილობრივი განვითარება, რომლის ერთ-ერთ აგენტსაც წარმოადგენს აგროტურისტული საქმიანობა დაკავშირებულია მუდმივ ფორმაციებთან, ინფორმაციის გაცვლასთან. ამასთან, იზრდება აგროტურიზმით დაინტერესებულ ოჯახთა რიცხვიც. შესაბამისად, ჩვენ შევიმუშავეთ პერმანენტული ტრენინგებისა და ფორმაციების კურსი რეგიონში მცხოვრები ქალებისათვის, ვინც აგროტურიზმითაა დაინტერესებული (კურსი მოიცავს ისეთ საკითხებს როგორიცაა: ქვეყნისა და რეგიონული ტურისტული რესურსები; ეკოგანათლება, მდგრადი განვითარება და გენდერული ბალანსი; სამოქალაქო აქტივობა და ადგილობრივი თვითმმართველობა; სოლიდარობის მნიშვნელობა და ქსელური მუშაობის უპირატესობები; კოლექტიური აქტივობა; ინდივიდუალური ტურისტული სერვის-პაკეტის დამოუკიდებლად შედგენის პრაქტიკული უნარ-ჩვევები; ინფორმაცია ქვეყანაში არსებული საგადასახადო პოლიტიკის, მიკროს-

აფინანსო და საკრედიტო ინსტიტუტების შესახებ; ბიზნეს-გეგმების შედგენის პრაქტიკული უნარ-ჩვევები და სხვ.).

6 წლისანი მუშაობის შედეგად, 2006 წელს აგროტურისტული ქსელი და-მოუკიდებელ იურიდიულ პირად დარეგისტრირდა როგორც ფონდი „გლეხების მასპინძლობა საქართველოში“, დღესდღეობით ფონდს ჰყავს 10 ნამდვილი და 16 ასოცირებული წევრი საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში. ქსელი მომხმარებელს სთავაზობს: მწვანე, ორნიტოლოგიურ, მუსიკალურ, ღვინის ტურებს; საზაფხუ-ლო სკოლების ორგანიზებას.

ქალთა ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებები მჭიდროდაა და-კავშირებული ერთმანეთთან. ამიტომაც, ვთვლით, რომ მიღწევები, რომელიც ჩვენს ჯგუფს აქვს მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ ქსელის წევრებისათვის, არ-ამედ მნიშვნელოვან რესურსს წარმოადგენს ქვეყანაში საჭირო სოციალური ცვ-ლილებების განხორციელების ინიცირებისთვისაც.

ქალთა ეკონომიკური ელგოპიარების გაუმჯობესება

მისილ თოქმარზიშვილი

საქართველოს ნეოლიბერალური პოლიტიკის გენდერული პრობლემები

მიხეილ თოქმაზიშვილი (1955) ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი. მუშაობს სხვადასხვა არასამთავრობო ორგანიზაციებში. ნლების განმავლობაში იყო გაეროს პროგრამის „გენდერი და პოლიტიკა სამხრეთ კავკასიაში“ ექსპერტი. არის ნაშრომების ავტორი მაკროეკონომიკის, ეკონომიკური პოლიტიკის, საერთაშორისო ეკონომიკისა და სოციალური ეკონომიკის სფეროებში.

შესავალი

უკანასკნელი 5 წლის განმავლობაში საქართველოში განხორციელებულმა ინსტიტუციურმა ცვლილებებმა და ეკონომიკის განვითარების წინააღმდეგობებმა კვლავ დააყენა დღის წესრიგში გენდერული პრობლემების გადაჭრის აუცილებლობა, რომელიც დაკავშირებულია როგორც მემკვიდრეობით მიღებულ გადმონაშთებთან და ოჯახის ტრადიციულ მოდელთან, ასევე სრულად ახალი ტენდენციების აღმოცენებასთან, რომელიც შრომის ბაზრის განვითარებამ, სოციალური დაცვის სისტემის ცვლილებამ და სოციალური ინფრასტრუქტურის განვითარებამ წარმოშვა. გენდერული პრობლემები კიდევ უფრო გაამწვავა გლობალური კრიზისის შედეგად საქართველოს ეკონომიკის ზრდის ტემპების დაცემამ და საქართველო-რუსეთის ომის შედეგად დევნილების ახალი ტალღის გამოჩენამ. ყოველივე ამან მოითხოვა სახელმწიფო ფინანსების განაწილების ახალი მიდგომების გამოყენება და სოციალურ და გენდერულ პრობლემებზე ორიენტირებული პოლიტიკის შემუშავება. ბიუჯეტის სოციალურმა ორიენტაციამ კიდევ უფრო გაზარდა სახელმწიფოს როლი გენდერული პრობლემების გადაჭრაში. დღეს საკანონმდებლო ორგანოში განიხილება გენდერული კონცეფციის მიღების საკითხიც.

შრომის ბაზრის გენდერული პრობლემები

საბაზრო ეკონომიკაზე გარდამავალ პერიოდში, საქართველოსათვის, ისევე როგორც სხვა პოსტკომუნისტური ქვეყნისათვის, დამახასიათებელი გახდა მოსახლეობის დაბალი შემოსავლები, შეზღუდული ფისკალური რესურსები და განუვითარებელი საბაზრო ინსტიტუტები. პოლიტიკურმა არასტაბილურობამ, ეკონომიკის დარგობრივმა კრიზისებმა და მოუწყობელმა საგარეო ურთიერთობებმა ექსტრემალური ვითარება შექმნა საქართველოში და ძალზე გაამწვავა სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები. ყოველივე ეს კი რეფლექსურად აისახა შრომის ბაზრის განვითარებაში: მკვეთრად შემცირდა დასაქმება, წარმოიშვა რეგიონალური და გენდერული დისპროპორციები და უმუშევრობამ, განსაკუთრებით, ახალგაზრდობაში, ხანგრძლივი ხასიათი შეიძინა.

2004 წლიდან საქართველოში საფუძველი ეყრება ე.წ. „რადიკალურად ლიბერალური“ ეკონომიკის პრინციპების განხორციელებას, რომლის თანახმად, ეკონომიკის ყველა სექტორი იმართება მხოლოდ თავისუფალი საბაზრო კანონების თანახმად და სახელმწიფო არ ანიჭებს პრიორიტეტს არც ერთ სექტორს. ინსტიტუციური რეფორმების შედეგად საქართველო იქცა მონიანე რეფორმისტულ ქვეყნად. ბიზნესის გამარტივებამ და ეკონომიკაში სახელმწიფო ჩარევის მინიმალიზაციამ ხელი შეუწყო პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ზრდას. მიუხედავად ამისა, შრომის ბაზარი დაძაბული დარჩა.

საქართველოში შრომის ბაზრის არსებული სტრუქტურა ძირითადად დაეფუძნა დემოგრაფიული, სოციალურ-ეკონომიკური და ინსტიტუციონალური ფაქტორების ზემოქმედებას. დაქირავებით დასაქმებულები დღემდე ვერ გახდნენ ეკონომიკის წარმმართველი ძირითადი ძალა, რომელსაც შეუძლია ქვეყანაში შრომის მწარმოებულობის ზრდა უზრუნველყოს.

გამოკვლევებმა სხვადასხვა ქვეყანაში დაადასტურეს, რომ როდესაც მამაკაცების დასაქმება მცირდება, ქალების დასაქმება პროცენტულად ნაკლებად მცირდება ან კიდევ იგივე რჩება, და პირიქით. უმუშევრობის დროს აუნაზღაურებელი შრომის რაოდენობა ქალებში უფრო მეტად იზრდება, ვიდრე მამაკაცებში. ამდენად, ქალის დასაქმება უფრო მოქნილია და მგრძნობიარეა ბაზრის

ცვლილებების მიმართ, ვიდრე მამაკაცის, თუმცა, დასაქმების „კომერციალიზაციის“ მაჩვენებელი, ანუ ანაზღაურებადი შრომის წილი შრომითი დანახარჯების მთლიან მოცულობაში ქალებში საგრძნობლად დაბალია მამაკაცებთან შედარებით. ყოველ 100 მამაკაცზე ქალების რაოდენობა საოჯახო მეურნეობაში დასაქმებულთა შორის ორჯერ და მეტად აღემატება აღნიშნულ თანაფარდობას დაქირავებით დასაქმებულთა შორის. ამასთან, ქალი პროფესიული სამუშაოდან ადვილად გადაერთვება ოჯახურ საქმეებზე, მამაკაცი კი უფრო მჭიდროდ არის „მიბმული“ პროფესიულ საქმიანობასთან, ამიტომ სამუშაოს დაკარგვა მასზე უფრო მტკივნეულად მოქმედებს, ვიდრე ქალზე.

საქართველოში შრომის ბაზარი გენდერულად სეგმენტირებულია. ქალები ძირითადად სახელმწიფო სექტორში არიან დასაქმებული. როგორც გამოკვლევები ცხადყოფს, შრომის ბაზარზე ქალების კვალიფიკაცია არ ჩამორჩება მამაკაცების კვალიფიკაციას. მიუხედავად ამისა, თუ 1990-იანი წლების დასაწყისში საქართველოს ეროვნულ მეურნეობაში დასაქმებული ქალის საშუალო ხელფასი მამაკაცის საშუალო ხელფასის 75 პროცენტს შეადგენდა, 1990-იანი წლების ბოლოსათვის იგი 52 პროცენტამდე დაეცა და შემდეგ კიდევ უფრო მეტად შემცირდა. ყოველივე ეს, ოჯახურ მეურნეობაში ქალის აუნაზღაურებელ შრომის მნიშვნელობის ზრდასთან ერთად, საქართველოში შრომის ბაზარზე გენდერული პრობლემების არსებობაზეც მეტყველებს.

სიღარიბის ზრდამ გაზარდა ქალების დასაქმება მამაკაცის პროპორციულად, თუმცა, გენდერული ვერტიკალური უთანასწორობა, როგორც თანამდებობების დაკავებაში და კარიერის კეთებაში, ასევე შრომის ანაზღაურებაში, კვლავ დიდია. ამის მაგალითია ის, რომ თუ ევროპის ქვეყნებში საშუალოდ 17 პროცენტით ჩამორჩება ქალის ერთობლივი ანაზღაურება მამაკაცის ერთობლივ ანაზღაურებას, საქართველოში ეს სხვაობა 52 პროცენტს აღწევს.

ამასთან, ბოლო წლებში ეკონომიკური ტემპების ზრდა მცირედით უზრუნველყოფდა დასაქმების არასახარბიელო სტრუქტურის ცვლილებას. თუ 2003 წელს თვითდასაქმებულებს ეკავათ ყველაზე დიდი წილი მთლიანად დასაქმებულებში და შეადგენდა 75 პროცენტს, 2007 წელს იგი შემცირდა დაახლოებით 20 პუნქტით, ხოლო იმ სფეროებში კი, რომლებიც სწრაფი ტემპებით იზრდებოდა (კომუნიკაციები, გადამამუშავებელი მრეწველობა, მშენებლობა, საფინანსო-საინვესტიციო და სხვ.), ვერ უზრუნველყოფდა დასაქმების მკვეთრ ზრდას ამ სექტორებისათვის დამახასიათებელი დასაქმების შეზღუდული ბუნების გამო.

საქართველოში დასაქმების დიდი წილი აგრარულ სექტორზე მოდის, მაგრამ სექტორში დაბალი შრომის მწარმოებლურობის გამო, მოსახლეობის მიგრაცია ქალაქად კვლავ დიდ პრობლემას წარმოადგენს. ამას ემატება მიგრაციული პროცესების „ფემინიზაცია“, უცხოეთის ქვეყნებში, სადაც ქალზე მოდის შრომითი ემიგრაციის ყველაზე დიდი ტვირთი. მიგრაციის „ფემინიზაციამ“, მონყვით ქალი შინამეურნეობისაგან და კიდევ უფრო გაამწვავა საქართველოში ისედაც არასახარბიელო დემოგრაფიული მდგომარეობა.

შრომითი მიგრაცია

ქალთა რაოდენობის მასიური ზრდა შრომით მიგრაციაში დამახასიათებელი ტენდენცია გახდა საერთაშორისო მიგრაციისათვის. ქალი მარტოხელა, გათხოვილი, უმეტეს შემთხვევაში უკეთესი განათლებით, ვიდრე მამაკაცი, ცხოვრების პირობების გაუმჯობესების მიზნით საზღვრებს გარეთ ეძებს სამუშაოს. ბოლო პერიოდში შრომით მიგრანტთა შორის ქალთა წილი უფრო მეტად იზრდება, ვიდრე

მამაკაცების. კვლევებით დადასტურებულია, რომ მრავალ ქვეყანაში შრომის ბაზრის სტრუქტურულმა ცვლილებებმა განაპირობეს შრომითი მიგრაციის ფემინიზაცია.¹

განათლებისა და პროფესიონალიზმის მაღალი დონე ქალებს სტიმულს აძლევს, რაც შეიძლება ნაკლებად იქნენ დაკავებული შრომით ოჯახში. შრომის დანაწილების ტრადიციული გენდერული მოდელი თანდათანობით იცვლება. ქალიც ისევე მონაწილეობს ოჯახის ბიუჯეტის ფორმირებაში, როგორც მამაკაცი. ქალისთვის მნიშვნელოვანია არა მარტო ფინანსური ფაქტორი, არამედ მორალურიც. ქალის საქმიანობა მხოლოდ ოჯახში არაპრესტიჟული გახდა. შრომის ბაზარზე დასაქმებული ქალი თავს უფრო კომფორტულად და დამოუკიდებლად მიიჩნევს, ამიტომაც შესაძლებლობის პირობებში შრომის ბაზარს ირჩევს.

საშუალო შემოსავლების ოჯახებში ქალის რეპროდუქციული საქმიანობა დაქირავებულ შრომის ძალამ შეცვალა. განვითარებული ქვეყნებში ქალთა უმრავლესობამ აუნაზღაურებელი საოჯახო შრომიდან გადაინაცვლა ანაზღაურებად შრომაში, ხოლო მათი ადგილი დაიკავა განვითარებადი ქვეყნებიდან ჩამოსულმა შრომითმა მიგრანტებმა. მიუხედავად გარკვეული კვალიფიკაციისა და პროფესიონალიზმისა, გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებიდან ჩამოსული ქალები დასაქმდნენ მომსახურების ინფრასტრუქტურის დაბალ საფეხურზე. მათი უმრავლესობა მოახლედ, მომვლელად, დამხმარე მუშად, გამყიდველად და ოფიციანტად მუშაობს. სამხრეთ აზიისა და აღმოსავლეთ აზიის თავისუფალ ეკონომიკურ ზონებში მთელი სამუშაოს ძალის 80 % ქალია. იგი იაფი სამუშაო ძალაა. მათგან საკმაოდ დიდი ნაწილი შრომითი ემიგრანტია და ჩაბმულია გასართობ ინდუსტრიაში, უმეტესად პროსტიტუციაში.²

1990-იან წლებში საქართველოში ქალთა შრომითი მიგრაცია არ იყო დამახასიათებელი. ტრადიციული, ქართული მენტალიტეტისათვის მიუღებელი იყო, რომ ქალს ოჯახი მიეტოვებინა და საშოვარზე შორს წასულიყო. მაგრამ არსებულმა რეალობამ, ღრმა სოციალურ - ეკონომიკურმა კრიზისმა, ცხოვრების დონის დაცემამ განაპირობა ის, რომ შრომითი მიგრაცია გახდა საქართველოს მოსახლეობის ფიზიკური არსებობის შენარჩუნების ერთ-ერთი გზა. მან დასაბამი მისცა ქალთა ფართო მონაწილეობას შრომით მიგრაციაში. შრომით მიგრანტთა გენდერული სტრუქტურა ნათლად გვიჩვენებს ქალთა და მამაკაცთა ხვედრითი წილის გათანაბრებას ამ პროცესებში.

გამოკვლევით დადგინდა, რომ ქალები დასაქმებულნი არიან მომსახურეობის სექტორში მომვლელებად, აღმზრდელებად, ოფიციანტებად, დამლაგებლებად, გამყიდველებად და ა.შ.

ქალთა შრომითი მიგრაცია გამოწვეულია მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური პირობებით, რომელიც უარყოფით გავლენას ახდენს ოჯახზე, დემოგრაფიულ განვითარებაზე. მამაკაცებთან შედარებით ქალებს უფრო უჭირთ ოჯახიდან შორს ყოფნა. ხშირია შემთხვევა, როცა მცირეწლოვანი შვილების პატრონი მიგრანტი ქალები სხვის შვილებს ზრდიან. საკუთარი შვილები კი სამშობლოში ახლობლების აშარა ჰყავთ დატოვებული. მათი წილი, ვისაც ქმარი და შვილები საქართველოში ჰყავთ, მთელ ნაკადში ერთი მესამედია, აქედან, შვილიანი კი უფრო მეტი.

ქალთა შრომითი ემიგრაციის ინტენსიურობის ზრდამ მნიშვნელოვნად შეცვალა ოჯახის სტრუქტურა და გენდერული როლური ფუნქციები. გახშირდა

¹ Castles S., Miller J., The Age of Migration, International Population, Movements to the Modern World, London, 1993; International organization For Migration, Migrant Workers 1999, International Migration. IMO: April 2001

² Becker G.S. "A Theory of the allocation Time". The Economic Journal vol.80 Harvard page 15

ოჯახური ძალადობის შემთხვევები. შესუსტდა ახალგაზრდებსა და ბავშვებზე ოჯახის მორალური ზეგავლენა. რთულმა ეკონომიკურმა და სოციალურმა ფაქტორებმა გამოიწვიეს ტრეფიკინგთან, პროსტიტუციასა და დამნაშავეობასთან დაკავშირებული მოვლენების გავრცელება ქვეყანაში, სადაც ძალადობის მსხვერპლთა შორის ქალები უმრავლესობას წარმოადგენენ.

ქვეყნის გარეთ ქალები ძირითადად დაკავებული არიან არაფორმალურ სექტორში, სადაც არ არსებობს შრომითი უფლებების დაცვის ლეგალური მექანიზმი.

მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარება

ამ პრობლემებს ემატება მცირე მენარმეობის განუვითარებლობა. საქართველოში ბოლო წლებში (2002-2006წწ.) ჩამოყალიბებული პროპორციების მიხედვით, ბიზნეს-სექტორის მთლიან ბრუნვაში მცირე ბიზნესის წილად მოდის დაახლოებით 15 პროცენტი, საშუალო ბიზნესის წილად – 10 პროცენტი და მსხვილი ბიზნესის წილად – 75 პროცენტი. შედარებისათვის, ევროკავშირში გაცილებით დაბალია მსხვილი ბიზნესის წილი და შეადგენს მთელი ბრუნვის დაახლოებით 42 პროცენტს. შესაბამისად, მაღალი - საშუალო (19%) და მცირე (39%) ბიზნესის წილი.

საქართველოში 2002-2008 წლებში ჩამოყალიბებული პროპორციების მიხედვით, ბიზნეს-სექტორის მთლიან ბრუნვაში მცირე ბიზნესის წილად დაახლოებით 15 პროცენტი მოდის, საშუალო ბიზნესის წილად – 10 პროცენტი, მსხვილი ბიზნესის წილად კი – 75 პროცენტი. მთლიანად საშუალო და მცირე ბიზნესის წილი მთლიან გამოშვებაში 1/4-ს არ აღემატება.¹

ოფიციალური სტატისტიკური მონაცემებით, 2000 წლიდან დღემდე გრძელდება სამენარმო სექტორის მთლიან ბრუნვასა და საერთო გამოშვებაში მცირე და საშუალო ბიზნესის წილის შემცირება და მსხვილი ბიზნესის წილის ზრდა. ამის შედეგად კატასტროფულად დაბალი რჩება სამუშაოს დამქირავებლების რიცხოვნობა. ამჟამად, დამქირავებულთა საერთო რაოდენობა 20 ათასზე ნაკლებია და 2003 წელთან შედარებით მათი რიცხვი არა თუ არ გაიზარდა, არამედ შემცირდა კიდევ დაახლოებით 2,5 ათასი კაცით.

ეს სფერო განსაკუთრებით გენდერულად მგრძნობიარეა, რადგან ქალი როგორც მენარმე, ძირითადად ამ სფეროში იკეთებს კარიერას. გარდა ამისა, იგი დასაქმების ერთ-ერთი მთავარი პოტენციური სფეროა. ამ სექტორში დასაქმებულია მომუშავეთა ნახევარზე მეტი, მაგრამ მთლიან გამოშვებაში მათი ერთობლივი წილი ძალიან დაბალია, 20 პროცენტზე ნაკლებია. დღეს საქართველოში ეკონომიკური ზრდა ძირითადად მსხვილი საწარმოების წილად მოდის, სადაც ძირითადად მამაკაცებია დასაქმებული (გადამამუშავებელი მრეწველობა). მას ზრდადი ტენდენცია აქვს, ხოლო მცირე და საშუალო საწარმოების კონკურენტუნარიანობა და ეფექტიანობა დაბალია და სულ უფრო მცირდება. მათი განვითარება რეცესიულ მდგომარეობაშია.

სახელმწიფო სექტორის გენდერული ტენდენციები

გენდერული დისბალანსი არსებობს სახელმწიფო დასაქმების სფეროშიც. როგორც გამოკვლევები ადასტურებს, ეს სფერო ქალებისათვის დასაქმების ყველაზე სასურველია.

¹ ევროკავშირში მსხვილი ბიზნესის წილი მთელი ბრუნვის დაახლოებით 42 პროცენტს შეადგენს და მაღალია საშუალო და მცირე ბიზნესის წილი, შესაბამისად, - 19 და 39 პროცენტი.

სახელმწიფო სექტორი 2006 წელს იყო ქალის უპირატესი დასაქმების სფერო, მაგრამ სამინისტროების რეორგანიზაციის შედეგად მისი წილი 2006-2008 წლებში მნიშვნელოვნად შემცირდა. ეს არის იმის დასტური, რომ რეორგანიზაცია უპირველეს ყოვლისა ამცირებს ქალის დასაქმებას.

შემცირდა ხელმძღვანელ თანამდებობებზე მათი ხვედრითი წილიც და 2008 წელს შეადგინა 28-29 პროცენტი. ამასთან, სახელმწიფო სექტორში ქალის საშუალო თვიური ხელფასი შედაგენს მამაკაცის მხოლოდ 80 პროცენტს. ქალის უპირატესმა გამონათავისუფლებამ ამ სექტორში კიდევ უფრო გაზარდა ქალისა და კაცის ხელფასებს შორის სხვაობა 2005-2007 წლებში, მაგრამ 2008 წელს იგი მკვეთრდა გაუარესდა, მიუხედავად ამისა მისმა ხელფასმა შედაგინა კაცის ხელფასის 90 პროცენტი. რაც არის გენდერული განსხვავების გამოვლინება.

ფაქტობრივად 2005-2008 წლებში სახელმწიფო სექტორში ქალის დასაქმების მაჩვენებლები გაუარესდა, მართალია, სახელმწიფო სექტორში ერთობლივად დასაქმებული ქალების განათლება აღემატება მამაკაცების განათლების დონეს, მაგრამ თანამდებობისა და ანაზღაურების განაწილების თვალსაზრისით დისბალანსი საკმაოდ დიდია. ამასთან, სახელმწიფო სექტორში დასაქმებულთა საერთო რაოდენობაში ყოველ 100 მამაკაცზე მართვის ორგანოს ხელმძღვანელია 36 ქალი, 161 უმაღლესი დონის კვალიფიციური სპეციალისტი, 159 საშუალო დონის კვალიფიციური სპეციალისტი, 254 ინფორმაციის მომზადებით, დოკუმენტების გაფორმებით, აღრიცხვითა და მომსახურებით დაკავებული მუშაკი. უკანასკნელი წლების განმავლობაში კიდევ უფრო გაძლიერდა პროფესიული და ვერტიკალური სეგრეგაცია შრომის ბაზარზე.

ნეოლიბერალური პოლიტიკიდან სოციალურ ორიენტაციაზე ტრანსფორმაცია

საქართველოში მიმდინარე ეკონომიკური პოლიტიკა ეფუძნება ნეოლიბერალურ ღირებულებებს, სადაც სოციალურ პრობლემეტიკას მეორეხარისხოვანი მნიშვნელობა ენიჭება. ამ ღირებულებების შესაბამისად, სახელმწიფო საკუთრების განსახელმწიფოებრიობის პროცესმა და ბიზნესის კეთების ლიბერალიზაციამ უნდა უზრუნველყოს დამატებითი სამუშაო ადგილების გაჩენა და დასაქმების დონის ზრდაც, რაც თავის მხრივ, აქტიური სოციალური პოლიტიკის განხორციელებას შეუწყობდა ხელს. საქართველოში მნიშვნელოვანი რეფორმები გატარდა საგადასახადო, საბაჟო სფეროებში, შემცირდა საგადასახადო განაკვეთები და გამარტივდა საბაჟო პროცედურები. ამის პარალელურად შემცირდა სახელმწიფოს ინსტიტუციური ჩარევა ეკონომიკაში. შედეგად დაჩქარდა ეკონომიკის ზრდის ტემპები, მაგრამ იმპორტზე ორიენტირებულმა პოლიტიკამ მნიშვნელოვნად იმოქმედა ინფლაციის იმპორტზეც და გლობალური კრიზისის შედეგად კი შემცირდა პირდაპირი ინვესტიციები. მრავალი სანარმო გაკოტრების საფრთხის წინ დადგა. გაიზარდა უმუშევრობა და ქალის დასაქმების წილი შინამეურნეოებში. ყოველვე ამან კიდევ ერთხელ მოითხოვა ხელისუფლების მხრიდან რადიკალური ღონისძიებების გატარების აუცილებლობა, განსაკუთრებით კი სოციალურ სფეროში.

2008 წლამდე საქართველოს ბიუჯეტი ორიენტირებული იყო იმ ურთიერთობებზე, რომლებსაც უნდა განემტკიცებინა უსაფრთხოება და უზრუნველყო სახელმწიფო საქმიანობის ეფექტიანობის ამაღლება. ბიუჯეტი მხოლოდ 2008 წლიდან გახდა ორიენტირებული სოციალური პრობლემების მოგვარებაზე. სახელმწიფო საფინანსო პოლიტიკამ გენდერული ელფერიც შეიძინა. ასეთი რადიკალური ცვლილებები განპირობებული იყო სოციალური დაძაბულობის ზრდით,

რომელმაც თავის მხრივ, მოითხოვა სოციალური რეფორმების წარმართვის აუცილებლობა. სახელმწიფო ბიუჯეტის რესურსების განაწილება რადიკალურად შეიცვალა და მთელ რიგ ინფრასტრუქტურაში (განათლება, ჯანდაცვა) დაფინანსება განხორციელდა სადაზღვევო პრინციპებისა და შედეგზე ორიენტირებული პოლიტიკის საფუძველზე. შესაბამისად, შეიცვალა დანახარჯების დინამიკა. ამასთან, მიზნობრივმა სოციალურმა დაფინანსებამ გაზარდა სახელმწიფო ბიუჯეტის სოციალური ტვირთი და პოზიტიურად იმოქმედა ლარიზი სოციალური ფენების დაცვაზე. მიუხედავად ამისა, ყოველივე ეს არასაკმარისი აღმოჩნდა იმისათვის, რომ გენდერული ბალანსი დამყარებულიყო. საქართველო გენდერული განვითარების ინდექსის მიხედვით 124 ქვეყანას შორის 93 ადგილზე აღმოჩნდა, ხოლო გენდერული თანასწორობის ინდექსით კი 65 ადგილზე, მაშინ როდესაც ბიზნესის კეთების ინდექსით იგი მე-11 ადგილზეა მსოფლიოს 153 ქვეყანას შორის.

დასკვნა

მთლიანობაში ნეოლიბერალური პოლიტიკის გახორციელებამ, მართალია, ხელი შეუწყო ეკონომიკის დაჩქარებას, მაგრამ იგი არაადეკვატური იყო იმისათვის, რომ ქვეყანაში გადაჭრილიყო სოციალური პრობლემები და ორიენტაცია საყოველთაო კეთილდღეობაზე ყოფილიყო აქცენტირებული. ახალმა საბიუჯეტო ინიციატივებმა შექმნა სასტარტო პირობები სიღარიბის დასაძლევად და სოციალური ფონის გასაუმჯობესებლად, მაგრამ ეკონომიკის ზრდის ტემპების მკვეთრი დაცემა კიდევ უფრო ზრდის სოციალურ პრობლემებს და უმუშევრობას და მტკივნეულს ხდის გენდერული თანასწორობის საკითხებს.

ქალები და მღვრალი გენვითარება

მარინა ელგაძიძე

განათლების მისაწვდომობა არაქართულ- ნოვანი ქალებისათვის და მათი მონაწილეობა საზოგადოებრივ ცხოვრებაში

მარინა ელბაქიძე კითხულობს ფსიქოლო-
გიის კურსს თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტში. 1996 წლიდან მუშაობს
„მშვიდობის, დემოკრატიისა და განვი-
თარების კავკასიურ ინსტიტუტში“; მისი
კვლევის ძირითად სფეროს წარმოად-
გენს კონფლიქტების ანალიზი, ასევე
ეთნიკური, რელიგიური და გენდერული
საკითხები.

საქართველოში გენდერული თანასწორობის კონტექსტში, ძირითადად სამოქალაქო საზოგადოების ფარგლებში, მიმდინარეობს მსჯელობა რამდენად არიან ჩართული ქალები საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, მაგალითად, პოლიტიკის, ბიზნესის და სხვა სფეროებში. ამ საკითხებზე მსჯელობისას ხშირად გაისმის კითხვა, რამდენად აქვთ ქალებს შესაბამისი კვალიფიკაცია, პროფესიული უნარები და, რაც მთავარია, რამდენად აქვს ქალების მონაწილეობის საჭიროება, „მოთხოვნილება“ საზოგადოებას და თავად ქალს. ასეთი მსჯელობები ხშირად სპეკულაციური ხასიათისაა ან საზოგადოების მნიშვნელოვანი ნაწილის მიერ გენდერული თანასწორობის პრობლემები ხელოვნულ საკითხად მიიჩნევა. სქესთა თანასწორობისა და ქალის ადამიანის უფლებების თემის წამოჭრა ცალკეულ შემთხვევებში ირონიასაც კი იწვევს. ამ თემისადმი ასეთი არაერთმნიშვნელოვანი და ხშირად ემოციური დამოკიდებულება ადასტურებს, რომ იგი იმსახურებს სიღმისეულ განხილვას, ანალიზს და წამოჭრილ კითხვებზე დამაჯერებელი, არგუმენტირებული პასუხების გაცემას. თუნდაც იმის გარკვევა, ეს მართლაც ხელოვნური თუ არსებითი საკითხია ჩვენი საზოგადოებისათვის, მნიშვნელოვნად წაადგებოდა რეფორმების პროცესში მყოფ ქვეყანას.

ფაქტია, რომ ბოლო ორი ათწლეულის მანძილზე, მკვეთრი პოლიტიკური და ეკონომიკური რყევების ფონზე, ქალისა და კაცის როლი სოციალურ-ეკონომიკური ინდიკატორების მიხედვით მნიშვნელოვნად შეიცვალა; გარკვეული წვლილი შეიტანეს ქალებმა პოლიტიკურ პროცესებშიც. მაგრამ როგორია ამ წვლილის მნიშვნელობა, რა მოუტანა ამან საზოგადოებას და მომავალში საით და რა ფორმით უნდა წარიმართოს ქალების პოტენციალი, ამის სისტემური ანალიზი და შეფასება, შეიძლება ითქვას, არ გაკეთებულა. თუმცა, ჩატარდა ცალკეული მნიშვნელოვანი კვლევები გენდერული თანასწორობის მდგომარეობის შესწავლის მიმართულებით და არსებობს ექსპერტული შეფასებები (ანგარიშები), რომელთაგან მნიშვნელოვან ნაწილში აღნიშნულია, რომ გენდერული თანასწორობის თვალსაზრისით საქართველოში მნიშვნელოვანი ხარვეზებია სხვადასხვა სფეროებში.

გენდერული თანასწორობის საკითხზე, ისევე როგორც სხვა სოციალურ მოვლენებზე მსჯელობისას, უნდა განვიხილოთ საკითხის სამართლებრივი, ეკონომიკური, სოციალური, ფსიქოლოგიური და ზოგიერთი სხვა ასპექტი. ამ საკითხის სამართლებრივი მხარე, შეიძლება ითქვას, ძირითადად დადებითად ფასდება დარგის ექსპერტების მიერ — საქართველოს კანონმდებლობით უზრუნველყოფილი იურიდიული ბაზა არსებითად საკმარისია გენდერული თანასწორობისათვის. უნდა აღინიშნოს, რომ ამ სამართლებრივი საფუძვლის შექმნა დაიწყო ედუარდ შევარდნაძის მმართველობის პერიოდში, ხოლო ვარდების რევოლუციის შემდეგ საკანონმდებლო ბაზა ამ მიმართულებით კიდევ უფრო გაუმჯობესდა. გამართული სამართლებრივი საფუძვლის არსებობის მიუხედავად, ექსპერტების მნიშვნელოვანი ნაწილი აღნიშნავს, რომ ეს კანონები არ არის ქმედითი, რადგან მათში არ არის ჩადებული მათი აღსრულების მექანიზმი და, რაც მთავარია, ქვეყანაში ამ კანონების სრულყოფილად ამოქმედების პოლიტიკური ნება არ არსებობს.

კანონების ქმედითუწარჩინობას შესაძლოა ერთგვარ დაბრკოლებას უქმნის საზოგადოებრივი ცნობიერებაც, რომელიც არ არის მზად, ღიად იმსჯელოს გენდერული თანასწორობის საკითხებთან დაკავშირებულ პრობლემებზე; საზოგადოების ღირებულებათა სისტემაში ეს საკითხი თითქოსდა არ წარმოადგენს პრიორიტეტს. ამის დასტურად გამოდგება, მაგალითად, პარლამენტის ცალკეული წევრების (კანონშემომქმედთა!) ცინიკური რეაქცია, რომელიც 2006 წელს პარლამენტში ოჯახური ძალადობის წინააღმდეგ მიმართული კანონპრო-

ექტის განხილვას მოჰყვა. თავად სამოქალაქო საზოგადოებაშიც კი გენდერული თანასწორობის საკითხებსა და ქალის ადამიანის უფლებებზე მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციები ხშირად მარგინალურად აღიქმება. საზოგადოება არ იღებს „ახალ გენდერულ იდეებს“ და თავად ამ ორგანიზაციებმაც არ იციან, როგორ მიანოდონ „უცხო“ მოსაზრებები საზოგადოებას ისე, რომ აგრესია ან ირონია არ გამოიწვიონ, როგორც მამაკაცებში, ასევე თავად ქალებში. გავრცელებული სტერეოტიპები და თავად ქალების ტრადიციული წარმოდგენები სქესთა როლებზე და ქალთა უფლებებზე, შეიძლება, არანაკლები წინააღმდეგობა იყოს, ვიდრე მამაკაცების ხედვა.

ცხადია, პოლიტიკური ნების სიმწირე პოლიტიკური ძალების მხრიდან, ეკონომიკური სირთულეები და საზოგადოების შეხედულებათა არსებული სისტემა ქმნის ერთგვარ დაბრკოლებას საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ პროცესებში ქალების აქტიური მონაწილეობის მიმართულებით. ამ ფაქტორების გარდა მნიშვნელოვანია საზოგადოების ამ საკითხებში ინფორმირებულობის ხარისხი და საზოგადოდ, განათლების მისაწვდომობა. ინფორმირებულობისა და განათლების დაბალი ხარისხი შეიძლება მნიშვნელოვანი წინაპირობა იყოს, როგორც ქალთა უფლებების დარღვევისა, ასევე მათი საზოგადოებრივ პროცესებში დაბალი ხარისხით მონაწილეობისა. ინფორმირებულობის დაბალი ხარისხი გენდერული თანასწორობის საკითხებში დღეს მთელ საზოგადოებას სქესის მიუხედავად თანაბრად ახასიათებს; განათლების მისაწვდომობის თვალსაზრისით, არ არსებობს რაიმე დისკრიმინაცია სქესის მიხედვით, სამართლებრივად ყველას თანაბარი უფლება ეძლევა – ქალსაც და კაცსაც. ფაქტობრივად მდგომარეობაც ადასტურებს ამას, მაგალითად, ბოლო სასწავლო წლის სტატისტიკა გვიჩვენებს, რომ ქალი სტუდენტების რაოდენობა უმაღლეს სასწავლებლებში მამაკაცების რაოდენობაზე ცოტა მეტიც კი არის. ეს ფაქტი, ცხადია, თავისთავად არ არის გარანტი იმისა, რომ ქალები კარიერის შემდეგ საფეხურზეც მამაკაცების თანაბარი კონკურენტები იქნებიან.

როგორია საზოგადოების არაქართულენოვანი ნაწილის და, კერძოდ, არაქართულენოვანი ქალების მდგომარეობა ამ თვალსაზრისით? როგორია მათი ინფორმირებულობის ხარისხი და განათლების მიღების პერსპექტივები? საზოგადოების არაქართულენოვანი ნაწილის მონაწილეობა (მიუხედავად სქესისა) ქვეყნის საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ცხოვრებაში გაცილებით მცირეა, ვიდრე ქართულენოვანი მოსახლეობისა. ამ ჯგუფის წარმომადგენელი ქალები საზოგადოებრივ პროცესებთან დაკავშირებით გადანაცვლებების მიღებაში ნაკლებად მონაწილეობენ. ეს სრულიად არ ნიშნავს იმას, რომ მათ არა გააჩნიათ შესაბამისი უნარები ან აქტივობის პოტენციალი, მათი როგორც პერსონალური, ასევე მათი, როგორც ჯგუფის, შესაძლებლობები ისეთივეა როგორც დანარჩენი ქალების, მაგრამ ეს შესაძლებლობები დღეს უფრო ქმედითია თემის დონეზე და პასიურია მთელი საზოგადოების მასშტაბით. ასეთი მდგომარეობის არსებითი წინაპირობა არის სახელმწიფო ენის (ქართულის) ცოდნის დაბალი ხარისხი, რომელიც უფრო ხშირად სრული არცოდნის დონეზეა (ძირითადად ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ რეგიონებში). ენის არცოდნა და აქედან გამომდინარე ინფორმირებულობის დაბალი ხარისხი ბარიერს უქმნის ამ ჯგუფს აქტიური მონაწილეობა მიიღოს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში.

სახელმწიფო ენის არცოდნა ქმნის ბარიერს განათლების მიღებაში, რომელიც, „მაღალ დონეზე“ გადანაცვლებების მიღებაში მონაწილეობისათვის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი წინაპირობაა. როგორია ზოგადი (სასკოლო) და უმაღლესი განათლების მისაწვდომობა არაქართულენოვანი მოსახლეობისათვის? ამ კითხვაზე პასუხის გასაცემად გადავხედოთ სტატისტიკას. არაქართულენოვან მო-

სახეობას ძირითადად ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლები ქმნიან – საქართველოს მოსახლეობის დაახლოებით 17 %; არაქართულენოვანი სკოლები საჯარო სკოლების საერთო რაოდენობის 11,96 % შეადგენს (სულ 265 არაქართულენოვანი სკოლაა); არაქართულენოვანი სკოლების მოსწავლეები მოსწავლეთა საერთო რაოდენობის 8,79 % შეადგენენ. განათლების ხელმისაწვდომობა კანონმდებლობით ყველასათვის თანაბრად არის გარანტირებული (იხ. საქართველოს „კანონი ზოგადი განათლების შესახებ“). მიუხედავად ამისა, ცალკეული კვლევები ადასტურებს, რომ სწავლების ხარისხი არაქართულენოვან სკოლებში უფრო დაბალია, ვიდრე ქართულენოვან სკოლებში. ამის დასტურად გამოდგება 2009 წელს ჩატარებული სასკოლო ოლიმპიადის - ოლიმპიადის მეორე ეტაპზე გასულთა შორის სულ რამდენიმე მოსწავლე იყო არაქართულენოვანი სკოლიდან. ამის ძირითადი მიზეზებია მოძველებული და ქართული სკოლებისაგან განსხვავებული სასწავლო პროგრამები და სახელმძღვანელოები, პედაგოგთა კვალიფიკაცია და ა.შ. მაგრამ მთავარი პრობლემა მაინც სახელმწიფო ენის სწავლების და მისი ცოდნის დაბალი ხარისხია. ხელისუფლების მხრიდან ამ პრობლემების დასაძლევად არის რიგი მცდელობებისა (რამდენიმე კლასისათვის ითრავმნა სახელმძღვანელოები ქართულიდან არაქართულენოვან მოსწავლეთა მშობლიურ ენაზე, მომზადდა ქართული ენის შემსწავლელი სახელმძღვანელო „თავთავი“, ხორციელდება პროგრამა ქართული ენის პედაგოგთა მოსამზადებლად და ა.შ.), მიუხედავად ამისა, ამ სკოლების წარმომადგენლების მნიშვნელოვანი ნაწილი მიიჩნევს, რომ ამ მიმართულებით ხელისუფლება და განათლების სამინისტრო არ ახორციელებს გააზრებულ და ეფექტურ პოლიტიკას, შესაბამისად, შიშობენ, რომ უახლოეს მომავალში დაგეგმილი ცვლილებებიც ვერ იქნება წარმატებული. მაგალითად, განათლების შესახებ კანონის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის შესაბამისად, იმ ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებებში, სადაც სწავლება ხორციელდება არასახელმწიფო ენაზე, საქართველოს ისტორია, საქართველოს გეოგრაფია და სხვა საზოგადოებრივი მეცნიერებები უნდა ისწავლებოდეს ქართულად (აფხზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკაში - ქართულად ან აფხაზურად). კანონის 58-ე მუხლის შესაბამისად მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტი უნდა ამოქმედდეს ეტაპობრივად არაუგვიანეს 2010-2011 სასწავლო წლისა. მაგრამ, დღევანდელი რელობიდან გამომდინარე, ეს არაგანხორცილებადია, რადგან ამ სკოლების პედაგოგებს და მოსწავლეებს არ გააჩნიათ შესაბამისი ენობრივი კომპეტენცია და ქართული ენის სწავლების დაბალი დონის გამო ვერც ექნებათ უახლოეს 2-3 წელიწადში. ასეთი ფონის პირობებში უნდა დავუშვათ, რომ განათლება ამ ჯგუფისათვის უფრო რთულად მისაწვდომია.

სკოლის მიტოვება - კიდევ ერთი ინდიკატორია, რომელიც გვიჩვენებს, რომ ზოგად განათლებას არაქართულენოვანი მოსწავლეების უფრო მცირე პროცენტული წილი იღებს, ვიდრე ქართულენოვანი მოსწავლეებისა. სკოლის მიტოვების პროცენტული მაჩვენებელი არაქართულენოვანი სკოლების მოსწავლეებს შორის უფრო მაღალია (სკოლის მიტოვების საერთო მაჩვენებელი დაახლოებით ერთ პროცენტს აღწევს). ამ ნიშნით აზერბაიჯანული სკოლები გამოირჩევიან, სკოლის მიტოვების საერთო რიცხვიდან მათზე 30% მოდის. ამ შემთხვევაში მკაფიოდ ჩანს გენდერული სხვაობა. მათ დიდ ნაწილს, ვინც სკოლას ტოვებს, შეადგენენ გოგონები. მიტოვების ყველაზე დიდი წილი მოდის საბაზო საფეხურზე (ზოგადი განათლების სისტემა მოიცავს სამ საფეხურს: დაწყებითი, საბაზო და საშუალო). ქვემო ქართლისა და სამცხე-ჯავახეთის სკოლებში ზედა კლასებში (ძირითადად სოფლად) გოგონებს პრაქტიკულად ვერ ნახავთ – ისინი ან გათხოვილი არიან, ან სკოლაში ოჯახი არ უშვებს. აზერბაიჯანელი გოგონების მნიშვნელოვანი ნაწილი სასკოლო განათლების გარეშე რჩება.

ამ საკითხებთან დაკავშირებით, ყურადღება უნდა მივაქციოთ არაქართულენოვანი სკოლების პედაგოგებისა და დირექტორების პრობლემებსაც, მით უმეტეს, განათლების სისტემა ქალების მიერ უმრავლესობით „დაპყრობილი“ ლამის ერთადერთი დარგია. სტატისტიკური მონაცემებით, განათლების სფეროში დასაქმებულია 80% ქალია (სტატისტიკის დეპარტამენტის 2004 წლის მონაცემები). თუ ქალები „ჩივიან“, რომ პოლიტიკაში და „სერიოზულ“ ბიზნესში მცირედ არიან წარმოდგენილი, განათლების სფეროში უმრავლესობას ქმნიან. არაქართულენოვანი სკოლების პედაგოგები შედგენენ პედაგოგების საერთო როდენობის 9,5%-ს. მათ შემთხვევშიც მონაწილეობის არსებით დაბკოლებას ენის არცოდნა წარმოადგენს. ძნელია ისაუბრო მათ საზოგადოებრივ აქტიუობაზე, როცა ხშირად პროფესიულ საქმიანობასთან დაკავშირებული საკითხებიც კი დაუძლეველია მათთვის. მაგალითად, ორი წლის წინ სკოლის დირექტორებისათვის ჩატარებულ საკვალიფიკაციო გამოცდებზე სრული პასიურობა გამოიჩინეს. თუ ერთ ქართული სკოლაზე კონკურსით რამდენიმე კანდიდატი მოდიოდა, ერთ არაქართულენოვან სკოლაზე საშუალოდ 0,3 კონკურსანტი მიდიოდა. მათ წინასწარ გადაწყვიტეს, რომ ვერ დაძლევენ სასერტიფიკაციო ტესტის ქართულენოვან ნაწილს. მართალიც იყვნენ, სახელმწიფო ენის მწირი ცოდნის გამო, კონკურსი ბოლომდე მხოლოდ 26 კანდიდატმა გაიარა, ანუ 265 არაქართულენოვანი სკოლიდან მხოლოდ 26 სკოლაშია სერტიფიცირებული დირექტორი. უახლოეს მომავალში დაგეგმილია მასწავლებელთა სერტიფიცირება. ამისათვის არაქართულენოვანი სკოლების პედაგოგების მომზადება თითქმის არ ხდება ქართული ენის არცოდნის გამო (მოსამზადებელი ტრენინგები მასწავლებელისათვის ძირითადად ქართულ ენაზე მიმდინარეობს). არაქართულენოვანი სკოლების პედაგოგები მცირედ არიან ჩართული მოსამზადებელ ეტაპში და შიშობენ, რომ ვერ დაძლევენ ტესტირებას არა მარტო ენის არცოდნის გამო, არამედ პროგრამებისა და სახელმძღვანელოების განსხვავების გამო. მათ აშფოთებთ ისიც, რომ არ მზადდება ახალი კადრი და პედაგოგიური კოლექტივის „დაბერების“ პროცესი ქართულ სკოლებთან შედარებით უფრო სწრაფად მიდის, პედაგოგთა 62 % არაქართულენოვანი სკოლებში ორმოც წელს არის გადაცილებული და ასე თუ გაგრძელდა, 20 წლის შემდეგ პრაქტიკულად ახალგაზრდა მასწავლებელი აღარ ეყოლება. დაბერება რომ არ მოხდეს, საშუალოდ წელიწადში 100 პედაგოგი უნდა მომზადდეს და ჩაენაცვლოს ძველ თაობას. ეს კი ფაქტია, დღეს ვერ ხორციელდება, პრაქტიკულად არ მზადდება კადრი არაქართულენოვანი სკოლებისათვის. დღეს უკვე არა მარტო ქართული ენის პედაგოგების, არამედ სხვა საგნების პედაგოგების დეფიციტიც არის რეგიონებში და სოფლის სკოლებში. შესაბამისად, იმედი იმისა, რომ შემდეგი თაობა ამ სკოლებიდან უფრო განათლებული წამოვა, მცირეა.

უმაღლესი განათლების მიღება დღეს ყველაზე მწვავე საკითხია არაქართულენოვანი ახალგაზრდებისათვის. უნდა აღინიშნოს, რომ საზოგადოების არაქართულენოვანი ნაწილი (ისევე როგორც საზოგადოების დანარჩენი ნაწილი) უმაღლეს სასწავლებლებში მისაღებ ერთიან ეროვნულ გამოცდებს, როგორც სამართლიან და არაკორუფციულ პრინციპზე აგებული სისტემას, დადებითად აფასებს, მიიჩნევს განათლების სისტემაში მიმდინარე რეფორმის ყველაზე წარმატებულ კომპონენტად. მაგარამ სავალდებულო გამოცდა ქართულ ენაში, მათი დიდი ნაწილისათვის მიწვდომელს ხდის საუნივერსიტეტო განათლებას. აქედან გამომდინარე, საქართველოს უნივერსიტეტებში ჩაბარების მსურველ არაქართულენოვან აბიტურიენტთა რიცხვი აბიტურიენტების საერთო რაოდენობის დაახლოებით 1 % შეადგენს, შესაბამისად, სტუდენტთა რიცხვიც მცირეა, ჩარიცხულ სტუდენტთა რაოდენობის დაახლოებით - 0,5% (უნივერსიტეტში მის-

აღებ გამოცდაზე სავალდებულო საგნებია: ზოგადი უნარები, ქართული ენა, უცხო ენა და ბოლო ცვლილებით დაემატება მეოთხე სავალდებულო გამოცდა. აბიტურიენტს შეუძლია ზოგადი უნარები ჩააბაროს ქართულ, რუსულ, სომხურ ან აზერბაიჯანულ ენაზე, დანარჩენი გამოცდები - რუსულ ან ქართულ ენაზე. ქართული ენა სავალდებულოა და ერთიანი სტანდარტია ყველასათვის).

უნდა აღინიშნოს, რომ ხელისუფლება ბოლო წლების მანძილზე ცდილობს არაქართულენოვანი აბიტურიენტების პრობლემების გადაჭრას, თუმცა ექსპერტების აზრით, ხელისუფლება ხშირად „ცდის და შეცდომის მეთოდით“ ეძებს სწორ გადაწყვეტილებას და არა აქვს ჩამოყალიბებული გრძელვადიანი სტრატეგია. ხელისუფლების მხრიდან პრობლემის გადაწყვეტის მცდელობაზე მეტყველებს ცალკეული პროგრამების მოქმედება. მაგალითად, დღეს „ერთიანი გამოცდებისათვის მომზადების პროგრამის“ ფარგლებში მოქმედებს მოსამზადებელი კურსები რეგიონებში კომპაქტურად განსახლებულ ეთნიკური უმცირესობებისათვის; მოქმედებს ეუთო-ს ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლესი კომისრისა და საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს ერთობლივი პროექტები ენის სასწავლებლად; შემუშავდა და დამტკიცდა არაქართულენოვან სკოლებში ქართული ენის სწავლების ახალი სასწავლო გეგმა, რომელიც მომზადდა საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროსა ეუთო-ს ეროვნულ უმცირესობათა დარგში უმაღლესი კომისრის პროგრამების – ქართულის, როგორც მეორე ენის სწავლება სამცხე-ჯავახეთის არაქართულენოვან სკოლებში და ქართულის, როგორც მეორე ენის სწავლების ხელშწყობა ქვემო ქართლის არაქართულენოვან სკოლებში – ფარგლებში; 2008 წელს საქართველოს განათლებისა სამინისტროსა და ეუთო-ს ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლესი კომისრის ოფისის თანამშრომლობით შემუშავდა ბილინგვური განათლების სტრატეგია. ამჟამად საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროში განიხილება პროექტი, რომელიც ქვემოთხსენებულ სიტემით (ჩასარიცხი სტუდენტების 5%) საშუალებას მისცემს არაქართულენოვან აბიტურიენტებს ჩაირიცხონ მხოლოდ უნარების გამოცდით უმაღლეს სასწავლებელში და ერთი წელი, „ნოლი“ კურსი (გარკვეული ოდენობის სახელმწიფო დაფინანსებით) დაუთმონ ენის სწავლას. ენის ათვისების შემთხვევაში უგამოცდოდ გადავლენ შესაბამისი ფაკულტეტის პირველ კურსზე. ეს არსებითად შეცვლის განათლების მისაწვდომობის საკითხს, როგორც არაქართულენოვანი ქალების, ასევე მამაკაცებისათვის.

მაგრამ უმაღლესი განათლება არ არის ერთადერთი ფაქტორი საზოგადოებრივ პროცესებში ქალების ან არაქართულენოვანი მოსახლეობის ჩასართავად; განათლება და ინფორმირებულობა არის სასარგებლო საფუძველი, მაგრამ აუცილებელია ყველა სხვა სოციალური და სამართლებრივი მექანიზმების ამუშავება, რომელიც ხელს შეუწყობს საზოგადოდ ქალების და არაქართულენოვანი ქალების მონაწილეობას გადაწყვეტილების მიღების პროცესებში სხვადასხვა დონეზე.

გამოყენებული წყაროები

1. გამოცდების ეროვნული ცენტრის ვებ-გვერდი www.naec.ge
2. საბედაშვილი თამარ. გენდერი და დემოკრატიზაცია. საქართველო: 1991-2006. ჰაინრიხ ბიოლის ფონდი. თბილისი, 2007 წ.
3. განათლების სისტემაში მიმდინარე რეფორმების შეფასება. მშვიდობის, დემოკრატიისა და განვითარების კავკასიური ინსტიტუტის მიერ ჩატარე-

ბული კვლევა. 2009 წ.

4. საქართველოს კანონი განათლების შესახებ www.parliament.ge
5. საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს ვებ-გვერდი www.mes.gov.ge
6. საქართველოში სქესთა თანაბარი შესაძლებლობების გენდერული თანასწორობის მდგომარეობა. კავკასიის ქალთა ქსელი. ანგარიში, 2006-2008 წ.
7. ტაბატაძე შალვა. საქართველოს განათლების სისტემის რეფორმა და არაქართულენოვანი სკოლები: რეკომენდაციები პოლიტიკის შესამუშავებლად. მშვიდობის, დემოკრატიისა და განვითარების ინსტიტუტი. თბილისი, 2009 წ.

ქაღები და მღვრელი განვითარება

ნინო შავჭულიძე

სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებში სოფლად
მცხოვრებ ქალთა უნარ-შესაძლებლობების
გაზრდა და მათი ჩართვა გუნებრივი
რესურსების მდგრად მართვაში

ნინო შავგულიძე (1972) განათლებით ქიმიკოსი, 2003 წელს მიენიჭა დოქტორის აკადემიური ხარისხი. წლების განმავლობაში კითხულობდა ლექციებს თბილისის სამედიცინო უნივერსიტეტის სამედიცინო ქიმიის კათედრაზე ქართველი და უცხოელი სტუდენტებისთვის. 2007 წლიდან მოღვაწეობს კავკასიის გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციების ქსელში (CENN) პროექტის მენეჯერის პოზიციაზე. გამოქვეყნებული აქვს 23 სამეცნიერო ნაშრომი და არის 2 პატენტის ავტორი.

სამხრეთ კავკასიის რეგიონი ბუნებრივი რესურსების მრავალფეროვნებით გამოირჩევა. ქალი კი ამ რესურსების საკმაოდ აქტიური მომხმარებელია. ამიტომაც, ბუნებრივი რესურსების მდგრადი მართვის უზრუნველსაყოფად, მნიშვნელოვანია აღნიშნულ საკითხებზე გადანყვეტილების მიღების პროცესში ქალების მონაწილეობა.

თუმცა, რეალობა სხვაგვარია. ქალების უმრავლესობა ბუნებრივი რესურსების მართვაში მონაწილეობას არ იღებს და ხელი არ მიუწვდება გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებული პოლიტიკის განსაზღვრისა და გადანყვეტილების მიღებაზე. განსაკუთრებით მწვავედ დგას საკითხი სოფლებში, სადაც ქალის მონაწილეობა ადგილობრივი ბუნებრივი რესურსების მართვაში საკმაოდ მნიშვნელოვანია.

მდგომარეობის გამოსასწორებლად, გენდერული როლის განაწილების არსებული დოგმების რღვევასთან ერთად, აუცილებელია ქალების ცოდნის დონის ამაღლება და შესაბამისი უნარ-ჩვევების განვითარება ბუნებრივი რესურსების მდგრადი მართვის საკითხებთან დაკავშირებით.

ამ მხრივ, აღსანიშნავია ის ინიციატივა, რომელსაც კავკასიის გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციების ქსელი (CENN) ახორცილებს ტრანსსაზღვრო მდინარეების — ხრამი-დებედასა და ალაზნის — აუზებში. ინიციატივის მიზანია:

ქალთა უნარ-შესაძლებლობების გაზრდა სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებში (საქართველო, სომხეთი, აზერბაიჯანი)

ქალთა აქტიური ჩართვის ხელშეწყობა ბუნებრივი რესურსების მართვის პროცესში

რეგიონული თანამშრომლობის განვითარების ხელშეწყობა

ადგილობრივი ქალების გააქტიურების და ბუნებრივი რესურსების მართვის პროცესში მათი ჩართვის მიზნით, სამხრეთ კავკასიის სამივე ქვეყანაში სოფლად მცხოვრებ ქალთა 4 საბჭო შეიქმნა – გულგულა-ფშაველის¹, რატევანის², შნოლის³ და გერეხლი-თალას⁴.

სოფლები სწრაფი გარემოსდაცვითი შეფასების საფუძველზე შეირჩა — გაანალიზდა არსებული ლიტერატურული მონაცემები, მოეწყო შეხვედრები მოსახლეობასთან, სამთავრობო და არასამთავრობო სტრუქტურების წარმომადგენლებთან, რის შედეგადაც იდენტიფიცირებული იქნა ადგილზე არსებული პრობლემები. ჩატარებული შეფასების საფუძველზე გამოიკვეთა გარემოსდაცვითი კუთხით მეტ-ნაკლებად მსგავსი პრობლემების მქონე სოფლები, რაც ოთხივე ქალთა საბჭოსთვის გამოსადეგი ერთიანი სამოქმედო გეგმის შემუშავების საშუალებას იძლევა.

დაარსებისთანავე, ქალთა საბჭოებმა აქტიურად დაიწყეს მუშაობა ადგილზე არსებული პრობლემების იდენტიფიცირებისა და გადაჭრის კუთხით და უკვე მნიშვნელოვან შედეგებსაც მიაღწიეს:

სოფელ რატევანში წლების განმავლობაში მოუგვარებელი საკითხი გადაწყდა, რომელიც 11 კუსტარული სანარმოს მიერ გარემოს ორგანული ნარჩენებით დაბინძურებასთანაა დაკავშირებული. ზაფხულში ორგანული ნარჩენები იხრნება, გამოიყოფა სუნი და ადგილობრივ მოსახლეობას ცხოვრების გაუსაძლისი პირობები ექმნება. რატევანის ქალთა საბჭოს წარმომადგენლების ძალისხმევით მიღებული იქნა გადანყვეტილება ბუნებრივი გამომწენდი საშუალებების – სეპტიკური ავზების — მშენებლობის შესახებ, რომელსაც თავად მენარმეები და ადგილობრივი მთავრობა დააფინანსებს.

¹ სოფლები გულგულა და ფშაველი მდებარეობს თელავის რაიონში, საქართველო

² სოფელი რატევანი მდებარეობს ბოლნისის რაიონში, საქართველო

³ სოფელი შნოლი მდებარეობს თუმანიანის რაიონში, სომხეთი

⁴ სოფლები გერეხლი და თალა მდებარეობს შესაბამისად ბელაქანის და ზაქათალას რაიონებში, აზერბაიჯანი

თელავის რაიონში, ქალთა საბჭოს და სათემო ცენტრის წარმომადგენლების მიერ განხორციელებული პროექტების შედეგად, სოფელი გულგულა 4 მცირე ზომის, არალეგალური ნაგავსაყრელისგან გასუფთავდა; ხოლო ფშაველში ბავშვებისათვის გასართობი პარკი მოეწყო.

შნოლის ქალთა საბჭოს აქტიურობის შედეგად სოფლის მოსახლეობა ონკანის წყლის სასმელად გამოყენებას შეძლებს¹. მიღწეულია შეთანხმება ფრანგულ-სომხურ კომპანია „არმენია-ჯურთან“, რომელიც წყლის სისტემის რეაბილიტაციას განახორციელებს.

სოფელ გერეხლში ქალთა საბჭოსა და ადგილობრივი მთავრობის აქტიური თანამშრომლობით ბუნებრივი აირი იქნა შეყვანილი.

ამავე დროს გადწყვეტილების მიღების პროცესში ქალების ჩართვის ეფექტურობის უზრუნველსაყოფად საბჭოს წევრებს ჩაუტარდათ ტრენინგები შესაბამისი უნარ-ჩვევების განვითარების მიზნით თემებზე: სამოქალაქო სექტორის და სხვა დაინტერესებული პირების უფლებები და პასუხისმგებლობა, საზოგადოების ჩართულობის მნიშვნელობა ბუნებრივი რესურსების მართვის პროცესში, პროექტის წერის უნარ-ჩვევები, ბიუჯეტის მონიტორინგი, კოალიციის შექმნა, მოლაპარაკების წარმოების უნარ-ჩვევები, ლიდერობის უნარ-ჩვევები, ადვოკატირება და ლობირება, საზოგადოებრივი მონიტორინგი.

ტრანსსასაზღვრო მდინარეების აუზში არსებული პრობლემატიკის უკეთ გაცნობისა და შემდგომი ნაბიჯების სწორედ დაგეგმვის მიზნით ჩატარდა სოციოლოგიური კვლევა², რომლის ფარგლებშიც შესწავლილი იქნა მდინარეების — ხრამი-დებედასა და ალაზნის აუზებში ბუნებრივი რესურსების მართვასთან დაკავშირებული საკითხების გენდერული ასპექტები, ანუ:

გარემოს მდგომარეობის ზეგავლენა საკვლევ ტერიტორიაზე მცხოვრებ ქალებზე;

ქალების როლი ბუნებრივი რესურსების მართვაში;

ბუნებრივი რესურსების მართვის პროცესში საკვლევ ტერიტორიაზე მცხოვრები ქალების ჩართვის მზაობა.

სოციოლოგიური გამოკითხვა სპეციალურად მომზადებული კითხვარების საშუალებით თავად ქალთა საბჭოს წევრებმა ჩაატარეს. ამისთვის მათ შესაბამისი ტრენინგი გაიარეს³.

კვლევამ მოიცვა საქართველოს, სომხეთისა და აზერბაიჯანის ექვსი რაიონი — თელავი, ყვარელი, ზაქათალი, ბელაქანი, ბოლნისი და თუმანიანი.

სულ გამოკითხული იქნა 810 რესპონდენტი, მათ შორის:

518 ქალი, რამაც გამოკითხულთა 64% შეადგინა და

292 მამაკაცი, გამოთხულთა 36%

ასაკობრივი კატეგორიის მიხედვით, გამოკითხვაში მონაწილეობა მიიღო ყველა სრულწლოვანი ასაკობრივი კატეგორიის წარმომადგენელმა. კვლევის ფარგლებში, გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებული პრობლემატიკის გარდა, შესწავლილ იქნა მოსახლეობის დემოგრაფიული სტრუქტურა:

რესპონდენტის ოჯახური მდგომარეობა

რესპონდენტთა განათლება

რესპონდენტთა დასაქმებულობა

ოჯახის რაოდენობრივი შემადგენლობა და გენდერული სტრუქტურა

მიგრაცია და მისი მიზეზები

¹ დაახლოებით ბოლო 10 წლის განმავლობაში ონკანში მღვრიე წყალი მოდის, რომელიც სასმელად გამოუყენებელია

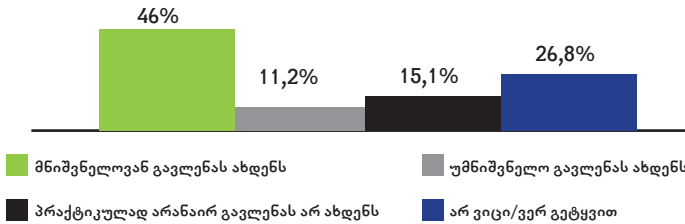
² კვლევა განხორციელებული იქნა ჩ-ის სოციოლოგის, ნინო თევზაძის მიერ

³ ტრენინგი ჩაატარა CENN-ის სოციოლოგმა, ნინო თევზაძემ, 2008 წლის 22-25 სექტემბერს

რესპონდენტის ოჯახის ეკონომიკური მდგომარეობა
ოჯახში გადანაწილებების მიღების განმსაზღვრელი ფაქტორები
თუმცა, წინამდებარე ნაშრომში კვლევის მხოლოდ ის ნაწილი განიხილება, რო-
მელიც ბუნებრივი რესურსების მართვასთან დაკავშირებულ საკითხებს ეხება.

გარემოს მდგომარეობის ზეგავლენა საკვლევ ტერიტორიაზე მცხოვრებ ქა- ლებზე

გამოკითხული ქალი რესპონდენტების აზრით, ბუნებრივი რესურსების მოხ-
მარება (ტყის ჭრა, ძოვება, თევზის ჭერა და სხვ.) მნიშვნელოვან გავლენას ახ-
დენს მათი ოჯახების ეკონომიკურ მდგომარეობაზე.

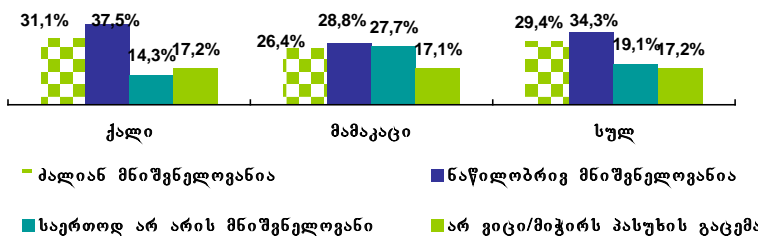

გრაფიკი №1. ქალების აზრი თემის ოჯახების ეკონომიკურ მდგომარეობაზე
ბუნებრივი რესურსების მოხმარების გავლენის შესახებ
საკმაოდ მრავალფეროვანია იმ გარემოსდაცვითი პრობლემების სია, რომ-
ლებიც, ქალების აზრით, აქტუალურია მათი სოფლებისათვის და სასწრაფო
გადანაწილებას მოითხოვს. თუმცა, ასევე აღსანიშნავია, რომ საკვლევ არეალ-
ში მცხოვრები ქალებისთვის ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანია შემდეგი სამი
საკითხი¹:

წყალთან დაკავშირებული პრობლემები (სასმელი და საირიგაციო წყალი);
მდინარის დაბინძურება;
ტყის გაჩეხა.

ქალების როლი ბუნებრივი რესურსების მართვაში

საკვლევ ტერიტორიაზე მცხოვრები ქალების უმრავლესობა თვლის, რომ ქა-
ლების ჩართვა ბუნებრივი რესურსების მართვის პროცესში მნიშვნელოვანია,
თუმცა, მიუხედავად ამ განცხადებისა, თემის ქალების უმრავლესობა მაინც არ
არის ჩართული ამ პროცესში.

გრაფიკი №2. ბუნებრივი რესურსების მართვის პროცესში ქალების ჩართვის
მნიშვნელობა

აღსანიშნავია, რომ ქალებთან (14.3%) შედარებით უფრო მეტი მამაკაცი (27.7%)
თვლის, რომ ბუნებრივი რესურსების მართვის პროცესში ქალების ჩართვა არ
არის მნიშვნელოვანი. საკუთარ პოზიციას ეს რესპონდენტები ძირითადად ორი

მიზეზით ხსნიან:

ქალები დატვირთულები არიან უმთავრესად საოჯახო საქმეებით და ამის გამო სხვა საქმეებისთვის დრო ძალიან ცოტა, ან საერთოდ არა აქვთ;

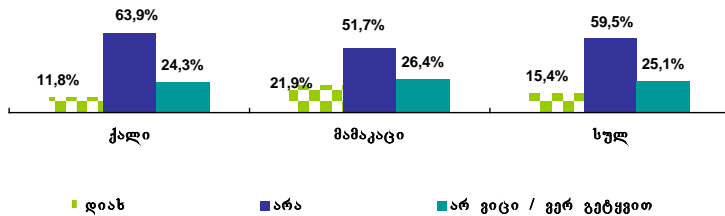
ქალი ოჯახის საქმეებით უნდა იყოს დაკავებული.

ხოლო ის რესპონდენტები, რომლებიც ქალების ჩართვას ბუნებრივი რესურსების მართვის პროცესში მნიშვნელოვნად მიიჩნევენ, ასახელებენ შემდეგ მიზეზებს: ამ სფეროში არსებული პრობლემები ქალებსა და მამაკაცებს ერთნაირად აწუხებთ;

ქალს უფრო მეტი შეხება აქვს ბუნებრივ რესურსებთან;

ბუნებრივი რესურსების მართვის პროცესში ქალების ჩართვა მნიშვნელოვანია ქალებისათვის დამახასიათებელი თვისებების გამო, როგორებიცაა: აქტიურობა, სანდოობა, ნიჭიერება, გონიერება, თავშეკავებულობა, მიმტევებლობა, მოთმინების უნარი, სამართლიანობა, პასუხისმგებლობა, ნებისყოფა, სიძლიერე; ქალის როლი და ჩართვა ყველა საკითხის გადაჭრისას მნიშვნელოვანია.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, გამოკითხული რესპონდენტების უმრავლესობა თვლის, რომ მისი თემის ქალები არ არიან ჩართულები ადგილობრივი ბუნებრივი რესურსების მართვის პროცესში. სხვაობა ამ მხრივ ქალი და მამაკაცი რესპონდენტების პასუხებს შორის არ ფიქსირდება.

გრაფიკი №3. არიან თუ არა ჩართულები თემის ქალები ადგილობრივი ბუნებრივი რესურსების მართვაში

ბუნებრივი რესურსების მართვის პროცესში ქალების არჩართვის ძირითად მიზეზად ორივე სქესის რესპონდენტების მიერ სახელდება დროის უქონლობა. აღსანიშნავია, რომ აღზრდაზე, ტრადიციაზე, როგორც ბუნებრივი რესურსების მართვის პროცესში ქალების არჩართვის მიზეზზე, ქალებთან შედარებით უფრო მეტად მამაკაცები საუბრობენ.

მიზეზები	ქალი	მამაკაცი	სულ
აღზრდა, ტრადიცია	13.9%	21.2%	16.1%
დროის უქონლობა	45.0%	47.0%	45.4%
შესაბამისი უნარ-ჩვევების არქონა	16.9%	11.9%	15.3%
ინტერესის არქონა	15.1%	9.3%	13.2%
არ ვიცი / გეტყვით	4.8%	6.6%	5.4%

ცხრილი №2. ბუნებრივი რესურსების მართვაში თემის ქალების ჩართულობის მიზეზები პირადად გამოკითხულ ქალ რესპონდენტთა უმრავლესობაც

(89.6%) არ არის ჩართული ბუნებრივი რესურსების მართვაში. ამის მიზეზად გამოკითხულ ქალთა 36.4% სურვილის არქონას ასახელებს; გამოკითხული ქალების 30% საუბრობს დროის სიმცირეზე და მხოლოდ 18.9% - შესაბამისი უნარ-ჩვევების არქონაზე.

ბუნებრივი რესურსების მართვის პროცესში საკვლევ ტერიტორიაზე მცხოვრები ქალების ჩართვის მზაობა

მნიშვნელოვანია, რომ გამოკითხული ქალების უმრავლესობა (65.5%) მზადაა, შესაძლებლობის შემთხვევაში პირადად ჩაერთოს ბუნებრივი რესურსების მართვაში.

ცხრილი 3. პირადად თქვენ ხართ თუ არა მზად, შესაძლებლობის შემთხვევაში ჩაერთოთ ბუნებრივი რესურსების მართვაში?

	%
დიახ	65.5%
არა	29.4%
არ ვიცი / გეტყვით	5.1%

იმისათვის, რომ შეძლონ ბუნებრივი რესურსების მართვის პროცესში ჩართვა, გამოკითხული ქალების აზრით, მათ ესაჭიროებათ დახმარება — შესაბამისი ინფორმაციის მიღება.

ამრიგად, შეიძლება ითქვას, რომ ორივე მდინარის აუზში მცხოვრები ქალების უმეტესობას აქვს აშკარად გამოხატული სურვილი ჩაერთოს ბუნებრივი რესურსების მართვის და ზოგადად, გადაწყვეტილების მიღების პროცესში. თუმცა, ჯერ-ჯერობით ეს სურვილი განუხორციელებელი რჩება, რაც დაკავშირებულია, ერთი მხრივ, ზოგადად საზოგადოების დამოკიდებულებასთან ამ საკითხისადმი და მეორე მხრივ თავად ქალების პასიურობასთან. ადგილობრივი ქალების პასიურობის ერთ-ერთ მიზეზს კი შესაბამისი უნარ-ჩვევების არქონა და ინფორმაციის სიმცირე წარმოადგენს.

შესაბამისად, მნიშვნელოვანია ამ კუთხით ინტენსიური მუშაობა, ანუ სხვადასხვა საგანმანათლებლო კამპანიის და ტრენინგის ჩატარება, რაც ხელს შეუწყობს შესაბამისი უნარ-ჩვევების განვითარებას და ზოგადად საკითხის ირგვლივ ინფორმირების დონის ამაღლებას.

အကဝေ
ဗုဒ္ဓ

ჰომოფობია, როგორც სოციალური პრობლემა

16 მარტი, 2007 წ.

დავით პაიჭაძე — ჩვენ ადრეც გვისაუბრია ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდის ოფისში ამ თემაზე და მაშინ დარბაზში, ჩემი ჩათვლით, სულ ორი თუ სამი მამაკაცი ვიყავით, რაც, ალბათ, კანონზომიერია, რადგან, ცნობილია, რომ იმ საკითხის მიმართ, რომელსაც დღეს ჩვენ განვიხილავთ, ქალები მეტ ტოლერანტობას იჩენენ. ვგულისხმობ, ცხადია, არა ჰომოფობიას, არამედ ჰომოსექსუალურ ურთიერთობებს და ამ ურთიერთობათა სუბიექტებს. დღევანდელ დისკუსიაზე მამაკაცთა სიმრავლე კი, შესაძლოა, იმის მიმანიშნებელი იყოს, რომ ორი წლის განმავლობაში ჩვენი საზოგადოება უფრო შემწყნარებლური გახდა ამ საკითხისადმი.

ცხადია, ჩვენთვის ცნობილია საზოგადოებაში არსებული ჰომოფობიის განმსაზღვრელი რამდენიმე ფაქტორი. ჰომოფობიას იწვევს განათლების სიმცირე, თუმცა, თავისთავად, განათლება არ არის ის, რაც ამა თუ იმ სოციალურ პრობლემას დაგაძლევინებს. განათლება პირობას ქმნის, რაღაც გაიაზრო და დაძლიო. ერთ-ერთი მიზეზია ტრადიციულ შეხედულებათა სისტემა, რომელიც ასევე ტრადიციული ინსტიტუტებითაა განსაზღვრული. ჰომოფობიის გამომწვევი შეიძლება იყოს რელიგია, რომელსაც აღიარებს ჩვენი მოქალაქეების უმრავლესობა, შეიძლება იყოს გენდერული სტრატეგიკაციის შენარჩუნების საკითხიც.

წარმოგიდგენთ ჩვენს სტუმრებს — ეკა აღდგომელაშვილი, ფონდის „ინკლუზივი“, პროგრამების მენეჯერი და ჟურნალ „მე“-ს რედაქტორი, შორენა შავერდაშვილი — ჟურნალის „ცხელი შოკოლადი“, მთავარი რედაქტორი და სოფიო ჯაფარიძე — საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის წარმომადგენელი.

უპირველეს ყოვლისა, ასეთი კითხვით მინდა მოგმართოთ — ცნობილია, რომ ჰომოსექსუალობა დეტერმინირებულია, არის თუ არა იგი დეპათოლოგიზებულიც?

ეკა აღდგომელაშვილი — დეპათოლოგიზებასთან დაკავშირებით გუშინდელი შემთხვევა მინდა გაგაცნოთ. მიუხედავად იმისა, რომ ჯანდაცვის მსოფლიო საზოგადოებამ ჰომოსექსუალობა დაავადებათა სიიდან 1991 წელს ამოიღო, მის მიმართ ასეთი დამოკიდებულება ბევრგან კვლავ თავს იჩენს. ეროვნულ ბიბლიოთეკაში, იქ, სადაც პერიოდული ჟურნალების კლასიფიკაციას ახდენენ, ჩვენი ჟურნალისთვის შესაბამისი კოდის ასაღებად ვიყავი მისული. როდესაც დავინტერესდი, რა კოდს ანიჭებდნენ ჟურნალს, პასუხი ასეთი იყო — „სქესობრივი გარყვნილება“. წიგნში, რომელიც 2002 წელს არის გამოცემული, და რომლის მიხედვითაც განსაზღვრავენ გამოცემის კლასიფიკაციას, ვერსად ვნახე სიტყვები „გენდერი“, „სქესუალობა“. როდესაც ვიკითხე, რა იყო ჟურნალისთვის ასეთი კლასიფიკაციის მინიჭების მიზეზი, ბიბლიოთეკის თანამშრომლებმა მიპასუხეს, რომ მათ სხვაგვარად მოქცევის უფლება არ ჰქონდათ და ჩვენი ჟურნალის გარეკანზე დაბეჭდილ სიტყვაზე მიმითითეს. ეს იყო სიტყვა „ლესბოსელი“. მოგვიანებით აღმოჩნდა, რომ კლასიფიკატორში სიტყვა „გენდერი“ მხოლოდ ქალთა უფლებების მნიშვნელობით არის მოყვანილი.

ვიდრე განვმარტავდეთ, რას ნიშნავს „ჰომოფობია“, ალბათ, უკეთესი იქნება, თუ ჯერ ჰომოსექსუალობაზე ვისაუბრებდით. ისევე როგორც გენდერი, ჰომოსექსუალობაც სოციალური კონსტრუქტია, იმიტომ, რომ არ არსებობს ერთიანი წარ-

მომხსენებლები:

ეკა აღდგომელაშვილი
ფონდი „ინკლუზივი“
პროგრამების მენეჯერი
შორენა შავერდაშვილი
ჟურნალის „ცხელი შოკოლადი“
მთავარი რედაქტორი და
თანაგამომცემელი
სოფიო ჯაფარიძე
საქართველოს ახალგაზრდა
იურისტთა ასოციაციის წევრი

მოდერატორი

დავით პაიჭაძე

მოდგენა ჰომოსექსუალურ ქცევაზე, რომელიც აღწერდა ამ ქცევას ნებისმიერ საზოგადოებასა და კულტურაში. ცალკე საკითხია, კულტურა როგორ აფასებს მას, დადებითად თუ უარყოფითად. სექსუალობა, სექსოლოგია, ახალგაზრდა მეცნიერებაა. დამოუკიდებელ მეცნიერებად ის გვიან, წინა საუკუნეში ჩამოყალიბდა. სექსუალობის, და მათ შორის, ჰომოსექსუალობის შესწავლა, მეცნიერებმა მე-19 საუკუნის ბოლოს დაიწყეს. მაშინ გაჩნდა სწორედ ეს ტერმინიც, რომელიც ასეთ ქცევას აღწერდა. თუ გავითვალისწინებთ იმ პერიოდის გარემოს, და იმას, თუ როგორი გავლენა ჰქონდა არსებულ, მათ შორის, რელიგიურ, წარმოდგენებს მეცნიერებაზე, ადვილად გასაგები გახდება, როგორ აღწერდნენ იმდროინდელი მეცნიერები ჰომოსექსუალობას.

მოგიყვანთ რამდენიმე მაგალითს. ჯერ კიდევ მე-19 საუკუნის დასაწყისიდან, სწორედ რელიგიური წარმოდგენების ზეგავლენით, მეცნიერულად „ასაბუთებდნენ“, რომ ქალის გონებრივი შესაძლებლობები ჩამორჩებოდა მამაკაცისას, ასევე „ასაბუთებდნენ“, რომ მასტურბაცია ნერვიულ აშლილობას იწვევდა, და რომ, ქალი ასექსუალური და ფრიგიდული უნდა ყოფილიყო. ქალის მხრიდან სექსუალობის ნებისმიერი გამოვლინება ნერვიულ აშლილობად აღიქმებოდა. ქალის სექსუალობის, როგორც არანორმატიული მდგომარეობის შესახებ წარმოდგენა, შემდგომში ფსიქოანალიზმაც გააძლიერა. ამას ისიც იწვევდა, რომ მეცნიერების უმეტესობა ამ მოვლენაზე საკუთარი პაციენტებიდან გამომდინარე მსჯელობდა. მოგვიანებით, როდესაც დაიწყეს ზოგადი კვლევები, სადაც ის ადამიანები მონაწილეობდნენ, რომლებიც საკუთარ თავს და საკუთარ სექსუალობას ადეკვატურად აღიქვამდნენ, მეცნიერები მივიდნენ იმ დასკვნამდე, რომ ეს არ იყო ფსიქოლოგიური დაავადება და 1971 წელს ამერიკის ფსიქოთერაპევტთა ასოციაციამ ჰომოსექსუალობა დაავადებათა სიიდან ამოიღო. 1975 წელს ასევე მოიქცა ფსიქოთერაპევტთა მსოფლიო ასოციაციაც; საბოლოოდ, 1991 წელს მსოფლიო ჯანდაცვის საზოგადოებამაც ამოიღო ჰომოსექსუალობა დაავადებათა სიიდან. ამ დღეს, 17 მაისს, ჰომოსექსუალობის დეპათოლოგიზაციის დღეს, მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში ჰომოფობიის წინააღმდეგ ბრძოლის დღედ მოიაზრებენ. ჩვენც გვსურდა ამ დღისთვის ღონისძიებები მიგვეძვნა. ერთ-ერთი მათგანია სწორედ დღევანდელი ჩვენი შეხვედრა, საჯარო დებატები ამ თემაზე, რომელიც ჰაინრიხ ბიოლის ფონდის ხელშეწყობით იმართება.

რაც შეეხება ჰომოფობიას, ჰომოსექსუალობის მსგავსად, მისი კონკრეტული პორტრეტის განსაზღვრა ძალიან ძნელია. ტერმინი „ჰომოფობია“, თავდაპირველად მამაკაცის მიმართ შიშს ან ზიზლს გამოხატავდა. ფსიქოთერაპევტებმა ამ ტერმინის მამაკაცი ჰომოსექსუალის ან ჰომოსექსუალური ქცევის მიმართ გამოყენება 70-იანი წლებიდან დაიწყეს. ტერმინი „ჰომოფობია“ გარკვეულ წინააღმდეგობებს შეიცავს, იმიტომ, რომ ხშირად იგი განისაზღვრება, როგორც სხვა ფობიები, ანუ, კონკრეტული ადამიანებისთვის დამახასიათებელი შიში, და გამორიცხავს ამ მოვლენის მიმართ კოლექტიური დამოკიდებულების მომენტს, რაც არასწორია. მოგვიანებით გაჩნდა რამდენიმე ტერმინი, რომლის საშუალებითაც ცდილობდნენ არსებული მდგომარეობის ზიზლისა და შიშის კოლექტიური დამოკიდებულებისადმი დაკავშირებას. ესენია „ჰეტეროსექსიზმი“ და „სექსუალური წინასწარგანწყობა“. საბოლოოდ, ჰომოფობიაში ძირითადად, უფრო გაფართოებული მნიშვნელობა იდება. მაგალითად, ევროპარლამენტის რეზოლუციაში, ჰომოფობია განმარტებულია, როგორც ირაციონალური შიში და სიძულვილი ლესბოსელების, გეების, ბისექსუალებისა და ტრანსგენდერი ადამიანების მიმართ, ეფუძნება წინასწარგანწყობას და ემსგავსება რასიზმს, ქსენოფობიას, ანტისემიტიზმსა და სექსიზმს. ჰომოფობია, როგორც მოვლენა, შემთხვევით არ მოხვედრილა ამ ჩამონათვალში. მას ბევრი რამ ანათესავებს სექსიზმთან, გენდერულ შოვინიზმსა და ანტისემიტიზმთანაც. ამ მოვლენებს ბევრი

საერთო აქვთ. ამ ტიპის მოვლენებზე საუბრისას გვერდს ვერ აფუვლით ვერც ნინასწარგანწყობებს, ვერც ცრურწმენებსა და ვერც სტერეოტიპებს.

ერთი რამ მინდა აღვნიშნო. სექსიზმთან, რასიზმთან, ანტისემიტობასთან, და საერთოდ, ასეთ მოვლენებთან მიმართებაში, კვლევის და ანალიზის საგანი იყო ის კონკრეტული ადამიანები ან მათი ჯგუფი, ვის წინააღმდეგაც იყო მიმართული დისკრიმინაცია. რატომღაც, ყოველთვის ყურადღების მიღმა რჩებოდა მედლის მეორე მხარე, ანუ ის, თუ რა გავლენას ახდენს ზემოთ ჩამოთვლილი მოვლენები თავად წინასწარგანწყობის მატარებელ ადამიანებზე ან მათ ჯგუფებზე და მთლიანად საზოგადოებაზე. არსებობს მცდარი მოსაზრება იმის შესახებ, რომ ჰომოფობია მხოლოდ გეებზე, ლესბოსელებზე, ბისექსუალებსა და ტრანსსექსუალებზე მოქმედებს. ერთ მარტივ მაგალითს მოვიხმობ. ეს ამბავი 80-იანი წლების დასაწყისში, ამერიკის ერთ-ერთ უნივერსიტეტში მოხდა. გეი-აქტივისტებმა გადაწყვიტეს, დახმარებოდნენ ადამიანებს, რომლებიც თავს გეიდ მოიხარებდნენ, მაგრამ ხმამაღლა ამის აღიარება არ შეეძლოთ. იმისათვის, რათა წახალისებინათ მათი იატაკქვეშეთიდან გამოსვლის პროცესი და მისთვის მასობრივი ხასიათი მიეცათ, დაითქვა კონკრეტული დღე და გადაწყდა, რომ ამ დღეს უნივერსიტეტში გეები ცისფერი ჯინსით მისულიყვნენ. როგორც ჩანს, ეს განცხადება გახმაურდა, მის შესახებ მთელმა უნივერსიტეტმა შეიტყო, და მოხდა უცნაური რამ — გეების იატაკქვეშეთიდან ამოსაყვანი აქცია სულ სხვა მოვლენაში გადაიზარდა. დათქმულ დღეს უნივერსიტეტში მამაკაცების 90% შორტებით მივიდა. ეს შემთხვევა კარგად გამოხატავს იმას, თუ როგორ გავლენას ახდენს ჰომოფობია ჰეტეროსექსუალებზე, რომლებმაც, იმის შიშით, ვინმეს ისინი ჰომოსექსუალებად არ აღექვა, უარი თქვეს საკუთარ ჩვევასა და გემოვნებაზე.

ჩვენ წელან ჰომოსექსუალობის დეპათოლოგიზაციაზე ვსაუბრობდით. მასზე გავლენა გეების განმათავისუფლებელ, დისკრიმინაციის წინააღმდეგ მიმართულ მოძრაობასთან ერთად, მეცნიერებაში მომხდარმა მნიშვნელოვანმა ცვლილებამაც იქონია. ამ მეთოდს პოსტსტრუქტურალისტური ენოდება და დღემდე არსებობს. მანამდე იყო ესენციალისტური მიდგომა, რომელიც ამა თუ იმ მოვლენის აღწერისას ყოველთვის ბინარული ოპოზიციებით სარგებლობს. ესენციალიზმი სექსუალობას, ზოგადად, ადამიანის სექსუალობას, განსაზღვრავს, როგორც დესტრუქციულ და სამიმ სურვილს, რომელიც აუცილებლად უნდა ექვემდებარებოდეს გარკვეულ სოციალურ კონტროლს. შეიძლება ითქვას, სავსებით შეესაბამება სექსუალობაზე იუდაისტურ-ქრისტიანულ ტრადიციებში არსებულ წარმოდგენას და იმ რეპრესიულ მექანიზმებს, რომლებიც ახასიათებთ ამ ინსტიტუტის წარმომადგენლებს. მეორე მეთოდი — ფემინისტური, პოსტსტრუქტურალისტური, აღარ ოპონირებს ბინარული ოპოზიციებით, და იძლევა იმის საშუალებას, სრულად დავინახოთ არსებული გრადაცია. იგი გვაჩვენებს იმასაც, რომ გენდერიც შეიძლება იყოს ტრანსპრესიული, ანუ არ იყოს მხოლოდ ფემინიზრობა და მასკულიზრობა და არსებობდეს გრადაცია ამ ორ პოლარულ მხარეს შორის. ეს ცვლილება მეცნიერებაში ძალიან მნიშვნელოვანი იყო, რადგან ჰომოფობიის დონეზე საზოგადოებაში მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს სწორედ გენდერული შოვინიზმი და გენდერული როლების მკვეთრი პოლარიზაცია.

დავით პაიჭაძე — თუ შეიძლება, განგვიმარტეთ, რას ნიშნავს „გენდერული შოვინიზმი“.

ეკა აღდგომელაშვილი — მამაკაცურობასა და ქალურობაზე წარმოდგენა ბევრ კულტურაში მაქსიმალურად პოლარიზებული და ურთიერთგამომრიცხავია. შეკითხვაზე, თუ რომელია დომინანტური და წახალისებული, რომელი აღიქმება ნორმატიულად, პასუხი პატრიარქალურ საზოგადოებაში ცალსახაა. ასეთ საზოგადოებაში არის აგრესიული მასკულიზმის კულტი.

დღევანდელ სიტუაციაზეც მინდა ვისაუბრო. ყოველივე იმას, რაც დღეს ჩვენს ქვეყანაში ხდება, შეიძლება, ნეოპატრიარქალიზმი უწოდო. ფასეულობების, მათი შეცვლის და ჩამოყალიბების თვალსაზრისით ძალიან უკან გადავცვივდით. ეს არ გამოიხატება მხოლოდ ცალკეულ ლოზუნგებსა და მეტყველებაში მე-19 საუკუნის სხვადასხვა ტერმინის დამკვიდრების მცდელობაში. ასეთია, მაგალითად სიტყვა „მანდილოსანი“. პოლიტიკოსების მხრიდან კარგ ტონად ითვლება ქალის მანდილოსნად მოხსენიება.

დავით პაიჭაძე — შეიძლება დავუშვათ, რომ პოლიტიკოსთა ახალმა თაობამ სულ არ იცოდეს ამ სიტყვის წარმომავლობა, ის ნეოლოგიზმი ეგონოს და განსხვავებულ მნიშვნელობას დებდეს ამ ცნებაში.

ეკა აღდგომელაშვილი — ჰომოფობიაზე საუბრისას ძალიან მნიშვნელოვანია კონკრეტული ადამიანის ან კონკრეტული ჯგუფის მიმართ წინასწარგანწყობის საკითხი. წინასწარგანწყობის ბუნებაზე საუბრისას კი, უნდა გავითვალისწინოთ, თუ რა ამართლებს მათ არსებობას. წინასწარგანწყობა გახლავთ ის, რისი მეშვეობითაც ხდება სოციალური უთანასწორობის რაციონალიზაცია და მისი გამართლება. საზოგადოებაში არსებული სოციალურად არათანაბარი სტატუსი, იერარქიები, თავის მხრივ, ხელს უწყობს, წინასწარგანწყობის ჩამოყალიბებასაც. ეს ურთიერთგადაჯაჭვული პროცესია. და არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ იგი სტრატეგიზაციის მნიშვნელოვანი ეტაპია. ისეთი მოვლენების არსებობა კი, როგორებიცაა სექსიზმი, შოვინიზმი და ანტისემიტიზმი, მხოლოდ ადამიანისთვის ან ადამიანთა ჯგუფისთვის, არათანაბარი სტატუსების მინიჭებას ემსახურება. შესაბამისად, საზოგადოებაში არათანაბრად გადანაწილება ძალაუფლებაც. ეს არის ერთ-ერთი მთავარი მიზეზი, რის გამოც, ჰომოფობიას საშიშ სოციალურ მოვლენად მივიჩნევთ.

დავით პაიჭაძე — როგორც ეკამ აღნიშნა, ამ მოვლენამ შეიძლება მოქალაქეებისთვის არათანაბარი სტატუსის მინიჭება გამოიწვიოს. მოქალაქეების ხსენება კი, სამართლებრივ სფეროს გულისხმობს, რომელზეც სოფიო ჯაფარიძე ისაუბრებს. სოფიო გვესაუბრება ამ ნიადაგზე არსებული დისკრიმინაციის შესახებ და იმ ლოკალურ და საერთაშორისო საკანონმდებლო აქტებსაც მიმოიხილავს, რომლებიც ეხება და არეგულირებს ამ საკითხს.

სოფიო ჯაფარიძე — უპირველეს ყოვლისა, ნებისმიერმა დემოკრატიულმა სახელმწიფომ უნდა შექმნას ეფექტური კანონმდებლობა, რათა მაქსიმალურად იყოს დაცული სექსუალური უმცირესობების გარანტიები, როგორც ქვეყნის უზენაესი კანონით — კონსტიტუციით, ისე სხვა ნორმატიული აქტებით. ჩვენს ქვეყანაში კონსტიტუცია უზენაესი კანონია და ყველა სხვა ნორმატიული აქტი მას უნდა შეესაბამებოდეს. საერთაშორისო ხელშეკრულებებსა და შეთანხმებებსაც, თუ ისინი არ ეწინააღმდეგება კონსტიტუციას და კონსტიტუციურ შეთანხმებას, უპირატესი ძალა გააჩნიათ შიდა სახელმწიფოებრივ ნორმატიულ აქტებთან მიმართებაში. ჩვენ მიერთებულნი ვართ სხვადასხვა საერთაშორისო ხელშეკრულებას და შეთანხმებას, რომელიც კრძალავს დისკრიმინაციას, მათ შორის, ისეთ ნიშნებზე დაყრდნობით, როგორიც სექსუალური ორიენტაციაა. ასეთია, მაგალითად, ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენცია. კონსტიტუციისა და ამ საერთაშორისო მექანიზმების ურთიერთდამოკიდებულებაზე მსჯელობამდე, უნდა აღვნიშნოთ, რომ სქესობრივი თანაცხოვრება და სექსუალური ორიენტაციის არჩევა ის საკითხებია, რომლებიც პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის გარანტიებითაა რეგულირებული. საქართველოს კონსტიტუციის მე-20 მუხლი, რა თქმა უნდა, იცავს პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობას, რომელიც სხვადასხვა კომპონენტებისგან შედგება. ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლი ასევე იცავს პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობას. დისკრიმინაციის წინააღმდეგაა მიმართული მე-14 მუხლიც.

ჩვენ ახლახან მიუერთდით ევროპული კონვენციის მე-12 ოქმსაც, რომელიც ასევე კრძალავს დისკრიმინაციას.

მოგეხსენებათ, რომ პირადი ცხოვრება, არც ჩვენი კონსტიტუციით, და არც საერთაშორისო ხელშეკრულებით, არ არის აბსოლუტური უფლება, და ის, გარკვეულ გარემოებებში, შესაძლოა, შეიზღუდოს კიდეც. მაგალითად, კონსტიტუციის მიხედვით, ეს შეიძლება მოხდეს სასამართლოს გადაწყვეტილების შემთხვევაში, ან თუ არსებობს ამის გადაუდებელი აუცილებლობა, სასამართლოს გადაწყვეტილების გარეშეც. რაც შეეხება ევროპულ კონვენციას, აქაც არის გარკვეული ჩამონათვალი, რომელთა საფუძველზეც შეიძლება შეიზღუდოს ეს უფლება. ეს შეიძლება განპირობებული იყოს ეროვნული უშიშროებით, უსაფრთხოებით, სხვისი უფლებების დაცვით, მორალით და ა.შ. მაგრამ, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის შეზღუდვა აუცილებლად კანონით უნდა იყოს განსაზღვრული. უნდა არსებობდეს თანაფარდობა მიზანსა და შეზღუდვას შორის. ეს არის აუცილებელი პირობა დემოკრატიულ საზოგადოებაში.

რაც შეეხება დისკრიმინაციას, კონსტიტუციის მე-14 მუხლი აცხადებს, რომ კანონის წინაშე ყველა თანასწორია, განურჩევლად კანის ფერის, სქესის, პოლიტიკური და რელიგიური შეხედულებებისა, მაგრამ ევროპული კონვენციის მე-14 მუხლსა და ჩვენი კონსტიტუციის მე-14 მუხლს ერთი რამ განასხვავებს. საქართველოს კონსტიტუციაში ეს წერტილით დასრულებული დებულებაა, რაც იმას ნიშნავს, რომ იქ არის კონკრეტული ჩამონათვალი იმ ნიშნებისა, რომელთა საფუძველზეც იკრძალება პიროვნების დისკრიმინაცია და მათ შორის არ არის მოხსენიებული სექსუალური ორიენტაცია. რა თქმა უნდა, ამის საწინააღმდეგო არგუმენტად შეიძლება დაასახელონ ის, რომ საერთაშორისო ხელშეკრულებებს და შეთანხმებებს ჩვენთან პირდაპირი მოქმედების ძალა აქვს და ისინი ინტეგრირებულია ჩვენს საკანონმდებლო სივრცეში, და რომ ჩვენთვის სავალდებულოა ის მოვალეობები, რომლებსაც გვაკისრებს ეს ხელშეკრულებები და შეთანხმებები. მაგრამ, მიუხედავად ამისა, მაინც უკეთესი იქნებოდა, რომ სექსუალური ორიენტაცია, როგორც ნიშანი, პირდაპირ ყოფილიყო მოხსენიებული დისკრიმინაციის ამკრძალავ მუხლში. სექსუალური ორიენტაცია არც ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის კონკრეტული ნიშნების ჩამონათვალშია მოხსენიებული, მაგრამ ეს ღია დასასრულის დებულებაა, რაც ნიშნავს, რომ დებულება სრულდება ტერმინით „და სხვა...“, და ამაში სექსუალური ორიენტაციაც იგულისხმება.

დისკრიმინაციის აკრძალვის თვალსაზრისით, ჩვენს შრომის კანონთა კოდექსში შეტანილი ბოლო ცვლილებები, დისკრიმინაციის შრომითი ურთიერთობების დროს აკრძალვის შესახებ, წინგადადგმული ნაბიჯია. ეს საერთაშორისო საზოგადოებაშიც აღიარა. მე-2 მუხლში, დისკრიმინაციის ამკრძალავ ნორმაში, უკვე სახელდება სექსუალური ორიენტაცია, და ეს პოზიტიური ნაბიჯია.

რაც შეეხება სისხლის სამართლის კანონმდებლობას, აქაც გვაქვს მოცემული ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული, მაგრამ პრობლემა აბსოლუტურად იდენტურია, გადმოტანილია კონსტიტუციის შესაბამისი დებულება და აქაც გამორჩენილია სექსუალური ორიენტაცია, როგორც დისკრიმინაციის ამკრძალავი ერთ-ერთი ნიშანი. რასიზმისა და შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ ბრძოლის ევროპულმა კომიტეტმა ამ მუხლთან დაკავშირებით შენიშვნა გამოთქვა და განაცხადა, რომ უკეთესი იქნებოდა, თუ ეს მუხლი ნაკლებად შემზღუდავი იქნებოდა. ამაში იგულისხმება კონკრეტული ჩამონათვლის დაბოლოება სიტყვებით — „ეს ადამიანის უფლებების არსებით დარღვევას უნდა იწვევდეს“. ევროპული კომიტეტის აზრით, არ იყო სავალდებულო მუხლში „არსებითი დარღვევის“ ჩადება.

პრობლემა ისიც, რომ ჩვენ არ გვაქვს მკვეთრად და მკაფიოდ ჩამოყალიბებული ანტიდისკრიმინაციული კანონმდებლობა, თუნდაც, ვთქვათ, სიძულვილის მოტივზე დამყარებული დანაშაულების სისხლის სამართლის კოდექსსა თუ სხვა კოდექსებში ჩადების მხრივ, რისი გამოცდილებაც სხვა ქვეყნებს აქვთ. სიძულვილის მოტივზე დამყარებული განცხადებები ბევრი ქვეყნის სხვადასხვა საკანონმდებლო სივრცეში გვხვდება. ჩვენთან პრობლემა ის, რომ ასეთი განცხადებების აკრძალვა, თუკი არ გავითვალისწინებთ დისკრიმინაციის ამკრძალავ ზოგად დებულებას, პრინციპში, არ არსებობს. ეს კი ხშირად ხდება იმის საფუძველი, რომ მაღალი თანამდებობის პირების მხრიდან გაკეთდეს სიძულვილზე დამყარებული განცხადებები, რაც უშუალოდ აისახება საზოგადოების განწყობაზე.

არ შეიძლება, არ აღინიშნოს, რომ სისხლის სამართლის კოდექსის 408-ე მუხლის მიხედვით ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულად ჩაითვლება ნებისმიერი ქმედება, ჩადენილი სამოქალაქო მოსახლეობაზე ან პირებზე, ფართომასშტაბიანი ან სისტემატური თავდასხმის ფარგლებში, გამოხატული მკვლელობით ან სხვა ნიშნებით, ასევე, პირთა ჯგუფის დევნით, პოლიტიკური, რასობრივი, ეროვნული, ეთნიკური, კულტურული, რელიგიური, სქესობრივი ან სხვა ნიშნის საფუძველზე. ეს შეიძლება მივიღოთ, როგორც ღია დასასრულის დებულება და „სხვა ნიშანში“ სექსუალური ორიენტაციაც მოვიზიაროთ.

მნიშვნელოვანია, საქართველოში სექსუალური უმცირესობების უფლებების დარღვევა არასრულყოფილი კანონმდებლობით არის განპირობებული, თუ მისი არაადეკვატური იმპლიმენტაციით და პრაქტიკაში გამოყენებით. სისხლის სამართლის კოდექსის 142-ე მუხლით (ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევა) რომელზეც წელან ვსაუბრობდი, 2006 წელს სულ ოთხი საქმეა აღძრული. მათგან ოთხივე რელიგიური უმცირესობების ხელყოფის ფაქტებს ეხება. თამამად შემიძლია ვთქვა, რომ სექსუალური ორიენტაციის ნიადაგზე განხორციელებული ქმედებების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის გამო ჯერ არც ერთი საქმე არ აღძრულა. თუმცა, იყო ერთი შემთხვევა, როდესაც ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია სექსუალური უმცირესობის ერთ-ერთი წარმომადგენლის ინტერესებს იცავდა. ამ ადამიანს თავს დაესხნენ, მის მიმართ სექსუალურ ორიენტაციასთან დაკავშირებული შეურაცხყოფილი განცხადებებიც გაკეთდა. მაგრამ, საყურადღებოა ის, რომ, სისხლის სამართლის საქმე მხოლოდ ძარცვის მუხლით აღიძრა. მიუხედავად დაზარალებულისა და მისი ადვოკატების მხრიდან დიდი მცდელობისა, ეს ქმედება დაკვალიფიცირებულიყო დანაშაულად ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის წინააღმდეგ, ეს არ მოხდა, რაც, პირადად მე, მაკეთებინებს დასკვნას, რომ ეს შესაძლოა მენტალიტეტის პრობლემა უფრო იყოს, ვიდრე არასრულყოფილი კანონმდებლობის. ჩემი აზრით, მთავარი პრობლემა სახელმწიფოსა და სამართალდამცველი ორგანოების მხრიდან უმოქმედობა და ასეთ ფაქტებზე რეაგირების სურვილის არქონაა.

დავით პაიჭაძე — ამ საკითხზე მსჯელობა, ჩემი აზრით, შეუძლებელია იმ ვითარების გაუთვალისწინებლად, რომელიც მას-მედიამში შეიძლება ამოიკითხოს ადამიანმა. ამაზე შორენა შავერდაშვილი ისაუბრებს.

შორენა შავერდაშვილი — სწორედ ამ დისკუსიისთვის მზადებისას გავეცანი ფონდ „ინკლუზივის“ მიერ ჩატარებული კვლევის შედეგებს, რომლებიც ამავე ფონდის საიტზეა განთავსებული და ქართულ მას-მედიამში ჰომოსექსუალობისა და ჰომოსექსუალების რეპრეზენტირებას წარმოადგენს. აქ ამოკრეფილია ამ თემასთან დაკავშირებული ყველა ის „მარგალიტი“, რომელსაც შეიძლება გადავწყდეთ ბოლო 4-5 წლის პრესაში. რამდენიმე მათგანს გაგაცნობთ — „გეირეგოლუცია მოდის და უნდა მოვემზადოთ, რომ არ გაირყვან ჩვენი შვილები“, „დასავლური ტალღა სულ მალე წაგვლეკავს“. აქვე წაანყდებით „ცისფერთა შეთქმულების თეორიას“ „ცისფერთა მაფიის“ შესახებ, რომელიც „მძვინვარებს“

ყველა სფეროში, დაწყებული შოუ-ბიზნესიდან, პოლიტიკით დამთავრებული. ამ კვლევაში კარგადაა ნაჩვენები ის ტენდენციები, რომლებიც რეალურად არსებობს ჩვენს საზოგადოებაში, ამიტომაც გირჩევთ მის წაკითხვას.

შევეცდები ვისაუბრო ჩემს პირად გამოცდილებაზე და იმ შეკითხვებზე, რომლებიც მიჩნდება და მანუხებს, როგორც „ცხელი შოკოლადის“ რედაქტორს და ადამიანს, რომელსაც პროტესტი უჩნდება ამ ყველაფრის მიმართ და აქვს სურვილი, რაღაც დაუპირისპიროს ასეთ მედიას. ამასწინათ ვნახე „პოსტსკრიპტუმში“ გასული სიუჟეტი, რომელსაც, წესით, ახალ ჟურნალზე, „მეზე“, უნდა მოეთხრო. აღმაშფოთა სიუჟეტში გაკეთებულმა აქცენტებმა. აქცენტი იყო გაკეთებული იმაზე, რომ ჟურნალში არ არის მითითებული რედაქციის მისამართი. ჩემთვის გაუგებარია, რატომ ჩაითვალა ეს ასეთ მნიშვნელოვან საკითხად. მეორე, რაზეც გამაზვილდა ყურადღება — ხომ არ შეუწყობს ჟურნალი ხელს გეი-პრაიდებს და ხომ არ აღაშფოთებს ეს მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირის წევრებს. კიდევ ერთი „მნიშვნელოვანი“ აქცენტი იყო გაკეთებული — ჟურნალის გადაცემაში ჩანერილი ერთ-ერთი ავტორის ჰეტეროსექსუალობა საგანგებოდ იყო დაკონკრეტებული. ეს აქცენტები ჩემთვის გაუგებარი იყო. „მეს“ ბოლო ნომერში ძალიან სწორად არის შეფასებული ეს სიუჟეტი.

იმავე პერიოდში წავიკითხე ეკა აღდგომელაშვილის ესე ერთ-ერთ კრებულში და გადავწყვიტე, იმ ყველაფრის საპასუხოდ, რაც ხდებოდა, რამე გაგვეკეთებინა „ცხელ შოკოლადში“ ამ თემაზე და ეკაზე, რადგან იგი, მისი ნაწერებიდან გამომდინარე, ჩემთვის ძალიან საინტერესო ადამიანი აღმოჩნდა. ვისაც წავიკითხავთ „ცხელი შოკოლადი“, იცით, რომ ისტორიები პიროვნებებზე ჩვენი ტრადიციული რუბრიკაა. ჩვენი ინტერვიუ შედგა, მაგრამ, სამწუხაროდ, საბოლოოდ, ის სტატია ძალიან მშრალი გამოვიდა იმ სივრცისთვის, რომლისთვისაც მომზადდა. ჩემი, როგორც რედაქტორის მიზანი იყო, ხმა მიგვეწვდინა არა იმ 100 და 200 ადამიანისთვის, რომელსაც ამ თემის, ჰომოსექსუალობის ან ჰომოსექსუალების მიმართ, ისედაც ჩამოყალიბებული და სწორი პოზიცია აქვს, არამედ, პირობითად, დანარჩენი 4800 მკითხველისთვის, რომელიც, ვეჭვობ, რომ, თუ აგრესიული არა, ნეიტრალური დამოკიდებულებით შემოიფარგლება ამ საკითხის მიმართ. სამწუხაროდ, მომზადებული სტატია ვერ ჩაითრევდა ასეთ მკითხველს, ვერ გახსნიდა მათთვის ხედვის ახალ რაკურსს. ძალიან ბევრი ვიფიქრე, რა ფორმით, რა ხერხებით მიგვეწვდინა ჩვენი მიზნისთვის. ერთი შეხედვით, ამოცანა ძალიან იოლი იყო — ჩვენ ეკასთვის უნდა გვეკითხა, თუ რატომ მუშაობს ამ თემებზე, უნდა გადმოგვეცა პერსონალური ისტორიები, აქ, საქართველოში არსებულ რეალობაზე გვსურდა საუბარი — ასეთი იყო ჩემი მოლოდინი, მაგრამ ამ მოლოდინმა არ გამიმართლა.

საინტერესოა, რომ როცა ჩვენთან კეთილგანწყობილი მედია-საშუალება ჩნდება, ამ თემაზე ღიად საუბარი მაინც გაჭირდა. მომზადებული ინტერვიუ, ინფორმაციულობის თვალსაზრისით, ძალიან საინტერესო იყო. პირადად ჩემთვის, ამ ინტერვიუმ ბევრი უცნობი ფაქტი გახადა ცნობილი, მაგრამ უფრო მოხსენების ფორმით გაკეთებული სახელმძღვანელო ტექსტი გამოვიდა. ძალიან დამწყდა გული. არ ვიცი, ვისი ბრალია, იქნებ ჩემი, როგორც რედაქტორის, რომელმაც სწორად ვერ ჩამოაყალიბა ამოცანა, იქნებ ჟურნალისტის, რომელიც დაკომპლექსდა და სწორად ვერ დასვა შეკითხვები, იქნებ, ეკასიც, რომელმაც ვერ გასცა შეკითხვებს ადეკვატური პასუხები. ბოლოს მივაგენით ასეთ გზას — ჟურნალში დაიბეჭდა რეალურ ისტორიაზე დაფუძნებული მზა მასალა. მზად ვართ ამ თემებზე მომავალშიც ვწეროთ. ვიმეორებ, ჩემთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი შეკითხვაა, როგორ უნდა ვწეროთ ამ თემაზე ჟურნალისტებმა ისე, რომ მომზადებული სტატია მისაღები იყოს იმ ადამიანებისათვის, რომლებიც მათ აგრესიულად ეკიდებიან.

დავით პაიჭაძე — ჩვენთან ხშირად უსაუბრიათ საზოგადოების შეუწყნარებლობასა და არატოლერანტულობაზე. ფონდ „ღია საზოგადოება — საქართველოს“ გრიფით გამოქვეყნებული ქართული საზოგადოების ღირებულებების კვლევა, გვიჩვენებს, რომ არსებობენ ადამიანები, რომლებსაც არ სურთ მეზობლობა, მაგალითად, რელიგიური უმცირესობის წარმომადგენელთან.

ეკა აღდგომელაშვილი — კვლევებთან დაკავშირებით მიიწა მოგახსენოთ. ძალიან მნიშვნელოვანია, როგორ ატარებ ამას, როგორ კითხვებს უსვამ ადამიანებს, ღიას თუ ფარულს. თუ ღია შეკითხვას სვამ და მაგალითად, ეკითხები, თუ ვის არ ისურვებდა მეზობლად, ადამიანი უფრო მეტად არის თავისუფალი საკუთარ არჩევანში, და, შესაძლოა, საერთოდ არ გაახსენდეს ამ დროს არც რომელიმე ეთნიკური ჯგუფის წარმომადგენელი, არც ნარკომანი და ჰომოსექსუალი.

ლელა გაფრინდაშვილი, ფილოსოფოსი, კავშირი „ქალების ინიციატივა თანასწორობისათვის“ — ჰომოფობია დაკავშირებულია ქსენოფობიასთან — განსხვავებულისადმი შიშთან. ერთია შიში და მეორეა სიძულვილი. ჩვენ გვაინტერესებს, როგორ გადაიზრდება შიში სიძულვილში. შიში უცხო და უცნაურის მიმართ, ადამიანის ბუნებრივი მდგომარეობაა, მაგრამ რაღაც ეტაპზე, ამ უცხო ობიექტის შესწავლის შემდეგ, ეს შიში ან დაიძლევა, მოიხსნება, ან პირიქით, სიძულვილში გადაიზრდება. ამასთან დაკავშირებით ერთი მაგალითი მახსენდება მედია-სივრცეიდან. დაახლოებით ორი წლის წინ ინგა გრიგოლიამ ჰომოსექსუალობის თემას სპეციალური გადაცემა მიუძღვნა, სადაც პარლამენტარი გოჩა ფიფია, პოეტი დავით გოგიბედაშვილი, ერთ-ერთი მოდელი და ტელერეჟისორი გია ჭანტურია მონაწილეობდნენ. ამ გადაცემაში გოჩა ფიფიამ ჰიტლერის ნათქვამი გაიხსენა იმის შესახებ, თუ როგორ უნდა გაეყვანათ გემით ზღვაში ჰომოსექსუალები და ერთად ჩაეძირათ ისინი, და დაამატა, რომ ისიც ასე მოიქცეოდა, ამის საშუალება რომ მისცემოდა. ალბათ, გახსოვთ, იგივე დეპუტატი პარლამენტის ტრიბუნიდან ხმამაღლა საუბრობდა პარლამენტართა გენეალოგიისა და ეთნიკური წარმომავლობის დადგენაზე. ჰომოსექსუალობის, როგორც დომინანტისაგან განსხვავებულის, დაკავშირება დომინანტური ეთნოსისაგან ასევე განსხვავებული კულტურისა და ეთნიკურობის წარმომადგენლებთან, ძალიან მნიშვნელოვანია, რადგან ორივე შემთხვევაში განსხვავებულის მიმართ შიშით არის განპირობებული.

მნიშვნელოვანი საკითხია, რა ტიპის მხარდაჭერა შეგვიძლია ჩვენ. მესმის, რომ ასეთი კულტურული რეპრესიის პირობებში ამ სოციალური ჯგუფის წარმომადგენელთა მხრიდან საკუთარი სექსუალური ორიენტაციის შესახებ ხმამაღლა საუბარი ძალიან ძნელიცაა და შესაძლოა, რისკთანაც იყოს დაკავშირებული. მაგრამ, ჩემი აზრით, თუნდაც ერთი მათგანი რომ გამოვიდეს და თქვას, რომ ამ ჯგუფს ეკუთვნის, და რომ ამ ჯგუფს აქვს ყველა სხვა ინტერესთა ჯგუფისგან განსხვავებული ინტერესი, და იჩაგრებიან, მაგალითად, შრომით ბაზარზე, სხვა სოციალური ჯგუფების მხრიდან მხარდაჭერა ამ ადამიანების მიმართ გაიზრდება.

ეს პრეცედენტი საკანონმდებლო აქტივობასაც გაზრდის და ხელს შეუწყობს მის ინტეგრირებას რომელიმე სამართალში. ეს სოციალური ჯგუფები უნდა ამოვიდნენ „ანდერგრაუნდიდან“. უნდა მოხდეს მათი სახელდება. ფარული სოციალური ჯგუფის ინტერესების დაცვა არ ხდება, ეს არც ერთ ქვეყანაში არ მომხდარა. „ანდერგრაუნდში“ ყოფნა ამძაფრებს ამ ჯგუფის ინტერესების მითოლოგიზაციას და მის მიმართ ქსენოფობიისა და ჰომოფობიის ხარისხს ზრდის.

ნესტან ცეცხლაძე, ჟურნალისტი — როგორ წარმოგიდგენიათ ამ სოციალური ჯგუფის მხრიდან საკუთარი სექსუალური ორიენტაციის ხმამაღლა აღიარება, როცა საზოგადოების ასეთი მაღალი პროცენტი ამბობს, რომ არ ისურვებდა მეზობლად ჰომოსექსუალის ყოლას?

ლელა გაფრინდაშვილი — მე პასუხისმგებლობა და სოციალური გმირობა ვიგულისხმე. რა თქმა უნდა, საქართველოში ბევრი პრობლემაა, რომელთა დაძლევა, მესმის, ძალიან რთულია. მაგრამ პრეცედენტი აკეთებს საქმეს. ჯერ ერთი, სოციალურად აქტუალურს ხდის საკითხს. იწყება ამ თემაზე საუბარი, ამ ფორმით კი არა, როგორც ახლა ვსაუბრობთ. არ შეიძლება ამ თემებზე მხოლოდ ჩაკეტილ სივრცეში საუბარი. ვიცი, რომ ამ ადამიანებს ჰაერივით სჭირდებათ მხარდაჭერა. მათ აქვთ სოციალური ურთიერთობების შიში. დეკლარირების გარეშე შეუძლებელია მათ მხარდაჭერა მოიპოვონ. ეს გამოიწვევს კვლევებსაც ამ საკითხთან დაკავშირებით.

პაატა საბელაშვილი, ფონდი „ინკლუზივი“ — აზრი მინდა გამოვთქვა შორენას შეკითხვაზე, იმასთან დაკავშირებით, თუ რატომ ვკარგავთ ასეთ საკითხებზე წერის დროს გახსნილობას. როგორც წესი, რესპოდენტი, ასეთ თემებზე საუბრის დროს, კადრს მიღმა რჩება ხოლმე. მას ხშირად ხმასაც უცვლიან, და ამ ფონზე, როდესაც უცებ ჟურნალისტს რესპოდენტი სტიგმის გარეშე, ღიად ესაუბრება, მას შეიძლება ითქვას, სტიგმის კომპენსაცია ემართება. ჩემი აზრით, როდესაც ამ თემაზე ფარულ საუბარს ელი და საპირისპიროს იღებ, ეს გარკვეულ რეაქციას იწვევს. არის პროექციის მომენტებიც. ბევრი ჟურნალისტი, სამწუხაროდ, საკუთარი ფობიების პროექტირებას ახდენს.

ჩვენთან მოსული ჟურნალისტები ხშირად გვეუბნებიან, რომ ჩვენ „ანდერგრაუნდული“ ორგანიზაცია ვართ. მე კი მათ ვპასუხობ, რომ მესამე სართულზე ვიმყოფებით. ხშირად გვეკითხებიან იმასაც, თუ რატომ არ ვუთითებთ ჩვენს მისამართს. ჟურნალზე სულ რამდენიმე ადამიანი ვმუშაობთ და მუდმივად რედაქციაში არასოდეს ვართ. მითითებული გვაქვს იმეილი, სისტემატურად ვპასუხობთ შემოსულ წერილებს. ჩვენთან დაკავშირების პრობლემა, დღემდე არავის ჰქონია. ჩვენ არაფერს ვმალავთ და არც შეკითხვებზე პასუხის გაცემას ვარიდებთ თავს. არც იმ გადაცემებში მონაწილეობაზე ვამბობთ უარს, სადაც მონაწილეობა ჩვენი საინფორმაციო პოლიტიკიდან გამომდინარე, საჭიროდ და სასარგებლოდ მიგვაჩნია. მაგალითად, უარი ვთქვით მონაწილეობაზე გადაცემაში „ტაბუ“, რადგან მიგვაჩნია, რომ ამ გადაცემის ფორმატი არ იყო ისეთი, სადაც ჩვენი საინფორმაციო პოლიტიკის მიზნის მოსახლეობისთვის სწორად და ობიექტურად გაცნობის საშუალება მოგვეცემოდა. უარი ვუთხარით „რე-აქცია-საც“. საერთოდ, ჟურნალისტებთან ძალიან ფრთხილი დამოკიდებულება გვაქვს, იმიტომ, რომ ძალიან ბევრ არაკომპეტენტურ სიუჟეტს და სტატიას ვაწყდებით. არაკომპეტენტურობაზე მითითება კი, რატომღაც, ზენოლად აღიქმება. იმედი მაქვს, ჩატარდება ამ თემაზე ტრენინგები და რალაც შეიცვლება.

დავით პაიჭაძე — ლელამ როგორც თქვა, დეკლარირების გარეშე მხარდაჭერას ვერ მოიპოვებ, ოღონდ ეს დეკლარირება ჯგუფის სახელით უნდა იყოს გაკეთებული. არ ვიცი, რამდენად გაამართლებს ეს გზა. ერთ შემთხვევას გავიხსენებ. ეს ამბავი ქუთაისში მოხდა და ჟურნალისტებთან ურთიერთობის საილუსტრაციოდაც კარგი იქნება. ახალგაზრდა კაცმა ღიად განაცხადა საკუთარი სექსუალური ორიენტაციის შესახებ. არ მინახავს ამ თემაზე მომზადებული სატელევიზიო სიუჟეტი, საგაზეთო პუბლიკაცია მაქვს მხედველობაში. მაშამ საკუთარი შვილი პოლიციას მისი სექსუალური ორიენტაციის გამო დააჭერინა. თუმცა, მერე გამოიხსნა კიდევ. ამ ბიჭს არ დაუშლავს საკუთარი ვინაობა, მაგრამ საინტერესოა, რომ ჟურნალისტი მას მაინც ინიციალებით მოიხსენიებდა. ეს ადამიანი ჯგუფის სახელით არ გამოსულა. მან საკუთარი ნებით განაცხადა საკუთარი სექსუალური ორიენტაციის შესახებ. მაინტერესებს, რამდენად აუცილებელია, ასეთი განცხადებების მაინცდამაინც ჯგუფის სახელით გაკეთება? აქ ისიც ითქვას, რომ ჰომოფობია არის წინასწარგანწყობა გარკვეულ ადამიანთა ჯგუფის მიმართ. თქვენს მსჯელობებში სიტყვა „ჯგუფი“ ფიგურირებს. თუ ასეთ განცხადებას

ინდივიდი გააკეთებს და არა ჯგუფი, ამ ადამიანების გაგება და ტოლერანტული დამოკიდებულების ჩამოყალიბება უფრო ძნელი იქნება?

ეკა აღდგომელაშვილი — როდესაც ხილვადობასა და „ქამინგ აუთზეა“ საუბარი, რა თქმა უნდა, არ უნდა დაგვავიწყდეს ის გარემო, რომელშიც ვცხოვრობთ. რაც უფრო მეტი ადამიანი აღიარებს საკუთარ სექსუალურ ორიენტაციას, შიში, რა თქმა უნდა, მით უფრო შემცირდება ამ სოციალური ჯგუფის მიმართ, მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ასეთი განწყობა შესაძლოა მთლიანად გაქრეს. რაც შეეხება დათოს შეკითხვას, მე, მაგალითად, ვერ წარმომიდგენია, თუ რას უნდა ნიშნავდეს ჯგუფური აღიარება. საგულისხმოა ისიც, რომ ხილვადობის გაზრდასთან ერთად იზრდება ძალადობის ტალღაც, როგორც ჯგუფის, ისე კონკრეტული ადამიანების მიმართაც.

ლელა გაფრინდაშვილი — მაგრამ, საინტერესოა, ამის შემდეგ რა პერიოდი იწყება. ამის შემდეგ იწყება ყველაზე მნიშვნელოვანი ეტაპი. ამას მოჰყვება საქმის სასამართლომდე მისვლა, ანუ ზოგადად რეზისტენცია ხდება.

ეკა აღდგომელაშვილი — გეთანხმებით, მაგრამ არ უნდა დავივიწყოთ, არც ერთი აღიარებული გეისთვის ან ლესბოსელისთვის არ არის ეს ერთჯერადი პროცესი. ყველა ახალი ნაცნობ-მეგობრის წრეში მას ხელახლა უნევს ასეთი აღიარება, და ხშირად ეს პროცესი მთელი ცხოვრება გრძელდება.

რაც შეეხება ქსენოფობიას, ერთი მხრივ, რაღაც დროის განმავლობაში, თითქოს შეიცვალა სიტუაცია. იყო პერიოდი, როცა არატრადიციული სექსუალური ორიენტაცია ჩვენთან დასავლეთიდან ხელოვნურად შემოტანილ პროდუქტად ითვლებოდა. ითვლებოდა, რომ სხვაგან, შორს, შეიძლებოდა ყოფილიყვნენ განსხვავებული სექსუალური ორიენტაციის ადამიანები, მაგრამ ეს ჩვენთვის უცხო უნდა ყოფილიყო. დღეს სიტუაცია შეცვლილია. ბოლო რამდენიმე წელია, შეიცვალა დისკურსი. დღეს ეს მოვლენა უკვე, არა როგორც უცხო, არამედ, როგორც ჩვენი დაავადებული ნაწილი, ისე განიხილება. აქ უკვე აბსოლუტურად განსხვავებული მექანიზმები მუშაობს და საზოგადოების მხრიდან წამოსულ დამსჯელ ღონისძიებებს და აგრესიას სულ სხვანაირი სიმძაფრე აქვს. ეს აგრესია, არასოდეს მიემართება ერთი კონკრეტული ადამიანისკენ. ის ჯგუფისკენაა მიმართული. შესაძლოა, ეს ჩვენში დამკვიდრებული კოლექტიური ღირებულებებითაც იყოს განპირობებული. ჩვენთან ჯგუფი, რომელსაც მიეკუთვნები, ოჯახი, მეგობრები, სამსახური, უფრო ფასეულია. ანუ, ჩვენთან ასეთი აღიარება აუცილებლად გულისხმობს პასუხისმგებლობას არა მარტო საკუთარი თავის წინაშე, არამედ ოჯახის წინაშეც, რომლის წევრებიც ასევე ხდებიან ჰომოფობიის მსხვერპლნი.

ელიზბარ ელიზბარაშვილი, ფილოსოფოსი — თუკი მიზეზების სპექტრი მხოლოდ თქვენს მიერ ჩამოთვლილით შემოიფარგლება, მაშინ უნდა ვთქვათ, რომ ჰომოფობია ცალსახად ნეგატიური მოვლენაა და მის დასაძლევად დიდი ძალისხმევაა საჭირო. მაგრამ მსურს, უფრო ღრმად გავაანალიზოთ ყველაფერი. კიდევ რა მიზეზებით შეიძლება იყოს განპირობებული საზოგადოებაში ჰომოფობია? ამაზე პასუხის გასაცემად მე დღევანდელი ქართული საზოგადოების ძველ ბერძნულ საზოგადოებასთან შედარება მჭირდება. ჰომოფობია ფუნქციონალური ხდება, რაც იმას ნიშნავს, რომ ანტიკურ საბერძნეთში ჰომოსექსუალი ადამიანი ჩვეულებრივ ადამიანად ითვლებოდა. საქართველოში, ქრისტიანული და ქართული ტრადიციებიდან და ღირებულებებიდან, ასევე მამაკაცისა და ქალის შესახებ არსებული ზოგადი წარმოდგენებიდან გამომდინარე, ჰომოსექსუალი ადამიანი ქართული წიაღიდან მონყვეტილად მოიაზრება. ამიტომ ქართველი ჰომოსექსუალი თავს ყოველთვის გამიჯნულად და გარიყულად აღიქვამს. იგი საზოგადოების მხრიდან ყოველთვის აწყდება აგრესიას, რის შედეგადაც თავად მასაც

უმუშავდება საპასუხო აგრესია საზოგადოების მიმართ. საბოლოოდ, ის, მისი დამსჯელი საზოგადოების მიმართ აგრესიული და ასოციალური ხდება. არ ვამბობ, რომ ეს კარგია, მაგრამ ფაქტია, და იმის გამო, რომ ბერძენი ჰომოსექსუალ-ისგან განსხვავებით, რომელსაც ყველა ბერძენი, როგორც ჩვეულებრივ ბერძენს, ისე უყურებდა, საქართველოში ჰომოსექსუალები ეჭვს იწვევენ — არიან თუ არა ისინი ქართული საქმის მიმართ, ქართული სახელმწიფოს მიმართ ერთგულები.

ჩემი აზრით, ჰომოფობიის ერთ-ერთ მიზეზად, ვიმეორებ, შეიძლება ის გარემოება ჩაითვალოს, რომ ეს ადამიანები საქართველოსათვის ბრძოლაში, მისი ინტერესების დაცვაში, იქნება ეს ბრძოლის ველზე თუ კალმით ხელში, საქართველოს მოსახლეობის მიერ არასანდოებად აღიქმებიან. თუმცა, ეს არ არის ცალსახად ნეგატიური მიზეზი, რადგან ყველა ერი ცდილობს თავის გადარჩენას და უცხო ელემენტებს ეჭვის თვალით უყურებს.

შიში, როგორც უკვე ვთქვი, არ არის მხოლოდ ნეგატიური ფენომენი.

ვიდრე ეს სოციალური ჯგუფი საზოგადოებას არ დაარწმუნებს, რომ მისი წევრები არ ეწინააღმდეგებიან მას და სახელმწიფოებრივ მიდგომებში ისეთივე ქართველები არიან, როგორც სხვა ადამიანები, მათ მიმართ დამოკიდებულება არ შეიცვლება.

პაატა საბელაშვილი — ერთია პოზიცია, მაგრამ მნიშვნელოვანია, როგორ ახედენ მის რეპრეზენტაციას. არსებობს თანასწორობა და არ არსებობს სხვებთან შედარებით უფრო თანასწორი ადამიანი. ასე რომ, თუ შენთვის არსებობს თანასწორობა, არ შეიძლება იყო ტოლერანტული, ვთქვათ, სომეხის მიმართ და არ იყო ტოლერანტულად განწყობილი იეჰოვას მოწმის მიმართ. ტოლერანტობა არჩევითი არ არის. თანასწორობა არის თანასწორობა, მიუხედავად იმისა, ეს შენთვის მისაღებია თუ არა, ეს არის ობიექტური რეალობა და ჩვენი აზრებისგან დამოუკიდებლად არსებობს. რამდენად ვიღებთ მას, ეს უკვე სხვა მომენტია. ყველას აქვს უფლება რაღაც არ მიიღოს, მაგრამ ასევე ყველას აქვს უფლება იცხოვროს აბსოლუტურად თანასწორ მდგომარეობაში იმის მიუხედავად, ვის რას დაუდასტურებს და სხვები როგორ დაიჯერებენ მის ნათქვამს.

ორიოდე სიტყვა მინდოდა მეთქვა ინსტიტუციონალურ ჰომოფობიაზე. ევროს-აბჭოს ადამიანის უფლებათა დაცვის კომისიასთან შეხვედრისას დავით დარჩიაშვილმა ასეთი შეკითხვით მოგვმართა, რაღა უნდა გვდომოდ ამაზე მეტი, ახლანდელი მთავრობა შევარდნაძისა და გამსახურდიას მთავრობებისგან განსხვავებით, ხომ გაცილებით უკეთ ეკიდება ამ საკითხს. ვის მოეთხოვება საქართველოში ადამიანის უფლებების დაცვა? ამისთვის, ბუნებრივია, რამდენიმე სახელმწიფო უწყება არსებობს, და ისინი ანგარიშვალდებულნი არიან ქვეყნის ყველა მოქალაქის მიმართ. ავიღოთ, მაგალითად, ადამიანის უფლებათა დაცვის საპარლამენტო კომიტეტი. შეგიძლიათ იხილოთ ქ-ნ ელენე თევდორაძის ციტატები ამ თემაზე. მათ ჩემი კომენტარი არ სჭირდება. ჩვენ ომბუდსმენის პოზიციაზეც გამოვთქვით პრეტენზია. მისი თქმით, იგი მზად არის დაიცვას ყველა ცალკეული ადამიანის უფლება, მაგრამ არ არის ვალდებული გაიზიაროს ჯგუფთა თანასწორობის უფლება. ამაზეც უხერხულად მიგვაჩნია კომენტარის გაკეთება. იგივე, დავით ბაქრაძე, საქართველოს ევროპაში ინტეგრაციის საპარლამენტო კომიტეტის თავმჯდომარე — მას მოეთხოვება იმ ევროპული საკანონმდებლო ველის ცოდნა, რომელსაც მიერთებულია საქართველო, ამბობს, რომ კონსტიტუცია უნდა იცავდეს ისეთ მოთხოვნებს, რომლებიც ადამიანს დაბადების მომენტში უჩნდება და არ შეიძლება მათი შეცვლა — კანის ფერი, რასა და სქესი. ჩემი აზრით, სამივეს შეცვლა შეიძლება და ადამიანის გემოვნება და პირადი შეხედულებები კონსტიტუციის დასაცავი არ არის. ამას რომ ქვეყანაში რეაგირება მოჰყვება, ეს უკვე დიდი პრობლემაა.

კიდევ ერთ ყოფილ სახელმწიფო სტრუქტურას შეეხები. საზოგადოებრივ მაუწყებელს ვგულისხმობ, რომელმაც ყველაფერი გააკეთა ევროპის მაუწყებელთა კავშირში მოსახვედრად, რათა სოფო ხალვაშს საქართველო წელს „ევროვიზიაზე“ ესახელებინა. ჩვენ შევთანხმდით, რომ 17 მაისს საზოგადოებრივი მაუწყებლის ეთერში უნდა გასულიყო გერმანული კომპანიის მიერ გადაღებული ფილმი „ცისარტყელას დასასრული“. იქ აღწერილია, თუ როგორ სთხოვენ ბრიტანეთში თავშესაფრის ძიების სისტემაში ადამიანს თავისი სექსუალური უმცირესობებისადმი მიკუთვნებულობის დადასტურებას, იგივე, ისლამში როგორ ეკიდებიან ამ საკითხს, პოლანდიაში, ამსტერდამში როგორ ხდება გეების დისკრიმინაცია. მიუხედავად მიღწეული შეთანხმებისა, ქ-ნ თამარ კინწურაშვილის თბილისში დაბრუნების შემდეგ აღმოჩნდა, რომ ფილმის საეთერო სივრცეში ჩასმა ქრონომეტრაჟის გამო ვეღარ მოხერხდებოდა. ჩვენ ღიად ვდებთ ბრალს საზოგადოებრივ მაუწყებელს ჰომოფობიაში. მათ ერთი თხოვნა მაქვს — არ ვთქვათ „ზმი“ და „სტი“, რადგან, როგორც არ შეიძლება უნარშეზღუდულს ინვალიდი ეწოდოს, ასევე გაუმართლებელია ტერმინები „ჰომოსექსუალიზმი“ და „ჰომოსექსუალისტი“. ეს ფორმები რუსულიდანაა შემოსული და კრიმინალთან, გარყვნილებასა და დაავადებასთან ასოცირდება, რაც არ არის სწორი.

და კიდევ ერთ საკითხზე მსურს თქვენი ყურადღების შეჩერება — განვასხვავოთ ჰომოსექსუალური ქცევა ჰომოსექსუალური ორიენტაციისგან. იმიტომ, რომ ესეც უკვე დადასტურებულია, რომ ჰომოსექსუალთა უმრავლესობას არ ახასიათებს ჰომოსექსუალური სქესობრივი კავშირი და იმ ადამიანების უმრავლესობა, რომლებსაც აქვთ ასეთი კავშირები, ჰეტეროსექსუალები არიან.

დავით გაბუნია, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, გენდერის მაგისტრატურა — ჩვენი სოციალურ-პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი ამ თემაზე კვლევებს ატარებს. აქ მეთოდოლოგიის შესახებ დაისვა შეკითხვა. ჩვენ გვაქვს ფოკუს-ჯგუფები, კვლევის თემა კი ზუსტად ემთხვევა დღევანდელი დისკუსიის თემას — „ჰომოფობია, როგორც სოციალური პრობლემა“. ჯერჯერობით კვლევა მხოლოდ ორ ფოკუს-ჯგუფთან გვაქვს ჩატარებული — 27-დან 35 წლამდე დაუქორწინებელ მამაკაცებთან და ამავე ასაკის ქალებთან. ჯერ საბოლოო შედეგებზე ლაპარაკი ზედმეტია, არც იმას ვფიქრობთ, რომ ამ აზრებს მთელი საქართველო იზიარებს. სოციოლოგიური პრინციპებიდან გამომდინარე, რასაკვირველია, ასე არ ხდება. ეს კვლევა არ არის რეპრეზენტატიული და აქვე უნდა ითქვას, რომ საქართველოში ისეთი კვლევების ნიმუშები, რომელთა განზოგადებაც შესაძლებელია და სტატისტიკურად სანდოა, თითზე ჩამოსათვლელია. სადაც არ არის სახელმწიფოს მხრიდან დაკვეთა, ასეთი მასშტაბის კვლევები არ ტარდება. ჩვენ ვაპირებთ კვლევის გაგრძელებას, მაგრამ საინტერესო ტენდენციები გამოიკვეთა და მათზე მსურს გესაუბროთ.

ჩვენ ველოდით, რომ მამაკაცებში ჰომოფობია გაცილებით უფრო ხშირი იქნებოდა, ვიდრე ქალებში. და ჩვენი ეს ვარაუდი 99,9%-ით დადასტურდა. რა თქმა უნდა, არ გვიფიქრია, რომ ქალები ნაკლებად ჰომოფობები აღმოჩნდებოდნენ, ქალთა ჯგუფიდან არ ველოდით ნაკლებ ჰომოფობიურ აზრებს, მაგრამ საინტერესო იყო თავად მიდგომა ამ საკითხისადმი, თუ ვის გულისხმობენ ისინი ჰომოსექსუალებში. აღმოჩნდა, რომ ყოველთვის მამაკაცი ჰომოსექსუალები იგულისხმებიან. ანუ, განხილვის საგანი ყოველთვის კაცი ხდება. საინტერესოა, რატომ, რომ ლესბოსელობა საერთოდ არ აღიქმება სერიოზულ მოვლენად.

და კიდევ ერთი, ჩვენ ასეთი შეკითხვითაც მივმართეთ ჩვენს კვლევის ობიექტებს: მათი ნება რომ ყოფილიყო, რომელ სფეროში არ დაასაქმებდნენ ჰომოსექსუალებს? როგორც ქალების, ისე მამაკაცების 100%-მა გვიპასუხა, რომ ჰომოსექსუალთა დასაქმების სფერო არავითარ შემთხვევაში არ უნდა იყოს პედაგოგიკა და სამხედრო და სასაზღვრო სფეროები.

ნინო ლეჟავა, ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდი — მსურს გამოვეხმაურო ბ-ნ ელიზბარის შეკითხვას იმასთან დაკავშირებით, თუ სად ვხედავთ ჰომოფობიას. როდესაც 6 მაისს საქართველოს „კონსერვატიული პარტიის“ წევრებმა გიორგობა და საფრანგეთში კონსერვატორების გამარჯვება იზეიმეს, ზვიად ძიძიგურმა ბრძანა, რომ ევროპაში კონსერვატორების დაბრუნება იმაზე მიუთითებს, რომ „წავიდა საყუროიანი ბიჭების დრო და ევროპაშიც კი ჩოხოსანი ბიჭები მოდიან“. არ არის ეს ჰომოფობია, თქვენი აზრით?

როდესაც პარლამენტარმა ბესო ჯუღელმა „მიკირტუმები“ ახსენა, ამას საზოგადოების ნაწილის მხრიდან საჯარო სივრცეში რეაგირება მოჰყვა, მაგრამ, სამწუხაროდ, მე არ გამიგია, რომ ვინმე ზვიად ძიძიგურის ამ კომენტარს აღემოთებინა.

დავით პაიჭაძე — გაზეთ „24 საათში“ დაიწერა ამის შესახებ.

ეკა აღდგომელაშვილი — აქ საუბარი იყო იმის შესახებ, რომ ჩვენ არასრულად ჩამოვთვალეთ ჰომოფობიის მიზეზები. მათზე მართლაც დაუსრულებლად შეიძლება საუბარი. ცალსახად გამომწვევი მიზეზები არ არსებობს. მხოლოდ იმის თქმა შეგვიძლია, თუ რა შეიძლება უწყობდეს ხელს წინასწარგანწყობას. არც ის უნდა დავივიწყოთ, რომ რაიმეს ლოგიკური დასაბუთება ამ ადამიანების წინასწარგანწყობის ავტომატურად შეცვლას არ გულისხმობს. ერთადერთი, რაც შეიძლება ამას მოჰყვეს, საამისოდ ადამიანის მეტად გახსნაა. მიზეზი მართლაც ბევრია და ისინი საძიებელია როგორც ინდივიდუალურ, ისე კოლექტიურ ცნობიერებაში. ინდივიდუალურ თავისებურებებზე საუბარი ძალიან შორს წაგვიყვანს. ჰომოფობიის მიზეზებზე დღევანდელი ჩვენი ზოგადი საუბრის მიზანი იმის ჩვენება იყო, რომ სექსიზმს, ანტისემიტიზმს, ჰომოფობიას და სხვა ასეთ მოვლენებს, ერთნაირი მექანიზმები ახასიათებთ. დაფუძნებულია თუ არა ეს წინასწარგანწყობაზე, წარმოადგენს თუ არა ეს ვიღაცის წინასწარგანწყობას, რომელზეც, თავის მხრივ, რელიგიურმა შეხედულებებმა მოახდინა გავლენა? მაგრამ სწორედ იმაზეა საუბარი, რომ ადამიანს არაფერი, თუნდაც მისი რელიგიური ან პირადი შეხედულებები, არ აძლევს უფლებას, მოახდინოს სხვა ადამიანის დისკრიმინაცია.

ჰომოფობია: კერძო სივრცეიდან საჯარო სივრცეამდე

20 მაისი, 2009 წ

მომხსენებლები:

ეკა აღდგომელაშვილი

ქალთა ინიციატივების

მხარდამჭერი ჯგუფი

პაატა საბელაშვილი

ფონდი „ინკლუზივი“

ნოდარ სარჯველაძე

ფსიქოლოგი,

ქრისტიან-დემოკრატიული

ინსტიტუტის ხელმძღვანელი

მოდერატორი

ნინო დანელია

ნინო ლეყავა, ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდის სამხრეთ კავკასიის რეგიონალური ბიურო დირექტორის მოადგილე — მოგესხენებათ, ჰომოფობიის თემა საკმაოდ ტაბუირებულია. ჩვენ 2005 წელს მოვახერხეთ ამ ტაბუს ცოტათი მაინც გარღვევა, როდესაც ფონდში პირველი დისკუსია ჩავატარეთ. მაშინდელი დისკუსიის თემა იყო „სექსუალური უმცირესობები: ტაბუ საქართველოში?“ მაშინაც და ჰომოფობიის შესახებ 2007 წელს გამართულ მეორე დისკუსიაშიც ერთ-ერთი მომხსენებელი გახლდათ ეკა აღდგომელაშვილი, რომელიც დღესაც მოვიწვიეთ. პირველი დისკუსიისთვის ჩვენ ძალიან გაგვიჭირდა თანამომხსენებლების პოვნა. მახსოვს, როგორ დავდიოდით და ვზუმრობდით, რომ ვეძებდით ჰეტეროსექსუალ მამაკაცს, რომელიც ისაუბრებდა ჰომოსექსუალურ თემებზე. ეს გამბედავი ადამიანი მაშინ ლევან თარხნიშვილი, სოციოლოგი აღმოჩნდა.

მეორე დისკუსია ამ თემაზე შედგა ორი წლის წინ, 16 მაისს. ამ დღის შესახებ, ალბათ, მომხსენებლები თავადაც ისაუბრებენ. ეს დისკუსია სათაურით „ჰომოფობია, როგორც სოციალური პრობლემა“ შევიდა კრებულში „ჩარევა სასურველია: საჯარო დებატები ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდში“.

საჯარო დისკუსიები ჩვენთან 2004 წლიდან იმართება. მათ საშუალო სათაურად აქვს „დისკუსიები საქართველოს მოდერნიზაციის შესახებ“. სხვა დისკუსიებს შორის, თუ არ ჩავთვლით კონფლიქტების თემაზე და რელიგიისა და ნაციონალიზმის შესახებ გამართულ დისკუსიებს, ჰომოფობიის თემაზე გამართულ დისკუსიებს ყოველთვის მწვავე გამოხმაურება მოჰყვებოდა ხოლმე. იმედი მაქვს, რომ ეს დისკუსიაც ასევე შინაარსიანი იქნება.

ნინო დანელია — დისკუსია, კონკრეტულ თარიღს, 17 მაისს ეძღვნება — ჰომოფობიის წინააღმდეგ ბრძოლის საერთაშორისო დღეს. მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციამ ამ დღეს ამოიღო ჰომოსექსუალობა ფსიქიური დაავადებების სიიდან. გაეროში მიმართვის შემდეგ ეს დღე შემდეგ გადაიქცა საერთაშორისო დღედ. ყოველივე ამაზე ჩვენი მომხსენებლები უფრო დანვრდებით ისაუბრებენ.

პაატა საბელაშვილი — დიდი მადლობა ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდს იმისათვის, რომ ეს ფაქტობრივად, ერთადერთი ორგანიზაციაა, რომლის მიზანიც არ არის ამ თემაზე პრინციპულად მუშაობა და რომელიც ჩვენ ტრიბუნას გვითმობს.

ჩვენი მოწინააღმდეგეები ხშირად გვეუბნებიან — რა საჭიროა ამ თემის საჯაროდ განხილვა? მათი თქმით, ეს ჩვენი პირადი პრობლემაა, უნდა ვიყოთ ჩვენთვის სახლში. მათივე თქმით, ჩვენ არავინ გვიშლის ხელს: ავტობუსშიც თავისუფლად ავდივართ, არც სამსახურიდან გვაგდებენ. ღიადაც არ უნდა დავენახოთ არავის, არ უნდა მივანოდოთ ახალგაზრდობას ინფორმაცია ჩვენს შესახებ, — ეს საქართველოში არ შეიძლება. არ შეიძლება საუბარი ერთსქესიანი ქორწინების დაკანონებაზეც კი, არათუ პარტნიორების მიერ ერთობლივად შვილის აყვანაზე და ა.შ. არ შეიძლება ისეთ სტრუქტურებში ვიმსახუროთ, რომლებზეც დამოკიდებულია ქვეყნის უსაფრთხოება, საზღვრის დაცვა და ა.შ. დისკუსიის განვითარებასთან ერთად, ქრონოლოგიურადაც ასე ხდება ხოლმე, არის არგუმენტირების ასეთი არტიკულირება, იწყება პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობიდან და ბოლოს მთავრდება ამ პირად ცხოვრებაში უხეში ჩარევით უკვე საჯარო სივრცეში. ფაქტობრივად, სახელმწიფო, საზოგადოება და ეკლესია „გვინება ლოგინში“, და შემდეგ, როდესაც

საც მოვაკითხავთ ჩვენს უფლებას საჯარო სივრცეებში, მკაცრად გვეწინააღმდეგება ამაში.

1990 წლის 17 მაისს მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციამ ჰომოსექსუალობა ამოიღო ფსიქიური დაავადებების სიიდან. ეს დღე უკვე ხუთი წელია აღინიშნება, როგორც ჰომოფობიის წინააღმდეგ ბრძოლის საერთაშორისო დღე. წელს ამ ფორმულირებას დაემატა ტრანსფობიაც, ვინაიდან ხშირად, ლესბოსელი, გეი, ბისექსუალ და ტრანსგენდერ ადამიანებს ერთ ჯგუფად მოიხსენიებენ, საზოგადოება კი არაა ინფორმირებული, რომ ლესბოსელი, გეი და ბისექსუალი ადამიანები სხვა ადამიანებისგან ორიენტაციის მხრივ არიან განსხვავებულები, ტრანსგენდერები კი, — გენდერული იდენტობის მხრივ. ამიტომ, წელს უკვე ოფიციალურად, ეს დღე ფორმულირდება, როგორც ჰომოფობიისა და ტრანსფობიის წინააღმდეგ ბრძოლის საერთაშორისო დღე.

მინდა შევეხო საქართველოს სახელმწიფოს პოზიციას ამ თემასთან დაკავშირებით. დეკლარირების დონეზე საქართველოს სახელმწიფო ცდილობს – ამ ბოლო პერიოდში მაინც, – რომ აშკარა ჰომოფობიურობა ღიად არ დაადასტუროს, მეტიც, ჩვენი საგარეო პოლიტიკის პრიორიტეტებიდან გამომდინარე, კარგი იმიჯი შეინარჩუნოს დასავლეთ ევროპულ და ჩრდილოეთ ამერიკულ ორგანიზაციებთან, სტრუქტურებთან და ფონდებთან. თუმცა, ეს ყველაფერი ხშირად მხოლოდ დეკლარირების დონეზე ხდება და სულაც არ ნიშნავს იმას, რომ საქართველოს სახელმწიფო რაიმე ქმედით ნაბიჯებს დგამს ქვეყანაში ჰომოფობიის აღმოსაფხვრელად.

გაგაცნობთ იმ დოკუმენტებს, რომლებსაც საქართველომ მოაწერა ხელი. ამან შესაძლოა, გაგაკვიროთ კიდევ, იმიტომ, რომ ქვეყანაში ამის მსგავსი არაფერი შეინიშნება. დავიწყებ სულ ახალი დოკუმენტით, რომელიც 16 მაისს, სულ რამდენიმე დღის წინ გამოქვეყნდა ბრიუსელში. ეს არის ჩეხეთის პრეზიდენტობით, ევროკავშირის სახელით გაკეთებული განცხადება, რომელიც გმობს ჰომოფობიის ნებისმიერ გამოვლინებას. ამ დეკლარაციის ხელმოსაწერად მიიწვიეს არა მარტო ევროკავშირის ქვეყნები, არამედ ის ქვეყნებიც, რომლებთანაც რაიმე სახის თანამშრომლობა სამომავლოდ მოიაზრება. ჩვენდა სასიხარულოდ, იმ ქვეყნებს შორის, რომლებმაც თანხმობა განაცხადეს, ამ დეკლარაციას მიერთებოდნენ, იყო საქართველოც.

ცოტა ხნით ადრე, გასული წლის 18 დეკემბერს, ნიუ-იორკში გენერალური ასამბლეის მთავარი თემა იყო ადამიანის უფლებების საყოველთაო დეკლარაციის 60 წლისთავი. ევროკავშირმა მაშინაც, საფრანგეთის თავმჯდომარეობით გააკეთა ამავე შინაარსის განცხადება, ოღონდ გაეროს დონეზე ეს უფრო რბილად ხდება ხოლმე (ვინაიდან, გაეროს 80-ზე მეტი ქვეყანა ჯერ კიდევ ახდენს ჰომოსექსუალური ურთიერთობის კრიმინალიზაციას. განვმარტავ, ეს არის ზრდასრულ ადამიანებს შორის ურთიერთთანხმობით შემდგარი სექსუალური აქტები) და გაკეთდა მონოდება მსოფლიოში ჰომოსექსუალობის უნივერსალური დეკრიმინალიზაციისაკენ. საქართველომ ამ განცხადებასაც მოაწერა ხელი. მინდა აღვნიშნო, რომ რუსეთი და აშშ-ს მისთვის ხელი არ მოუწერიათ. ბუშის ადმინისტრაცია ცნობილი იყო თავისი ჰომოფობიურობით. აშშ ამ დეკლარაციას მხოლოდ თებერვალში, ობამას ადმინისტრაციის მოსვლის შემდეგ შეუერთდა.

საქართველოში ჰომოსექსუალობის დეკრიმინალიზაცია მოხდა 2000 წლის 1 ივნისს. მანამდე ორ ზრდასრულ მამაკაცს შორის ნებაყოფლობითი სქესობრივი კავშირი ითვლებოდა სისხლის სამართლის დანაშაულად.

გარდა სახელმწიფო პოზიციისა, აღსანიშნავია საზოგადოების დამოკიდებულებაც ამ საკითხის მიმართ. ამას ძალიან ბევრი წინაპირობა აქვს: პატრიარქალური წყობა, გენდერული შოვინიზმი, ტრადიციული იდეოლოგიების გავლენა და ა.შ. ჰომოფობია ძალიან ღრმად არის გამჯდარი ქართულ საზოგადოებაში. ამას ადასტურებს ჩვენს მიერ ჩატარებული კვლევებიც, ისევე როგორც სხვა ორგანიზაციების მიერ

ჩატარებული ზოგადი საზოგადოებრივი აზრის გამოკითხვები. ჰომოსექსუალები ყოველთვის ლიდერობენ იმ ჯგუფებს შორის, რომლის ნახვაც საზოგადოების ძალიან დიდ ნაწილს მის გვერდით არ სურს. ამას ემატება სხვადასხვა ორგანიზაციებისა და ჯგუფების მხრიდან გამწვავებული და პოლიტიზირებული ჰომოსექსუალობის თემა. საქართველოს მართლმადიდებლური ეკლესია, მას შემდეგ რაც ჩვენ დავინწყეთ ლიად და დაუფარავად მოღვაწეობა, ახდენს ჰომოსექსუალობის ინკრინინაციას პატრიარქის მიერ გამოქვეყნებულ საშობაო და სააღდგომო ეპისტოლეებში. გარდა ამისა, სხვა საზოგადოებრივი ჯგუფებიც ხშირად ცდილობენ ამ თემის გამოყენებას პოლიტიკური დაპირისპირების დროს, საკუთარი ოპონენტის დისკრედიტაციისთვის. ამის დამადასტურებელი მრავალი ფაქტი არსებობს.

ნინო დანელია — კიდევ ერთხელ შევეცდები, განვმარტო, რა არის ჰომოფობია. იგი აიხსენება, როგორც ირაციონალური შიში და სიძულვილი ლესბოსელი, გეი, ბისექსუალი და ტრანსგენდერი ადამიანების მიმართ, რომელიც ეფუძნება წინასწარგანწყობას და ემსგავსება რასიზმს, ქსენოფობიას და სექსიზმს.

პაატა საბელაშვილი — იმისათვის, რომ ჩვენი სახელმწიფო დეკლარირებულ ფასეულობებთან შესაბამისობაში მოვიდეს, ქვეყანაში ჰომოფობიის დაძლევისთვის, უნდა იდგმებოდეს გარკვეული ნაბიჯები. ამას ხელს უშლის ძალიან ბევრი ფაქტორი, თუნდაც საკანონმდებლო დონეზე. საქართველოს არა აქვს ინტეგრირებული ანტიდისკრიმინაციული კანონმდებლობა. მხოლოდ რამდენიმე დოკუმენტშია ნახსენები ჰომოსექსუალობა, როგორც ის სტატუსი, რომლის მიხედვითაც არ შეიძლება ადამიანის დისკრიმინაცია. საქართველოს კანონმდებლობა არ იცნობს ისეთ მნიშვნელოვან კონცეფციას, რომელსაც ჰქვია „სიძულვილით მოტივირებული დანაშაული“, და „სიძულვილის ენა“. გარდა ამისა, სხვადასხვა პოლიტიკის ფორმირებისას საქართველოს მთავრობა შეგნებულად ახდენს გამორიცხვას, გამოტოვებას სექსუალური ორიენტაციის მხრივ საკუთარი თანამოქალაქეებისა, მაგალითად, განათლების ეროვნულ კონცეფციაში და კიდევ ბევრ სხვა ღონისძიებაში, რომელიც სამოქალაქო ინტეგრაციას ეხება. მაშინ, როდესაც იგი შედარებით წარმატებებს აღწევს სხვა სოციალური ჯგუფების ინკლუზიაში.

ჩვენ უნდა შევვხებით ჰომოფობიის ერთი-ორ აშკარა გამოვლინებას, რომ უფრო ნათელი იყოს, დღეს რაზე ვსაუბრობთ. 2007 წლის ივლისში გაზეთ «ალიაში» დაიბეჭდა ირაკლი მამალაძის სტატია, რომელიც ეხებოდა ევროპის საბჭოს მიერ ორგანიზებულ კამპანიას «ყველა განსხვავებული, ყველა თანასწორი». ჟურნალისტმა წარმოადგინა დამახინჯებული ინფორმაცია და აღნიშნა, რომ სინამდვილეში ეს კამპანია შენიღბული თბილისის გეი-პრაიდი იყო, ისე, რომ მას არავისთვის უკითხავს ამის შესახებ. ამას მედიაში დიდი აჟიოტაჟი მოჰყვა. რამდენიმე პოლიტიკოსი იქამდეც მივიდა, რომ ჰომოსექსუალი ადამიანებისთვის საარჩევნო უფლების ჩამოერთმევას მოითხოვდა. ეს ჩვენ იმაში დაგვცხმარა, რომ ევროსაბჭო დაგვერწმუნებინა, რომ ჰომოფობია აღენიშნა საქართველოს შესახებ მოხსენებაში, როგორც პრობლემა.

სულ ცოტა ხნის წინ ჟურნალში „ცხელი შოკოლადი“, გამოქვეყნდა სტატია სახელწოდებით „არშემდგარი დისკუსია“, რომელშიც მონაწილეობდნენ საზოგადოებრივი მაუწყებლის სამეურვეო საბჭოს თავმჯდომარე, ასევე გენერალური პროდიუსერი და სხვა თანამშრომლები საზოგადოების სხვა წარმომადგენლებთან ერთად. ამ მოხსენებისას გენერალურმა პროდიუსერმა, ბ-ნმა გიორგი ჭანტურია ჰომოსექსუალები მოიხსენია არამართებული ლექსიკით, რომელიც პირდაპირ არის აღნიშნული საზოგადოებრივი მაუწყებლის ქცევის კოდექსში, როგორც დაუშვებელი. მინდა შეგახსენოთ, რომ საზოგადოებრივი მაუწყებლის ქცევის კოდექსი არის ნორმატიული აქტი. შესაბამისი სტრუქტურებიდან რეაგირება ამ ფაქტს არ მოჰყოლია. დავწერეთ საპროტესტო წერილი, მაგრამ პასუხის ღირსიც არ გავხდით. რადგან ეს არის სამართალდარღვევა, ამიტომ ჩავრთე ეს საქმე ჩემს მოხსენებაში. არათუ რეაგირება არ მოყოლია, გენერალურმა დირექტორმა – ლევან

ყუბანიეშივლი — გამართლა საკუთარი თანამშრომელი. შემდეგ ეს გამართლება წერილობით გაფორმდა იმ მხრივ, რომ საზოგადოებრივმა მაუწყებელმა დაწერა საპასუხო სტატია, სადაც გამართლა გენერალური პროდიუსერი და დაადანაშაულა „ცხელი შოკოლადი“ და ყველა ის ადამიანი, რომელსაც ბუნებრივი პროტესტი გაუჩნდა ამ ფაშისტური გამონათქვამების წინააღმდეგ. ციტატას წაგიკითხავთ: „ნახევარმილიონიან ლტოლვილიან ქვეყანაში საგულშემატკივრო მეტი აღარავინ აღარ დავგრჩა?“

ჩვენ გვაქვს კონკრეტული რეკომენდაციები საქართველოს ხელისუფლების მიმართ, რომლებზეც ცოტა მოგვიანებით, დისკუსიის გახსნის შემდეგ ვისაუბრებ. ბოლოს დავძენ, რომ ხშირად გვეუბნებიან, რომ საზოგადოებრივი მაუწყებელია დღეს მთავარი პრობლემა, ვინაიდან ეკლესიას აქვს თავისი ლეგიტიმური უფლება გამოხატოს თავისი აზრი ნებისმიერ მოვლენასთან დაკავშირებით. ისიც მინდა შეგახსენოთ, რომ საქართველოს მოქალაქე ლესბოსელ, გეი, ბისექსუალ და ტრანსგენდერ გადასახადის გადამხდელებს საქართველოს ეკლესიის შენახვა ორჯერ მეტი უჯდება, ვიდრე საქართველოს საზოგადოებრივი მაუწყებლის. გმადლობთ.

ნინო დანელია — იქნებ განგვიმარტოთ ბოლო წინადადება?

პაატა საბელაშვილი — 12-მილიონახევარი ლარი არის საქართველოს საზოგადოებრივი მაუწყებლის ბიუჯეტი, რომელსაც იგი იღებს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან, რომელიც ყველა ჩვენგანის მიერ გადახდილი გადასახადებით ივსება. საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიას აქვს პირდაპირი დაფინანსება 25 მილიონი ლარის ოდენობით დღევანდელი ბიუჯეტიდან. საზოგადოებრივ მაუწყებელთან შედარებით ორჯერ მეტი გვიჯდება მთელ მოსახლეობას და მათ შორის ჩვენც.

ნინო დანელია — ახლა სიტყვას ეკა აღდგომელაშვილს გადავცემ. პაატამ ძირითადად ისაუბრა იმაზე, თუ სად ხდება საჯარო სივრცეში ჰომოსექსუალების დისკრიმინაცია და კანონმდებლობა რამდენად უწყობს ამას ხელს.

რამდენადაც ვიცი, თქვენ გაქვთ მედიის ანალიზი, რომელიც ამ თემას შეეხება. სწორედ მედიაში ჩნდება ხოლმე ტენდენციები, რომლებიც შემდეგ მთელ საზოგადოებაზე ვრცელდება. ყველამ ვიცით, რომ მედია მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს საზოგადოებრივ აზრს.

ეკა აღდგომელაშვილი — ეს თემა საჯარო სივრცეში დახლოებით 90-იანი წლების შემდეგ მოხდა. კვლევაც, შესაბამისად, ამ პერიოდიდან შეგვიძლია დავიწყოთ. ნინო ლეჟავამ თქვა, რომ მე მესამედ მიწევს ბიოლის ფონდში ამ თემისადმი მიძღვნილ დისკუსიაში მონაწილეობა. პირველი დისკუსია ეხებოდა 90-იანი წლებიდან 2003 წლამდე, „ვარდების რევოლუციამდე“ პერიოდს, თუ როგორ ხდებოდა ამ პერიოდში ჰომოსექსუალობის რეპრეზენტირება.

2006 წელს, უკვე ფონდ „ინკლუზივის“ დაკვეთით ჩატარდა ასეთი კვლევა, რამაც საშუალება მოგვცა, დაგვენახა ტენდენციები და ცვლილებები. დღეს სწორედ ამ ცვლილებებზე მინდა გესაუბროთ; მინდა წარმოგიდგინოთ 2007-2008 წლების მედიის ანალიზი. იმ ძირითად ტენდენციებზე გავამახვილებ ყურადღებას, რომელიც დღეისთვის იკვეთება. 2006 წლის შემდეგ ჩვენ უკვე მედიის სისტემურ ანალიზს ვანარმოებთ, რაც საშუალებას გვაძლევს, გავაკეთოთ როგორც ხარისხობრივი, ისე თვისობრივი ანალიზი.

90-იანი წლებიდან მოყოლებული, მთლიან დინამიკას თუ შევხედავთ, როგორც წესი, ჰომოსექსუალობის თემა, უკავშირდებოდა პოლიტიკაში ძალაუფლების გადანაწილების პროცესებს. თემა მედიისათვის აქტუალური ხდებოდა სწორედ იმ პერიოდში, როდესაც გარკვეული ძალები იწყებდნენ ხელისუფლებაში მოსვლას. არ ვიცი, რამდენად გახსოვთ, მაგრამ არჩევნების პერიოდში, 1999-2003 წლებში ძალიან აქტუალური იყო მითი „ცისფერთა მეთქმულების“ შესახებ, რომლებიც ხელისუფლებაში აპირებდნენ მოსვლას. მაშინდელი პრესა საშინლად ჰომოფობიური იყო — გაჯერებული ჰომოფობიური გამონათქვამებით როგორც ხელისუფლების,

ისე მაშინდელი ოპოზიციის მხრიდან. „ვარდების რევოლუციის“ შემდეგ ეს პანიკა ჩაცხრა. ის საარჩევნო პროცესის დაწყებასთან ერთად კვლავ აგორდა. არჩევნებს შორის პერიოდში, შეიძლება ითქვას, საზოგადოებრივ-პოლიტიკური პრესის ფურცლებიდან თემამ ნელ-ნელა „ყვითელი პრესის“ ფურცლებზე გადაინაცვლა. ამასაც თავისი ახსნა აქვს. როგორც მოგეხსენებათ, სოციალური, ეკონომიკური და პოლიტიკური კრიზისის დროს ნებისმიერ ქვეყანაში ძლიერდება ხოლმე ქსენოფობიური ტენდენციები. ჩვენთან კი 90-იანი წლების შემდეგ მუდმივად არის ეს კრიზისი, იგი უბრალოდ, მძაფრდება ხოლმე არჩევნების მოახლოებასთან ერთად. რაც შეეხება წინა წლების კვლევის შედეგებს, რამდენიმე პუნქტს გამოვყოფ, რათა შევძლოთ ახალ ტენდენციებზე საუბარი. 2005-06 წლებში ჩატარებული კვლევის შედეგები შეგიძლიათ იხილოთ ფონდ „ინკლუზივის“ ვებ-გვერდზეც (www.inclusive-foundation.org).

ვნახოთ, როგორ კონსტრუირდებოდა ჰომოსექსუალობა ქართულენოვან მედიაში:

1. საზოგადოებრივ-პოლიტიკური პრესისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა ჰქონდა არა ჰომოსექსუალობას, არამედ „არატრადიციული“ სექსუალობის საზოგადოებრივ პრობლემად ქცევის პროცესს. შესაბამისად, ისინი მეტ ადგილს უთმობდნენ ზოგადი ხასიათის საუბრებს ჰომოსექსუალობაზე მონეველი ექსპერტების საშუალებით. მიმართავდნენ დისკურსის მონოპოლიზების პრაქტიკას და ნაკლებად აძლევდნენ შანსს ლგბტ ადამიანებს თავად მოეხდინათ საკუთარი თავის რეპრეზენტირება.

2. ანალიტიკური ხასიათის პუბლიკაციებში არაჰეტეროსექსუალური ქცევა ძირითადად სამედიცინო ასპექტში განიხილებოდა.

3. არ ხდებოდა ჰომოფობიის, როგორც სოციალური პრობლემის იდენტიფიკაცია.

4. ლგბტ ადამიანებისათვის თვითრეპრეზენტაციის საშუალებას მხოლოდ ყვითელი პრესა იძლეოდა, მაგრამ მათი რესპოდენტების უმეტესობა ნეგატიურად იყო წარმოჩენილი. შესაბამისად, მათ მიერ წარმოჩენილი ტიპაჟები მხოლოდ აძლიერებდა ჰომოსექსუალის უარყოფით ხატს.

მნიშვნელოვანი ცვლილებები, რაც უკავშირდება ბოლო ორი წლის მედიას, ის გახლავთ, რომ წინა წლებთან შედარებით, მკვეთრად გაიზარდა ნეგატიურ შეფასებათა პროცენტული მაჩვენებელი (65%-დან 86%-მდე). თუმცა, ნეიტრალურ შეფასებათა შემცირების ხარჯზე გაჩნდა პოზიტიური შეფასებებიც (21%).

წინო დანელია — ვინ აკეთებს ასეთი შეფასებებს, თავად ჟურნალისტები? რას გულისხმობთ ნეგატიურ შეფასებებში?

ეკა აღდგომელაშვილი — უარყოფითი შეფასების შემთხვევაში ჰომოფობიის ძირითადი გამოვლენის ფორმებად მივიჩნევდით:

1. ჰომოფობიური ტექსტების ციტირებას კომენტარის ან სარედაქციო შენიშვნის გარეშე, როდესაც შეუძლებელია განვასხვავოთ რესპოდენტის ტექსტი ჟურნალისტის მოსაზრებასაგან ან რედაქციის პოზიციისაგან;

2. ლგბტ ადამიანების დამამცირებელ კონტექსტში მოხსენიება (მათ შორის დეჰუმანიზაცია, დეინდივიდუალიზაცია დამამცირებელი მეტაფორებით მოხსენიება);

3. ლგბტ ადამიანებისაგან მტრის ხატის შექმნა (მაგალითად, ადამიანის დისკრედიტაციის მიზნით მითითებები მის კავშირზე ნარკომანიასთან, ქურდობასა და პროსტიტუციასთან; ადამიანების არასრულფასოვნების მტკიცება მორალური, ფსიქოლოგიური თუ სხვა თვალსაზრისით; ადამიანების დადანაშაულება საზოგადოებაზე ნეგატიური გავლენის მოხდენაში; მათი დადანაშაულება ძალადუფლების ბოროტად გამოყენების მცდელობაში, დომინირება)

4. შეფარული ან პირდაპირი მოწოდება ძალადობისა და დისკრიმინაციისაკენ (მაგალითად, ძალადობისა და დისკრიმინაციის ისტორიული მაგალითების, ჰომოფობიური პოზიციის იდეოლოგიური, მორალური თუ სხვა მიზეზით გამართლება,

უშუალო მონოდებები ძალადობისაკენ კონკრეტული პირების მითითებით ან ზოგადად, ლგბტ ჯგუფის წინააღმდეგ).

პოზიტიურ შეფასებებში, ლგბტ ადამიანთა პოზიტიური ხატის შექმნის გარდა, მოვიაზრებთ ჰომოფობიური პოზიციის, ძალადობისა და დისკრიმინაციისაკენ მონოდებების კრიტიკასა და ჰომოფობიის სოციალურ პრობლემად შეფასების ფაქტებსაც.

თუ გავითვალისწინებთ წინა კვლევის შედეგებს, ნეიტრალურ შეფასებათა 88% შეადგენდა უცხოური პრესიდან გადმოებეჭდილ ინფორმაციას უცხოელ შოუ-ბიზნესისა და სპორტის სფეროში მოღვაწე ჰომო/ბი/ტრანსსექსუალების შესახებ. ამ გზით ხდებოდა დისტანცირება „განსხვავებული“ სექსუალობისაგან, როგორც „დასავლური მოვლენისაგან“. ნეიტრალური ხასიათის პუბლიკაციებში ეს ტენდენცია დღესაც შენარჩუნებულია.

პოზიტიური ხასიათის შეფასებათა მატება შესაძლოა, უკავშირდებოდეს ლგბტ ჯგუფის ხილვადობის გაზრდას, ასევე გასათვალისწინებელია ის პოლიტიკურ და სოციალურ-კულტურული მოვლენებიც, რომლებიც დღეს ქვეყანაში ხდება. საბჭოური მემკვიდრეობა და „ტრადიციულ“ ფასეულობებთან დაბრუნების მცდელობა მხოლოდ ქვეყანაში არსებული პოლიტიკური კრიზისის სახით არ იჩენს თავს. ფასეულობათა გადაფასება საკმაოდ მძიმედ მიმდინარეობს. შეფასებათა ამგვარი გადანაწილება ერთგვარად აირეკლავს სწორედ ამგვარი კრიზისული პერიოდისათვის დამახასიათებელ ფასეულობათა და ღირებულებათა პოლარიზაციის პროცესს.

მეორე მნიშვნელოვანი მოვლენა, რომელიც მოხდა, მედიის ჰომოფობიის პრობლემით დაინტერესებაში გამოიხატება. ზოგადად, როგორც წესი, მედიის ყურადღების ცენტრში დისკრიმინირებული ჯგუფი ექცევა, რაც ხელს უწყობს ჯგუფის სტიგმატიზაციას, როგორც მსხვერპლისა. ერთი შეხედვით, რჩება შთაბეჭდილება, რომ ეს მხოლოდ დისკრიმინირებული ჯგუფის ან კონკრეტული ადამიანის პრობლემაა და არა მთელი საზოგადოებისა. საკმაოდ გვიან დაიწყეს მეცნიერებმა იმის კვლევა, თუ რა გავლენას ახდენს საზოგადოების უმრავლესობაზე ჰომოფობია, რასიზმი ან სექსიზმი. ჰომოფობია გავლენას ახდენს როგორც უმცირესობის, ისე უმრავლესობის წევრებზეც, რაც შეიძლება, ქცევაშიც გამოიხატებოდეს.

ჰომოფობიის კრიტიკა ქსენოფობიის კონტექსტში დაიწყო. ძალიან მნიშვნელოვანი იყო იმის ხაზგასმა, რომ ჰომოფობია არის ქსენოფობიის ისეთივე გამოვლინება, როგორც რასიზმი და სექსიზმი, რომ მათ ერთი საფუძველი აქვთ. თუმცა, არსებობს განსხვავებაც. მაგალითად, როდესაც მედიაში შუქდება უმცირესობასთან დაკავშირებული საკითხები, თუ საქმე ეხება ეროვნულ უმცირესობას, ჟურნალისტი ცდილობს, რომ მეტნაკლებად დაბალანსებულად წარმოაჩინოს სიტუაცია. ჰომოსექსუალობასთან დაკავშირებულ საკითხებთან მიმართებაში მედია ცოტა სხვაგვარად იქცევა. მაგალითად, არავის მოუვა აზრად, რომ სიტუაციის დასაბალანსებლად შავკანიანთა პრობლემებზე საუბრისას „კუ-კლუქს-კლანს“ თხოვოს აზრის გამოთქმა, ან ანტისემიტობიდან დაკავშირებით – ნეონაცისტურ დაჯგუფებას. ჩვენთან ჰომოსექსუალობაზე საუბრისას მაშინვე ახსენდებათ «მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირი» და კომენტარს სთხოვენ ასეთი რადიკალური მოსაზრების ჯგუფს.

რაც შეეხება დაგეგმილ აქციას, „ყველა განსხვავებული, ყველა თანასწორი“, რომელსაც ასეთი ვნებათაღელვა მოჰყვა, პოლიტიკოსთა და არა მარტო პოლიტიკოსთა აღშფოთება გამოიწვია სწორედ ჰომოფობიის ქსენოფობიის სხვა ფორმებთან ერთ პლანში განხილვამ:

დათო ზურაბიშვილი, საპარლამენტო ფრაქცია „დემოკრატიული ფრონტის“ თავმჯდომარე: „თუ ასეთი აღლუმი გაიმართება, ალბათ მის მონაწილეებს სცემენ, პოლიცია, ალბათ, გააშველებს, მაგრამ ერთი-ორს თავადაც დაამატებს. რამდენადაც მე ვიცი, იგეგმება სექსუალური, რელიგიური და ეთნიკური უმცირესობების

ერთიანი აქცია, რაც არასწორად მიმაჩნია. მე ამ უმცირესობებს ერთ სიბრტყეში არ განვიხილავ. შეიძლება ძალიან კონსერვატორად ჩამთვალეთ, მაგრამ ჩემთვის ტერმინი „სექსუალური უმცირესობა“ ძალიან მიუღებელია”.

მამუკა გიორგაძე, „სახალხო პარტიის“ ლიდერი: „გეიალუმის“ ორგანიზატორმა ორგანიზაციამ სიბინძურის მეტნაკლებად დასაფარად თვალის ახვევის საკმაოდ უსუსურ ხერხს მიმართა და „ინტერკულტურული“, „ინტერრელიგიურობის“ ტერმინის ქვეშ, ძალაუწებურად, თანამონაწილე გახადეს რელიგიური და ეთნიკური უმცირესობები საქართველოში სოდომური ცოდვის სტიმულირება-პროპაგანდისა“.

როგორც თვისობრივმა და დისკურსიულმა ანალიზმა აჩვენა, შეიცვალა ნეგატიურ შეფასებათა კონტექსტიც. თუკი 1999-2003 წლებში ჰომოსექსუალობის „პრობლემად“ ქცევას მეტ-ნაკლებად რაციონალური არგუმენტებით ცდილობდნენ (მაგ. არსებული ჰომოფობიური მოსაზრებების გასამყარებლად მედია მიმართავდა მისთვის სასურველ ექსპერტებსა და სპეციალისტებს), დღეს „განსხვავებულ“ სექსუალობის პრობლემატიზაციისათვის საკმარისად მიიჩნევა „შეუთავსებლობა/წინააღმდეგობა ქართულ და მართლმადიდებლურ ტრადიციებთან“.

თუ მორალური პანიკის ხელოვნურად შექმნაზე ვსაუბრობთ, ავტომატურად ჩნდება კითხვა, ვის აძლევს ხელს ამ საკითხის გარშემო არაჯანსაღი აჟიოტაჟის შექმნა და სიტუაციის აპოკალიპტურად წარმოჩენა?

ნეგატიური შეფასებების თვალსაზრისით კვლევისას გამოიკვეთა ადრესანტების სამი ძირითადი ჯგუფი:

პირველი ანტრეპენიორი, რომელიც ჰომოფობიური ტექსტების გავრცელება/ტირაჟირებას ახდენს, ყვითელი პრესაა და ამ მხრივ, მისი დაინტერესება ამ თემითა და „საშინელი მტრის ხატის“ შექმნით ადვილი ასახსნელია, რადგან მათი ტირაჟი უშუალოდ უკავშირდება მათ არსებობას.

მეორე ჯგუფს პოლიტიკოსები შეადგენენ, რასაც თავისი მიზეზები აქვს: როგორც აღვნიშნეთ, სოციალური ფობიები, როგორც წესი, ქვეყანაში არსებული პოლიტიკური, ეკონომიკური თუ სოციალური კრიზისის პერიოდში ძლიერდება ხოლმე, როცა აუცილებელი ხდება „ხილული მტრის“ ხატის შექმნა (დღეს ამგვარი „ხილული მტრის ხატს“ ქვეყანაში მცხოვრები ეთნიკური და რელიგიური უმცირესობების გარდა ჰომოსექსუალები და ჩინელებიც მიემატნენ). ამგვარი ფობიების არსებობა კარგი ნიადაგია საზოგადოებრივი აზრით მანიპულირებისათვის და მას ხშირად იყენებენ როგორც პოლიტიკური ბრძოლის იარაღს პოლიტიკოსები;

მესამე ჯგუფს მართლმადიდებლური ეკლესიისა და მასთან არსებული ჯგუფების წევრები წარმოადგენენ. მათთვის მნიშვნელოვანია სიმბოლური დომინირების საკითხი. როგორც წესი, სოციალური ჯგუფები, რომლებიც დაინტერესებულნი არიან მორალური პანიკის შექმნით, ეკონომიკური და პოლიტიკური დაინტერესების გარდა, მიისწრაფვიან იქითკენ, რომ ფლობდნენ სიმბოლურ ძალაუფლებასაც, რაც გამოიხატება სოციალური რეალობის საკუთარ ხედვაში, სიტუაციის საკუთარ შეფასებაში, რათა ყველას თავს მოახვიონ საკუთარი აზრი და გაზარდონ საკუთარი ჯგუფის გავლენის სფერო. ამ ჯგუფის პრეტენზია ძირითადად „საჯარო სივრცის ცოდვისაგან განწმენდას“ უკავშირდება.

აქ პირველ რიგში საპატრიარქოს ვგულისხმობ. არის ასეთი არასამთავრობო ორგანიზაცია, რომელიც საპატრიარქოსთან არსებობს, მას ეწოდება „ადამიანის უფლებათა დაცვის ორგანიზაცია“. „მე მოვედი გეიალუმის გამართვის საწინააღმდეგო აქციაზე, რადგან საქართველოს მოსახლეობის უდიდესი ნაწილი მართლმადიდებელი ქრისტიანია“, ეს სიტყვები ამ ორგანიზაციის პრეზიდენტს ეკუთვნის. „შევნიშნავთ, რომ ბიბლიურად დაგმობილი აღნიშნული გაუკუღმართება მხოლოდ სულისათვის, კი არა, ფიზიკური არსებობისთვისაც სახიფათოა. ამიტომაც ჰომოსექსუალიზმთან ბრძოლას მხოლოდ რელიგიური ასპექტი არ გააჩნია. საყურადღებოა ისიც, რომ ამჯერად სოდომის ცოდვის გამამართლებელნი ცდილობენ,

თავიანთ გამოსვლას პოლიტიკური ხასიათი შესძინონ: ისინი ეთნო, რელიგიურ და სექსუალურ უმცირესობებს აერთიანებენ და ზოგადად, უმცირესობის სახელით გამოდიან. არა გვერდია, ამ ტიპის „გაერთიანებას“ მიესალმონ ეთნიკური და რელიგიური უმცირესობები.... ეს აქცია საქართველოს სტრატეგიულ ინტერესებზე შეიძლება ცუდად აისახოს, რამდენადაც არც აფხაზეთს და არც სამხრეთ ოსეთს საქართველოში გაერთიანება არ მოუხდება, თუ იქ გეი-აღლუშები გაიმართება” — სრულიად საქართველოს ადამიანის უფლებების დაცვის ასოციაცია.

ნინა წლებთან შედარებით უფრო მეტად დაინტერესება ამ თემით ელექტრონული მედია. ამერიკელმა მეცნიერებმა, რომლებიც სხვადასხვა უმცირესობის რეპრეზენტაციას სწავლობდნენ, ტელევიზიის მეშვეობით ოთხი ძირითადი ქრონოლოგიური სტადია გამოყვეს: მიჩუმათება, როდესაც უმცირესობები და მათთან დაკავშირებული თემები საერთოდ არ ხვდება საჯარო სივრცეში ტელეეთერის მეშვეობით; დაცინვა, როდესაც დომინირებული ჯგუფი საკუთარი იმიჯის უკეთ წარმოდგენას უმცირესობის ჯგუფის წარმომადგენელთა სტერეოტიპიზაციისა და დამცირების ხარჯზე ახდენს; რეგულირება (უმცირესობათა წარმომადგენელთა წარმოჩენა ხდება მხოლოდ პოზიტიურად. იქმნება წარმატებული ადამიანის დადებითი იმიჯი) და პატივისცემა, როდესაც აღარ ხდება აპელირება განსხვავებულობაზე, ჩნდება პატივისცემა ამ ადამიანების მიმართ და მათ წარმოაჩენენ ისევე, როგორც დომინირებული ჯგუფის წევრებს. თუ ამ კრიტერიუმებით შევაფასებთ ქართულ ტელევიზორებში ჰომოსექსუალთა რეპრეზენტაციების პროცესს, ადვილი დასანახია, რომ ამ თემებზე ტაბუს მოხსნის შემდეგ, ბოლო ათი წლის მანძილზე საქართველოში ტელეკომპანიები ვერ გასცდნენ მეორე ეტაპს.

ნინო დანელია — დიდი მადლობა. ახლა ბ-ნ ნოდარ სარჯველაძეს მოვუსმინოთ. ბ-ნო ნოდარ, რა ტიპის ირაციონალურ შიშზეა საუბარი, ჰომოფობიის შემთხვევაში და არის თუ არა ეს ისეთივე პრობლემა უმრავლესობისთვის, როგორც უმცირესობისთვის.

ნოდარ სარჯველაძე — როდესაც ჰომოფობიაზე ვსაუბრობთ, იგულისხმება ადამიანები, რომლებსაც განსხვავებული სწრაფვანი აქვთ სექსუალურ სფეროში და იგულისხმება მათდამი და მათი ქმედებებისადმი დამოკიდებულება, რომელსაც ვუნდობთ ფობიას, შიშს, და ითვლება, რომ ის ირაციონალურია. ალბათ, უნდა ვეძიოთ ამ ირაციონალური შიშის ძირები. მართლაც, არსებობს თუ არა ეს შიში და აქვს თუ არა მას საფუძველი. საფუძველი ყველა შიშს აქვს. შიში ბიოლოგიური რეაქციაა, რომელიც რაღაც საფრთხეს ეფუძნება და სრულიად მიზანშეწონილი რეაქციაა. სხვა ამბავია, როდესაც შიში გადადის ფობიაში, ანუ ფიქსირდება როგორც ქრონიკული მდგომარეობა, და ადამიანი გადამეტებულად უფრთხის რაიმეს..

შიშის არაბუნებრიობა იწვევს. ეს არის შიში იმის მიმართ, რაც ბუნების კანონების წინააღმდეგია. ადამიანს, რომელიც თავისი სწრაფვებით უმრავლესობას მიეკუთვნება, მიაჩნია, რომ სექსუალური სწრაფვა ბუნებრივია, როდესაც ის არის ქალსა და მამაკაცს შორის და რომლის შედეგადაც იბადება ახალი არსება. სექსუალობა განიხილება მის იმ ნაწილთან კავშირში, რომელიც მომავალი თაობის წარმოქმნას უკავშირდება. ადამიანში, მართალია, ეროტიზმი გამრავლების ინსტინქტისგან გამოცალკევდა იმ თვალსაზრისით, რომ დამოუკიდებელი სწრაფვის ფუნქცია შეიძინა, განსხვავებით ცხოველებისგან. ორსქესოვან მენტალიტეტს ეფუძნება წარმოდგენა იმის შესახებ, რომ თავდაპირველი არსება იყო ერთსქესიანი ოვანი, ამდროგინი, მერე გაიხლიჩა ორად, და მათ შორის არის ბუნებრივი სწრაფვა, რათა ან სწრაფვის ნიადაგზე წარმოიქმნას მესამე არსება.

ქორწინება განხილულია, როგორც ოჯახის შექმნის წინაპირობა. ოჯახი ყოველთვის სამწევრიანია: მშობლები და შვილი. ყველაფერ ამას, საღ აზრს ეწინააღმდეგება ჰომოსექსუალობა. ის უპირისპირდება ადამიანის სწრაფვას ბუნებრიობისაკენ. თავისი ძირები შეიძლება მას ანტიკურ ეპოქაშიც ჰქონდა, მაგრამ ეს პრობლემა ყველაზე მკაფიოდ პროტესტანტიზმის პერიოდში წამოიჭრა, როდესაც ჩათვალეს,

რომ ადამიანი მხოლოდ ღმერთის წინაშეა ანგარიშვალდებული. კალვინისტებმა ისიც კი თქვეს, რომ ბედისწერა გარდაუვალია, და შესაბამისად, ყველაფრის გაკეთება შეუძლიათ, იმიტომ, რომ ამ შემთხვევაში, გარდაუვალია მათი სექსუალური ორიენტაციაც, რადგან ის დაკავშირებულია ბედისწერასთან. თუ ბედისწერა დაკავშირებულია უზენაესის ნებასთან, მაშინ ადამიანი თავისუფლდება პასუხისმგებლობისგან, ის მხოლოდ განმხორციელებელია და მეტი არაფერი. ნახეს, რომ თუ თავისუფლდები ეკლესიური განსაზღვრულობიდან, და თუ პირდაპირ ხარ ანგარიშვალდებული განგებასთან, მაშინ გაქვს უფლება, შენი ღირსება და უფლება საკუთარი ძალებით დაიცვა და წარდგე ღმერთის წინაშე როგორც საკუთარ თავში დაფუძნებული თვითკმარი არსება. და თუ თვითკმარი ვარ, ეს ჩემს ორიენტაციასაც ეხება. ეს ხაზი შეიცავს დილემას, პროგრესი კარგია, ადამიანის უფლებები კარგია, სწრაფვა დისკრიმინაციის მოხსნისაკენ კარგია, მაგრამ რატომღაც ბუნებრიობას უპირისპირდება. ისევე როგორც ტექნოლოგიური პროგრესი უპირისპირდება ეკოლოგიურ სისუფთავეს და არღვევს ბუნების წონასწორობას.

მეორე შიში იმით აიხსნება, რომ ადამიანს აქვს მისწრაფება, რომ დაეფუძნოს თავის ძირს. ეს ძირი ხშირად არის არა მხოლოდ ბიოლოგიური, არამედ იგულისხმება ტრადიციებიც, იმ თვალსაზრისით, რომ ეს არის ისტორიული მემკვიდრეობა და ისტორიულად არის განპირობებული და არა, ვთქვათ, გენეტიკურად. ისტორიული განიპირობებულობის თვალსაზრისით, ადამიანს აქვს მიდრეკილება, შეინარჩუნოს და დაიცვას ტრადიციები. ყველაფერი ის, რას ამას უპირისპირდება, ინვესტს შიშს. თუ ჩემი ისტორიული ტრადიცია დაირღვა, მიჩნდება შიში, რომ რაღაც მემუქრება. ეს შიში ისტორიული მდგრადობის დაკარგვას უკავშირდება.

მესამე ახსნა შეიძლება იყოს ის, რომ არც ერთი სოციალური ჯგუფი არ არის მშვიდობიანი. ყველას აქვს თავისი აგრესიული მუხტი. სიცოცხლე, როგორც კი წარმოიშობა, ილტვის ექსპანსიისაკენ, ყოველთვის ცდილობს გაფართოებას და სივრცის ამოვსებას. ნებისმიერი სოციალური ჯგუფი ცდილობს თავი განავრცოს. ეს სწრაფვა ახასიათებს არა მარტო უმრავლესობას, არამედ უმცირესობასაც. მას ზემოქმედების თავისი რესურსები გააჩნია. უმცირესობის მისია არის ცვლილების გამოწვევა. სწორედ ამის მეოხებით ცდილობს უმცირესობა თავის დამკვიდრებას. ერთი მხრივ არის ცვლილების გამოწვევა, მეორე მხრივ თვითსეგრეგაცია, ანუ საკუთარ თავში ჩაკეტვა და დაპირისპირება იმით, რომ ის არ არის ისეთი, როგორიც სხვაა. ის თავისი განსხვავებულობით იმკვიდრებს საკუთარ თავს. თუ ამას სექსუალურ პლანში გადავიტანთ, და გავითვალისწინებთ იმას, რომ სექსი ყოველთვის დაკავშირებულია აგრესიულობასთან, განსაკუთრებით მამაკაცური სექსი (ნევროლოგიურადაც, სექსუალობის ცენტრი თავის ტვინში ახლოს მდებარეობს აგრესიულობის (ცენტრთან), გაუპატიურების, როგორც ფენომენის არსებობაც, მეტყველებს იმაზე, რომ აგრესიის მუხტი ჩვეულებრივ სექსუალობასაც თან ახლავს. ჰომოსექსუალობასაც ახასიათებს თავისი აგრესიულობა. იმიტომ, რომ შეუძლებელია, მოიპოვო პარტნიორი, თუ ვინმე არ აცდუნე. სექსუალური პარტნიორი უნდა გაიჩინო. შეთავაზების დროს, ისევე როგორც მამაკაცსა და ქალს შორის ფლირტის დროს ხდება შეთავაზება, ცდუნება, აყოლიება, იგივეა აქაც. ეს ქმნის იმის საფუძველს, რომ ადამიანებს ეშინიათ ჰომოსექსუალთა მხრიდან აგრესიისა. მით უმეტეს, თუ ჰომოსექსუალური აქტი ციხეებში ან გარკვეულ სიტუაციებში, დასჯის საშუალებად ითვლება.

ნინო დანელია — იქნებ, უფრო გამოკვეთით განსხვავება ჰომოსექსუალურ და ჰეტეროსექსუალურ სექსს შორის იმ თვალსაზრისით, რომ შიშს მამაკაცის მიერ ქალის გაუპატიურებაც ინვესტს.

ნოდარ სარჯველაძე — განსხვავება შეიძლება ის იყოს, რომ სექსუალური ურთიერთობებისადმი შიში უფრო ქალისთვის არის დამახასიათებელი, მისი ბუნებიდან მოდის. მამაკაცი, პირიქით, დაკავშირებულია არა შიშთან, არამედ შეტევასთან. მამაკაცს კასტრაციის შიში აქვს; ქალს კი პრეტენზია, მოიპოვოს ფალოსი. ეს არის განკაცების ტენდენცია. ქალმა რაციონალურად იცის, რომ სექსში არაფერი

საშიში არ არის, მაგრამ ბავშვობიდან ესმის, რომ ეს მტკიცეულია და უყალიბდება ირაციონალური შიში. არსებობს ვირგოქორწინების, – ანუ ქალწულებრივი ქორწინების – უამრავი ფაქტი, როდესაც ქალი წლების განმავლობაში ინარჩუნებს ქალწულობას. მაგრამ ეს ქალებისთვის დამახასიათებელი შიშია. მამაკაცი კი, თუ მას მეორე მამაკაცი უტევს, იძულებულია ქალის სიტუაციაში აღმოჩნდეს. ამიტომ, მას უჩნდება ბუნებრივი შიში ჰომოსექსუალების მიმართ. ამ შიშს ეფუძნება სიძულვილი.

ამის გარდა, არის საზოგადოების რღვევის შიშიც. არსებობს შესანიშნავი წიგნი, „სამასთა კომიტეტი“, სადაც ნაჩვენებია მსოფლიოში მიმდინარე პროცესების მართვა ელიტარული მმართველების მიერ. ალბათ, გსმენიათ ალდო მოროს სკანდალური მკვლელობის შესახებ, 70-იანი წლების ბოლოს. ალდო მორო გახლდათ იტალიის პრემიერ-მინისტრი. ის მოიტაცეს და აწამეს. გამოძიების შემდეგ აღმოჩნდა, რომ ამ ამბავში ჩართულები იყვნენ „სამასთა კომიტეტის“ წევრები, რომლებსაც სურდათ იტალიაში შეემსუბუქებინათ ვატიკანის ზეგავლენა. მათ დავალება ჰქონდათ მიეცემული ალდო მოროსთვის, რომ აუცილებლად გაეტარებინა კანონი კონტრაცეპციისა და აბორტების ლეგალიზაციისა და ჰომოსექსუალობის მფარველობის შესახებ. ალდო მორო ამის წინააღმდეგი იყო და როგორც ამ წიგნშია მოთხრობილი, ეს გახდა მისი მოკვლის მიზეზი. ანუ, არა მარტო პოლიტიკოსები იყვნენ ამ თემას როგორც იარაღს, მონაწილეების დისკრიმინაციისთვის, არამედ პირიქითაც ხდება, როდესაც ჰომოსექსუალობა გამოიყენება როგორც პოლიტიკური მანიპულაციის საშუალება გარკვეული ძალების ხელში.

წინო დანელია — გმადლობთ. ახლა ალბათ უკვე დარბახსაც შეუძლია ჩაერთოს დისკუსიაში. ძალიან საინტერესო საკითხები იყო განხილული. იყო საუბარი იმაზე, თუ როგორ ხდება საკანონმდებლო სფეროში ამ საკითხებზე აქცენტირება, რას აკეთებს მედია, რომელიც დიდწილად განსაზღვრავს საზოგადოებრივ აზრს, რამდენად ლეგიტიმურია ეს ირაციონალური შიში.

ანა თვაური, სტუდენტი — ხომ არ შეიძლება ჰომოფობიის გამომწვევი მიზეზი იყოს არაინფორმირებულობა ან არასწორი ინფორმირებულობა ამ საკითხზე?

თემურ ქორიძე, იურისტი — საქართველოს რეალობაში, როდესაც ადამიანებს, შესაძლოა, შეეხება არ ჰქონდეთ ჰომოსექსუალურ გარემოსთან, მათი შიში რით შეიძლება იყოს გამოწვეული? ეს მხოლოდ საზოგადოებისგან გარიყვის შიშია თუ კიდევ სხვა მიზეზები აქვს მის წარმოშობას?

ნოდარ სარჯველაძე — რაც შეეხება არაინფორმირებულობას, ჰომოფობია თავისი არსით ირაციონალური შიშია. ამიტომ, რამდენი ინფორმაციაც არ უნდა მიიღოს ადამიანმა, ეს შიში კი არ მოეხსნება, პირიქით, გაუძლიერდება. ინფორმაციამ ამ შიშს შეიძლება ახალი არგუმენტებიც კი გაუჩინოს. ჩვენ გვგონია, რომ ინფორმაცია ყოვლისშემძლეა, მაგრამ სინამდვილეში ასე არ არის. ადამიანის ცხოვრებაში არანაკლები ძირი აქვს ემოციას. ხანდახან მოპოვებული ცოდნა ემსახურება იმ ემოციური მდგომარეობის განმტკიცებას, რაც მას უკვე აქვს.

რაც შეეხება თქვენს შეკითხვას იმის შესახებ, თუ პირადად არ იცნობენ მათ, რატომ აქვთ წინასწარ მათ მიმართ შიში, აქაც იგივე ფაქტორი მოქმედებს. თუ მას ირაციონალური შიში აქვს, მიაჩნია, რომ ჰომოსექსუალთან კონტაქტში შესვლის შემთხვევაში, ვიღაცის მიერ დაიდრახება. ეს შიში ერთდროულად არის ინდივიდუალურიც და სოციალურიც.

წინო დანელია — თუ შეიძლება საკითხის ასე დასმა, რომ საქართველოს მოსახლეობის უმრავლესობა იცავს რაღაც ნორმებს, მათი გადასინჯვა, ეჭვქვეშ დაყენება და ახლებურად გააზრება კი იყოს ქვეყნის შემდგომი განვითარების საწინდარი?

ეკა აღდგომელაშვილი — ალბათ, არის მსგავსებაც და განსხვავებაც. ჰომოფობიის თემას დავუბრუნდები. ძალიან დიდი ხნის განმავლობაში ეძებდნენ ტერმინს, რომელსაც უნდა აღენერა ეს დამოკიდებულება სექსუალური უმცირესობების მიმართ. იყო ტერმინები „სექსუალური წინასწარგანწყობა“, „ჰეტეროსექსიზმი“,

მაგრამ საბოლოოდ "ჰომოფობიაზე" შეჩერდნენ. ჰომოფობია უფრო ინდივიდუალურ დონეზე განიხილებოდა, თუმცა კი, დღეს რა დატვირთვითაც იხმარება ეს ტერმინი, ეს არ არის ფობია ნმინდა ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით. ხშირ შემთხვევაში ეს არის საკმაოდ გააზრებული დამოკიდებულება საზოგადოების ერთი ნაწილისა საზოგადოების მეორე ნაწილის მიმართ. ფობია შეიძლება მჟღავნდებოდეს ინდივიდუალურ, და კოლექტიურ დონეზეც და ამის უამრავი მაგალითი გვაქვს.

ბ-ნმა ნოდარმა ბრძანა, რომ ჰომოფობიის გამოვლენის ერთ-ერთი მიზეზი შეიძლება იყოს ადამიანის სურვილი, წარმოჩინდეს სხვაზე უფრო აღმატებულად. ეს შეიძლება იყოს რომელიმე სოციალური ჯგუფისადმი მიკუთვნებულობის დამტკიცება, მაგალითად, ბინძურად იხუმროს იმ მიზნით, რომ გარშემომყოფთა მონივნება დაიმსახუროს.

კოლექტიურ ფობიაზე დიდ გავლენას ახდენს კონკრეტული ქვეყნის ტრადიციები, იდეოლოგია და რელიგია. ერთ-ერთი ფაქტორი ნამდვილად არის სექსუალური განათლება, რომლის დონეც ჩვენთან ძალიან დაბალია. როდესაც ქვეყანაში ზოგადად სექსუალობაა ტაბუირებული და რეპრესირებული, და ჩვენ სწორედ ასეთი კულტურა გვაქვს. ასეთ შემთხვევაში, ძალიან ძნელია, ადამიანმა, რომელიც ვერ იღებს საკუთარ სექსუალობას, მიიღოს განსხვავებული სექსუალური ორიენტაციის მქონე ადამიანი..

ნიკა ნიკლაური, ფოტოგრაფი — თქვენ კავშირი გაავლეთ პროგრესსა და ჰომოსექსუალობას შორის. რითი არის განპირობებული ჰომოსექსუალობის განვითარება, ლეგიტიმაცია სახელმწიფოში, სოციალურში და რა კავშირი აქვს ამას პროგრესთან. თუ გავიხსენებთ ძველ ელინურ სამყაროს, ვნახავთ, რომ იქ ჰომოსექსუალური კავშირები სავსებით ლეგიტიმური იყო. მაშინელინური სამყარო მართლაც იყო პროგრესის მაღალ დონეზე.

მეორე შეკითხვით ბ-ნ პაატას მინდა მივმართო. მაინტერესებს, რა პოზიტიური ნაბიჯები იდგმება თქვენი ორგანიზაციის მიერ სიტუაციის გამოსასწორებლად?

ავთანდილ ზუმბაძე, "მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირი" — ორიენტაციას ხომ ვერ დავგისახელებთ?

პაატა საბელაშვილი — თუ მე შეკითხვებით, მე ჰომოსექსუალი ვარ.

ავთანდილ ზუმბაძე — თქვენ ისედაც ცნობილი იყავით.

ნოდარ სარჯველაძე — რატომ გაიჟღერა პროგრესის ცნებამ, პროგრესის იდეამ პროტესტანტიზმის შემდგომ ეპოქაში...? პროგრესი ხშირად მოიაზრება ისე, როდესაც ადამიანი იმაზე მეტს აკეთებს, ვიდრე შეუძლია ბიოლოგიურად. არც მობილურ ტელეფონს, არც კომპიუტერს ბუნებაში ანალოგი არ აქვს, ის ადამიანის მიერ არის შექმნილი. ასე ვითარდება პროგრესი. შესაბამისად, ადამიანი სულ უფრო განსხვავებული ხდება ბუნებრივისაგან, ბუნებისაგან. თუ ამ თვალსაზრისით მივუდგებით სექსუალობას, მაშინ, ეროტიზმი, რომელიც დაკავშირებულია სექსუალობასთან, ნელ-ნელა წყდება თავის ბიოლოგიურ საფუძველს, გამრავლების ბიოლოგიურ ინსტინქტს. ის გამოეყოფა, როგორც დამოუკიდებელი რამ, და კულტურის ან ცხოვრების ნაწილი ხდება.. შეიძლება ბევრი ჰომოსექსუალური ქორწინების დაკანონებას მოიაზრებდეს როგორც კაცობრიობის ძირეული პრინციპების დამანგრეველად.

ავთანდილ ზუმბაძე, "მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირი" — თავიდანვე ცხადი იყო, რა რაკურსით წარიმართებოდა ეს შეხვედრა. ამაზე სათაური "საქართველოს მოდერნიზაცია" მეტყველებს. ქალბატონმა ისაუბრა, გაგვაცნო რას ნიშნავს ჰომოფობია, ჰომოსექსუალიზმი.

ჰომოსექსუალიზმს დამანგრეველი ზეგავლენა აქვს კაცობრიობაზე, რამეთუ ჰომოსექსუალობა ერთსქესიან ურთიერთობას გულისხმობს და აქ კვდება ყველაწიანი გამრავლება, რისთვისაც კაცობრიობა არის მოწოდებული. ურთიერთო-

ბა სწორედ ამისთვის არის. მომხსენებლების საუბრიდან გამოიკვეთა, რომ ეს ყველაფერი დასავლეთიდან მოდის. ბატონმა ახსენა, რომ პროტესტანტული მიმდინარეობიდან, თუმცა გაცილებით უფრო ღრმა ფესვები აქვს, თუნდაც ანტიკურ საბერძნეთში, ელინურ კულტურაში. ყველაფერი ეს ემსახურება ადამიანის ხრწნას, რამეთუ დასავლეთის პოლიტიკა ადამიანის გახრწნა და გარყვნა. გარყვნილი ადამიანი ადვილად სამართავია.

აი, შეხედეთ ახლა: შემდეგ აქვს პრეტენზია ადამიანს, რომ საზღვრის დაცვის სამსახურში არ აყენებენ. საკუთარი კაცობა ვერ დაგიცვია და ქვეყნის დაცვა ვინ უნდა მოგანდოს? მაღლობა ღმერთს, რომ არ განდობენ ამას და რომ კიდევ არიან ასეთი ღირსეული ადამიანები შერჩენილები ამ ქვეყანაში.

რატომ ეჩხირება ყელში ყველა უზნეო და ერის მტერ ორგანიზაციას „მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირი?“ მათ შორის ფონდ „ინკლუზივს“, „21-ე საუკუნეს“, ჰაინრიხ ბოლის ფონდს?

პაატა საბელაშვილი — ჩვენთვის არ აქვს მნიშვნელობა. თუ გინდათ პასუხი მიიღოთ შეკითხვაზე, მიიღებთ, თუ არ გინდათ, არ მიიღებთ. თუ გაინტერესებთ, გეტყვით.

2006 წლის ნოემბერში გავიდა სიუჟეტი „კურიერ-პოსტსკრიპტუმში“, რომელიც ამ გადაცემის ჟურნალისტიმა სანდრო კაკაბაძემ მოამზადა. ის იდეაში ამზადებდა სიუჟეტს ჩვენმიერ გამოცემულ ჟურნალ „მე“-ზე, და კომენტარისთვის მივიდა „მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირთან“. აქ ჩვენ «მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირის» პოზიციას კი არ ვაკრიტიკებდით, ჟურნალისტების დამოკიდებულებაზე ვსაუბრობთ. ამ ჟურნალისტიმა მიაკითხა «მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირს», რომელმაც არც კი იცოდა ამ ჟურნალის შესახებ და საკუთარი ნებით გამოსძალა ნეგატიური პოზიცია სრულიად განყენებული მოვლენის, გეი-პრაიდის შესახებ. ჩვენ სხვა რამეს ვგულისხმობდით, მაგრამ თქვენ შეიძლება სხვანაირად მიიღეთ, რადგან ამ ორგანიზაციის წევრები ხართ.

ავთანდილ ზუმბაძე — „მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირი“ რატომ გეჩხირებათ ყელში უზნეო ადამიანებს?

ნინო დანელია — ძალიან გთხოვთ, პირად შეურაცხყოფაზე ნუ გადახვალთ, თორემ აუცილებად დაგატოვებინებთ დარბაზს.

ეკა აღდგომელაშვილი — აქ რამდენჯერმე გამოითქვა მოსაზრება ჰომოსექსუალობის „დასავლურ“ წარმოშობაზე. ეს ახალი იდეა არ არის. შემიძლია გავისვენო საბჭოთა კავშირში როგორც მზადდებოდა იდეოლოგიური ნიადაგი მედიაში ჰომოსექსუალობის კრიმინალიზაციისათვის. ეს გახლდათ მაქსიმ გოკის წერილი, რომელიც ჰომოსექსუალობას „დამპალი დასავლური ბურჟუაზიის“ ნაყოფად ნათლავდა. კომიკურია, მაგრამ 60-იან წლებში ამერიკაში მუსირებდა აზრი, რომ ჰომოსექსუალობა იყო საბჭოეთის პროპაგანდის მუშაობის შედეგი ამერიკაში.

რამდენჯერმე ახსენეს საბერძნეთი და დასავლური კულტურა. სექსუალური ორიენტაცია, როგორც ტერმინი, გაჩნდა მე-19 საუკუნის ბოლოს. ამიტომ, ორიენტაციის თვალსაზრისით, ვერ ვილაპარაკებთ ძველ საბერძნეთზე. არსებობდა კულტურები, სადაც იყო ამგვარი ტიპის სექსუალური ქცევა ნახალისებული. თქვენ ხომ ვერ იტყვით, რომ სპარტის ყველა მოქალაქე ჰომოსექსუალი იყო? ეს იყო უბრალოდ, სექსუალური ქცევა. დღესაც ძალიან ხშირად ურევვენ ერთმანეთში სექსუალურ ქცევასა და სექსუალურ ორიენტაციას. ეს სხვადასხვა რამ გახლავთ.

ჯგუფი, რომელიც თქვენ წარმოადგინეთ, მე ვახსენე გააზრებულად და შემიძლია გავიმეორო, როგორც ის ისეთივე რადიკალური დაჯგუფება, როგორიც არის ნეოფაშისტური დაჯგუფება; თუნდაც თქვენი ბოლო სიტყვიდან გამომდინარე, ისეთივე, როგორიც იყო „კულუსკლანი“ ამერიკაში, სწორედ რადიკალური მოქმედებების და ჯგუფის მიერ გამოხატული აგრესიის გამო. ჩემთვის ნაკლები მნიშვნელობა აქვს იმას, ეს აგრესია ჩემსკენ არის მომართული თუ რომელიმე სოციალ-

ური ჯგუფისკენ.

პაატა საბელაშვილი — შეკითხვა დავისვეს, ჩვენ რას ვაკეთებთ. ჩვენ ვმუშაობთ რამდენიმე დონეზე; უპირველეს ყოვლისა, ეს არის ჯგუფთან მუშაობა, იმიტომ რომ თვითონ ჯგუფი არის ძალიან სტიგმატიზებული, მარგინალიზებული და ძალიან დაბალი თვითშეფასების მქონე; გამომდინარე იქიდან, რა სტიგმაშიც აქცევს მას ჩვენი საზოგადოება. ჩვენ გვაქვს ფსიქოლოგის უფასო კონსულტაციები, ჯგუფის წევრებს ასევე ვთავაზობთ უფასო იურიდიულ დახმარებას. გარდა ამისა, ვცდილობთ ინფორმირებას. ბ-ნმა ნოდარმა აღნიშნა რომ ინფორმირება არ არის ერთადერთი გამოსავალი. არაერთ განათლებულ და ჭკვიან ადამიანს ვიცნობთ, რომელსაც რაც არ უნდა ბევრი ინფორმაცია მიაწოდო, მიმღეობა მაინც არ გაუჩნდება. ამას თავისი სიღრმისეული მიზეზები გააჩნია.

სამი წელი ხდება, რაც გამოვცემთ ჟურნალ "მეს". გარდა ამისა, გვაქვს ვებ-საიტები. ჟურნალი უფასოდ ვრცელდება. გვაქვს სხვადასხვა საინფორმაციო ღონისძიებები, ვავრცელებთ პრეს-რელიზებს მნიშვნელოვან მოვლენებთან დაკავშირებით. ჩვენი საინფორმაციო პოლიტიკის ერთ-ერთი ნაწილია ჩვენი აქ ყოფნა, რათა თქვენი ინფორმირება მოვახდინოთ. თქვენი გადასაწყვეტია, რას მიიღებთ, რას გაითვალისწინებთ და რას არა. გარდა ამისა, გვაქვს სარესურსო ცენტრი იმ ადამიანებისთვის, რომლებიც დაინტერესებულნი არიან ამ საკითხების სამეცნიერო კვლევით. ასევე ვანარმოებთ ადამიანის უფლებების დარღვევის ფაქტების აღრიცხვას, ორგანიზებას და შესაბამის რეაგირებას. სამართალწარმოების დონემდე ჯერ ვერც ერთი საქმე ვერ მივიდა იქიდან გამომდინარე, რომ მათ, ვისი უფლებაც დაირღვა, არ სურთ იდენტობის გამჟღავნება. მაგრამ ჩვენ ამ ინფორმაციას ვაგროვებთ და ჩრდილოვანი ანგარიშების სახით ვანვლით სხვადასხვა ორგანიზაციას და სხვადასხვა ტრიბუნას.

დავით გაბუნია — ბ-ნ ნოდარის არგუმენტებიდან გამომდინარე, გამოვიტანე დასკვნა, რომ ჰომოფობიის არსებობის გამამართლებელი რამდენიმე საფუძველი არსებობს. ერთ-ერთ მაგალითად დასახელებული იყო ძალადობა, გამოვლენილი მამაკაცსა და მამაკაცს შორის. რატომღაც არაფერი არ ხორციელდება ამ ტრადიციული ინსტიტუტების მიერ თუნდაც, ოჯახური ძალადობის წინააღმდეგ. თუ არ ვცდები, მხოლოდ პატრულის შემოღების შემდეგ გახდა შესაძლებელი ოჯახური ძალადობის შემთხვევაში დაერეკა ცოლს ან ქმარს. არც ბავშვებზე განხორციელებულ ძალადობასთან დაკავშირებით გამოითქმება პროტესტი.

მე მგონია, რომ არაინფორმირებულობის ბრალია ის, რომ სექსუალური ორიენტაციის მქონე ადამიანებს ტრაგიზმის კუთხით, საშიშ პიროვნებებად აღიქვამს ქართული საზოგადოება.

მაინტერესებს, რატომ ითვლება თუნდაც ამ ორგანიზაციის მიერ გასართობი ღონისძიების, "ჰელოვინის" დარბევა გამართლებულად, და ორი ხელჩაკიდებული გეის სეირნობა თბილისში ძალადობის აქტად? (ხმაური დარბაზში)

ნოდარ სარჯველაძე — მე შევეცადე მესაუბრა ჰომოფობიაზე, ანუ ამ ფობიის არსზე და ჩამოვთვალე ბუნებრიობის დაკარგვის შიში, საზოგადოების რღვევის შიში, გარდა ძალადობისა. ძალადობა ერთ-ერთი მათგანი იყო. რაც შეეხება ძალადობის ფორმების პროპორციებს და იმას, როგორი რეაგირება მოვახდინოთ, ეს საკითხის სხვა მხარეა. გეთანხმებით, რომ ოჯახური ძალადობაც პრობლემატურია და ბავშვებზე ძალადობაც. მაგრამ ჩემი მიზანი არ ყოფილა სპეციალურად ძალადობაზე საუბარი.

დავით გაბუნია — თქვენ ოჯახის ინსტიტუტის დარღვევაზეც ისაუბრეთ და თქვით, რომ ამან შესაძლოა დემოგრაფიულ პრობლემამდე მიგვიყვანოს. მე მგონი, უფრო მეტ პრობლემას ქმნის ოჯახური ძალადობა ოჯახებში, ვიდრე გეი-ქორწინების შედეგად ბავშვის აყვანა.

ნოდარ სარჯველაძე — უშვილო ოჯახი – ოჯახი არ არის. უშვილო ოჯახი არის ქორწინება. ოჯახი ყოველთვის სამწევროვანია.

გიორგი ლასურაშვილი, "მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირი" — მაინტერესებს, ამ ადამიანებთან ერთად რატომ არ მოიწვიეთ სამედიცინო მუშაკი, რომელიც აუხსნიდა რა დადებითი მხარე აქვს, თუ აქვს ამ პრობლემას, და რა — უარყოფითი, როგორც სულიერად, ისე ხორციელად, როგორც ფსიქოლოგიურად, ისე ადამიანური ფიზიკური პრობლემის მხრივ.

ბ-ნმა ნოდარმა ძალიან კარგად ჩამოაყალიბა, კმაყოფილი ვარ. ის, რომ აქ არის წინააღმდეგობა ბუნებრიობასა და არაბუნებრიობას შორის და დაასკვნა, რომ ეს ყველაფერი ურტყამს კაცობრიობის ფესვებს, ანუ, იწვევს კაცობრიობის გადაგვარებას. აქდან გამომდინარე ჩნდება შეკითხვები. პირველი: როდესაც ვსაუბრობთ იმაზე, რომ ეს საქართველოში არ უნდა იყოს, რომ ამას გიშლიან, რომ ეკლესია საწოლში გინეება...

პაატა საბელაშვილი — ეს მეტაფორა იყო და გაგება სჭირდება.

გიორგი ლასურაშვილი — ამისთვის სათანადოდ უნდა ჩამოაყალიბოთ. ეკლესია არ არის თქვენი ხელნამოსაკრავი და თუ კორექტულობისკენ სხვას მოუწოდებთ, პირველ რიგში თავად უნდა იყოთ კორექტულები. ეს გაითვალისწინეთ, მეორედ ასეთი შეცდომა არ დაუშვათ.

თქვენ ხელოვნურად ქმნით ამ პრობლემას, რომ დამცირებულად იგრძნოთ თავი. სინამდვილეში თქვენი "მამები" დასავლეთიდან ხელს გინაწიბენ რომ წამოწიოთ წინ ეს მავნე და ბოდიშს ვიხდი, უზნეო ორიენტაცია და ტრადიციული აზროვნების ადამიანები, რომლებიც შეადგენენ მოსახლეობის უმრავლესობას, და ამ ტრადიციებით მოდის ჩვენი ქვეყანა, საუკუნეა, ამ ტრადიციებს ჩვენთვის პრობლემა არასოდეს არ შეუქმნია. ბ-ნმა ნოდარმაც ბრძანა, ორი სხვადასხვა პიროვნების ურთიერთმიზიდვით ხდება გამრავლება. და საუკუნეების დასაწყისში ჰომოსექსუალები რომ ყოფილიყვნენ, რითი გამრავლდებოდნენ?

მე გამაღიზიანეს და გამანერვიულეს აქ შეკრებილმა პირებმა. თქვენ, ქალბატონო, როდესაც სხვის ოხვრაზე ლაპარაკობთ, და სხვისგან არ მოგწონთ შენიშვნები, რატომ მოიხსენიებთ ასე "მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირს", რომ ვისაც არ მოწონს თქვენი ორიენტაცია, გარბიან "მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირში?" ციტირებას ვახდენ თქვენი სიტყვების. რა შუაშია გაქცევა? ადამიანი, რომელსაც აწუხებს თავისი ტრადიციები, აწუხებს იმ ადამიანის სვე-ბედი, რომელიც აცდა გზას, დაღუპვისკენ მიდის და სხვასაც უბიძგებს დაღუპვისკენ, ეს არის უზნეობის და გადაგვარების გზა, როგორც ბ-ნმა ნოდარმაც თქვა. თქვენი შეფასებით კი, თუ ვინმემ არ დაგიცვათ, ის არის რადიკალი, ფანატიკოსი და ა.შ. დიდი მადლობა.

პაატა საბელაშვილი — ამ პრობლემის ხელოვნურობას ხაზი ესმევა დარბაზში, რამდენად ხელოვნურად არის იგი წარმოდგენილი ჩვენს საზოგადოებაში. რაც შეეხება იმას, რომ აქამდე ამას საქართველოში პრობლემა არასოდეს არ შეუქმნია, და ეს დასავლეთიდან შემოვიდა, არის ტყუილი. თვითონ საეკლესიო ტექსტებშიც დასტურდება. 1103 წლის რუის-ურბნისის საეკლესიო კრების ძირითადი თემა, სხვათა შორის, იყო ჰომოსექსუალობის პრობლემა. ეს დღეს არ დამდგარა ქართული ეკლესიის დღის წესრიგში.

ვასილ კობახიძე, "კავკასიური სახლი" — სეკულარულ საზოგადოებაში ყველას აქვს უფლება, თავისი პროტესტი და შეხედულება დააფიქსიროს, მათ შორის, ეკლესიას, მართლმადიდებელ ეკლესიასაც. ახლახანს ობამა გამოვიდა ინდიანას უნივერსიტეტში და ამას საპროტესტო მანიფესტაციები მოჰყვა. ამერიკა, — ალბათ, ყველაზე რელიგიური ქვეყანა, — ახერხებს დაბალანსებას. ერთი მხრივ, კონსერვატორული პოზიცია აქვს პროტესტანტულ ეკლესიებს, ბაპტისტებს, ევანგელურ ეკლესიებს, მაგრამ იქ არ არის დისკრიმინაცია. ყოველ შემთხვევაში, ამ ფილმში, "ჰარვი მილქში" ეს არ ჩანს, გარდა რელიგიური უმრავლესობის დამოკიდებულებისა.

თქვენ ახსენეთ მანიფესტაცია, რომელიც რამდენიმე წლის წინ უნდა გამართულიყო და აღარ გაიმართა. დემოკრატიზაცია დამოკიდებულია თვითონ საზოგადოების

გაჟღერებულობასთან რელიგიურ-ნაციონალური იდეოლოგიით. ამ მხრივ, გამოდის, რომ რუსეთი უფრო დემოკრატიული ქვეყანაა. 2006 წლიდან იქ ეს მსვლელობები იმართება, მასში ცნობილი ადამიანები, მომღერლებიც მონაწილეობენ; მართალია ცემენ, მაგრამ ვინ ცემს მათ? რელიგიურ-ექსტრემისტული ჯგუფები, ფაშისტები და ბოლო პერიოდში დაიწყეს კომუნისტებმაც, პოლიციამაც, მაგრამ, ყოველ შემთხვევაში, იმართება. აქ ეს მცდელობა განცხადდა და შემდეგ უკან დაიხიეს. მაინტერესებს, ეს რატომ მოხდა, რა შიში გაჩნდა. მე ვფიქრობ, რომ ეს უმცირესობების, გინდა რელიგიურის და ეთნიკურის შეკრება კი არ უნდა ყოფილიყო, არამედ, ეს უნდა ყოფილიყო მანიფესტაცია ადამიანის უფლებებისათვის. შეიძლება მართო ამ თემაზე, ჰომოსექსუალთა დისკრიმინაციის წინააღმდეგ, და უნდა მოენეცათ ყველა ადამიანი, ვისაც ამის სურვილი ექნებოდა, ორიენტაციის და კანის ფერის მიუხედავად. თუ იქნება ასეთი მანიფესტაცია, მე მივიღებ მასში მონაწილეობას.

დავით არაბიძე — თუ ვსაუბრობთ დემოკრატიაზე, მაშინ უნდა ვიფიქროთ, რომ ამ ქვეყანაში არის ერი, რომელსაც გააჩნია თავის ფასეულობათა სისტემა, ანუ იდეოლოგია. ის, რასაც თქვენ გვთავაზობთ, იდეოლოგიაა. რასაკვირველია, დღეს შეიძლება მას არ გვთავაზობთ ფოლადის ხმლით. მაგრამ რა განსხვავებაა იმ ქმედებაში, რომელიც ჯალალედინმა ჩაიდინა, როდესაც ცდილობდა გარკვეული იდეოლოგია ხმლით მოეხეცა ჩვენთვის, და თქვენს ქმედებაში.

დღეს თქვენი იდეოლოგია თავს მახვევს იმას, რომ თურმე ოჯახი არის დახურული სააქციო საზოგადოება, რომელიც იქმნება მხოლოდ ერთობლივი ქონების სამართავად. ეს, რასაკვირველია, წარმოშობს ჩვენგან წინააღმდეგობის განევის სურვილს. მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენი ორგანიზაცია საერო და პროფკავშირული ტიპის ორგანიზაციაა, მინდა იცოდეთ, რომ ჩვენთვის ლეგიტიმურად არსებული საშუალებებით იდეოლოგიური ბარიკადის იმ მხარეს დავდგებით, რომლის თანახმადაც თქვენი ქმედება აღიქმება როგორც მურვან ყრუს და ჯალალედინის ქმედება. მინდა, თქვენთვის ნათელი იყოს, რომ ეს არ არის მხოლოდ პოლიტიკური რადიკალების და ექსტრემისტების პოზიცია. ეს არის იმ ადამიანების პოზიცია, რომლებიც დგანან იმ ღირებულებათა სისტემაზე, რომელსაც მრავალსაუკუნოვანი პოზიცია გააჩნია.

თქვენ იკითხეთ, რატომ არ უნდა იმსახურონ შეიარაღებულ ძალებში ამ ორიენტაციის ადამიანებმა. მაგალიად, სატანკო ეკიპაჟში არის ტრადიციული ორიენტაციის ადამიანი და არის ორი არატრადიციული ორიენტაციის ადამიანი. ამ ადამიანებმა საბრძოლო ოპერაციის შესრულების დროს მტერზე უნდა იფიქრონ თუ იმაზე, რომ შეიძლება სექსუალური ინტერესის საგანი გახდეს?

პაატა საბელაშვილი — ბ-ნო დავით, ერთი შეკითხვა მაქვს თქვენთან. თქვენს ორგანიზაციაში თუ გყავთ ქალი თანამშრომლები? სამსახურეობრივი მოვალეობის შესრულების დროს სექსუალური დევნა თუ „домогание“ დაუშვებელია ნებისმიერი სქესის ადამიანებს შორის. რატომ ფიქრობთ, თუ ორი ადამიანი ერთად ზის ტანკში, ეს აუცილებლად ასე უნდა დამთავრდეს?

ნოდარ სარჯველაძე — ეს ისევ იმ ბუნებრივი შიშის გამოხატულებაა, რაც აქვთ ადამიანებს.

პაატა საბელაშვილი — რატომ ამართლებთ ამას ბ-ნო ნოდარ?

ნოდარ სარჯველაძე — მე არაფერს არ ვამართლებ, უბრალოდ, ვამბობ, რომ შიშს არსებობის უფლება აქვს.

პაატა საბელაშვილი — ბ-ნო ნოდარ, შეგიძლიათ მითხრათ, რატომ ვერ შეძლებთ თქვენი გვარის გამრავლების, მე თუ ჰომოსექსუალი ვიქნები? რატომ გადანეცხვით, რომ ჰომოსექსუალ ადამიანს არ შეიძლება ჰყავდეს ბავშვი? საიდან მოგაქვთ ასეთი არგუმენტები? თქვენ გგონიათ, რომ თქვენს გარშემო დაფარულად არ ცხოვრობენ ჰომოსექსუალი ადამიანები, რომლებსაც უნევთ ქორწინებაში ყოფნა, სხვა მამაკაცებთან სქესობრივი კავშირის დამყარება და შვილების ყოლა, მიუხედავად ყველაფრისა? ამ ილუზიით ცხოვრობთ?

ეკა აღდგომელაშვილი — ასეთ შემთხვევაში, ეს იქნებოდა ნორმა, ეს ხუმრობით. რაც შეეხება რაოდენობას, ხშირად არგუმენტად იყენებენ იმას, რომ როდესაც ჰომოსექსუალობაზე ხმამაღლა საუბრობენ, ეს ითვლება პროპაგანდად. ზუსტ რიცხვს, რომელ ქვეყანაში რამდენი ჰომოსექსუალია, ვერ დაგისახელებთ ვერც ერთი მეცნიერი. საგარეუოდ, კვლევებიდან გამომდინარე, ეს არის ქვეყნის მოსახლეობის 3-დან 7%-მდე.

ჰომოსექსუალობა არ არის შეძენილი. ის არ შეიძლება გადაგედოს.

(დარბაზში ხანგრძლივი აყალმაყალის შემდეგ „მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირის“ წევრებს დაატოვებინეს შენობა.)

პაატა საბელაშვილი — ბ-ნ ნოდარის მოხსენებას მინდა შევხებოდით. ჩვენ არ მოგვეცა იმის საშუალება, რომ ჩვენი დისკუსია გადაგვეტანა ადამიანის უფლებების დაცვის ძრილში. მინდა აღვნიშნო, რომ ჩვენ მხოლოდ ქორწინებაზე ვსაუბრობდით და არა ოჯახზე. ჩვენი ორგანიზაცია არ მოითხოვს საქართველოში ერთსქესიანი ქორწინების დაკანონებას ამ ეტაპზე. უბრალოდ, მე განვიმარტავთ, რას ემყარება ხოლმე ასეთი ქორწინების მოთხოვნა. რატომ არ გვესმის ეს მოთხოვნა? იმიტომ რომ ჩვენ ჯერ ჰეტერონორმატიულ კონტექსტშიც არ გვაქვს ქორწინება სრულებით გაცნობიერებული, თავისი უფლებრივი მექანიზმებით და შედეგებით.

საქართველოს კონტექსტში, როგორც წესი, ქორწინება არ აღიქმება უფლებებისა და მოვალეობის სამოქალაქო გაფორმებად. რატომ ითხოვენ დასავლელი ლგბტ აქტივისტები ერთსქესიანი ქორწინების დაკანონებას? ისეთ შემთხვევაში, როცა ქვეყანაში არ არსებობს სხვა რეგისტრირებული პარტნიორობა, აღიარებული სახელმწიფოს მხრივ, მხოლოდ ქორწინება შეიძლება გახდეს რიგი უფლებების წარმოშობის საშუალება, რომლებიც სხვა შემთხვევაში ვერ წარმოიქმნება. მხოლოდ რეგისტრირებულ პარტნიორს აქვს უფლება ხანგრძლივ პაემანზე იმყოფებოდეს სასჯელალსრულების დაწესებულებაში, ასევე საავადმყოფოში, გარკვეული დაავადების სიმწვავის დროს, მემკვიდრეობის მიღების და ა.შ.

იმ შემთხვევაში, როდესაც ქალ და მამაკაც პარტნიორებს აქვთ სახელმწიფოსგან მიღებული უფლება, დაარეგისტრირონ თავიანთი პარტნიორობა და ამით მოიპოვონ ის უფლებები, რაც დაურეგისტრირებლად არ ექნებოდათ, და როდესაც ერთი სქესის პარტნიორებსაც სურთ დაარეგისტრირონ თავიანთი უფლებები იგივე კანონით, და მათ ამის ალტერნატიული საშუალება არ ეძლევათ, ამას დისკრიმინაცია ჰქვია. ადამიანი არ შეიძლება იყოს ნაწილობრივ თანასწორი. თანასწორობა არის აბსოლუტური კატეგორია და ვერ იქნები უფრო მეტად ან ნაკლებად თანასწორი.

და დავამატებ, ჰომოსექსუალობა არ არის დაავადება, ეს გადაწყვეტილი ამბავია, მოგვწონს თუ არა, ეს ჩვენზე არ არის დამოკიდებული. ჩვენ არ ვამბობთ ისეთ რამეს, რაც უკვე გადაწყვეტილი არ არის და რაზეც არ არის მსოფლიოს ცივილიზებული ნაწილი შეთანხმებული. ამის მიღმა ჩვენ არ გავდივართ. ჩვენი მუშაობის პრინციპი არის ადამიანის უფლებები. ყველაზე მნიშვნელოვანი ფასეულობაა ადამიანის უფლებათა კანონის უზენაესობა.

შორენა გაბუნია, ხელოვნებათმცოდნე, ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდის სტიპენდიანტი — თქვენ ისაუბრეთ ჰომოფობიის გარე ფაქტორებზე. მე ერთ საკითხზე მინდა ყურადღება გავამახვილო. ბოლო პერიოდში შეხება მქონდა ამ თემასთან, თუ როგორ აღიქვამს თბილისის გეი საზოგადოება შიგნიდან ჰომოფობიას. არის ასეთი გამოთქმა, თუ გინდა გაიგო, ვინ არის ყველაზე დიდი ჰომოსექსუალი, დააკვირდი, ვინ აკეთებს ყველაზე ხმამაღალ ჰომოფობიურ განცხადებებს.

ჰომოსექსუალებისგან გამიგია, რომ მათ ჰომოფობია საერთოდ არ აწუხებთ. მათგან ისიც გამიგია, რომ ეთანხმებიან ასეთ განწყობას. იმიტომ, რომ ალიზიანტზე მანერული გეები, ადამიანები, რომლებიც თავიანთ ქამინ-აუტს ამ ფორმით აკეთებენ, ყველაფრით, ჩაცმითაც და ვერბალურადაც აფიქსირებენ თავიანთ სექსუალურ ორიენტაციას. და მათ ასეთ მანერულ ადამიანებთან უფრო მეტი კონ-

ფლიქტი აქვთ, ვიდრე ჰომოფობიურად განწყობილ ადამიანებთან. ჩემი აზრით, ეს ტრადიციული პატრიარქალური ფესვებიდან მოწყვეტის შიშია.

ეკა აღდგომელაშვილი — იმას, რაზეც თქვენ საუბრობთ, უწოდებენ ინტერნალიზებულ ჰომოფობიას. სხვათა შორის, საკუთარი ორიენტაციით ჰიპერტროფირებული სიამაყეც შეიძლება იყოს საზოგადოების ზენოლის შედეგი.

რაც შეეხება მანერულობას, აქ გენდერულ ნორმებთან გვაქვს საქმე. ესეც არის კონკრეტული კულტურებისთვის დამახასიათებელი. მაგალითად, დასავლეთში, გეოპოპულაციაში უფრო ნაკლებად არის მანერულობა შესამჩნევი მამაკაცებში და ქალები უფრო მანერულები არიან. ჩვენთან სხვანაირად არის. ეს კონკრეტულ სუბკულტურაზეა დამოკიდებული.

ის, რომ ჰომოსექსუალი მამაკაცი აუცილებლად მანერული უნდა იყოს, გავრცელებული სტერეოტიპია, რაც სიმართლეს არ შეესაბამება. სინამდვილეში, მათი უმეტესობა არის ჩაკეტილი მამაკაცური, მკვეთრად მასკულინური საზოგადოება. ასე რომ, ეს გავრცელებული სტერეოტიპია.

ინა ინარიძე, «ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერი ჯგუფი» - შეკითხვა მაქვს ბ-ნ ნოდართან: თქვენ თქვით, რომ ბუნებრივია, რომ არ უნდა იჩაგრებოდნენ ადამიანები, მაგრამ ეს უნდა გავიგოთ. მაინტერესებს, იგივე განსაზღვრება ეხება თუ არა, მაგალითად, ეროვნული უმცირესობის წარმომადგენლებს? გამოსავალი რა შეიძლება იყოს?

ნოდარ სარჯველაძე — ჩემი აზრით, ერთ ქვაბში ჩაყრა ყველანაირი უმცირესობის, ერთგვარი გატაცებაა დემოკრატიული ინსტიტუტების, რომელიც ეყრდნობა რაღაც საბაზო დაშვებას. ამ საბაზო დაშვების მიხედვით, თუ არის უმცირესობა, ის აუცილებლად იჩაგრება, მას ჩაგრავს უმრავლესობა. ეს ისეთივე წინასწარგანწყობაა, როგორც, მაგალითად, რასიზმი. განსაკუთრებით ხშირად ასეთი დამოკიდებულება აქვთ საერთაშორისო ორგანიზაციებს. სინამდვილეში, ეს ყოველთვის ასე არ არის. პირიქით, ხანდახან უმცირესობა საკმაოდ აგრესიულია და უტევს უმრავლესობას. როგორც წესი, უმცირესობა ახდენს რევოლუციებს. უმცირესობა ყოველთვის არ არის დაჩაგრული. პირიქით, ხანდახან უმცირესობა არის მჩაგრელი. თუმცა, დისკრიმინაციები, როგორც ეთნიკური, ისე სექსუალური, არსებობს. მაგრამ ესენი აბსოლუტურად განსხვავებული თემებია. მაგალითად, სეგრეგაცია არსებობს ეთნიკური უმცირესობის დროს, მაგრამ არ არსებობს სექსუალური უმცირესობის დროს. გინახავთ თქვენ მხოლოდ ჰომოსექსუალებით დასახლებული ტერიტორია?

ეკა აღდგომელაშვილი — არსებობს გეტოები. გეტოები გადატანითი მნიშვნელობით.

ნოდარ სარჯველაძე — ყოველ შემთხვევაში, ეს ერთეული შემთხვევაა. მე იმის თქმა მინდა, რომ გაიგივება ეთნიკური უმცირესობის თემატიკისა და პრობლემებისა, სექსუალური უმცირესობის საკითხებთან მე არასწორად მიმაჩნია. მათ მხოლოდ ის აკავშირებთ, რომ უმცირესობანი არიან. დისკრიმინაციის წესები და მექანიზმებიც სხვადასხვაა და მიზეზებიც. იმაში გეთანხმებით, რომ როდესაც ადამიანის უფლებების დაცვითი ღონისძიებები ტარდება, იქ უნდა იყოს სიტუაციის გათანაბრება.

პაატა საბელაშვილი — ადამიანის უფლებების დაცვა ან დაუცველობა არის ერთი კონკრეტული ფაქტი და არა აქვს მნიშვნელობა, რომელ უმცირესობას მიეკუთვნება ადამიანი. ამ ნიადაგზე თუ ირღვევა მისი უფლება, ეს არის აღმოსაფხვრელი.